

סיני ליכט

הומאריסטישע שריפטען.

COLLECTED WORKS OF

SINI LICHT.

1917

פערלאג „פראגראם“

35 ליבערטי עווע., ברוקלין, ניו יארק.

Copyrighted by Sini Licht.

ערשטער טייל

מ א נ א ל א ג ע ין :

ווי ווערט מען פטור פון מיין צרה.

ביי וועמען א איד איז אין גלות.

נעכאפט א רעיו אין א קרויזם.

זיין שוועסטער'ס משפחה.

א באַרדער.

פאר'ן דושאָרוש.

א נערוועזער מענטש.

ווארום איך האָס די גרינע.

מיין פיעדעלע.

קאַרטען.

ס'איז אמעריקא.

א באַרד איז א מוסר.

דאָקטוירים.

איך קוק ניט נאָך.

דער פיפערנאָטער.

ווי ווערט מען פטור פון מיין צרה?

יא, דאָס בין איך, רב מישה! וואוהין איך לויף, פרעגט איהר? פון בריק אין וואסער אריין זיך ווארפען, לויף איך!... ווארום?

ווייל אנדערש קען איך נישט פטור ווערען פון מיין צרה, מיין ווייב, מיין איך!

וואָס האָב איך צו מיין ווייב?
אַה, רב מישה, אויב איהר פרעגט אזעלכע קשיות, קענט איהר נישט מיין ווייב!...

וואָס, איהר קענט זי יא, זאָגט איהר? איהר נישט אָן סמנים? זי איז הויך, שלאַנק, האָט א ווייסען, לאַנגען האַלז און א פיגור, וואָס בעט זיך: נעהם מיך ארום? אוי, רב מישה, איהר האָט א טעות! נישט זי איז מיין ווייב. אויף נישט די בלאַנדינקע מיט די הימעל־בלויע אויגען. אויף נישט די שוואַרץ־האַלדענדיגע מיט'ן פילען בוזים. די דאָזיגע זיינען מיינע באַרדערקעס. מיינע, רב מישה, איז גאָר די קלייניטשינקע, די דאָרינקע, די שטיטפלינקע, מיט דער פלאַכער ברוסט, אָט א שטייגער ווי ביי איך, רב מישה, מיט זומער־שפרונקלעך און ווינטער־ווערצלעך אויף איהר פנים, מיט קעצענע אויגעלעך, וואָס טרייפן כסדר...

וואָס זאָגט איהר, רב מישה? איהר האָט, זאָגט איהר, געמיינט, אז דאָס איז מיין מאַמע?

אוי, רב מישה, איהר זיינט נישט דער איינציגער, וואָס מיינט אזוי. אלע מיינע בעקאנטע, וואָס קומען אריין צו מיר אין הויז, מיינען אזוי; נישט מעהר, מאַנכע דענקען, אז זי איז מיין באָבע.

ווארום איך האָב מיט איהר געהייראט?

זעהט איהר, רב מישה, פון איך האָב איך נישט ערוואַרטעט צו הערען אזעלכע קשיות. פערשטעהט איהר מיך, ווען איך האָב מיט איהר התוכח געהאַט, איז זי געווען מיין גלייכען. ס'איז געווען אין יוראָפּ: איך בין געווען א יתום און זי א יתומה. איך בין געווען א מישרת און זי א דיענסט־מויד; א גלייכער שידוך. שפעטער־צו בין איך געוואָרען סענדער דער קאראבעלניק און זי — נחמה די קאראבעלניצע. איך פלעג מיר ארומנעהן מיט א שווערען פאק אויף די פלייצעס, זומער און ווינטער אין זעלבען פעלז מיט דער זעלבער קוטישכע, מיט א גרויסער, קאָלטענעוואטער באָרד, וואָס האָט געגרייכט ביז'ן גארטעל און זי; ענטוועדער זי איז געלעגען אין קימפעט, איבערגעדעקט מיט א געקעסטעלטער קאָלדער, אָדער זי האָט זיך ארומגעשטעלט אין שטוב אין א לייווענדענער ספאָרניצע מיט א טשיפּיק אויפ'ן קאָפּ — א גלייכע פאָר.

אָבער שטעלט אייך פאַר איצט, רב משה, ווען איך הייס אלעקס דער קלאַקס-אָפּרייטאָר, געה מיר קורץ געקליידט, טראָג א האַרטען קאָפּעליוש און א האַרטען קאַלנער ארום האַלז, ווי דער דאָקטאָר ביי אונז אין שטעדטלעך, און, ווי איהר זעהט, רב משה, געה מיר אָפּגעגאַלט בכל מכל כל, פון באָרד, פון פאות, פון וואַנצעס קיין טימן ניט; זעה אויס מיט צוואַנציג יאָהר איינער גער — וואָס רעד איך מיט צוואַנציג? מיט דרייסיג! — ניין, ניין, רב משה, איהר'ט ביי מיר ניט אַרונטערדינגען! מיט דרייסיג! און זי — די זעלבע ווי אין יוראָפּ! די זעלבע קליינטשינקע, דאָרינקע, שטשופלינקע אידענע, מיט די זעלבע זומער-שפּרינקלעך און ווינטער-ווערצלעך אויף איהר פנים, מיט די זעלבע קעצענע אויגעלעך... אלעס דאָס זעלבע. ניט מעהר, איהרע אויגעלעך טריפען איצט א ביסעלע מעהר, און אין קימפעט לעגט זי איצט ניט אזוי אָפּט ווי פריהער.

נ, זאָגט אליין, רב משה, איז זי איצט מיין גלייכען? קען איך איצט וואוינען מיט איהר אלס מאַן און ווייב? וואָלט איהר עס געקענט, רב משה?

וואָרום כ'האָב ביז איצט געשוויגען? וועל איך אייך זאָגען: ביז ניט לאַנג צוריק האָב איך געארבייט. ווער האָט עס צייט געהאַט זי אָנצוקוקען? א גאַנצען טאָג געווען אין שאַפּ, פאַר די נעכט האָט גאָט בעשאַפען דעם סאַלזן, מיט א טעשעל קאָרטען מיט טייז מיט קעניגע מיט מיידלעך מיט די גוטע צעהנטעלעך מיט די וואוילע צווייטעלעך. וואָס האָט מיר געקענט אַרען ווי מיינע זעהט אויס? כ'האָב זי דען אָנגעקוקט? כ'האָב זי דען אָנגעזעהן?

נאָר שטעלט אייך פאַר איצט, רב משה: אין שאַפּ קיין אַרבייט איז נישט, די פאַר אָבגעשפּאַרטע דאָלאַר איז אין יענער באַנק... איהר ווייסט דאָך? איהר זיינט דאָך אויך א פערסנליכע מער געוואָרען — נישטאָ קיין פעני, מיט וואָס אריינצוקומען אין סאַלזן צו שפּיעלען א זעקס-און-זעכציג, מוז מען גאַנצע טעג כאָלען אין הויז און קוקען אויף דער דאָליע... קוק איך. און וואָס מעהר איך קוק, אלץ א גרעסערער חלישות שלאָגט מיר צום האַרצען. איהר'ט גלויבען, רב משה? נעכטען האָב איך טאַקע אוועקגע'חלש'ט, גאָר פשוט. איהר וואָלט אויך גע'חלש'ט, ווען איהר זעהט איהר אין אזא צושטאַנד — האַלב נאַקעט!...

וואָרום איך גט זיך ניט מיט איהר? אי, רב משה, אייך איז לייכט צו זאָגען, גט'ען זיך. זאָל זיך אייך דוכטען, איך האָב שוין אָנגעגעבען פאַר א גט אויך. העלפט עס דען? ס'איז דאָך אַמעריקא! ערקלעהרט מיר דער ריכטער, אז כל זמן מ'כאַפט זי ניט מיט א פרעמדען מאַנספערשוי, איז לא! איהר פערשטעהט, רב משה? ! כאַפען מיין אידענע מיט א פרעמדען מאַנספערשוי! פאָלג מיר א כאַפּ!...

גלייכט מיר איין ברירה: פון בריק אין וואַסער!

וואָס זאָגט איהר, רב משה? מע'ט מיך ניט לאָזען זיך טרינקען?
פאָליציי ניט אכטונג? וואָס זשע? דער דזשאָדזש ניט ניט קיין גט, די פאָד
ליציי לאָזט זיך ניט טרינקען, נעהמען אין מויל די געזפייפּ לאָזט די אידענע
ניט, — טאָ וואָס וועט פון מיר זיין דער תכלית? אדרבה, רב משה, איהר
זייגט דאָך עפעס א קלוגער איד, ניט אן עצה? ווי ווערט מען דאָך פטור פון
מיין אידענע?...

ביי וועמען א איד איז אין גלות.

(אויסגעהערט פון א פרומען אידען.)

א איד איז אין גלות, דאָס איז אן אלטע געשיכטע. נור אזא גלות ווי איך
האָב איז נאָך ניט געהערט געוואָרען.
און טרעפט ביי וועמען איך בין איך גלות? עס איז א געלעכטער און א
וועהטאָג, צוואַמען; איך בין אין גלות, ביי — א הונד.
ווי קומט צו מיר א הונד? — פרעגט איהר — ווען איך קוק אויס אן
אידעלער איד וואָס קען לערנען א בלאַט גמרא?
איז דער תירוץ — א ווייב. איך האָב א ווייב, פערשטעהט איהר מיך,
די דריטע, וואָס איז די כפרה נאָך א הונד. ס'איז ביי זיי א הינטישע משפּחה,
צו אלדע שוואַרצע יאָהר; אלע האָדעווען הינד.
גלייך נאָך דער הופּה מיט איהר, איז די ערשטע זאָך איהרע געווען,
צו נעהמען א הונד אין יטוב אריין. נו, נו! פרעגט שוין ניט, בין איך עס
ביי איהם אין גלות, ביים הונד, זאָל נאָט שומר ומציל זיין.
ערשטענס; היט ער זי — מיין אידענע, ווי דאָס שוואַרץ אַפעל פון אויג.
פון א מתנת יד איז אָבגערעדט. נור אפילו א געשריי טאָהן אויף איהר, ווי
מיין ישטייגער איז, לאָזט ער אויף ניט — דאָס איז נומער איינס.
והשנית; האָב איך פון איהם גאָר אנדערע צרות, אזעלכע צרות, וואָס
קען גאָר קיינעם ניט איינפאלען. דהיינו; איך בין ביי איהם, אין גלות מיט
מיין — אידישקייט...
אָט ווי איהר קוקט מיך אָן, איז ביי מיר געווען א הייז מיט תורה; מיט
ש"ס, פוסקים, און נאָך אזוינע ספרים, און ווייסט איהר ווער עס האָט מיר
געפטר'ט דאָס אלעס? אָט דער הונד, דער כלב שבכלבים!
ווי אזוי איז'ס פאָרגעקומען? — פרעגט איהר — גאָנץ פשוט; איך
לערן כרומה אין דער גמרא ברכות, און קעהר זיך נור אוועק פון איהר א רגע,
אָהא! זי איז שוין ביים הונט אין פיס, רייסט פון איהר — מיט א הינטישע
רציחה! — בלאַט נאָך בלאַט...

אזוי איז געווען מיט דער גמרא שבת, מיט עירובין, א. ז. וו. ביז ער האָט מיר צופטר'ט אלע ספרים.

און קומט אָן א אידישער יוסטוב האָב איך פון דעם הונט געבראָטענע צרות, כדומה למשל; עס קומט פסחנאָכט צום סדר, איך הויב מיך אָן פאַר בעווייטען צום סדר, בעט מיר אויס דאָס הסבה־בעט, שטעל אויס די קערה א. ז. וו. און געה גראַדע אוועק אויף א רגע — וואָס איז שייך? מען איז דאָך נור אַ מענטש; און קום צוריק, — דער הונד ליגט שוין צולייגט מיט זיין גאַנצע לענג איבער'ן הסבה־בעט, און מיין ווייב — מאַהלט אייך — שטעהט דערביי און קוועלט, א גדולה אויף איהר טאטען! און לאָזט איהם נישט אַרונטער יאָגען. טשעפע איהם נישט. ברוך? — נעהמט זי בעטען מיט א רחמנות פנים, — זעהסט ס'אַראַ חכם ער איז? קאָנסט זאָגען די הגדה זיצענדיגער הייט. נישקשה ברוך! ס'וועט דיר, ב'לעבען, גאָר נישט שאַדען. נעהמט איהם נאָך ליובען און גלעטען פאַר זיין גרויסע חכמה. היינט שטעלט אייך פאַר מיין פלאַצעניש!

דאָס גלויבען אז עס קומט חנוכה; איז ווייטער נישט אויסצוהאַלטען איך בענט מיר א שטייגער אָפּ חנוכה־ליכטלעך, און געה נעהמען דאָס סדר'ל צו זאָגען „הנרות הללו“. און קום צוריק, קיין זכר נישט מעהר, נישט פון'ס חנוכה לעכפּעל, נישט פון די ליכטלעך, אפילו נישט פון'ס שמש. אָפט טרעפט זיך; אז איידער איך צינד אָן ראָס לעצטע ליכטעל, זיינען שוין די ערשטע ביים הונד אין מויל.

און גאָר אָפט, שפּרינגט ער מיר אין פנים אריין, מיט מיינס א ציצה פון'ס טלית־קטן, און איך האָב שוין אַרבייט אנצומאַכען א צווייטע ציצה. אָט אזוי ווי איהר זעהט, בין איך כסדר ביי איהם אין גלות, ביי דעם דאָזיגען הונד, ביי דעם כלב שבכלבים!

געכאַפט א ריין אין א קריזיס.

אָט ווי איהר קוקט מיך אָן, בין איך דער יעניגער, וואָס האָב געכאַפט א ריין אין א קריזיס. יעכסער! אין א קריזיס!

ווי אזוי איז'ס מעגליך? — פרעגט איהר. — אין אמעריקא איז אלעס מעגליך. הערט:

געפאָהרען נאָך אמעריקא בין איך גראַדע מיט א גוט פאָך אין האַנד, און א ליכט פאָך. דהיינו: — א לידיג־געהער.

מיין גאַנצע אַרבייט דאָרט אין מיין היים איז בעשטאַנען; אַרומצוגעהן איבער די גאַסען גאַנצע טעג און אכטונג צו געבען; ברענט ערגיץ פון א

קומען ארויס, בין איך געווען דער ערשטער מיט א שעפעל וואסער אויפ'ן דאך. שלאָגען זיך צוויי מענטשען, בין איך געווען דער דריטער. פיהרט מען אריין א גנב אין שטאָרט אריין, בין איך באלד געווען נעבען איהם, איהם אויסגעפרעגט פון א ביו ת.

קומענדיג אין אמעריקא, האָב איך אויסגעפונען, אז דאָ געהט דאָס פאך מיט אָן. דאָס הייסט; געהן געהט עס יאָ אָן, מחמת א ליידדיגעזעהער האָט דאָ אין אמעריקא פיעל מעהר מיט וואָס זיך צו בעשעפטיגען. צום ביישפיעל, צו בעזוכען פערשיעדענע פארקס, נאָכצופאלגען פייעראינדזשענס, נאָכגען פיונעראַלס, א. ד. ג. נור די צרה איז, ס'איז ישוער צו קריגען, ווער עס זאָל פאר דעם סאָרט ארבייט וועלען געבען עסען, און איך בין געקומען צום שלום, דאָס איך מוז זיך זעהן צו לערנען א פאך...

מילא, אז מען מוז איז דאָך מיט שייך, און באלד האָט מיך מיינס א לאַנדסמאן מיטגענומען אין שאַפ, אויסצולערנען זיך זיין פאך. געהענדיג מיט מיינ לאַנדסמאן צו דער ארבייט, האָט ער מיר גע- נומען ריחמען זיין באָס, ס'ארא גוטער ער איז, ווי ער האָט מיטלייד מיט א גרינעם, זעהט ער זאָל קענען א לעבען מאַכען, א. ז. וו.

אויסגעהענדיג אזעלכע זיסע רייד פון מיינ לאַנדסמאן, לויף איך ישוין געשמאק אין שאַפ אריין און זען זיך אזעק צו דער ארבייט מיט חישק.

פארנאכט נאָך דער ארבייט רופט מיך צו דער באָס צו זיך, ערקלערט מיר מיט א שמיכעל, אז איך געפאל איהם אויסגעצייכענט, קוק אויס אן אינטענעדיגער באָי, ער גלייכט אזעלכען ווי איך, און זאָגט מיר צו אויף נעקסטע וואָך „פירדע“, און אויסגעפיהרט האָט ער; — ביי א צווייטען באָס וואָלסטו בעדארפען לכל הפחות פיער וואָכען צו ארבייטען אומזיסט, נור ווייל האָסט געטראָפּען אויף מיר, פערשטעהסט!

איך בעדאנקט איהם און לויף אהיים איבערגליקליך. ביי דער נעקסטער „פעי“ ברענגט ער מיר צו צוויי דאָלער און פערזיכערט מיר, אויב איך'ל שפעטער ארבייטען אזוי געשמאק ווי די וואָך, וועט ער מיר רייווען, און רייווען...

איך בעדאנקט איהם וויעדער און בעלעק זיך איבערקיינענדיג די ווער- טער: „רייווען און רייווען“. אין געדאנק נעהם איך מיר ישוין מאָלען, ווי ער רייווט און רייווט; אָט שטעה איך ביי 5 דאלער, און שפעטער אביסעל ס'איז 10 דאלער. און נאָר אין א קורצער צייט און ס'איז דאָ 15, דאָלער. לעבען זאָל אמעריקא! טראכט איך ביי מיר, ס'איז א גאָלדען לאַנד...

שפעטער מיט א וואָך ברענגט ער מיר צו דריי דאָלער מיט'ן זעלבען נוסח ווי פריהער: ביי א צווייטען באָס וואָלסטו בעדארפען צו ווארטען אויף א דאלאר רייו 2 וואָכען צום ווינציגסטען, נור ווייל האָסט געטראָפּען אויף מיר, פערשטעהסט!

איך פערשטעה! איך פערשטעה! — פיהר איך אויס. און פאר די אויגען שטעלט זיך מיר פאר גאנצע 25 דאלער א וואך. געווענטליך אין א האלב יאהר. דער רעכנונג איז דאך פראסט: אלע וואך א דאלער א ריז... אויף דער דריטער וואך ברענגט ער מיר צו 5 דאלער און אויספיהר רענדיג זיין געוועהנליכען פומון: ביי א צווייטען באס וואלסטו צוויי דאלער מיט אמאל קינמאל ניט געקראגען גערייזט, נור...

איך פערשטעה, איך פערשטעה! — כאפ איך אונטער און וויל איהם געהען קושען פאר גדולה. און וואס זאל איך איך זאגען, ניט איך געה צו דער ארבייט, נור איך לויף; ניט איך לויף, נור פליה, און ניט איך ארבייט, נור איך זינג, איך טאנץ. איך קוועל אן פון'ם שאפ, פון דער ארבייט, פון'ם באס, און פון קאלומביוס'ן, וואס האט ענטדעקט אזא טהייער לאנד, און אין געדאנק צושפיעלט זיך מיין פאנטאזיע: אט שטעה איך שוין ביי 30 דאלער, און אפשר טאקע אלע 35, א. ז. וו.

עס געהט אוועק א וואך, נאך א וואך, און נאך א וואך, ס'איז שוין א מאנאט, און איך שטעה אלץ ביי די זעלבע 5 „טוליארעס“. די אויגען הויר בען אן וועה צו טאן אן אויסקענדיג אויף נאך א ריז. אף! ווי עס בענקט זיך נאך א שטיקעלע ריז!

און איינמאל ביי א פעני ווארט איך איבער אלע ארבייטער, און לאז זיך צו צום באס פרעגען: וואס איז די אדוואכע?

פערשטעהסטו מיך — רופט זיך אן דער באס צו מיר מיט א שמויכעל, — ביז 5 דאלער קאן מען רייזען, ניט קוקענדיג, צו ביזט יא ווערט, צי ניט ווערט? דארפסט דאך א לעבען צו מאכען. נור נאך 5 דאלער, מוז מען שוין זעהן, צו ביזט ווערט א ריז. דאס הייסט, מוזט זעהן צו ארבייטען לעבעדיגער, שנעלער

און זייט דאן האט זיך צווישען אונז אנגעהויבען א קאמפף, ווי צוויי שען יענעם בעל-עגלה מיט'ן פערדעל: דאס פערדעל האט געשריען: גיב האבער וועל איך געהן גיכער, און דער בעל-עגלה האט געשריגען: געה גיכער וועסטו קריגען האבער...

ענדליך האב איך איינגעזעהן, אז די שפיעל איז פאר'ן טיפפעל. ער איז פארט דער תקיף. און איך האב זיך גענומען צו דער ארבייט מיט חשק. גע-סאפעט, געיאגט מיט אלע כחות, אלץ מיט דער האפנונג, אט, אט! און איך קריג גערייזט... ביז גאט האט געהאלפען... — עס האט אויסגעבראכען א קריזיס...

זיין א געוויסען טאג הער איך דעם באס האלטען א וועדע פאר איינע ארבייטער; אז די צייטען זיינען שלעכט, עס הערשט א שרעקליכער קריזיס אין אמעריקא, און אז אלע אהן אויסגאס וועלען מוזען נאכלאזען צו דאלער און אויב ניט? מוז ער צושליסען דעם שאפ... זיינען אלע געבליבען צו-

טומעלט און האַכען דאָך ענדליך צוגעשטימט.
 „וואָט טעביע“ אמעריקא! — זאָג איך צו מיר — געהאַפּט אויף א זעקס-
 טען דאָלער, און דער פינפטער דאָלער איז גע'פּגראָט, און איך האָב שוין
 דעם פינפטען דאָלער בעוויינט, ווי א טויטען.
 ערשט, געקומען צו דער נעקסטער „פּיידע“, טראָגט ער מיר צו די גאַנצע
 5 דאָלער, זאָגענדיג; ביי א צווייטען באַס וואָלסטו אין אזא שרעקליכען
 קרויזס קיין פענע ניט געקראָגען גערייזט, נור ווייל האָסט געטראָפּען אויף
 מיר, פערשטעהסט? און איך ווייס, אז דו ארבייטסט איצט גראַדע שנעל
 און האָסט די ווערטא נאָך א דאָלער, קריגעסטו די פיער דאָלער, וואָס ס'קומט
 דיר און א פינפטען דאָלער א רייז.
 אַט אזוי האָב איך, ווי איהר זעהט, געכאַפּט א רייז אין א קרויזס.

מיין שוועסטער'ס משפּחה.

ווי געפֿעלט מיר אמעריקא? — פרעגט איהר — א שעהנע שאַלח,
 כ'לעבען! פאר וואָס זאָל עס מיר ניט געפֿעלען? א גאנץ וואוילע שטאָדט.
 אויב איך האָב געקראָגען ארבייט? — פרעגט איהר — איי, ר' בעריל
 איהר זענט נאָך גאָר א גרינער. ווער דארף ארבייט? און אָהן ארבייט לעב איך
 דען ניט א גוטען טאָג? ס'איז דאָך עפעס אמעריקא!
 ווי אזוי — פרעגט איהר — קען אזא שלימיאל ווי איך לעבען אָהן
 ארבייט? איהר זעהט דאָך! אז נאָט שיקט צו דאָס ביסעלע גליק, דארף מען
 ארבייט אויף כפרות.

איהר ווילט וויסען, ר' בעריל, ווי דער אויבערשטער האָט מיך אויפגע-
 רעכט? אלע-דייט, וועל איך אייך דערזעהלען:

ווען איך בין געקומען אין קעסעליגארדען, האָב איך געמיינט, אז איך
 וועל שוין דאָרט טרעפּען מיין שוועסטער וואַרטענדיג אויף מיר, ווי זאָגט מען
 עפעס? „בתופים ובמהלות“, מיט אָפענע אָרעם. א קלייניגקייט, אן איי-
 גענע שוועסטער, צוזאמען געהונגערט ביי איין טאטע-מאמע וואָס-זשע,
 לאָזט זיך אויס? א הונד איז גע'פּגראָט — ניטאָ קיין שוועסטער. מילא ניטאָ,
 איז ניטאָ.

נעהמט מען מיר צו אין אברהם אבינו'ס האָטעל. דאָרט דערווייט איך
 זיך, אז מיין שוועסטער איז יאָ דאָ, נאָר וואָס-זשע דען? זי צעיאָגט זיך ניט
 נאָך מיר. פערדריסט עס מיך. שטייטש, אן אייגענע שוועסטער צוזאמען
 געהונגערט ביי איין טאטע-מאמע! בעט איך די מלאכי השרת פון אברהם
 אבינו'ס האָטעל, מען זאָל מיר צו איהר אוועקפיהרען. זאָל זי מיר קוקען

גלייך אין פנים אריין!

געדענקט האָב איך צו טרעפּען א צירעלע — אזוי הייסט זי — ווי אין דער היים; א לאַנגע, א דארע, מיט אן אויסגעצויגען פנים און פערשלוּמפערט. וואָס-זשע לאָזט זיך אויס? א פרינצעסין! אויסגעפּוצט ווי א פריצטע, בעהאַנגען מיט גאָלד, דאָס לאַנגע פנים איז רונד און פעט און אָנגעדראָלען, און שיינט ווי די ליכטיגע זון! ווען ניט די „בערוישע לאַפּע“ אונטער איהר רעכטען אויער, וואָלט איך זי אסוף דערקענט!

טהיט עס מיר שטאַרק הנאה: פאָרט אן אייגענע שוועסטער, געהויב גערט צוזאמען ביי איין טאַטע-מאַמע! אָבער וואָס קוקט זי אויף מיר אזוי בייז? פאר וואָס איז זי אויף מיר אָנגעדורדעלט? וואָס מאַכט זי דאָ מיט מיר שטוקעס? וואָס זאָגט זי מיר עפעס, אז זי האָט ניט קיין אָרט פאר מיר? איך האָב דען קיין אויגען ניט? איך זעה דען ניט, אז זי וואוינט אין א פאלאץ פון זעקס צימערן? מאַך איך זיך בלא יודע און לעג אוועק מיין פעקעל, בינד איהם פונאַנדער, נעהם ארויס פון דאָרט די לעצטע פאָר סוכאַרעס מיט א קעפעל קנאַבעל, וואָס איז מיר נאָך געבליבען פון פאָניעס מדינה, און זעץ זיך אוועק א קאפיטשקע אונטערלעהנען דאָס האַרץ.

קיינענדיג אזוי, זעה איך, ווי אין צווייטען צימער זיצען ארום א טישעל א קאמפּאניע יונגע לייט מיט א צוויי דריי מיידלעך און מען שפּיעלט קאָרטען. איז מיר די זאך אפילו קשא: ווי זיצען עס אידישע קינדער אין א מיטען מיט-זאָך און מען שפּיעלט קאָרטען? וואָס פאר א חנוכה איז דאָס אויף זייערע קעפּ אין מיטען תּכּוּז? נור וועמען זאָל איך פרעגען? אז די שוועס-טער קוקט אויף מיר ווי אויף א וואלד-גולן, ווי אויף א קאטאַרושניק. מילא, שווייג איך און קיי. וואָס וואָלט איהר, ר' בעריל, געטאָהן אויף מיין אָרט? איך קיי מיר אזוי, הויבט זיך אויף א יונגערמאן, צוקושט זיך מיט צירעלען, גיט איהר א גלעט און געהט אוועק. פרעהט עס מיר. הייסט עס, מיין שוועסטער האָט א גוט לעבען ביי איהר מאן. אי, זי איז קאלט צו מיר? מילא, אבי זי האָט א גוטע דאָליע. פאָרט, ווי זאָגט איהר, אן אייגענע שוועס-טער, צוזאמען געהונגערט ביי איין טאַטע-מאַמע!

אין עטליכע מינוטען ארום הויבט זיך ווידער אויף א יונגערמאן, צור קוּסט זיך אויך מיט מיין שוועסטער, גיט איהר א קניפ, כאַפט פון איהר צוריק א קניפ און געהט אוועק. טראַכט איך זיך: מסתמא דעם מאַנ'ס ברור דער. און — ווי זאָגט איהר, ר' בעריל? — אז מען האָט לייעב דעם מאַן האָט מען לייעב דעם מאַנ'ס משפּחה. און תּוֹך כדי דבור, קומען אריין פרישע צוויי יונגע-לייט, כאַפּען זיך ארום מיט מיין שוועסטער, א קושעניש, א האלזעניש, א קניפעניש, א קוויטשעניש, גאָר לימודים'דיג! טראַכט איך זיך: אַהאָ, א שעהן ביסעל שוואַגערס האָט דאָס מיין שוועסטער! אָבער עפעס איז מיר אריין אין נאָז... ווי זאָגט איהר, ר' בעריל, וואָלט א י י י

ניט אריין אין נאָז אזא מעשה? — און איך פרעג זי: צירעלע, וועלכער איז דיין מאן און וועלכע זיינען שוואַגערס?

— ביזט א גרינע חיה! — ענטפערט זי מיר און צולאכט זיך — קוק און שווייג און פרעג ניט קיין גרינע קשיות — און לאכט ווייטער.

איך פערשטעה ניט אפילו, וואָס איז מיט איהר דער געלעכטער? נור א סוף, אבי זי לאכט שוין. אבי איך זעה פון איהר א פרייע מינע. קוק איך און שווייג. אמעריקא! טאקע אין דער אמת'ן, א גרינע חיה ווי איך, וואָס ווייס איך פון אמעריקאנער מנהגים? ווי זאגט איהר, ר' בעריל, ניט אזוי?

בקיזער, משפחה איז געקומען, און אוועק געגאנגען. היינט די, מאָרגען יענע, איבער מאָרגען אנדערע, עס קומען יונגעלייט, עס קומען מיידלעך. אין איין צימער אריין, פון אנדערען ארויס, א קושעניש, א האַלזעניש, א קנייפעניש, א קוויטשעניש — לימודים! אמעריקא!

איהר פרעגט, ר' בעריל וואָס איך טהו גאנצענע טעג? איך זאָג תהלים! דעם תהלים לאָז איך פון האַנד ניט ארויס. מיין שוועסטער האָט מיר אוועק געזעצט אין פאָדערשטען צימער ביים פענסטער וואָס געהט ארויס אין גאס און האָט מיר אָנגעזאָגט; אז מעג זיך די הויז איבערקעהרען האָרי קאָרי, איז ניט מיין געשעפט. איך דארף זאָגען תהלים. זאָל — זאָגט זי — די וועלט זעהן, אז איך האָב א פרומען ברודער. און דערפאר, הייסט עס, גיט זי מיר עסען און טרינקען און א געלענער.

נו, פרעג איך אייך, ר' בעריל, דארף מען בעסער? דארף איך געהן אר- בייטען אז איך האָב אזא טייערע, אזא גוטע, אזא פרומע שוועסטער? און ניט נור זי אליין איז צו מיר גוט. איהר מאַנ'ס גאנצע משפחה האָט מיך לעבט ווי דאָס לעבט, דאָס אויבערשטע פון שטייטעל בין איך ביי זיי. ווי אן אייגענעם טאטען בעהאנדלען זיי מיך, אלע ווילע קומט צו אן אנדערער: ר' שלימיאל א גוטען ציגאר? ר' שלימיאל, א גלעזעלע ביער? ר' שלימיאל א ביסעלע בראָנפֿען? און אזוי גאנצענע טעג. איהר זעהט מיין קאפּעלויש, מיינע הויזען, מיין ראָק, מיינע שיד — גאט'ס און זייערס, דער משפּחה'ס, הייסט עס. א וואַזשנע חברה! מענטשען אָהן גאלען. מיינט איהר נור זאכען גיבען זיי מיר? קליינעלד אויך, ווי איהר זעהט מיך לעבען! זעצט זיך חברה שפּיעלען קאָרטען, הערט מען ניט מעהר; א ניקעלע פאר ר' שלימיאל, א צעהן-סענט שטיק פאר ר' שלימיאל, א פערטעל טאלער פאר ר' שלימיאל!

הכלל, ר' בעריל, ס'איז מיר גוט. איך בין, ברודר חשם, אריינגעקומען אין אמעריקא מיט'ן רעכטען פוס, אויסער מיין שאַדען אויף כל ישראל געזאָגט געוואָרען!

און איהר, ר' בעריל, פרעגט ווי מיר געפעלט אמעריקא? א שעהנע שאַלע-כלעבען! ס'מעג קומען א מיתה משונה אויף גאנץ רוסלאַנד, פאר

אמערקא'ס איין שטייגערל.

א גוטען טאג אייך, ר' בעריל! איך האב מיך אביסעל פעררערט, איך מוז לויפען צום תהילים, מיין שוועסטער וועט ניט וויסען וואס איבערצוקלער רען.

א באַרדער.

(אויסגעהערט פון א האלבע מיליאָנערקע און איבער געגבען צום דרוק)

צו וואָס איך האלט א באַרדער? — פרעגט איהר, ווען איך בין גוט אָפּ, כמעט א האלבע מיליאָנערקע? און אָהן מיין שאדען, אויף אייך געזאָגט געוואָרען, — זאָגט איהר — צו קאָנען אזוי לייכט צאָהלען רענט ווי איך, אָהן דעם הילף פון א באַרדער?

הע, הע, הע! שעהנע פראַגען שטעלט איהר מיר דאָ! ווער זאָגט דען אייך, אז איך האלט איהם, אום לייכטער צו מאַכען מיר דעם רענט? — אז ס'ה צאָהלט ער גאָר ניט.

וואָרים פון וואַנעט זאָל ער נעהמען צו צאָהלען רענט? פאר זיין אר- בייט, צאָהלט מען איהם דען יאָ?

ס'ארא ארבייט ער טהוט? — פרעגט איהר — וואס מען צאָהלט ניט פאר דעם?

ער, פערשטעהט איהר מיך, איז א פאָעט, און א אידישער פאָעט. ער יטאָרנט ביי דעם כמעט פון הונגער, נור ער האָפט מיט דער צייט, אזוי זאָגט ער — צו ווערען אונשטערבליך...

אויב ער איז ניט אמאָל מיינס אן אייגענער? — פרעגט איהר — ניט אזוי קיין אייגענער, נור אפילו ניט קיין לאַנדס-מאן, צו מאָל ניט געזעהן איהם אין דער אלטער היים.

צו וואָס האלט איך איהם פאָרט? — פרעגט איהר — צוליעב מיין משפּח'טע, איהר הערט? נור צוליעב זיי.

אָט ווי איהר קוקט מיך אָן, בין איך דער קאָנטראַסט פון מיין גאנצע משפּחה אָדער פערקעהרט, דהיינו? אזוי ווי איך בין קרח רייך, אזוי זיינען זיי אויס געקאָממען מיט'ן דלות, דורך און דורך! ער פויפט ביי זיי אין אלע ווינקעלעך! און אזוי ווי איך בין דער איינציגער נגיד אין דער משפּחה, איז א ליאדע וואָס לויפט מען צום נגיד;

שטעלט דער לענדלאַרד ארויס וועמען פון הויז, פאר ניט צאָהלען קיין רענט? לויפט מען באלד צו מיר, צום נגיד! הייסט עס.

ווערט אסטרייך ביי איינעם, און האָט ניט די סטרייק-צייט פֿיט וואָס

איבער קומען? — איז באלד צום נגיד.

טרעפט אזוי א צרה, און מען דארף א לאַיער; איז גלייך צום נגיד.
און קומען, קומען זיי, פונקט אין אזא צייט וואָס מען בענקט ניט נאָך
זיי — און ווען בענקט מען דען יאָ נאָך זיי?
און גראַדע ווען מיין מאַן, קומט אהיים פון זיינע ביזנעס, און וויל זיין
מיט זיך, אַב צו רוהען אביסעל, פון דעם טאראראס, פון א גאנצע טאָג, אהא!
זיי זענען דאָ.

און זאָגען אייך באלד ניט צו וואָס זיי זיינען געקומען! נור פריהער
הוסט מען זיך אויס גוט, צו בעקומען א ריין מויל צום ריידען. נאכדער הויבט
מען אָן צו פרעגען; וואָס מען מאכט? ווי אזוי די ביזנעס געהן? — זייער
באַבעס דאנא? יענאָדערס! וואָס פערשטעהט איהר אין גאנצען אין ביזנעס!
— נור ניט דאָס בין איך אויסען...

און ווען מאכט מען זיך אויס מיט דער בקשה? העט, העט! ווען מיר
פאלען יטון די פיס, די אויגען קלעפען זיך שוין, און דער זיינער קלינגט
אויס איינס...

דאָסגלייכען קומט א זונטאג, איז וויעדער ניט אויס צו האַלטען. וויסענ-
דיג אז מיר זיינען היינט צו הויז. פערמאכט זיך פשוט ניט די טהיר. דער
ארויס, יענער אריין, און אָפט זיצען זיי ביי א צוויי מנינים צו זאמען.

און צו זייער זיצען נעהמט קיין ענדע ניט, מען קומט אַמאָל אריין 10
אין דער פריה, און מען נעהט אהיים 12 ביי נאכט, מען פלאפעלט אויף די
וואָס וועלט שטעהט, און זייער גאנץ פלאפאלען, געהט פון איין אויער אריין
און פון צווייטען ארויס, און אַמאָל נעהמט עס גאָר נידען נור צום חלש'ן.
און וויל מען געהן עכען? מוזט איהר דאָך נאָך „דער עטיקעטע“, זיי מיט
רופען, און מעהר דארפען זיי ניט. זיי קוקען מעהר ניט אויס, אָפט געהט
מען אום גערופען, און מען זעצט זיך ארום טיש, נאָך פריהער פון אונז.

און אן אפעטיט האָבען זיי — טאטע זיסער! ווי עס פאסט פאר ארעמע
לייט, און נעהמען זיי עסען? ברענט עס אונטער די הענר, אז מען קאָן זיי
פשוט ניט גענוגען טהוען.

און חוץ וואָס מיר געהן אוועק פון'ס טיש הונגעריג, דארף אבער די סעודה
קאָסטען א שעהנע מטבע, איהר שפיעלט זיך ביי היינטיגע יקות'ען... נור ניט
דאָס בין איך אויסען...

דער סוף איז געווען; אז זונטאג, פלעגען מיר אָפט אַבפאָהרען ערגיין,
אָדער אין פארק, אָדער אין קוניאָוואַלענר, אָדער גאָר געפאָהרען אין אַטאָ-
מאָביל פון פריה ביז נאכט, און דאָרט די היים, געהאלטען געשלאָסען.

אָבער וואָס טהוט מען, וואָס טהוט מען צו דעם? — פלעגט מיך האַלטען
מיין מאַן אין איין פרעגען, מילא זונטאג פאָהרט מען ארום, האָטש ס'איז
אויך ניט קיין פלאַן. דעם איינציגען רוה טאָג, צו מווען פערלאָזען דאָס הויז,

אבער וואָס טהוט מען אין די נעכט, אין מיטען דער וואָך?
וואָס קאָן מען זיך העלפֿען? פֿלעג איך איהם ענטפֿערען — סײַרען
זאָלסט זיי אלע איינטיילען צו הונדערט טויזענד דאלאר — מאַך איך מיר
אין א שפּאַס, יאָ, א שפּאַס. אָבער ס'איז געווען א ביטערער שפּאַס...
א שטיק צייט האָבען מיר אליין געליטען און געליטען, און זיך גאָר ניט
קײן עצה געקאָנט געבען.

מיט אמאָל העלפט גאָט, מיר בעקאָנען זיך זומער אין קאָנטרי, אָט מיט
דעם פּאָעט'ל, מיין באָרדער מיין איך. ווען ער איז אָנגעקומען אהין, זיינען
מיר געווען ביי א הונדערט פאמיליעס דאָרט, און זייט אייניגע טעג איז גע-
בליבען ביי א האַלבען דוצען פון זיי, און ווייסט איהר ווער ס'האָט זיי אלע
פּערזאָנט, אָט דאָס פּאָעט'ל.
ווי אזוי דהיינו? — פרעגט איהר.

אָט ווי אזוי; איהר געהט אויף א שפּאַציער, ער געהט נאָך, און לייענט
פאר אייך ליעדער. זעצט איהר זיך עסען, ער איז וויעדער דאָ מיט זיינע
ליעדער. ווילט איהר שלאָפֿען, דער בחור לעזט זיינע ליעדער...
צוריק פּאָהרענדיג פון קאָנטרי רופֿ איך זיך אָן צו מיין מאַן, — ווייסט
וואָס מיר פאלט איין? — מיט צו נעהמען אָט דאָס פּאָעט'ל פאר א באָרדער
צו אונז.

נעהמט ער זיך דאָך חודש'ן, און דענקט אז איך בין משוגע געווארען,
וואָס? א באָרדער דארף איך האָבען אין הויז! — נעהמט ער שרייען.
ניט געדאהג'ט מיין מאַן — נעהם איך איהם טרייסטען. עס וועט זיין
ווי מען זאָגט אין אמעריקא — „אלל רייט“. און מיר האָבען דעם בחור מיט
גענומען.

און פרעגט ניט, מיר האָבען אויפגעלעבט; קומט ביי נאכט, עס הויבען
אָן צו קומען משפּחה, רופֿט מען באלד אריין דעם בחור, און מען זאָגט איהם;
— לייען!

דער הערט ער נור דאָס וואָרט — לייען, דארף ער מעהר ניט. קומט באלד
אריין מיט א גאנצן קעסטעל ליעדער און נעהמט לייענען. געענדיגט איינעם,
אָנגעהויבען א צווייטען... און משפּחה הויבען זיך פון די ערטער, און אָפט
נעהמט זיך זיי אזוי דרעהען די קעפ, אז זיי פּערגעסען גאָר נאָך וואָס זיי
זיינען געקומען. און טייל'מאָל מוז מען זיי די טיהר צייגען ווי ארום ארויס
צו געהן.

און קומט אן זונטאָג; ווי עס בעווייזט זיך ניר איינער פון מיין משפּחה,
רופֿט מען וויעדער אריין דעם בחור, און ער לייענט.

אך, גאָט! איהר זאָלט עס זעהן ס'ארא גרימאסען זיי מאַכען בשעת ער
נעהמט לייענען. איין אָנפאַנגס, דרעהען זיי מיט'ן קאָפ, שפּעטער צו נעהמען
זיי מאַכען מיט די הענד — ווי איינער רעד; גענוג געלעזען! מיר ווער הערט

זיי, ער טהוט זיך זיינס, גלייך ווי ניט איהם מיינט מען.
 און נאך שפעטער הויבט מען זיך פון די שטוהלען ווי אויף שפילקעס,
 און צום לעצט נעהמט מען זיך וואקלען אויף די פיס צום טיחר, און אָפּט
 אז מען קומט שוין צום טיחר, פאלט מען ערשט אין חלשות... הע, הע, הע!
 א פערגעניגען דאָס צו צו קומען...
 און אָט דער באָרדער, איז אונזער אויפלייזער. איהר זאָלט אָנקוקען;
 אז ווי מען קומט נור אריין, ס'ערשטע לויפט מען צו צו זיין בעדרום, זעהן
 אויב דער בחור איז ניט דאָרט, און מען וועט קאָנען זיצען א וויילע. און
 דערזעהט מען איהם, — איז באלד געשטעלט פיס.
 וואָס זאָל איך אייך זאָגען? זייט ער איז ביי מיר אין הויז, איז קיין
 פוס ניט מעהר פון דער גאנצער משפּחה...
 און אויסגענומען האָבען מיר מיט איהם; קיין געלד ווילען מיר ניט
 ביי דיר, נור איין זאך מוזט די וויסען; אלע נאכט, פון זעקס, און זונטאג
 א גאנצען טאָג, מוזט די זיין אין הויז...
 איצט פערשטעהט איהר שוין צו וואָס איך האָלט א באָרדער. הע, הע,
 הע! לאַנג האַלטען זאָל ער זיך נור ביי מיר, טאטע זיסער!

פאר'ן דושאדוש.

מיין פערטהיידגונג ווילט איהר הערען? גוט! נור, „יור האַנאָר“, וואָלט
 ניט מעגליך געווען צו הערען נאָך אמאָל די אַנקלאַגע? איהר טהוט מיר צור
 ליעב און איהר לייגעט זי מיר פאָר נאָך אמאָל; דאָס די אַנקלאַגע לויט
 טעט; אז דען לטען מאַרטש האָב איך פערלאָזען מיין פרוי און בין אוועק מיט
 א צווייטע פרוי, און געוואוינט מיט איהר אלס מאַן און ווייב.
 אָט דאָס אלעס! אויף דעם „יור האַנאָר“ וועט איהר מויל זיין א גוט
 פערטהיידגונג. אָט ווי איהר זעהט איהר מויל איז'ס ניט קיין מויל, נור אן
 עפענונג פון א פייערשפייענדיגען באַרג, מאכט עס קיין מאָל ניט צו, קיין
 גלייך וואָרט הערט מען ניט פון דעם, איך — „קוטשעניו מוטשעניו“, און זי
 — הידער וויעדער! איך — גיט מאַרגען! און זי — וועד דערוואָרגען! איך
 — א גוטען טאָג! און זי — כאַפּ דיר א קלאָג. און תמיד געווען אין רוגז, ניט
 געוואָלט קאָכען א לעפעל וואַרים וואַסער, וואָס קומענדיג פון מיין ארבייט
 געמוזט זיך לייגען אָהן סאָפּער און ניט אין בעט, נור אויף דער האַרטער
 לאַנטש. און יענע פרוי וואָס איך בין מיט איהר אנטלאָפּען; איז מיין געכסט
 דאָרינע געווען, און ניט בלויז א נעקסטדאָריגע? נור פשוט א מאַמע, א
 רעגעלע מלאך!

קוים האָט זי דערהערט ליאַרעמס אין מיין שטוב, איז זי שוין אויסגע-
וואקסען אין מיין זייט. זי האָט געוואוסט אז איך בין א שטיל לעמעלע, קאָן
קוין מויל ניט עפענען, האָט זי זיך אָנגענומען פאר מיר, געטענה'ט, געבעטען
מיינע, זאָל שווייגען, זאָל מיר ניט צאפען מיין בלוט בחנם; און ניט נאר
איז זי אָנגעקומען מיט בעטען אליין? נאר זעהענדיג אז מיינע האָט פאר
מיר קוין סאפער אָנגעגרייט, האָט זי באלד פערקאטשעט די ארבעל, און מיט
איהרע ווייסע פוכיגע הענד גענומען פערקנעטען א ביסעל לאָקשען פון וועלכע
איך האָב מיך פשוט מחיה געווען. געשטאנען און געקוקט אויף מיר האָט זי.
בשעת'ן עסען, און געשעפט תענוג פון יעדען ביסען וואָס איך האָב גענומען
אין מויל אריין. נו — האָט איהר נאָך געזעהען אזא גוטע נשמה?
מיין רחמנות האָט מיך אָפט איבערגענומען, וויסענדיג ס'ארא מאן זי
האָט, שלאָגט זי אָפט, קאָן אָבליגען 3 מעת-לעת אין סאלאָן און ניט קומען
אחיים נעכטיגען אפילו.

און אָפט „יור האנאר“! ווען מיינע פלעגט מיך זיידלען, פלעג איך צו
איהר גלייך אנטלויפען, און צוגענעהמען האָט זי מיך ווי אן אייגענעם טאָ-
טען, מיך מכבד געווען מיט וואָס זי האָט נור געקאָנט און תמיד מיט א שמייר-
כעל. אזא גוטעטשקע! און מיך נאָך געטרייסט, א רעגעלע מלאך!

און איין כאָל; דאָס איז געווען טאקע אין מאָנאט מאַרטש, ווי „יור
האָנאָר“ זאָגט. מיינע איז מיט מיר ברוגז געווארען, איז צו איהר'ס שוועס-
טער אוועק, און ער, — מיין געקסט-דאָריגעס מאן — איז ערגיץ אין א סאָ-
לאָן פערפאלען געוואָרען. אָט אזוי איז אוועק א טאָג, צוויי טעג, עס איז
שוין געווען אויפ'ן דריטען טאָג... איך קום צו איהר, האַלט אין איין אָנפער-
גען וועגען איהרען, אויב ער איז שוין דאָ? און זי קומט צו מיר געוואָהר ווע-
רען אויב מיינע איז שוין דאָ... און וואָס זאָל איך אייך זאָגען; ווי א גרען
האָבען אונזערע שטובען אויסגעזעהען, פערשוואונדען זיינען געווארען אלע
קללות, געשרייען, די גליקליכסטע אין דער וועלט האָבען מיר זיך געפיהלט.
נור איינע און די זעלבע שרעק האָט אונז ביידע געשראָקען מיך; טאָ-
כער קומט מיינע אָן? און איהר; טאָמער קומט איהרער אָן?...

אויפ'ן פיערטען טאָג, איך געדענק ניט ווער עס איז געווען דער ער-
שטער? מעגליך איך? און עס קאָן זיין טאקע איך! האָב געמאכט א פאָר-
שלאָג; מיר זאָלען אין א צווייטע שטאָרט אוועק, און פטור.

דאָס איז א זינד זאָגט איהר? עס הייסט בינאמי, ווען מען
זינדיגט גענען אזא „לאָו“ קומט א גרויסע שטראָף? און איהר מוזט מיך
בעשטראַפען זאָגט איהר? אזוי זאָגט דאָס געזעץ?

בעט איך אייך „יור האָנאָר“, בעשטראַפט מיך מיט וואָס איהר ווילט?
אפילו מיט סיגנסינג? נור ניט איך זאָל חלילה דארפען צוריק געהן און
וואוינען מיט מיינער אלס מאן און ווייב?

איחר גיט מיר צוויי יאָהר סינגסינג — זאָגט איחר? טהענק! „יור האַנאָר!“ איחר זיינט דער בעסטער מענטש וואָס איך האָב ווען עס איז בע-
מענט.

נור אַ שטיקעלע טיכה זאָלט איך ביי „יור האַנאָר“ געוואָלט בעטען.
מין הסתם וועט מען דאָך יענע גוטע נשמה אויף מיט עפעס בעשטראפען?
בעט איך ביי „יור האַנאָר“ שיקט זי מיט מיר אין סינגסינג? איך זאָל
האָטש דאָרט גיט זיין, שטארק עלענד.

מ'קאָן גיט. זאָגט איחר, דאָס געזען ערלויבט גיט, אליין וועל איך מווען
פערבריינגען דאָרט די צוויי יאָהר.

אוי, אוי! אזוי אויסגלייך צו זיין. האַהאָהאָ, וועה צו מיינע יאָהרען
וואָס איך האָב זיך דערלעבט, צו זיין אַכגעשיידט צוויי יאָהר, פון אזא גוטע
טהייערע נשמה, גאָטעני! ווי האַלט מען דאָס אויס, האָ, האָ, האָ!

א נערוועזער מענטש.

אויב איך בין מיסטער קנאָפּ? — פרעגט איחר — יאָ! דאס בין איך!
און ווער זיינט איחר? איחר זיינט דער לענדלאָרד זאָגט איחר? טאָקע אַ
גאָסט? אויב אזוי וואָס זשע שטעהט איחר? זיצט!

איחר זיינט גיט געקומען זיצען זאָגט איחר. איחר זיינט געקומען מאַך
נען רענט, עס קומט איך שוין פאר צוויי מאָנאטען... פליעז מיסטער לענד-
לאָרד, האָט גיט קיין טשייניק! מיך מאַהנט מען גיט...

אָט ווי איחר קוקט מיך אָן, אַ שטילס ווי אַ פליעג, בין איך פעהיג איך
זאָל אריין אין רציחה; אננעהמען איך ביי'ס פאָדקאָלנער, און איחר זאָלט
גלייך אַזויס פליהען דורכ'ן פענסטער, איחר הערט? און ווער ווייסט וואָס
נאָך איך בין פעהיג צו טאָהן וואָרום, פערשטעהט איחר מיך, איך בין אַ נער-
וועזער מענטש און בין גיט פערזאָנטוואָרטליך פאר מיינע טהאָטען.

וואָס איחר געהט שוין? נישקשה, איחר קאָנט זיך צוועצען אַביסעל,
וואָרום מין הסתם ווען איחר זיינט שוין אליין געקומען מאַהנען רענט, האָט
איחר דאָך צייט. און פאר וואָס זאָלט איחר טאָקע גיט וויסען מיט וועמען
איחר האָט צו טאָהן?

אָט הערט אַ געשיכטע, פאר אַ יאָהרען רענט איך איז'ס געווען, אין שאָפּ
ביי דער ארכיט, קומט פלוצים צו דער באָס צו מיר, זוכט פעהלערס אויף
מיין ארכיט; דאָס געפעהלט איחס גיט, דאָס איז גלאַט גיט גוט, וואָס דענקט
איחר איז געווען; געכאָפּט די שער און גלייך אין קאָפּ אריין... אויב איחר
דענקט דאָס ער האָט געפרובט מאַכען אַ טרייעל, האָט איחר פּמחילה אַ שעות

פונקט פערקעהרט זיך ענטשולדיגט פאר מיר, איך האב רעכט ער האט דאס
ניט געדארפט טאן, מחמת איך בין ניט פעראנטווארטליך פאר מיין טהאט,
איך בין א נערוועזער מענש...

איצט קומט איהר און מאָהנט!...—וואָס? איהר געהט שוין? לכתחילה ניט
אין זינען געהאט צו מאָהנען, גלאט אזוי געקומען, געוואָהר צו ווערען ווי
אזוי עס לעבט זיך... אויב אזוי! מעגט איהר דאָך אוראי און אוראי זיצען,
און הערט א טשיקאווע געשיכטע, געטראָפּען זיך מיט א פאָר וואָכען צוריק...
איך זיין מיר אזוי ווי איצט איינער אליין אין הויז, קומט אריין דער
קאַלעקטאר פון פארניטשור.

— האַלף!

— האַלף!

— וואָס פערלאנגט איהר?

— איך בין געקומען מאָהנען פאר די פארניטשור, שוין שולדיג פאר 4

וואָכען!

און ווען פאר 4 וואָכען איז וואָס? געהט שוין די וועלט אונטער.

— די וועלט געהט טאקע ניט אונטער, נור איהר דארפט דאך צאָהלען.

— איך דאַרף? חע, חע, חע! איך דאַרף? וואָס דענקט איהר איז

געווען, איינס, צוויי, און א שטיק פארניטשור איז געלעגען ביי איהם אין
קאָפּ...

און אויב איהר דענקט אז מען האָט געמאַכט א טרייל, האָט איהר
במחילה א צווייטען טעות, פערקעהרט, געשעקט דעם קאַלעקטאָר, ווייל ער
רייסט זיך איין מיט קאָסטימערס, און אויף זיין אָרט א צווייטען צוגענומען,
און צו מיר איז זיך נאָך געקומען דער פארניטשור-מאַן צו ענטשולדיגען
זיך; —

עס וועט שוין מעהר אזעלכעס ניט פאָרקומען און מיר נאָך געגעבען
רעכט, ווייל איך בין א נערוועזער מענש... און איצט קומט איהר!... — איהר
זיינט ניט געקומען, גלאט אזוי! אויב יאָ גלאט אזוי מעגט איהר דאָך טאקע
זיצען און הערט נאָך א געשיכטע.

וואס איהר געהט שוין טאקע אויף אן אמת'ן? וועל, געהט אייך געזונט
טערהייך, נור ווייסט מחיום והלאה, וועמען איהר האָט פאר א טענאנט, אזוי
פערשטעהט איהר מיך בין איך מיר א גאנץ געלאָסען מענשעל, נור טאָמער
מאָהנט מען מיך עפעס, צו שפילען זיך ביי מיר אזוי די נערווען, דאָס איך
בין פעהיג...

איהר ענטשולדיגט זיך! זעהט איהר? אזוי רעדט איהר ווי א מענש,
און איך גלייך מיט אייך צו ריידען, נור גאט זאָל אייך היטען מיך... וואָס?
איהר האָט זיך שוין ארויס געשאַרט פון הויז? חע, חע, חע! נאָך אלעמען
וואָס ציטערט איהר אזוי, קיין רוצח בין איך דאָך ניט, גלאט א שטיקעל.

נערוועזער.

וואָס? איז דאָס שוין גורדיי? זאָל זיין — גורדיי! גורדיי!

וואָרום איז דאָס די גרינע.

(אויסגעהערט פון א גרינעס, וואָס האָט זיך שנעל אויסגעגרינט און איז צוריק פּערגרינט געוואָרען דורך א צווייטען גרינעס.)

אָף! די גרינע הוּט. ניט געדאַכט זאָלען זיי ווערען, ווען איך בין פּער-
זירענט? פּערמאָך איך דאָס לאַנד אין גאַנצען פאַר גרינע.
וואָס האָב איך צו די גרינע? — פּרענט איז — אדרבה? הערט און
שטוינט!

געקומען נאָך אמעריקא בין איך; מיט א היבש שעהן בערדעל, און מיט
25 דאלאר, וואָס מען מוז צייגען אין קעסעלגארטען. נור אַהן א שטיקעל פאַך
אין האַנד, ווי עס פאַסט פאַר א חסידישען יונגען-מאַנטשיק, א בעל-בתיש
קינד פון דער היים.

אין א גאַנץ קורצע צייט, בין איך געבליבען מיט די לעצטע פאַך דאלאר.
וואו צו פּערדיענען א סענט? האָב איך ניט געהאַט. א פרישער מאָנאַט רענט
האָט מיר אָנגערופט, און געוואוסט האָב איך, בעצאָהל איך פאַר דעם מאָנאַט
רענט, דאָרף איך בעהאַלטען די צייהן אויף דער פּאָליצע. און דאָ יאָגט די
מיסעס מיט איין קול: רענט! און רענט!...

אַבער וואָרום יאָגט זי נור מיר? — נעהם איך מיר פּרעגען — אָט
וואוינט נאָך א באַרדער מיט מיר, און ווי איך ווייס, איז ער שולדיג פאַר
שעהנע עטליכע מאָנאַטען, און יאָקאָט וואוינט ער דאָך. און איך פּרוב זיך
צו קוקען, זעהן מיט וואָס פּטר'ט ער זי אָב? ווען זי קומט איהם מאָהנען
רענט?...

און געזעהען האָב איך אָט וואָס; אז ווען זי קומט איהם מאָהנען. קומט
ער אָב מיט א גלעט... און א גנב'ישען שמייכעל און פּטור...

אויב אזוי? — טראכט איך ביי מיר — קאָן איך דאָך אויך די מלאכה
— און צו קומענדיג צו מיר נאָך רענט נעם איך, טהו איז א גלעט...
און שמייכעל...

מיסטער! אַהן הענד! שרייעט זי אויף מיר ביין — און דער מאָנאַט
רענט זאָל מיר שוין זיין! איז דאָס הערט?

אַבער וואָרום בין איך ערגער פון יענעם? נעהם איך זיך בעטען ביי
איהר — אָט איז יענער אויך שולדיג פאַר עטליכע מאָנאַטען, און גאָר ניט?
וואָס גלייכט איהר זיך צו יענעם? ענטפערט זי מיר — איינס; זאָגט
פאַר איהם גוט די באַרדערקע. און צווייטענס; ווייס איך, אז ווען ער וועט

נור אנהויבען צו פערדינענען, וועט ער מיט'ן ערשטען געלד מיין חוב בעצאָה
לען, האָט ניט וועמען אוועק צו שיקען דאָס געלד, איהר פערשטעהט? וואָרים
ער איז דאָך א באַי!

און אויף מיר שטעהט דען אָנגעשריעבען אויפ'ן שטערען, אז איך בין
ניט קיין באַי? — שטעל איך איהר אוועק א קשיא.

אויפ'ן שטערען דארף אויך שטעהן אָנגעשריעבען? און אויף דער מאָרע
אליין איז ווינציג? — ענטפערט זי מיר און שטשערעט די צייהן.

א, הא! דערמאָן איך זיך, מיין בערדעל מיינט זי אזאאי? און איך
האָפט זיך גלייך אריין צום באַרבער, אויסשריינעדיג, ניעדער מיט דער „וויס-
קע“, לעבען זאָל אמעריקא!

נאָך דער אָפּעראציע בין איך גלייך אוועק אין טשערי סטריט, וואו
איך האָב זיך אָנגעדונגען אויף באַרד — שלאָפּען און עכען — גאנץ ביליג.
מחמת, ווערליג איך האָב געהערט וועל איך דאָרט קיין בן יחיד ניט זיין.

ביי נאכט צום סאַפּער, איך טהו א קוק, קומען זיך צוזאַמען צום עסען ביי א
האַלבען רוצען באַרדערקעס. די מיסעס שטעלט מיך באַלד פאַר, אָט איז אונז
זער נייער באַרדער מיסטער דזשעק! און איך הער, ווי איך געפּעל זיי גראַדע,
קוק אויס אן אנשטענדיגער באַי. און אלע דאנקען דער מיסעס פאר דער טיבה,
גוט, עס וועט זיין א מאַנס-פּערזאָן אין הויז, וועט זיין פרעהליך...

אויף דער צווייטער וואָך; נו, נו! איהר זאָלט שוין גאָר ניט פרע-
גען, בין געוואָרען אינמיטן מיט אלע, האָב ביי דער א קוש, ביי א צווייטער א
גלעט... עס געהט א לעבען... איך בין אין גן-עדן.

נור אויף דער דריטער וואָך, בעפאלט מיך א מעלאַנכאָליע, איך פיהל
אז אָט, אָט, און איך ווער פערטריבען פון גן-עדן.

וואָס איז מיט אייך, דזשעק? ווארום אזוי טרויעריג? — בעפאלען מיך
אלע מיידלעך מיט פראַגען.

וואָס איז דאָ צו זיין פרעהליך? ענטפער איך טרויעריג. דעם דזשאב
האָב איך פערלאָרען, דאָס ביסעל געלד וואָס איך האָב געהאַט אָבגעשפּאַרט,
איז געבליעבען אין יענע כענק: איהר ווייסט דאָך שוין וואו איך מיינ. און
איצט איז א פאַל צו ליגען אין סטריט און שטאַרבען פון הונגער...

ניט געזאָגט מיסטער דזשעק! — טרייסט מיך די עלטערע מיידעל
פון זיי, מען וועט אייך ניט לאָזען פאַלען... באַלד האָט זי געמאַכט א
מיטינג מיט די איבעריגע פינף, און געהאַלטען פאר זיי פאַלגענדען ספיטש:
פריינדיגע! וואָס זאָגט איהר? זאָלען מיר ארויס לאָזען דאָס פרעהליכ-
קייט פון שטוב? און ווען עס וועט קומען ארויס צו פאַהרען ערגיץ אין א
פאַרק, זאָלען מיר דארפּען פאַהרען אָהן א באַי א בעגלייטער? ס'זאָל זיך צו
אונז טשעפּען ווי ערגיץ א באַס? שוין-זשע זאָלען מיר 3 מיידלעך ניט קאָ-
נען אויסהאַלטען א שטיקעל צייט איין באַי?...

און טאקע באלד איז בעשלאָסען געוואָרען פֿען זאָל מיך אויסהאלטען מיט אלעם, ביז איך'ל צוריק אנהויבען צו פֿערדיענען....
זייט דאן, בין איך געווען ווי אדם אין גן־עדן, נור מיט איין אויס־נאָם, וואָס ער האָט בלויז געהאט איין חוה נעבען זיך, און איך גאנצע זעסס. געלעבט האָב איך אויף וואָס די וועלט שטעהט, וואו מען איז געגאנגען צו געפֿאָהרען? איז אַהן מיר קיין טריט ניט געווען. איך פלעג געהן אין מיר טען, און זיי, צו דריי אין ביידע זייטען. אין סטריט האָט מען אונז גערופֿען — זעהענדיג אונז געהן — „די וואָך געהט“. און איך האָב געהייסען דער שבת....

אין א קליין שטיקעל צייט, איז מיך ניט געווען צו דערקאנען, עס איז מיר צוגעקומען ביי א פונט צוואנציג....
העלפט גאט; עס קומט צופֿאָהרען מיינער א לאַנדסמאן, א גרינער, מיין ווייב'ס א שכן, וואָס געהט אויף זיך די מצוה מיך אויס צו זוכען — א צער־בעלי־חיים אויף אן ענטה — און פֿערזאָרגט זיך מיט הכל אשר לכל; א בריעה פֿון'ם ווייב, פֿון שווער און שוויגער, פֿון'ם רב, אויך מיין פאָטאָגראפֿיע....
ער געהט זיך נאָכפֿרעגען אויף מיר, ביי בעקאנטע, ביי לאַנדסלייט, ביז ער ווערט געוואָהר, ראָס מען זעהט מיך אָפט זיין אן אַרױנגעהער אין דעם און דעם הויז....

מיין לאַנדסמאן פֿוילט זיך ניט — וואָס א גרינער קאָן? — געהט אלעס נויטיגעס מיט זיך. און געהט מיך זוכען, פֿון שטוב צו שטוב, ביז ער איז אַרױף צו מיין מיסעס.
איך בין גראַדע אין הויז ניט געווען אין א זונטאג איז'ס געווען. בין נור וואָס אַרונטער האַפֿען א „שייוו“....

איך קום אַרױף און בעמערק דעם גרין־האַרן; ווערט מיר פינסטער פֿאר די אויגען, און איך האָפֿ איהם גלייך אַרונטער אין סטריט. טאָמער? א קשיא אויף א גרינעם — כאַפט ער זיך אַרױס וועגען מיין פֿער'הרג'עט לעבען א וואָרט, און מאַכט מיך אומגליקליך?

קומענדיג אַרונטער אין סטריט ווער איך געוואָהר; דאָס ער האָט שוין דאָרט אלעס דערזעהלט, אויך מיין בילד זיי געצייגט. עס ווערט מיר ניט גוט, און איך נעם שרייען, גולן! וואָס האָט איהר געטאָהן?
פֿלוצים, דערזעה איך ווי עס פֿליהט א רענצעל גלייך צו מיינע פֿיס. און אויפֿהויבענדיג די אויגען צו זעהן פֿון וואַנעט דאָס רענצעל קומט? האָב איך דערזעהען אלע זעסס מיינלעך מיט די קעפֿ אין די פענסטער, נאָכשריי־ענדיג; — מיסטער דױטעס! האָט א גיטען שליט־דוועגס, לאָזט גריסען פֿון אונזער'ס וועגען, אייער פֿרוי און קינדער....

זייט דאן, עס איך קרענק און וואַלנער זיך אין די פֿאַרקס. און איצט זאָגט אליין איז ניט דאָ פֿאַר וואָס צו האַסען די גרינע?

מ״ן פיעדעלע.

אה, מ״ן פיעדעלע! איז מ״ן „מלאך הגואל“. וואו א צרה פערטרייבט עס פון מיר.

אויב איך שפיעל גוט פיעדעל? — פרעגט איהר — גוט שפיעלען. חע, חע, נאך דאס פעהלט מיר.

וואס־זשע איז די גדולה מיט דעם פיערעל? — פרעגט איהר. א שעהנע פראגע כ״לעבען... איהר זאלט זעהן א פיעדעלע? א קליינט־שיקס, כמעט א פיצעלע, און דאס ראטעוועט מיר, פון די גרעסטע צרות; קומט אריין מ״ן לענדל־אָרד נאך רענט און וויל ניט אַבטרעטען ביז איך'ל צאָהלען; דאָרף איך מעהר ניט טאָהן, נור נעהמען דאָס פיעדעלע אין האַנד אריין. ביים ערשטען ציה מיט'ן בויגען, און דער לענדל־אָרד שטעלט פים. מופט אריין א שלעכטער באָרדער, וואָס וויל ניט צאָהלען קיין רענט, און טשעפעט זיך ניט אָב, ער זאל מופען, האָט'ש גיעב איהם א קרענק; איז נור גענוג איין נאכט איך זאל פיערלען — ווען ער, דער באָרדער ליעגט אין בעט.

נו, נו! פרעגט ניט! אויף מאָרגען זעה איך שוין ניט זיין געבעין מעהר. האָב איך א שלעכטע נעקסט־דאָריגע, און וויל פון איהר פטור ווערען, דאָרף איך מעהר ניט טאָהן; ווי עפענען מ״ן טיהר און נעהמען „צימבלען“ אויף מ״ן פיעדעלע. דער סוף איז, אויפ'ן צווייטען טאָג שטעהען יענע רומם לעער.

נור צום בעסטען נוצט עס מיר צו אונגעווינשטע געסט. איהר מעגט הערען וואָס עס האָט זיך געטראָפען ניט לאנג צוריק. אין א זונטאָג איז'ס געווען. מ״ן אידענע האָט פונקט צוגעגרייט א גוטען דינער, און איך האָב זיך שוין געגרייט צו דער סעודה.

פּלוצים עפענט זיך די טהיר, און עס פאלען אריין געסט, ביי א צוויי דוצען — ווי אָבגערעדט — און געקומען זיינען זיי פערשטעהט איהר פונקט אין דער ריכטיגער צייט. איך דאָרף איך קיין פינגער ניט לייגען אין מויל אריין. מילא, ויצט מען און מען בעלאַקעט... ויצט מען אזוי א שטונדע, און נאָך א שטונדע, ס'איז שוין דריי א זייגער.

דער דינער פערשמעקט די שטוב און רייצט דעם אַפּעטיט, און דאָ ויצען זיי און ניט געריהרט פון אָרט.

זעהט מ״ן אידענע אז ס'נעהמט ניט קיין ענדע, נעהמט זי ווינקען צו מיר, — ווי איינע רעד; — זעה דעם באַנטש ארויס צו פטר'ן און זאָלען מיר קאָנען עסען דינער...

וואָס־זשע טהו איך: נעהם מיר אַרונטער דאָס פידעל פון וואַנד, און

נעהם פיעדלען.

ביים ערשטען פיהר מיט'ן בויגען זעה איך ווי חברה האלטען זיך ביי די נערווען.

נוט! — טראכט איך ביי מיר — און פערמאך די אויגען, און פיעדלע שוין, ווי עס דארף צו זיין.

וואָס טויג אייך מעשה'ס, עס איז אוועק ביי א צעהן מינוט, איך עפען די אויגען; ס'פעהלט שוין העלפט פון דער חברה.

ווי געוואונטען טראכט איך ביי מיר, און פערמאך נאך שטארקער די אויגען, און פיעדלע אויף וואָס די וועלט שטעהט...

פלוצים רייסט מיך איבער א געוואלד, איך עפען די אויגען טהו א קוק, איז פון די געסט קיין שפור ניט דא, און מיין אידענע שטעהט ביי אן אָפער נעם בענסטער, מאכט געוואלדעס, און ברעכט די הענד. וואָס האָט זיך געטראָפּען? פרעג איך דערשראָקען.

וועה איז מיר — ענטפערט זי — מיטה דראַנק איז דאָך געשפרונגען פון בענסטער.

איהם איז אויסגעקומען צו געהן דער לעצטער, און ניט קענענדיג זיך דערוואַרטען אויף זיין געסט, איז ער פון בענסטער געשפרונגען.

ברוך דיין אמת! — פיהר איך אויס — שטעל בעסר דינער. ס'הארץ פאלט מיר שיער ארויס.

און מיר אויך — ענטפערט זי — מיט פערטריקענטע ליפען. מיר האָבען זיך געזעצט עסען די סעודה, און גענעסען מיט אזא אַפעטיט, פונקט ווי נאָך א תענית.

און זייט דאן ווייכען יענע געסט פון מיין הויז ווי פאר א פעסט. הע, הע, הע!

ווי געפעלט אייך מיין פיעדלע?

קאַרטען.

(אויסגעהערט פון א געוועזענעם בומשער)

אך! די קארטען, די פערשטאַלטענע קארטען! ס'ארא שוואַרצע גבורה ליגט עס אין זיי?

דוכט זיך פראַסטע שטיקלעך פאפיער, אויס געפארבט מיט פערשייע-דענע פיגורען, וואָס ס'פאכט קינדער זאָלען זיך מיט זיי שפיעלען, און דאָך ציהען זיי גרויסע ערוואַקסענע מענטשען מיט סכנות, אז אָפט; איז מען מפקיר צוליעב זיי ווייב און קינדער, ביזנעס, כמעט זיך אליין.

פון וואַנעט איך נעהם דאָס אלעס? — פרעגט איהר — פון מיר אליין,

הערט;

געקומען נאָך אמעריקא בין איך, האָט ווי איהר זעהט מיך איצט; אָב־געריסען, אָהן א סענט אין קעשענע.

פיר דעם אָבער, מיט צוויי פלייצעס, וואָס האָבען נור געבעטען; גיט זיי עפעס צו טראָגען?

און נאָך א קורצען מיטינג מיט לאַנדסלייט, איז בעשלאָסען געוואָרען אז זיי טויגען פאר א בוטשער. ד"ה צו ארבייטען אין א בוטשער סטאָר. אראָב צו נעהמען זייטלעך פלייש, און ארויף צו לייגען...

טאָקע א שוועהרע ארבייט! — זאָגט איהר — איהר וואָלט די ארבייט ניט געקאָנט טאָהן. חע, חע, חע! וואָס דען דענקט איהר? אז איך זאָג אייך פלייצעס! מיין איך אין א שפּאס?

בקיזר, איך בין אוועק צו א בוטשער און זיך אָנגעהוינגען צו דער אר־בייט.

עס איז אוועק א שטיקעל צייט, האָט מיך אנגעהויבען צו ציהען צום קלאָץ; טרייבערען, זעגען ביינער, ארום שוילען דאָס פעטס, אין ז. וו. און מיך דארפט איהר וויסען אז ס'נעהמט ציהען צו עפעס, ציהט עס.

בקיזר, איך האָב געלייגט קאָפּ אויף דעם און בין אין א קורצע צייט אוועק ארבייטען צום קלאָץ.

נור שפעטער צו, האָט מיך גענומען ציהען צום אטענדען קאָסטימערקעס, אָבער נאָך אַ מיין ציהען, מיט סכנות!

וואָס טויג אייך בעשה'ס, אין א קורץ שטיקעל צייט בין איך געוואָרען אן ארויס העלפער, ביי אטענדען קאָסטימערקעס, און שטעהענדיג ביי'ם אטענדען האָב איך ארויס געוויזען אזעלכע פעהיגקייטען אויסער נאָטירליכע. איך האָב באלד געכאַפט דעם שניט ווי אזוי ארום צו געהן ארום זיי;

מיט דער געכאַכט א וויצעל, מיט יענער א שפּאס. מיט איין האַנד צו־געוואָרפען אַ ביין, אדער אַ שטיק פעטס, און מיט דער צווייטער האַנד צוריק אַרונטער גענומען.

הכלל איך האָב זיך אויס געטויגט, ווארום דאָס דארפט איהר וויסען; אז הויז מיינע פלייצעס האָב איך געטראָגען אויף מיר אייך א קאָפּ! ניט קיין קעפעלע.

איינזעהענדיג מיין פעהיגקייט, האָט מיך תיכף גענומען ציהען, אליין א באָס צו ווערען, און מיך אז ס'נעהמט ציהען צו עפעס, ציהעט עס הענר און פיס, און איך האָב גענומען טאָהן אין געשעפט.

ס'ערשטע; האָב איך גענומען שפּאָרען געלד אויף ביזנעס, און צוויי־טענס האָב איך גענומען זוכען א שדוך צווישען מיינע בעזוכטע קאָסטימער־קעס, און ווי זאָגט די וועלט אז מען זוכט גפינט מען.

איך האָב מיך בעקאָנט מיט א דיענסט מיידעל, ניט קיין מיאוסע, און

דער עיקר מיט א גראָב באַנק ביכעל... און נאָך דער חתונה בין איך-תיכף געוואָרען א באַס פיר זיך.

אריין אין ביוזעס בין איך ווי מען זאָגט מיט'ן רעכטען פוס. נור אין א קורצן שטיקעלע צייט, האָט מיך גענומען ציהען צו ווערען א האָלסילער. און מיך אז ס'נעהמט ציהען, ווייסט איהר דאָך שוין, ווי אזוי ס'ציהט. און זאָגט אליין איז ניט בעסער א האָלסילער ווי א ריטילער?

די לעצטע שורה איז, איך בין געוואָרען א גאנצער קנאקער אין אמע-ריקא. מען האָט געהאט גרויס צוטרוי צו מיר אין די שלאכט הייזער, אויף טויזענדער האָט מען מיר געטרויעט.

מיט דער צייט האָט מיין נאָמען גענומען וואקסען, און ניט דער נאָמען בלויז אויף דער פאפּעק מיינער, איהר זאָלט געווען זעהן א בויך, מען דער-קאָנט נאָך איצט אויך, נור ווי קומט ער צו יענעם! און איך בין מיט דער צייט געוואָרען דער פרעזידענט אין יוהל. א כל ולך — ווי מען זאָגט — אומערדום...

מאכט זיך א מעשה, ס'נעהמט מיך פלוצים ציהען צו קארטען, און מיך אז ס'נעהמט ציהען, ווייסט איהר דאָך ווי אזוי עס ציהט. מילא אז ס'ציהט אז דאָך ניט שייך, נעהמט מען שפּילען. ניט אין דער היים, הלילה? מיינע, זאָג א גוטע מליצה זיין, וואָלט מיך מיט הייסע וואסער געווען אָבענגאָסען, נור דאָרט אין שלאכטהייז, נאָך דעם ווי מען קויפט אָב אלעס נויטיגעס זעצט מען זיך אוועק מיט נאָך, „האָלסילער“ און מען מאכט א קערטעל.

אין אָנפאנג האָב איך געשפּיעלט קליין. דהיינו; ביז א דאָלער א קארט, און ביז 5 דאָלער אָנוועהרען. נור מיט דער צייט בין איך געוואָרען אריין געצויגען אינגאנצען אין די קארטען, ווי מען זאָגט, א פערברענטער קארטען שפּיעלער.

איהר'ט מיר גלייבען איך האָב שוין אמאָל געשטעלט א הינדערטער אויף א קארט, און אָפט מיין גאָלדענע „וואַטש-דאָרטשיין“.

ווארום דאָס דארפט איהר וויסען, אז א בוטישער נעהמט שפּיעלען, און דערצו נאָך א האָלסילער, אוי'ס ניט גלייך צו א שאַפּ ארבייטער. יענער קאָן העכסטענס פערשפּיעלען די וואָך פיידע, אָבער דער; זיין גאנץ פער-מעגען, פערבראָקט מיט טויזענדער פרעמדע.

עס איז אוועק א קליין שטיקעלע צייט, און פרעגט ניט, דאס דריידעל האָט גענומען זיך דרייהען אויף צוריק, פון „האָלסיל“ אויף „ריטיל“ און פון ריטיל — ביי יענעם... און צום לעצט דאָס אויף פערנאָכלעסיגט.

פיר צרות איז מיין פרוי געשטאָרבען, און איך האָב פיר צרות גענומען שער'ן. ליעג מאָג און נאכט אין סאָלון און קוק צו, ווי יענע שפּיעלען.

זאָגט מיר, איך בעט אייך, ס'ארא שווארצע גבורה ליעגט עס אין די אַבנעמאלעוועטע שטיקלעך פאפּיער? — די קארטען!

ס'איז אמעריקא.

ס'איז אמעריקא! — זאג איך אייך. אייגענטליך ניט איך זאג דאָס, נור מיין פלימעניצע, מיין שוועסטער'ס א טאכטער, הייסט עס. נור וואָס איז דער אונטערשייד ווער ס'זאגט? אבי ס'איז א טהייער וואָרט. א גוטער תירוץ אויף אלע קשיות. איהר מעגט הערען;

איך אליין ווי איהר קוקט מיך אָן בין גראַדע ניט קיין גרינער. בין שוין א קיימא'לן א יאָהר דרייסיג אין אמעריקא און דאָך, ניט געוואוסט פון דעם ווערטעל.

בזו גאָט האָט ביי מיר מיין אידענע צוגענומען, און איך בין געבליבן בען ווי מען זאגט עלענדר ווי א שטיין, אָהן א ווייב און אויף אָהן א קינד, ניט חלילה ווייל זיי זיינען אויס געשטאָרבען, פון לכתחילה אָן ניט געהאט. אזא משפחה ביי אונז; אָדער מען האָט א סך, אָדער גאָר ניט. נור ניט דאָס בין איך אויסען.

איבערבלייבענדיג עלענדר, בין איך ארום געגאנגען אזוי אָבעלאָזען, מעלאַנכאָליש, וואָס געדוכט האָט זיך מיר; אז דער סוף וועט זיין; אז נור די געזעפּיפּ וועל איך געהמען. און וואָס זאָל איך מיך פאר אייך שעחמען, ס'איז דאָך שוין אחר המעשה, איך האָב שוין ניט איין מאָל געהאלטען די פיפּ ביים מויל, נור געמוזט זי אוועק געהמען, ווייל איך לייך זייער ניט דעם ריח פון געז.

מיילא, קיין זעלבסט מאָרד בין איך ניט בעגאנגען, נור פאסקורדע אויפ'ן האַרצען איז געווען, און ווי זאָגט דאָרט דער פסוק; אז ס'איז איינעם באַר שערט צו מוטשען זיך אייף דער וועלט, איז „רוח והצלח יעמוד ממקום אחד" איהר פערשטעהט, קומט עס פון אן אנדער אָרט און אומגעריכט.

כך חוה, אָט ווי אזוי; האָבען האָב איך דאָ אין אמעריקא מיינס א פלימעניצע, א שוועסטער'ס א טאכטערהייסט עס, א פערהייראטע שוין, נור אויף אָהן קינדער, אז מען שמועסט אזא משפחה! און אפשר וועט זי נאָך האָבען? ווייל זי פערשטעהט איהר מיך איז נאָך ניט קיין אלטע, ביי די דרייסיג דענק אייך.

האָט זי א מאַן; — א דימענט! — א מענש גאָלע האַרץ. און נאָך מיין פרוי'ס טויט, האָט ער זיך אָנגעהויבען מיט מיר צו אינטערעסירען, אנטויל גענומען אין מיין לאַגע, ביז ער האָט מיך פערבעטען צו זיך, ער ווייל, איך זאָל זיין ביי איהם ביז אין טויט אריין.

מיילא, פאר וואָס ניט? — טראכט איך ביי מיר, קיין געלד לייג איך דאָך דאָ ניט אריין, בליצור איך האָב אריין געמופט צו איהם. אויפ'ן צווייטען טאָג, בעמערק איך עפעס אין מיין פלימעניצע, מיין

שוועסטער'ס טאכטער הייסט עס, אז זי פערדרעהט מיט דער נאָז. עפעס שמעקט איהר ניט מיין אריין מופען צו איהר.

וואונדערט עס מיך אפילו, סטייטש? ער א ווילד-פערמדער, נעהמט מיך אריין, און זי, וויל גאָר ניט?

נור א דאנה האָב איך מיט איהר — טראכט איך ביי מיר — אבי ער וויל, הער איך זי ווי צו דער קאָז, ער איז דאָך פאָרט דער פרנסה געבער, ניט זי.

עס איז אוועק א שטיקעל צייט, בין איך דאָרט געוואָרען ווי אן איי-גענער, מען האָט מיך געהאלטען כמעט ווי אן אייגענעם טאטען, ער האָט מיר גענומען אונטער טראָגען פון שעהנסטען און בעסטען, אז מן שמועסט א מענטש אָהן אַ גאָל, א רימענט! — זאָג איך אייך.

נור, מיט מיר אין שטוב, איז נאָך געווען א באָרדער אויף, ניט ער דאָרף איהם האָבען, אויף גרינגער צו מאַכען די רענט, נור גלאַט פאר היימליכקייט וועגען האָט זי איהם אריין גענומען, איהר הערט; זי, ניט ער. אזוי בין איך שפעטער געוואָהר געוואָרען.

אין א שעהנעם פריה מאָרגען, איך האָפּ א קוק, עפעס געהט מיר דער באָרדער ארויס פון איהר שלאָף-צימער, ווערט מיר די זאך קשה, ווי קומט ער אהין? ווען ער דער מאַן איז שוין ניט דאָ, שוין לאַנג אוועק צו דער אר-בייט: און איך נעהם שוין גוט נאָך קוקען, ס'איז אינטערעסאנט? וואָס זאָגט איהר הא? ניט אזוי? און וואָס טויג אייך מעשה'ס, איך האָב באַלד פערשטאנען וואָס דאָ קומט פאָר. און איהר וואָלט דען אזא זאך ניט פער-שטאנען?

וואָס זאָל איך אייך זאָגען, בין א שטיק צייט ארום גענאנגען ווי משוגע. געקלעהרט וואָס צו טאָהן; זאָל איך דערצעהלען איהם? איז מיר א רחמנות אויף מיין שוועסטער'ס טאכטער, פאָרט אן אייגענע. זאָל איך ניט דער-צעהלען? ווי אזוי פערשווייגט מען אזא זאך, פאָרט גוט צו מיר ווי אן אייגענער זוהן, און אפטר האָט ער מיך עקסטרא אריין גענומען צוליעב דעם? איך זאָל זיין פאר איהר א סטראַטילדע — קומט מיר אויפ'ן רעיון — זאָל אַה איהם איצט בעטריגען?

און איין מאָל, געווען איז'ס אין א חמאָרנעם נאָכמיטאג, ווען מיר זיין נען געזעסען ביידע, איך און מיין פלימעניצע אין הייז און גערעדט. האָב איך איהר פאָרווירפּע געמאכט, וועגען באָרדער.

אין אַנפאנגס האָבען זיך אלע קאָלירען גענומען בייטען אויף איהר פנים. נור באַלד איז זי געקומען צו זיך, און מיט א שטייכעל אויף איהרע ליפּען איז זי צו צו מיר, מיר א קלאַפּ טהוענדיג אין פלייצע, און אריין קוקענדיג גוט מיר אין די אויגען אריין, האָט זי מיט א געבעט שטימע גע-שעפטישעט: „אָבער אָנקעל!“ ! וועסט דאָך ניט דערצעהלען פאר איהם?

דערנעהלען פאר איהם? — שרייע איך אויס — חלילה? וואָס פאַלט
דיר איין? ביז דאָך פאַרט אן אייגענע, פאַרט א שוועסטער'ס א טאכטער.
נור טאכטערשע; אַזא פערברעכען, דערמאָן דיר ווי גוט ער איז צו דיר.
ער האָט דיר בעהאַנגען מיט ציערונג ווי גרויס דו ביזט, איז זיך מפקיר פאר
דיר...

דאָ האָט זי זיך אביסעל בערהיגט, און אוועק זעצענדיג זיך נעבען
מיר, האָט זי אויס געשריגען: „זאָל אייך ניט אַרען אַנקעל פאר איהם“ ס'איז
אמעריקא!

און זאָגט אליין אַנקעל, קאָן מען לייעבען אַזא מאַן; לאַנג און דאָר,
קוים וואָס ער ברעכט זיך ניט איבער, א הויכע פלייצע ווי א הויקער, הענד
און פיס, ווי פיער שטעקענס, און נעהמט ער מיך ווען עס איז איינקלאַר
מערען אין זיינע אַרעמס בעפאַלט מיך א קאַלטער שווייס, עס דוכט זיך
מיר אז איך געפין זיך געקלאַמערט, ביי א סקאַלעט פון א טוידטען.

בלייבט מעהר ניט, ווי זיין דיקע באַנק ביכלעך? און זאָגט אליין אַנ-

קעל, וואָלט איהר געוואוינט מיט א באַנק ביכעל אנשטאדט מיט א ווייב?

פיר דעם יענער בחור, זעהסט דאָך איהם, גלייך ווי א סאָסנע, מוס-
קאַלען שטאַרקע ווי ביי אן אטלעט, אויס געפילט רונדיג, שעהן...

ווארום-זשע האָסטו ניט געהייראט מיט א שעהנערען? — פרעג איך
נייגעריג.

מיט א שעהנערען? — חור'ט זי איבער מיינע ווערטער פערוואונ-
דערט — אַנקעל! ס'איז אמעריקא!

שפאַס אין דער זייט — רופ איך זיך אָן — איך קאָן דאָך דאָס אַכער
ניט צוועהן, און דער מאַן דיר וואָס ער טהוט נעגען מיר, האָלט מיך ביי
זיך ווי א טאַטען.

ער נעגען דיר? — שרייעט זי אויס פערוואונדערט — אַנקעל! דאָס
אַלעס טהו איך, ווען איך וויל ניט, ביזטו שוין לאַנג ניט דאָ, און ווער קאָכט
פאר דיר? דערלאַנגט דיר? אז ניט איך?

הערסט אַנקעל. שווייג! ס'איז אמעריקא!

מילא שווייג איך, א בריווה האָב איך, און איהר אויף מיין אָרט וואָלט
דען ניט געשוויגען?

אז מען שמועסט; ס'איז אמעריקא, חע, חע, חע! ס'איז אמעריקא.

א באַרד איז א מוסר.

(אויסגעהערט פון א אידישען אקטיאָר.)

א באַרד איז א מוסר! זאָג איך אייך. „יעס-סער!“ איך בערעל לאָשען א אידישער „וואָדעוויל-מואווינג-פיקטשור“ אקטיאָר זאָג עס אייך. פון וואָנען נעהט איך עס? — פרעגט איהר — א פאָקט האָב איך, וואָס האָט מיט מיר אליין פאָסירט. ווי א באַרד האָט מיך גע'מוסר'ט, און דורך דער מסירה האָב איך פערלוירען 200 דאלאר. און הערט; אָט ווי איהר קוקט מיך אָן, בין איך אין מיינע יונגערע יאָהרען געווען אן אויסוואַרף וואָס אין דער קאָרט. דהיינו? בין שוין געווען אן אָנפיהרער פון פערשיעדענע „געננס“, ווען ניט א צופאַל ווער ווייסט וואו אין וועלכער טורמע איך וואָלט געווען פערפאַלען געוואָרען. און דער צופאַל האָט געוואָלט אז איך זאָל געבוירען ווערען מיט א שעהנע שטימע א סאָפראַן. און אָט, מיין שטימע האָט מיך ארויסגעראטעוועט פון יענע חברות און מיך געמאַכט פאר אן אקטיאָר-כאַריסט אין די אידישע וואָדעווילס און מואווינג-פיקטשור הייזער.

ווען איך פלעג זינגען; „אוי חוה! חוה!...“ פלעגען די ווענט ציטערען פון די אפלאַדיסמענטען. און האָב איך געזונגען; „שבת-קודש דעם אידעלע!“ האָט דער גאַנצער עולם מיט געטאַנצט. און ביי „א ברויעלע דער מאַמען“, האָט דער עולם טייכען טרעהרען פרגאָסען, אז מען שמועסט אן אמת'ע סאָפראַן שטימע.

מאַכט זיך א מעשה אים סאַמע אלול אינ'ס געווען, קומט צו מיר צו א איד, באַלד ווי איך בין ארונטער פון סטיידזש מיט א פראַגע; אויב איך וויל פערדיענען א פופציגער לייכט?

— וואָרום ניט? — ענטפער איך — נור דהיינו?

— דהיינו? איך זאָל ווערען ביי איהם א זינגער אויף די ימים נוראים, עס געפעלט איהם מיין שטימע. ער זוכט שוין אזא שטימע יאָהרען און יאָהרען שוין אויסגעווען וואו א וואָדעוויל-הויז, זוכענדיג אזא מין שטימע ווי מיינע.

מיילא, צוגעזאָגט און בין געוואָרען, א זינגער. זייט דאן האָב איך שוין געזונגען ביי חזנים אלע יאָהרען אין די ימים נוראים. ביז איך האָב געכאַפט די ריכטיגע עקספיריענס אין ימים נוראים'דיגע דאוונען.

אין א שעהנעם פריהמאָרגען זאָג איך צו מיר: בערעל? בערעל? ווי לאַנג איז דער שיעור צו זיין אלץ א זינגער ביי יענעם? וואָלט ניט צייט געווען? נאָך אזוי פיעל יאָהרען עקספיריענס אלס זינגער, צו פערדיענען עפעס מעהר ווי די 50 דאלאר? און צו זיין זעלבסטשטענדיג, א חזן פאר זיך?

און איך האָב גענומען זוכען א שטעלע אלס חזן אין די אידישע פויפערס. און זוכענדיג טאָג איין טאָג אויס, האָט זיך אלץ קיין ריכטיגע שטעלע נישט געטראָפֿען.

דערווייל, די צייט שטעהט נישט, דאָרט, ביי יענעם חזן אלס זינגער, האָב איך זיך אָבגעזאָגט, און דאָ איז שוין באַלד ראש השנה. איך בין געבליבן בען ווי פערצווייפלט. נור איך האָב אלץ מיין האָפנונג נישט פערלאָרען. און זוכענדיג איינמאָל אין א צייטונג, איז מיין אויג געפאלען אויף פאָלגענדע אדווערטייזמענט;

חברה, אנשי-אוחבי-בצע, רודפייכבוד, זוכט א חזן מיט א שעהנע שטימע און דער הויפט ער זאָל זיין א ירא שמים, און זאָל טראָגען א באָרד. 200 דאלאר וויליג צו געבען שכיחות צום פאסענדען. זיך צו מעלדען אין שוהל אויף פראָבע.

איבערגעלעזען די מודעה, האָפ איך שנעל און שנייד זי אויס פון פייַ פער און בעהאַלט זי, טראכטענדיג; „זאָל זיין מיט א באָרד.“ געקומען די צייט, נעהם איך ארויס פון מיין טראָג א באָרד, פון מיינע בערד וואָס איך פלעג זיך מיט זיי גראַמירען אויפ'ן סטיידזש, אָבער א באָרד! — און בין אוועק אויפזוכען דעם אדרעס.

אריינקומענדיג אין שוהל, האָב איך שוין געטראָפֿען צעהנדליג חזנים און מיט פערשיעדענע בערד, דהיינו? מיט שפיציגע בערד, (אלא פראַנצויז) קמז'ריגע בערד, קליינע בערד, גרויסע בערד, שוואַרצע בערד, געלע בערד, נור צו מיין באָרד זיינען זיי קיינס נישט געקומען. זעהענדיג מיין באָרד האָט מען שוין זייערע בערד נישט געקאָנט אָנקוקען. און ווער שמועסט? ווען איך האָב נאָך געמאַכט פראָבע מיט מיין שטימע? זיינען אלע חזנים תיכף פער-שוואַנדען. און ס'פערשטעהט זיך אז איך האָב אָנגענומען די שטעלע אלס חזן.

אויפ'ן צווייטען טאָג האָט איהר שוין געקאָנט לעזען פאָלגענדע מודעות: אידען יראים ושלמים, קומט הערען דעם וועלט בעריהמטען חזן ר' דוד בער כ"ז, א גרויסער ירא שמים, וואָס פלעגט דאוונען אלע ימים נוראים ביי די גרעסטע רבי'אים אין יוראָפ און חוץ דעם איז „קולו ערב“ איהר וועט האָבען אן אמת'ן עונג יום טוב הערענדיג איהם דאוונען. — ערשטע סליחות פריי.

געקומען די ערשטע סליחות, איז זיך אָנגעקומען אן עולם, קעפ אויף קעפ, פון די פרומסטע אידען, און אויף מיין באָרד קוקענדיג, זיינען די טיר קעמס צוכאָפט געוואָרען. און אזא אייננאָהמע ווי מיין באָרד האָט אריינגעבראַכט. האָט נאָך די חברה, אנשי-אוחבי-בצע-רודפייכבוד, זינט זי עקזיס-טירט נישט געזעהען.

זוכט זיך אלעס גוט? אישעהנע באָרד? א גרויסע באָרד? געפעהלט

יערען איינעם? הא? וואָס דארף מען מעהר? דוכט זיך קושען מעגען דאָך אזא באָרד? וועט איהר אָבער באַלד הערען ווי אזוי די שעהנע באָרד האָט מיך פערראַטעהען. — און אַט ווי אזוי:

געקומען ראש השנה נאָך שחרית, בעקום איך א שטארקען הונגער און איך פיהל אז מוסף וועל איך ניט אויס שטעהן, און עס פאלט מיר איין. אהיים צו געהן, א קייע צו טאָהן. געטראכט און געטאָהן, אהיים געלאָפּען און שנעל אריין געריבען א מאָלצייט ווי עס דארף צו זיין. עס זאל זיין גענוג כח א מוסף אויב צו שטעהן. און לאָז זיך צוריק אין שוהל אריין צו תקיעות און מוסף צו דאוונען.

איך קום אריין אין שוהל, גאָט מיין גאָט! עפעס קוקט מען אויף מיר מאַדנע? ניט ווי פריהער, ס'איז דעם פובליקום ניט צו דערקאָנען? איך בלייב שטעהן פערטראכט, ניט פערשטעהענדיג וואָס דאָ האָט געקאָנט פאַרקומען? פלוצים הער איך שוין זיך וויצלען איבער מיר;

ווי אזוי האָט אייך געשמעקט די סעודה? — פרעגט איינער. האָט איהר נור ניט פערגעסען צו בענישען ר' דוד בער? — פרעגט א צווייטער.

האָט איהר נור געזאָגט יעלָה ויבא אין בענישען? — פרעגט א דריטער. און נאָך די וויצען קומט באַלד צו ערענסט: עס הערען זיך קולות; וואַרפטס איהם ארויס! א געוועט! ער האָט געגעסען טרפות נאָך. און אויך געבליקליך האַפּ איך א האַנטוד גלייך אין פלייצע, און באַלד א צווייטעס אין א דריטעס. עס איז געוואָרען א הורחא. א טומעל, אז הימעל עפען זיך... באַלד רוח איך זיך אָן צו מיר; — העי בערעל שטעל פיס! איך האָב זיך גלייך ארויס געכאַפּט און בין שנעל אוועק א היים.

אהיים געהענדיג, קלעהר איך ביי מיר. ווער האָט עס געקאָנט מיך מוסר'ן אז איך האָב געגעסען? ווען אין צימער ביי מיר האָט זיך קיין לעבע-דיגער נפש ניט געפונען? און די פענסטער זיינען פעהאָנגען געווען? אין הייז, האַפּ איך א קוק אין שפיגעל, אוי, א בראָך! אַט די שעהנע באָרד מיינע איז פול מיט ברעקלעך פון מיין מאָלצייט, וואָס אין איילעניש, פערגעסען זיי אָב צו טרויסלען.

נח, איצט גלויבט איהר שוין אז א באָרד קען זיין א מוסר?

דאקטוירים.

א שעהנע מדינה אמעריטשקע! — הימעל, ערד און דאקטוירים! ווייסט איהר ניט מיסטער לעבען, ווי אזוי מען ווערט פטור פון די דאקטוירים? אויף ס'ארא קרענק איך דאקטאָר זיך? — פרעגט איהר — ווער זאגט דען איך איך קרענק! בין דייקא געזונד און נאך אפשר צוגעזונד, ווען איך האלט אויס פון די דאקטוירים. איהר מעגט עס כ'לעבען אויס הערען: איך אליין בין מיר א מוטשויוויצער, א קליין שטעדטעל אין העלמער גובערניע און מיינע — מיין פרוי מיין איך — איז א מינסקער, פאָלגט מיך א שפרונג, הא! איך בין מיר א געוועזענער קלויזניק און זי מאַלט אייך איז א געענדיגטע גאנצע פיער קלאסען גימנאזיום. א גלייכע פאָר? הא? — ווי אזוי-זשע קום איך צו איהר? — פרעגט איהר — גאנץ פשוט; דורך שדכנים וואָס קאָנען צוזאמען פיהרען א וואַנד מיט א וואַנד.

זי איז מיר כאַלד ביים ערשטען קוק געפעלען געוואָרען און וואָרום ניט? א פארשוין! געלערענט! קלוג! נאָר אויב איך בין איהר געפעלען? ווייס איך ניט.

אַט אזוי האָב איך מיט איהר אָבגעלעבט א שטיל פאמיליע לעבען, א היבש שטיקעלע צייט אין יוראָפּ, און שפעטער צו אין אמעריקא... איינמאָל, אין א שעהנעם זונטאג נאָכמיטאג, ברענגט זי מיט זיך אין הויז אריין עטליכע פון איהרע מינסקער לאַנדסלייט, און שטעלט זיך פאָר? אז אלע האָבען דעם טיטול דאקטאר... דער איז דאקטאר קאץ, דער דר. פינקעל, דער דר. ליעבער און דער דר. האַכמאַן...

„עס פרעהט מיך זעהר צו זעהן איך!“ — ענטפער איך יעדען איינעם פון זיי; און דריק זיי די הענד און אין הארצען פרעהט מיך זעהר אויף אזעלכע פיינע בעקאנטע איהרע. אלע דאקטוירים! אז מען שמועסט א געענדיגטע אין יוראָפּ 4 קלאסען גימנאזיום!

זייער אריינקומען צו מיר, האָט מיך זעהר געפרעהט, מחמת איך האָב געזעהען, דאָס מיינע פיהלט זיך אמת גליקליך מיט זיי... און אָפט ניט צו שטערען זייער האַרמאָניע מיט מיין אנוועזענהייט, פלעג איך תיכף ביי זייער אריינקומען האַפען אויף מיר מיין קאָוט, מיין העט, געזאָגט מיינער, וואו איך געה, און פערלאָזט דאָס-הויז...

מיינע פלעגט מיך אפילו וועלען פעהרעאלטען, סטויטש מארים! וואָס אנטלויפסטו? ווער מעהר אביסעל בעקאנט מיט זיי, אזעלכע פיינע מענשען. דאקטוירים! נור איך האָב זי קיין מאָל ניט געהערט, מחמת איך האָב דער-קענט אָן איהרע אויגען, דאָס זי מיינט ניט ערענסט. פלאַצט איך זאָל אוועק געהן פון שטוב. האָט מורא — פערשטעה איך — איך זאָל ניט אריינפאָהרען

מיט מיינס א וואָרט אין זייערס א שמועס, ווי מיט'ן דיזשעל אין די לאַקשען אריין. און ווי קום איך טאָקע צו זיי? א געוועזענער בית-המדרש בטלן, היינט אן אפרייטמאָר. און זיי דאקטוירים! און איך, פלעג מיר אוועק צו מיינעם א לאַנדסמאן, מיין גלייכען, פערברענגט מיט איהם אין אזעקס-אין-זעכציג, גערערט פון דער היים, אָדער גאָר געפלאַפּעלט פון ווייס איך וואָס... קומענדיג צוריק אהיים; פלעג איך שוין די חברה ניט טרעפּען. (אזוי האָב איך טאָקע געוואָלט).

און זי — מיינע מיין איך — פלעגט מיר אָפט פאָרהאַלטען; ווארום איך קום אזוי שפּעט? זי קאָן אזוי לאַנג ניט ווארטען אויף מיר. איהר פער-שטעהט? זי האָט נאָך צו מיר טענות.

נו, מילא, ווען א פרוי בעט און נאָך אזא מין פרוי א געענדיגטע! קום איך שוין שפּעטער צו, א קאפּעלע פריהער... איך קום צו, און קלאַפּ אָן, קומט מיר אקענען דאקטאר פינקעל, דאָס רעקעל אויסגעטאָהן, און פערשוויצט. איי, דאָס זיינט איהר מאָרים! — שרייט אויס דער דאקטאר ערפרעהט — גיט וואָס איהר זענט אָנגעקומען, איהר ווייסט? אייער פרוי איז זעהר א שוואַכע, איך זיין מיר אזוי, מען רעדט פון דעם, פון יענעם, — פלוצים! ווערט איהר היים און קאלט, דאָס פנים ברענט, עס נעהמט קלאַפּען ביי איהר א צאָהן אָן א צאָהן, און באַלד זי הל'ש'ט, איך לאָז איהר לויז די וועסט, דעם קאָרסעט, רייב די שלייפּען... איצט פיהלט זי שוין פיעל בעסער, נור דאָך וועט איהר מווען דאָ גוט אויפפאַסען אויף איהר.

איך דאַנק איהם פון טיעפּען האַרצען. נעהם ארויס א דאָלער, וויל איהם בעצאָהלען פאר זיין בעמיהען זיך; ער וויל ניט נעהמען, ביי קיין היימישען נעהמט ער קיין געלד ניט. טו דאַנק איך איהם נאָך אמאָל, און טראַכט מיר; ווי גוט איז, וואָס מע האָט בעקאָנטע דאָקטוירים, וואָס קומען אָפט צו נאָסט... ער געזענענט זיך, און געהט אוועק...

טרעפט זיך איינמאָל א מעשה אום יטבת נאָכט איז'ס געווען. קומט אריין דאקטאר ליבער, מיינע נעהמט איהם אויף פיין, און איך, הויב אָן צו קלעהרען וואוהין געהט מען אוועק? און איך דערמאָן זיך אָן מיין פער-אין! שוין צוויי וואָכען קיין מיטינג ניט געווען, איי ווארום האָב איך ניט ערהאַלטען קיין פאַסטעל? מן הסתם איז דאָס ניט אָנגעקומען.

איך געזענען זיך מיט'ן דאקטאר, זאָג מיינע וואו איך געה און געה מיר אוועק...

איך קום צו צום מיטינג לאָקאַל עס איז פינסטער. איז מיר א וואונדער? שוין ניין אהר און נאָך פינסטער? איך זוך אויף א פּעראיין ברודער און פרעג איהם.

ערקלעהרט ער מיר דאָס היינט איז קיין מיטינג ניטאָ. עס וועט זיין א דריי וואָכענדיגער מיטינג.

מילא איז ניט געפירעלט, און איך לאז זיך צוריק אהיים געהן (אזא טבע האב איך. טרעה איך ניט וואוהין איך האב זיך געלאזט געהן, איז צוריק אהיים.) איך קום אהיים, קלאפ אן אין טהיר, קומט מיר אנקענען דער דאסער טאר, אויפמאכענדיג די טהיר, פערשוויצט, פערסאפעט און אויך מיט יענעם דאקטאר'ס לשון, ניט גוט געוואָרען... עס קומט מיר דאָס גאנצע בלוט אין פנים אריין. סטויטש? ערשט נור וואָס אוועק, געווען געזונד ווי אנ'אייזען און איצט שוין גע'חלש'ט? איך האָב מיט אַמאָל אלעס פערשטאַנען... איך מאַך קיין גרויסע שהיות ניט, און לאָז איהם ארונטער צוויי פייערדיגע פעטש. געדענקט האָב איך, ער וועט מיר צוריק געבען, נור אויסגעקוקט אויף דעם, פלוצים האַפט מיין דאקטאר דאָס רעקעל מיט'ן העט, לויפט ארויס, וואָרטשענדיג; „קרעזי“, גראַבער יונג, בטלן, אונציוויליזירטער...

ארויס גע'פטר'ט איהם, וויל איך זיך ערשט געהען צו איהר... — אהא! זי האַפט זיך גאָר אויך מיר ארויף; דו שלמיאל, דו לעמעשקע! דו גולם! דו „מערזאוועזי“! דו ניקסט! דו וועסט מיר שלאָגען מיינע בעקאנטע! אזוי בעצאָהלסטו זיי פאַר זייער גוטס, וואָס ווילסטו משה? ווען עס ווערט מיר ניט גוט זאָלען זיי מיר לאָזען אויסגעהן, הא? שוין אויך פעפערזיכטיג? משה? ווי קומט עס צו דיר? און ווען דו ביזט יאָ פעפערזיכטיג, טו ליג זשע ווי א הונט אין שטוב און היט מיר, ווער טרייבט דיר דען פון הויז? זי געהט וויינען, קרעכצען, יאָמערען, קלאַפט זיך אין קאָפּ אריין, רייסט די האָר פון זיך...

איך בלייב שטעהן ווי א פערשולדיגטער און קלעהר מיר; עס קאָן זיין איך האָב א טעות, ווער ווייסט?

איך הויב אָן חרטה אויף מיין נאָרישען טהאַט, פאַל צו צו איהר, קוש זי, האַלז זי, בעט זי איבער, עס וועט שוין ניט פאַרקומען מעהר אזעלכעס. און בעט ביי איהר דעם דאקטאר'ס אדרעס איך וועל איהם לויפּען איבער-בעטען...

מען דארף ניט מאַרס! — ענטפערט זי מיר — איך'ל זיין מאַרגען ביי איהם, וועל איך איהם שוין איבערבעטען, און צוריק יעלום ושלום...

און זייט דאָן ווייכען פון מיין הויז אלע דאקטוירים. איז דאָך דוכט זיך גוט? — נור ניין מיסטער, עס איז איצט פיעל ערגער. וואָרום, אנשטאט וואס זיי פלעגען קומען צו מיר, געהט זי אָפּט צו זיי, אלע מאָל מיט אן אנדער אויסרייד. זי פיהלט ניט גוט, אונטערען האַרץ שטיקט זי. עס איז א פרויען קראַנקהייט — זאָגען זיי.

ווייסט דו וואָס; לאָמיר ביידע געהן? פרוב איך אַמאָל זאָגען צו איהר. פון מיינט וועגען קום מיט — ענטפערט זי מיר מיט א שמייכל. וואָס האָב איך מורא צו האָבען משה? איז משה, משה! דו זאָלסט זיין פעפער-זיכטיג?

אָט געה איך ווירן מיט — ענטפער איך מיט א געמאכטען שמייכל — גלאט געמאכט א שפאס. און לאז זי געהן אליין אהין... נור ווען זי געהט אוועק קומט מיר דאָס גאנצע בלוט אין פנים אריין. איך עס מיר די גאל, עס ווערט מיר נמאס ונמאס דאָס לעבען! איך קלעהר איבער וואָס קיין שונא קלעהרט ניט איבער.

איצט פערשטעהט איהר שוין ווי אזוי מען איז געזונד און מען ליידעט פון דאקטוירים?...

איך קוק ניט נאָך.

(מאָנאלאָג פון א גוטען באָס)

מאָרים! ... מאָרים! ... מאָרים! ... קום נור אהער א וויילינקע! זעה נור ווי ישנעל ער אנטלויפט פון ישאפ! גלייך ווי פון א גיהנם...

צו דיר מיין איך? — פרענסטו — יא, דיר! דיר! קוים מיט צרות האָסט דערהערט, אפשר צעהן מאָל געשריען...

וואָס איך דארף דיר? פרענסטו — גאָר ניט. וויל גלאט ריידען א פאָר ווערטער מיט דיר, ד. ה. ווילען וויל איך גראַדע ניט, נור איך מוז זיי דיר זאָגען, אום זאָלסט וויסען ווער דיין באָס איז. און אז ער איז ניט ווי אנדערע באָסעס.

פאר פיער וואָכען צוריק, אין א מאָנטאָג דענק איך, איז'ס געווען, ביזטו אוועק פון'ס מאַטין אויף אנ'ערך פון א 15 מינוט, אוראי אויסגערויכערט ביי א 5 סיגארעטלאך דאָרט...

גאָר ניט, — זאָנסטו — גלאט געדארפט געהן, זעהסט מאָרים, ווען ביזט האַטשט מודה אז צוויי בלוזי וועל? וואָלט איך דיר אפשר געגלויבט? נור גאָר ניט? אונגעגליך!

דו שווערסט אז גאָר ניט, דו סמוקסט היינט גאנץ ווינציג, א דאקטאר האָט דיר פערזאָגט, וויל עס שאַדט דיר צום האַרצען, און ציטערסט זעה איך, זיי ניט קיין קינד, מאָרים! ציטער ניט, איך וועל דיר חלילה ניט סער קען אין אזא שלעכטער צייט, און פאר אזא „גאטהינג“, נור דאָס וואָס איך וויל איז: אז זאָלסט האַטשט וויסען ביי וועמען דו ארבייטסט און אז איך בין ניט ווי אלע באָסעס, איך קוק ניט נאָך...

וואָס געהסט שוין? זעה נור דאָס געיעג פון איהם, שטעה גאָך א וויילע איך האָב דיר נאָך א פאָר ווערטער צו זאָגען; אין א דיענסטאג פריהר מאַרגען ביזטו געקומען צו דער ארבייט מיט א צעהן מינוט שפעטער און דו וויסט אליין, אז אן ארבייטער דארף זיין ביי דער ארבייט, לכל הפחות מיט

א האלבע שטונדע בעפאָר, אויס צו רויניגען די מאַשין ארום צו קליינען, ארום צו שאַרען און נאָך עפעס.

אן עקסידענט געווען ביי דיר אין הויז, זאָגסטו — דיין קינד איז פלוצים קראַנק געוואָרען, ביזטו אויף געווען א גאנצע נאכט...

אַט וועגען אן עקסידענט? מאָרים! — האָב איך אליין געדענקט, ווייל איך קאָן דיר און ווייס ביזט ניט ווי אלע אנדערע ארבייטער, קומסט אָפּט מיט א שטונדע בעפאָר. און דענק ניט איך וועל דיר עפעס טהון פאר דעם? אין גאנצען וואָס איך וויל; אז זאָלסטו האָסטו וויסען ס'ארא טהייער רען באָס דו האָסט, קוקט ניט נאָך...

דו ווייסט שוין זאָגסטו, און בעסט — און לויפסט שוין; איי מאָרים, מאָרים? וואס איז דאָס יאָגעניש? אז וועסט שפעטער מיט צעהן מינוט זעהן דיין אידענע? אַט בין איך א באָס, און בענק ניט אזוי שטאַרק...

לויפסט ניט, — זאָגסטו — וועסט הערען וואָס נאָך איך האָב צו זאָגן? אַט אזוי האָב איך פון דיר הנאה מאָרים, הום.

פאר צוויי וואָכען מיטוואָך צו דאָנערשטאָג, איך געדענק ניט ריכטיג וועלכען טאָג, האָסטו אין מיטען דער ארבייט זיך געהאַלטען אין איין ציהען און געגענעצט דריי מאָל איינס נאָכ'ן אנדערען, און דו אליין ווייסט ווי ניט אָרענטליך עס איז צו גענעצען ביי דער ארבייט, ובפרט 3 מאָל. ניט אזוי פאר זיך, ווי פאר די איבעריגע ארבייטער, וואָרפסט זיי אלע פשוט אין שלאָף...

ניט אומישנע זאָגסטו — און שווערסט ביי דיין געזונד, אז האָסטו ניט געפיהלט דאָן ווי אס בעסטען, עס האָט זיך ביי דיר דאָס מויל מיט געוואָלד פונאָרער געריסען. און וואָס זעה איך? טרעהרען שטעלען זיך דיר אין די אויגען?

נאָרישער מאָרים, ער וויינט שוין. איך מוין חלילה גאָר ניט מיט דעם. אין אזא שרעקליכען קריזיס ווי איצט איז, האָב איך נאָך קיין ארבייטער ניט אוועק געשיקט און וועל דיר, אויך ניט אוועק שיקען, וואָס דענקסטו מאָרים? איך ווייס ניט ווי שווער עס איז צו קריגען א צווייטען שאַפ? נור וואָס איך וויל איז, אז זאָלסטו וויסען ס'ארא דיעמענדטיגען באָס דו האָסט, איך קוק ניט נאָך.

דו גלויבסט מיר זאָגסטו, און שווערסט אז דו האָסט נאָך אזא גוטען באָס ווי איך ניט געזעהן, און שטעלסט שוין פיס! וואָרט נאָך צו א ווייז לינקע מאָרים! א פאָר ווערטער נאָך און „דאטס-אַלל“.

נעכטען אויף דער נאכט, האָב איך נאָך געצעהלט דיין טאָג ארבייט, און איך האָב געזעהען דאָס דו מאכסט פיעל ווייניגער ווי ביז איצט, עס ארט מיר אפילו ניט אזוי שטאַרק, ווייל מן הסתם פיהלסטו ניט גוט?... ביזט שלאָף זאָגסטו זיך פערקיהלט, האָסטו שטאַרקע קאָפּ שמערצען

געהסט צום דאקטאר שוין דעם פיערטען טאָג... וואָס דען? איך האָב דען דאָס באלד נישט געוואוסט, ווער קען דען נישט דיין טאָג ארבייט. דער פלייזיגסטער ארבייטער אין יאָפּ ביזטו דאָך, דעם גרעסטען טאָג ארבייט פלעכטו דאָך ארויס וואָרפען, נור וואָס איך וויל איז... חום.

דו ווייסט שוין? — זאָגסטו, און בעסטסט איך זאָל דיר א הויז לאָזען, עס חלש'ט דיר דאָס האַרץ, עס שווינדעלט דיר פאר די אויגען, מילא געה א הויז, האָטשט עס איז נאָך גענוג פריה, ערשט נאָך אכט, נור האָב נישט קיין פערטיגעל מאָדים איך האָב מיט די רייז קיין שום שלעכטס נישט געמיינט. נישט איך וויל דיר סעקען? נישט חלילה אַרבייטען א ראלאר פון דיינע ווייזער זשעס? אַבוואָהל עס איז היינט א שרעקליכער קרויז, נור וואָס איך וויל, איז...

זעה נור? שטעהסט שוין ביי דער טהיר, חע, חע, חע! מאָרים! ביזט שוין איין מאָל א פרעסער.

גורדנייט! זאָגסטו — גורדנייט! גורדנייט, געה געזונדערהייט, לאָז געריסען דיין פרוי, מאָרים! און געדענק דערצעהל איהר ס'ארא דיעמענדר טיגען באָס דו האָסט, און אז ביי מיר ארבייט אן ארבייטער ווי אזוי ער וויל, און ווי לאַנג ער וויל, און אז איך בין נישט ווי אנדערע הינטישע באָסעס, איך קוק נישט נאָך.

גורדנייט!

גורדנייט!

דער „פֿיפערנאָטער“

אויסגעהערט פון א אידישען יונגערמאן, וואָס האָט בעקומען א נאָמען, נישט אין שוהל, און נישט פון א חזן, און אָהן איין מאָל „חי“. נור דורך א גאנץ לייכטען וועג.

ווארום מען רופט מיר דער פֿיפערנאָטער? — פרעגט איהר — וואָס אין אמת'ן הויז איך גאר דור שלאָק? אָט דאָס מיסטער לעבען איז א שעהנע מעשה און א לאַנגע.

געווען איז'ס, נישט היינט געדאכט נאָך מיט יאָהרען צוריק, ווען איך האָב געארבייט מיט אלע כחות צו ווערען א אידישער שרייבער, און גענומען שיקען מיינע זאכען אין אידישע רעדאקציעס. וואס ענדליך; נאָך שעהנע עטליכע יאָהרען שרייבענדיג; האָב איך דאָך דערזעהן אין לאָקשען-טאָפּ (א טעגליכע צייטונג) געדרוקט מיינע א סקיצע, מיט'ן נאָמען „דער פֿיפערנאָטער“ זעהענדיג מיינס א סקיצע, אונטער געשריעבען „פון דור שלאָק“, האָב

איך געכאפט די פיס אויף די פלייצעס און בין געלאָפֿען אַ ביסורע זאָגען מיין אידענע אויפ'ן טאָפּ פּלאַץ. לויפֿענדיג האָב איך אין גאָס עטליכע פֿרויען איבערגעקעהרט אויף אַ „פּוישקאַרד“ עפעל, און די „פּוישקאַרד“ עפעל אויפ'ן פֿעדלער, און געכאפט אָנגעזידעלט. נור דאָס בין איך אייך שוין מוחל. ווייט טער אַביסעל בין איך אַרײַן צווישען פיער מיידלעך, וואָס זיינען מיר אַקעגען געקומען געארעמט, און געקריגען שנעל אַ שטויס אַרויס, ווי אַ חמיו וואָס פּאַלט אַרײַן אום פּסח אין אַ פֿרומען אידענ'ס הויז, און אַרויף קומענדיג צו מיר אין שטוב אַרײַן, האָב איך פֿאַר גדולה, איבערגעקעהרט דעם „קערידזש“ מיט דער „בייבי“ גלייך אויף מיין אידענע, וואָס איז בשעת מעשה געלעגען און געוואָשען די פּלאַץ.

וואָס איז? וואָס האָט געטראַפֿען? — האָט מיינע גענומען פֿרעגען ערשראָקען, האָפֿענדיג בשעת מעשה דאָס קינד אויף די הענד. נאָ זעה! — שריי איך אויס, האָסט כסדר חוץ געמאַכט פון מיין טינטלען און איצט זעה: מיינע אַ סקיצע איז געדרוקט! און דאָביי שטופּ איך איהר די צייטונג אין די אויגען.

וואָס ס'האָט זיך מיר גע'חלומט יענע נאַכט? — נעהמט מיין אירענע בטלן חלומות, זאָל אויס געהן צו דיין קאַפּ, זעה בעסער וועה איז מיר, האָסט דאָך שויער דער'הרג'עט דאָס קינד!

ביזט אַ בהמה! ענטפער איך, ווער קלעהרט דאָס איצט פֿאַר דיין קינד? אַבי מיין קינד לעבט!

ביז משוגע? צו חסר דעה? וואָס רעדסטו דוד? ס'אַראַ מיין קינד און דיין קינד. האָסטו דאָ? — נעהמט מיין אידענע טענה'ן... אָט דאָס איז מיין קינד! „דער פּיפֿערנאָטער“, נעהם איך אָנצייגען אויף דער סקיצע.

און מיט דעם וועסטו צאָהלען דעם גאָרסערי מאָן? רעם בומשער? דעם לענדלאָרד? — שמעלט זי מיר קשיות.

— אַ כּפֿרה דער לענדלאָרד מיט'ן בומשער, פֿאַר'ן גראַסערימאַן, און דער גראַסערימאַן פֿאַר מיין סקיצע. — ענטפער איך איהר — אַן איינפֿאַל פון אַ אידענע! איך רייך פון אַ סקיצע, און זי פון ווייס־איד־וואָס!

. זעהענדיג דאָס איך האָב צו טהון מיט אַ אידענע, וואָס פֿערשטעהט ניט אין ליטעראַטור. בין איך גלייך אַרונטערגעלאָפֿען, אַ ביסורע זאָגען מיינע נאָהענטע, זאָלען זיי אויך זעהן וואָס דוד שלאָט קאָן.

אַרײַן צום אלעם ערשטען בין איך צו מיינס אַ שטיקעל קרוב, וואָס האָט אַן אויגענעם קליידער־סטאָר און ביי'ם אַרײַן קומען, אָנגעטרעטען פֿאַר גדולה צוויי קאָסטומערינס אויף די ענגע שיכלעך, אַ דריטען אויפ'ן היהנער אויג, אַ פיערטען אַנידער געוואָרפֿען מיט איהר נייער דרעס. וואָס האָט גע־האַלטען ערשט אין אָנפֿאַסען, און בין צו גלייך צו מיין קרוב.

וואָס איז? וואָס האָט געטראַפּען? — נעהמט מיין קרוב פּרענען.
זעהט? אַט שטעהט מיין נאָמען שוואַרץ אויף ווייס אונטער מיינע א
סקיצע.

טפו! צו מיינע שונאים'ס קעפּ — נעהמט מיין קרוב שפּיען — געוואלד
שלאַק! קוק דיר נור אָן! זעה ס'ארא פנים רו האָסט? וואָס איז ביי דיר די
גדולה? איז דוד, דוד, ווען וועסטו שוין צום שכל קומען, און איינזעהן אין
ס'ארא פערבלענדעניש דו לעבסט? סקיצע, שמיצע! וואָרף אוועק דייןע
נאַרשיקייטען דוד! ווער א מענטש מיט מענשען צו גלייך, און זעה בעסער
אן אנשטענדיגען לעבען צו מאַכען פאר דיין פרוי און קינדער.
איחר זיינט א גראַבער יונג! ווען איחר זאָגט אזוי, רופּ איך זיך צו
איהם אָב ביין.

אללרײט! אללרײט! — ענטפערט מיין קרוב ביין, זאָל זיין איך בין
א גראַבער יונג — אין שטופּט מיך ארויס פון'ס סטאָר.
פונקט אָנגעטראַפּען אויף א גראַבען יונג — טראַכט איך ביי מיר —
און איך לאָז זיך געהן צו אנדערע קרובים און צו גלאַט לאַנדסלייט. פיעליכט
וועלען זיי איינזעהן מיין גרויסקייט און דאָך קריגען א פאָר גוטע ווערטער
אלס בעלוינונג פאר מיין שווערע אַרבייט ביי איצט.

נור אויך ביי די רעשט ניט בעסער געווען; א טייל האָבען פשוט חווק
געמאַכט — ווען זיי ווילען זיך נאַרשט מאַכען, וואָלטען זיי אויך געקאָנט
שרייבען סקיצען. און מאַנכע האָבען מיך גענומען גאָר מוסר'ן: ווארפט אוועק
איינערע נאַרשישע פאנטאזיעס — מיסטער שלאַק! פייפערס שמויפערס, זאָר
לען זיי ברענען אויפ'ן פייער, ווי זיי פערדרעהען עס מענשען די קעפּ...
איינזעהענדיג אז איך האָב צו טאָהן מיט מגושם'דיגע נפשות, האָב איך
זיך פערנומען צוריק אהיים. אריינקומענדיג אין שטוב, האָב איך געטראַפּען
זיצען דעם הענדקאָר, דעם בוטשער, דעם גראַסערי-מאַן און א פערלער —
כמעט א פולע שטוב.

דערזעהענדיג מיך, זיינען זיי אלע מיר אקעגען געלאָפּען, מיר די הענד
געדריקט, אָבעגעבען מיר מזל-טוב! ענדליך מיסטער שלאַק! דאָך זיך
ארויפגעאַרבייט; איצט וועלען מיר שוין פאר געוויס קריגען אונזער חוב בע-
צאָהלט?

— ס'ארא חוב? ס'ארא געלד? וואו וועל איך גראַדע איצט נעהמען
צו בעצאָהלען חובות? — נעהם איך פרענען ביי זיי.
וואָס הייסט וואו? — שרייט דער בוטשער, א גרויסער עזות-פנים.
איחר שרייבט דאָך שוין אין די פייפערס הער איך?

נו איז וואָס? פרעג איך, פאר דעם קריגט מען דאָך קיין געלד ניט. דאָס
איז גלאַט א נאָמען זיך צו מאַכען, צו זיין א מאַל אונשטערבליך!
אונשטערבליך! חע, חע, חע! — לאַכט ארויס דער פערלער, א גרוי-

סער וויצלער, איהר שטארבט פון הונגער! אום צו זיין אונשטערבליך!
 אט אזוי גאר? א נאָמען ווילט איהר איך מאַכען? — נעהמט דער
 גראַסעריי־מאַן שפּאַטען — אין דער צייט ווען איהר האָט ניט אויף אַ ביסען
 ברויט, האָט איהר אין זינען אזעלכע נאַרישקייטען, הערטיגשע, מיסטער
 שלאַק! מילא ביז איצט, אז איך האָב ניט געוואוסט מיט ס'ארא נפש איך
 האָב דא צו טאָהן? געדענקט אז איהר זוכט ארבייט און געפינט ניט?
 מילא, האָב איך געקלעהרט, וועט גאָט העלפען איהר וועט געפינען ארבייט.
 נור איצט ווען איך זעה שוין מיט וועמען איך האָב ראָ צו טאָהן? — מיט אַ
 פיפערנאָטער! — נאָסערי! מעהר קיין פעני קריגט איהר ניט געבאָרגט.
 נאָכ'ן גראַסעריי־מאַן האָבען אלע גענומען שרייען מיט'ן זעלבען נוסח, און
 דער לענדלאָרד אַ גראַבער נפש, האָט גאָר די וועלט איינגעלייגט, נאָך מאָר
 גען וואַרפט ער מיך ארויס אין סטריט מיט מיינע בעכעכעס. ער וויל ניט ביי
 זיך אין הויז האַלטען קיין פיפערנאָטער, און אלע זיינען אוועק מיט'ן פיפער-
 נאָטער אין מויל.

באַלד אויף מאָרגען, האָט מיין נייער נאָמען גענומען קלינגען, אין
 גאס, צווישען בעקאנטע, לאנדכלייט, און קרובים, וואו איך בין געגאנגען
 האָב איך געהערט נאָכשרייען, אַט געהט דער „פיפערנאָטער“!
 אַבוואָהל איך האָב דאן אליין איינגעזעהען מיין נאַרישקייט און
 אויפגעהערט צו שרייבען, בין איך דאָך פערבליבען ביי'ם נאָמען, דער פיפער-
 נאָטער, און עד היום.

צווייטער טייל

חסידישע מעשה'לעך.

ער זכרוננו לברכה, זיין התנהגות א גאנץ יאָהר, און זיין אוועק
ברענגען זיך פאר'ן כלל ישראל.

ביים רבינ'ס טיש.

אין די דריי וואָכען.

א תשעה באב.

אום שבת נחמו.

תקיעות.

כפרות שלאָגען.

די שרפה אין סוכה.

דער שפיעל אין דריידעל.

פורים פערשטעלמע.

דער לעצטער סדר.

ער ז"ל אויף יענער וועלט.

ביים רבינ'ס טיש.

(א. ביילד)

ביים רבינ'ס טיש איז א געדרענג פון מענשען אז ס'איז מיט סכנות. א מיש-מאש פון אלערליי מענשען פון אַרעם און רייך, פון קליין און גרויס... און אלע שטופען זיך, דריקען זיך, צו זעהן די הייליגע צורה. צו הערען זיין הייליג וואָרט און ווי ווייט מעגליך צו קאָנען האַפּען א לעק פונ'ם רבינ'ס שיריים.

מען שטעהט צופופים, צוזאמענגעדריקט, קעפ אויף קעפ. און אין דעם געדרענג, דערהערט זיך א געשרוי פונ'ם גבאי, וואָס שטעהט דאן אויפ'ן טיש — לאָזט דורך! מאַכט א וועג! ר' יודעל הרובשויער געהט!
ר' יודעלן לאָזט דורך! לאָזט דורך ר' יודעלן! טראָגט זיך קולות צוויי-שען דער מענגע פון מויל צו מויל.

עס ווערט באַלד; א שטויסעניש, א שטופעניש, מען ארבייט מיט די הענט, מיט די עלענבויגענס. עס ווערט צווישען דער מענגע מענשען א הורחא, א טומעל... און פונקט ווי זאנגען אין פערל, אין א גרויסען שטורם, אזוי פאלט די „מאסע“ הין אין צוריק און קאָנען פאָרט קיין וועג פאר ר' יודעלס וועגען ניט מאַכען.

ביז דער גבאי מוז אראָפּ פונ'ם טיש און ווי א רוצה, וואַרפט ער זיך אין דער מענגע אריין, וואַרפט מיט די הענט רעכטס און לינקס. און ר' יודעל, א גרויסער גביר, א גרויסער חסיד, האָט א שם פאר א גרויסען ירא שמים, שאַרט זיך א דורך און קוועלט אַן פונ'ם כבוד וואָס אזא עולם טיילט איהם צו, און פערנעהמט זיין אָרט כמעט נעבען רבי'ן, פאר אלע רבנים וואָס זיצען דאָרט... שטיל איז דאן ארום רבי'ן, עס הערט זיך בלויז דאָס קלאַפּען פונ'ם גאָפּעל-מעסער און די גרויסע טעלער-פיש, ווי ער ז"ל צושניידט איצט די גרויסע קארפּען אויף קליינע שטיקעלעך, ארויס האַפּענדיג אלע וויילע דאָס לעסטע שטיקעלע פיש וואָס איהם געפּעלט, און בשעת מעשה צווינגט גענדיג עפעס א ניגון צווישען די צייהנער...

און ר' יודעל, זיצענדיג נעבען אזא גרויסען רבי'ן וואָס האָט ארום זיך אזא עולם מיט פיעל גרויסע רבנים. און צוועהנדיג דעם גרויסען כבוד וואָס מען טיילט איהם דאָ צו? — צו דער רעכטער האַנט זיצט ער, כמעט פאר אלע רבנים.

קומט איהם אין דער שטילקייט פערשיעדענע רעיונות אין קאָפּ, און ער טראַכט דאן ווי גוט עס איז, וואָס די היינטיגע רביים זיינען שוין ניט אזוי גרויס ווי די אמאָליגע, וואָס פלעגען בכח זיין יענעמס זינד אויפ'ן שטערען צו לעזען. און פלעגען זיי לייענען בשעת'ן טיש פיהרען הויך, בפני

קהל ועדה, בדי די בושה זאל מכפר זיין אויף די זינד און יענער זאל תשובה טהאן (און אויב עס האט זיך אמאל געפונען אזעלכע גרויסע צדיקים? איז ביי איהם קיין שום ספק ניט).

זינד — טראכט ער — האט ער גענוג, און גאר גרויסע. די ערשטע זינד; קומט איהם אויפ'ן רעיון מיט דער קריסטען. א שעהנע אלמנה, וואס ער פלעגט זי אפט טרעפן קלויבען שפעטער ביי איהם אין וואלד. און ווי פריהער איז ער נישט געווארען בלויז במחשבה, און פון מחשבה איז'ס אריז בער למעשה. און כיון שטאט וטנה, איז ווען ער קומט אין וואלד אריין ציהט עס איהם ווי א מאגנעט גלייך צו איהר. און ערשט כמעט פאר'ן פאָהרען צום רבי'ן איז ער געווען ביי איהר.

ס'ארא פנים וואלט ער געהאט? — שטעלט ער זיך פאר — ווען דער רבי זאל בכה זיין צו לייענען עס אויפ'ן שטערען, און ער זאל עס אויס-לייענען בפני כל קהל הזה: ר' יודעל הרובשויער! איך לייען אויף אייער שטערען א גרויסע זינד, איהר זענט נישט געווארען מיט א נכרית וואס ווען איהר זאלט אפילו גרויס זיין ווי מיט רבינו, האט איהר ניט מעהר קיין חלק אויף יענער וועלט...

און דאן, ס'ארא פנים וואלט ער געהאט? ער וואלט דאך פאר בושה זיין פנים פערדעקט, און ווי א מצורע וואלט ער אויס געשריען: רבותי, איך בין זינדיג!

אין דער צייט, ווען דער רבי זאגט זיין תורה פאר'ן עולם, וואס עס הערשט דאן אזא שטילקייט, גלייך ווי דער גאנצער עולם זאל מיט אמאל אבשטארבען. קיין סאפע פערגינגט מען זיך ניט קיין הויכען, מען זאל חלילה א ווארט ניט פעהלען, דאן איז נאך אלץ ר' יודעל פערטיעפט אין זיך, און עס קומט איהם אויפ'ן רעיון נאך א גרויסע זינד. וואס אבואוואיל שוין שעהנע יאָהרען אוועק, דאך קאן זי ביי איהר פון זינען ניט ארויס.

מיט א אירישע טאכטער איז עס געווען, וואס איז צו איהם אין שטוב פאר א דיענסט געקומען.

און יונג איז זי געווען, כמעט נאך דער מוטער'ס מילך אויף איהרע רויטע ליפעלאך געלעגען.

און שעהן איז זי געווען, צוויי אויגען בלויזער הימלע קאליער, און איר בער זיי האָבען זיך געשלאנגעלט צוויי געדיכטע שעהנע ברעמען, און האט זי איהרע ברעמען אויפגעהויבען און מיט איהרע בלויזע אויגען אויף עמיין געקוקט, האָבען זיי ליבעליך אין יענעם האַרץ געגלעט...

און אפט פלעגט זי איהר בליק מיט א נאאיווען שמיכעל בעגלייטען, און האט זי געשמיכעלט, האָבען זיך ביי איהר צוויי חן גריבעלאך אין איהרע צוויי רויטע בעקלאך געפארמט, און אזוי שעהן האט זי דאן אויס-געזעהן, דאס ביי'ם ערשטען בליק איהרען, פלעגט זי א פייער אין יענעם

הארצען אָנצינדען.

און א גיהנם פיער האָט זי ביי איהם אין הארצען אנגעצונדען, דאָס אלע נעכט אויפ'ן געלעגער האָט ער קיין אָרט פאר זיך ניט געפונען, נור געצויגען צו איהר האָט עס איהם. און בשעת אין שטוב פלעגען אלע אין טיעפען שלאָף זיין פערזונקען, פלעגט ער פאר איהר אויף די קניעהן שטעהן, איהרע פיס געקושט און האָט זי מיט „פינפערלאך“ בעשיט, גרויסע פֿרעזענ־טען איהר צוגעזאָגט, ביז ער האָט זיין תאוה ערפילט. און נאָכהער וויעדער און וויעדער, ביז זי האָט זיינע זינד אונטער איהר יונגען הערצעל דער-שפיהרט... און ווען זי האָט פאר איהם דעם סוד פערטרויעט, האָט ער, אַנ־שטאט ער זאָל מיט איהר צו א דאקטאר פאָהרען, זי צו ראטעווען פון דער שאַנדע; — וואָס האָט געשמעקט מיט א געפאָהר מען זאָל אין שטאָדט געוואָהר ווערען און ער זאָל זיין נאָמען אלס שעחנער איד פערלירען — האָט ער זיך א לייכטערען וועג אויסגעזוכט, ער האָט אויף איהר זיין בעל עגלה יונג אָנגערייצט. עס זאָל קאָנען הייסען אז פון איהם איז זי שוואַנגער. און זי, א צובראָכענע כלי, האָט זיך לייכט צו איהם איבערגעגעבען, און זייט דאן, אבי זיין נאָמען איז גערעטעט געוואָרען, האָט ער זיך פון איהר אינ־גאנצען אָבגעוואָשען, און מיט גלייכגילטיגקייט צוגעקוקט, ווען זיין פרוי האָט זי פון שטוב ארויס געיאָגט — דאָס זי האָט געמוזט פאר שאַנדע אין א פרעמדע שטאָדט אַנטלויפען, און איז דאָרט אין א שאַנדע הויז אריין...

און וואָס וואָלט געווען? — טראַכט ר' יודעל ביי זיך — ווען דער רבי זאָל לעבען, זאָל זיין נאָך פון יענע גרויסע, וואָס זיינען אַמאָל געווען? און ער זאָל זיך אויפשמעלען. אויסשרייענדיג: ר' יודעל הרובשויבער: איך ליען אויף אייער שטערען א גרויסע זינד, איהר האָט א אידישע מאַכטער פערשעהמט, פון'ם דרך הישר אראָבגעפיהרט, און אין דער טומאה אריין פערטריעבען, ניט דאָ איז אייער אָרט. דאָרט אויף דער שוועל דארפט איהר ליגען, גאנץ קהל זאָל אויף אייך טרעטען, אין פנים אריין שפיען.

און עס דוכט זיך איהם דאָס ער וואָלט זיך פאר אלע אויף זיין זינד מתודה געווען, און ווי א קליין קינד זיך צוואוייגט און אויף דער שוועל זיך געוואָרפען...

ס'ארא פנים וואָלט ער דאן געהאט? — טראַכט ער ביי זיך — און בשעת מעשה בערעקט א קאלטער שווייס, זיין פנים. און אזוי פער-טיעפט איז ער, דאָס ער בעמערקט ניט אז מען האָט שוין אָבעכענשט, און דער רבי שיחיה האַלט כוס של ברכה פאר איהם ער זאָל די שיריים טרינקען. און דער רבי וואָס איז די גאנצע צייט פון'ם טיש פיהרען געווען בבחינת כהן גדול, וואָס טהוט די עבודה וואָס טאָהר מיט קיין וואָרט ניט מפסיק זיין, איז איצט מיט לשון ארויס, געריהמט ר' יודעלען פאר אלע רבנים, אז ער איז כמעט דער איינציגער חסיד וואָס פערטיעפט זיך אין זיין תורה, זוכענדיג

די רזין דרוין און די סודות התורה...

ר' יודעל, אויסהערענדיג מיט וואָס דער רבי ריהמט איהם. האָט מיט'ן קאָפּ צוגעשטאַקעלט און זיין שטאַקלען מיט א פּרומען שמייכל בעגלייט — טראַכטענדיג — ווי גוט איז וואָס די היינטיגע זיינען דאָך ניט אזוי גרויס ווי די אמאָליגע, און קאָנען ניט יענעם זינד פון'ם שטערען ליינענען...

אין די דריי וואָכען.

ער, זכרוננו לברכה אין די דריי וואָכען, איז וועה! ס'איז דען אויסצו דערצעהלען — הרים וגבעות!

ווי ס'איז ידוע, איז צו זיין קלאָנען אויף חורבן ירושלים אין מיטען יאָהר אויף קיין גלויבען ניט געווען. צו געקומען צו „ובני ירושלים“ אדער צו „ובני ביתך כבתחילה“ האָט מען ממש געפיהלט, אז „נפישו יצאה בדברו“, יעדער קרעכין, יעדער זיפין בשעת מעשה האָט געקאָנט ריהרען א שטיין. און ווען ס'איז געקומען אין די דריי וואָכען, ווען ס'איז א מצוה צו קלאָנען, — אוי! וועה! ווער איז דען גאָר בכה נאָכצודערצעהלען!...

באלד פון יענע עיטר בתמוז האָט שוין ער, ז"ל געפראוועט התבודדות, זיך פערשלאָסען אין א חדר מיוחד איינער אליין אויף די גאנצע דרוי וואָכען, זיך ניט געלאָזט זעהן פון קיין מענשען...

וואָרים ער ז"ל פלעגט זאָגען, דאָס מיר אידען, אין גלות, זיינען בבחינת „ארבעים שנה אָקוט בדור“, מיר בלאַנדזשען אין א מדבר אלע צוזאמען, בערינו ובזקנינו...

אָבער אין די דריי וואָכען דארף א מענטש זיך פיהלען גלייך ער בלאַנד זשענט ביחידות, איינער אליין. מען זאָל דאָס עצבות פיהלען שטארקער, טיע-פער. און ווען א מענטש בלאַנדזשעט איינער אליין, און זעהט א צווייטען מענשען, איז שוין דא שמחה. און שמחה אין די דריי וואָכען איז ווי כופר בעיקר!

איהם'ס ז"ל'ס התבודדות אין די דריי וואָכען איז פאר אונז, אנשי שלומנו, געווען ממש ניט איבערצוטראָגען, און ניט גאָר האָט ער ז"ל אין די דריי וואָכען ניט געוואָלט זעהן קיינעם, גאָר אפילו א קול פון א מענשען האָט ניט געטאָרט צוקומען צו זיינע אויערען. און ניט גאָר א קול פון א פרעמדען, גאָר אויך זיין אייגען קול האָט ער ז"ל אין די דריי וואָכען ניט ארויסגעלאָזט פון זיין פה קדוש.

און ער ז"ל האָט טאָקע מזהיר געווען די אנשי ביתו און אלע גבאים, אז מען זאָל קיינעם ניט צולאָזען צו איהם.

אוי, אוי, אוי! אַנצוקוקען איהם. ז"ל אין די דריי וואָכען איז ממש געווען סכנות נפשות. מיט מיר אליין האָט אמאָל געטראָפּען, אז איך האָב ניט ווילענדיג דאָן זיין פנים געזעהן. ער ז"ל איז געשטאַנען ביים פענסטער פער-זונקען אין רעיונות און האָט געקוקט... ווער ווייסט וואו? ... רבש"ע, וויפיעל טרעהרען האָב איך עס דאָן פּערגאַסען! אָהן דעם מאור השכינה האָט זיין פנים אויסגעזעהן ווי חורבן ירושלים בשעתו. מיין האַרץ האָט ער מיר ממש צוריסען. און זייט דאָן היט איך מיינע טריט פון דאָרט אין די דריי וואָכען, כאַטש עס ציהט אהין. אוי ווי ס'ציהט...

און די דריי וואָכען האָט מען צו איהם ז"ל אפילו מיט קיין קוויטעל ניט צוגעלאָזען. עס האָט געמעגט אפילו געהן אין סכנות נפשות ר"ל, מיט איינעם פון זיינע אייגענע בני בית... מחמת אין אזא צייט ווען ער ז"ל איז בצער איז א גרויסע סכנה; אז דער וואָס וועט קומען צו איהם, וועט נוק ווערען, און פון זיין ברכה וועט ווערען א קללה.

מילא, האָט מען געהאַלטען וואָך ביי זיין טיהר בייטאָג און ביינאַכט; א גבאי אוועק, א גבאי געקומען, ניט אַבטרעטען א רגע...

טרעפט זיך א מעשה, אין שטאָרט. ביי א פרוי ווערט געפעהרליך קראַנק איהר איינציג קינד — איינס פון צוועלף אויסגעוויינט געווען... און געלעבט האָט עס טאָקע מיט איהם'ס ז"ל'ס כח... נעהמט זי און לויפט גלייך צו איהם ז"ל. פון צרות נעבעך פּערגעסען אז ס'איז אין די דריי וואָכען. אין דער זעלבער צייט טרעפען זיך סיבות ביי צוויי שטאָרט-בעלי-בתים: ביי איינעם איז די שוויגער שלאָף געוואָרען, ביים צווייטען איז די ווייב אוועק געפאַלען. יענעם'ס שוויגער איז געווען א בת מאה מיט א קני-פעל, און דעם'ס ווייב איז געווען אן ארורה, א פערזעהעניש, וואָס די וועלט פערמאָגט עס ניט... יענער האָט געזעהלט די מעג... געדארפט בעצאָהלען וועקסלען דעם וואָכערניק, און דער, האָט געוואָרפען אן אויג אויף א יונגע אלמנה, רחמנא לצלן, א יפת תואר, מיט ק"ן קערבלעך...

זיינען זיי מחלל די דריי וואָכען און לויפען צו איהם ז"ל מיט קוויט-לעך, זיי זאָלען געהאַלפּען ווערען, ס'זאָל זיך אויס לאָזען מיט מיתה, ר"ל... קומען זיי אלע דריי, די בירנע מאמע פון דעם קראַנקען עופה'לע, און די צוויי בעלי בתים, צו איהם ז"ל. און מעשה שטן איז קיינער ניטאָ ביים טיהר; דער גבאי האָט בשעת מעשה געהאַט עפעס עסקים מיט דער קעכין... און זיי זיינען אריין גלייך צו איהם ז"ל.

מילא, די צוויי בעלי בתים האָט גלייך אָפּגענומען דאָס לשון. זיי האָ-בען איין קוק געטאָהן אויף איהם'ס ז"ל'ס פנים, האָבען זיי גלייך פער-שטאַנען, אז ער ז"ל ווייסט אלע זייערע מחשבות...

נאָר זי, די בירנע מאמע נעבעך, האָט גלייך ארויסגעשלוכצעט; היי-ליגער צדיק, מיין קינד! וואָס ווייסט אן אשה? ווי זאָגט די גמרא; „אין

אשה אלא בפלך" אן אשה ווייסט נאָר צו ישעלטען.

— געהט אהיים, געהט אהיים! — האָט דער צדיק ארויסגעקערעכצט

מיט צער און צאָרן — די דריי וואָכען. דער גזר אין גע'חתמ'עט...

און ווי זיי זיינען נאָר ארויס פון איהם'ס ז"ל'ס שטוב, איז מען זיי אנטקעגען געלאָפּען מיט פינסטערע כשורות: דאָס קינד איז געשטאָרבען און די חלאים פון די צוויי בעליבתיים פיהלען בעסער, זיינען שוין פון די בעטען ארונטער... געהאט זייער פסק אויפ'ן אָרט, ר"ל...5

דער גבאי מיט דער קעכין זיינען אויף נענט געוואָרען: ביידע געמוזט פאָהרען צום רופא...

אָבער איהם'ס ז"ל'ס צער איז געווען איין לשער, מחלל געווען די דריי וואָכען!...

אין יענעם יאָהר האָבען זיך ביי איהם ז"ל די דריי וואָכען געצויגען לענגער מיט א טאָג. עס איז שוין געווען אויף מאָרגען נאָך תשעה באב, און אנשי יסלוביט זיינען נאָך ווי אבליים ארומגעגאנגען...

געצויגען האָט זיך יענער טאָג ווי הונדערט יאָהר; מען האָט די מינוטען געצעהלט, געלעכצט נאָך א ברעקעל שיריים נאָך א טראָפען תיקון, די אויער רען האָבען געשמאכט נאָך א הייליג וואָרט...

אוי, אוי, אוי! ווען איך דערמאָן מיך אָן יענע דריי וואָכען, אָן יענעם שווערען טאָג...

א תשעה באב.

א תשעה באב ביי איהם זכרוננו לברכה! פשיטה, מה קא משמע לן? — וועלען א סך פרעגען — וואָס איז דאָ צו דערצעהלען וועגען איהם'ס ז"ל'ס א תשעה באב, ווען ער ז"ל פלעגט נאָר דאָן פראווען התבודדות און קיין מענטש פאר די אויגען ניט צוגעלאָזען?...

נור, רבותי, עמא פויזא, כאַפּט ניט! פון דעם תשעה באב וואס איך געה אייך דערצעהלען, איז אן אויסנאָהם געווען פון זיינע התנהגות אלע יאָהר... און געווען איז'ס אין אזא יאָהר ווען צרות ישראל האָבען זיך גע-האַלטען אין איין מעהרען. געווען, ווי מען זאָגט, "באו מים עד נפש"; ניט אריבערצוטראָגען! — פאָגראַמען, גזרות רעות, תחלואים און הונגער יאָהר רען. תינקות של בית רבן זיינען ארומגעגאנגען פוסטי-פאָס. קיין צרות אות פאר די אויגען ניט געזעהען. און ער ז"ל האָט עס געפיהלט און ס'האָט ממש זיין האַרץ צובראָכען.

ווי ידוע, פלעגט זיך ער ז"ל אומברענגען פאר'ן כלל-ישראל, און גע-

וואָלט זעהן אויף איהם ישועות השם... און געוואָנט האָט ער זיך; אז גער האָלפֿען ווערען קאָן מען נור אין דער נאכט פון תשעה באב, ווען כביכול יפמליה של מעלה שלח שפאלטען אלע זיעבען הימלען, און הערען זיך צו צו דעם קלאָנגען פון פאָלק ישראל אויף גלות השכינה און חורבן בית... און דאן איז כביכול אזוי בעל־רחמנות'דיג, אז וואָס א איד זאָל ניט בעטען מוז עס מקוים ווערען...

די צרה איז — פלעגט ער, זי"ל זאָגען — וואָס מיר אידען קלאָנגען ניט ווי עס בעדארף צו זיין, בלויז משפּה ולחוי, און ס'הארץ ריהרט זיך ניט. דעריבער גרייכען אונזערע תפלות און יללות ניט העכער ווי ביז צום באַלעקען פון שוהל. ווען אידען, פלעגט ער, זי"ל זאָגען, וואָלטען תשעה באב געוויינט מיט אמת'ן שברת הלב, מיט'ן גאנצען הארצען און א סך צוואמען, וואָלטען מיר זוכה געווען צו זעהן דאָס שפאלטען זיך פון זיעבען הימלען און די ישועה וואָלט קומען...

ר"ח אב פון יענעם יאָהר האָט ער, זי"ל פארנאָנדערנעשיקט מורעות אין אלע שטעט ארום זיין סביבה; מי קשיל'ל ורעות רוח? ווער עס ליידט פון עפעס, א חולאת אדער צרה ר"ל, דהיינו, א מאן פון זיין ווייב, א שנור פון איהר שוויגער, א קנעכט פון זיין באַלעבאָס, א מענטש פון זיין שכן, אן אלמנה, א יתום, צי סתם א מר נפש, וואָס קאָן וויינען ברמעות שליש, זאָל למע"ה דעם תשעה באב קומען צו איהם זי"ל.

ס'פערשטעהט זיך, אז איהם'ס זי"ל'ס מורעות זיינען געהערט געוואָרען. ערב תשעה באב האָבען זיך אָנגעהויבען ציהען אין שטאָרט אריין מחנות מיט עצבים, שברי לב, חולאים, בעלי מום'ס, און סתם בעלי בכיה וואָס וויינען אויף „מי יחיה“...

אריינגעקומען אין שטאָרט איז מען אין זאָקען מיט אש אויף די קעפּ. ס'האָט אויסגעזעהען פונקט ווי דאָן, ווען אידען זיינען געגאָנגען באלד אחר החורבן נאָך ירושלים, דעם חורבן אָנצוקוקען. ער זי"ל אליין האָט מיט דעם גרויסען עולם געלערענט ווי אזוי מקונן צו זיין אויף חורבן הבית.

די נאכט פון תשעה באב איז געקומען. אוי, אוי, אוי! ווער עס האָט די יללות באותו לילה ניט געהערט, האָט קיין יללות ניט געהערט! אפילו זויג'קינדער האָבען זיך פון זייער מוטער'ס ברוסט אָפגעריסען און האָבען געוויינט; חדר אינגלעך האָבען זיך אליין אריבערגעוואָרפען איבער די קניע פון זייערע מאַמעס, כדי צו קענען וויינען; יונגע פאָר פאָלקען, ערשט שבת נאָך שבועות חתונה געהאט, האָבען זיך צוקריגט, כדי צו וויינען. אלעס האָט געוויינט, די וועג פון שוהל, די הענגלייכטער, די מנורות האָבען געוויינט. אָבער דאָס איז נאָך ניט געווען גענוג. מען איז ארויס אין מיטען מאַרק, אונטער'ן פרייען הימעל, מיט איהם זי"ל בראש און מ'האָט געוויינט. ער זי"ל האָט ניט געוואָלט, אז צווישען כביכול און כלל ישראל זאָל זיין א

מחיצה.

געזעסען איז ער ז"ל אויף א שטיין און האָט געזאָגט די קנות מיט'ן נאָנצען עולם, ער ז"ל א פסוק, און דער עולם א פסוק, ער ז"ל איכה ישבה, דער עולם איכה ישבה, ער ז"ל אוי, אוי, אוי! דער עולם אוי, אוי, אוי! ער ז"ל צואוויינט זיך אויפ'ן קול, דער עולם צואוויינט זיך אויפ'ן קול. געפיהלט האָבען מיר באותו הלילה ווי מיר אלע זעהען אז דער הימעל שפאלט זיך און — מיר ווערען געהאַלפּען...

ווען דאָס קלאַנגען אונזערס האָט דער גרויכט די העכסטע מדרגה, האָבען מיר ממש געזעהן מיט די אויגען ווי ס'האָט א בלאַסק געטאָהן א גרויסע ליכט, פשוט דער אור ננוז משישת ימי בראשית... בעפאלט אונז א גרויסע שמחה און מיר פעררייסען די אויגען צו זעהן כביכול און בעמען אויף משיח...

נור נו, נו, כהרף עין איז פינסטער געוואָרען, וימיש חושך, ניט געזעהן איינער דעם צווייטען, אפילו איהם'ס ז"ל'ס הדרת פנים ניט געזעהן, די שכינה האָט זיך פון איהם אָפּגעטאָהן... דאן זיינען געקומען קולות וברקים ווי בשעת מתן תורה ואחרי ככלות הכל, א מבול!...

אוי, אוי, אוי! ווער עס האָט דאָן ניט געזעהן איהם'ס ז"ל'ס צער, וועט דער לעבען ימות המשיח. און געזיפצט האָט ער ז"ל אז די ערר האָט געציטערט. מיר וואָלטען, האָט ער ז"ל געזאָגט, בלי יום ספק געהאַלפּען גע. אָרען, ווען עס וואָלט אינו ביים ערשטען יטראַהל ליכט ניט בעפאלען, א שמהה. ווען ער כביכול האָט ארונטערגעקוקט און האָט אנשטאט עצבות, געטראָפּען הדוה, האָט ער פערשלאָסען די יערי ימים פאר בושה... און מיר זיינען פערבליבען אין גלות עד היום הזה.

אום שבת נחמו

די שמהה מיט שבת נחמו, ביי איהם זכרוננו לברכה. — טע, טע, טע! אין ליטער ואין לספר... אי וועט איהר דאָך פרעגען: וואָס איז די שמהה? שטעהט שוין דען דאָס בית המקדש אין ציון? זיינען דאָ וועגען דעם כמה טעמים. ראשית, „נחמו, נחמו עמי יאמר אלהיכם“, כביכול אליין הויסט זיך אונז טרייסטען. און אז כביכול הייסט, מעג אפילו, שונאי ציון, די גאל פלאַ צען, מוז מען זיך טרייסטען; והשנית זיין אויג, זכותו יגן עלינו. וואָרים ווי ס'איז ידוע, שטעהט א גרויסער בעכער דאָרט אויבען. ווען דער בעכער וועט פול ווערען מיט אידישע טרעהרען, וועט קומען די גאולה. יעדען נאָך תשעה באב קומען די טרעהרען ארויף אלץ העכער און העכער, און ער ז"ל

זעהט דאָס. איז ער ז"ל מלא שמחה.

און ניט נאר ער ז"ל אליין, אלעס ארום איהם ז"ל איז שבת נחמו געדויען בבחינת אָגיל ואשמח. איהם'ס ז"ל'ס אויגען זיינען דאָן געווען ווי צוויי זונען. וואָס האָבען געשטראַהלט מיט שמחה. עפעס אַ קלייניגקייט, ער ז"ל זעהט ווי די אידישע טרעהרען האָבען שוין ממש דערגרייכט דעם ראַנד פון בעכער... און באַלד, באַלד, און ס'איז דער קץ!

און וואו ער, ז"ל האָט דאָן זיין אויג געוואָרפען, איז געווען חרות. איז דעמאָלט ער, ז"ל געווען אויף ברית מילה און דאָס ילד איז בשעת מעשה מילה אין בכיה פערנאנגען, איז געווען גענוג, אז איהם'ס ז"ל'ס בליק זאָל פאַלען אויף דאָס עופה'לע, און עס האָט זיך צולאָכט אויפ'ן קול, ווי אַ דער-וואַקסענער מענטש. האָט אַ איד געהאַט אַ צרייצטע קוה, וואָס האָט זיך ניט געלאָזען מעלען אָדער זיך יאָ געלאָזט מעלען, נאר דערנאָך די מילך איבער-געקעהרט און גע'ניזק'ט די ערלת, איז גענוג געווען זי דורכצופיהרען פאר איהם'ס ז"ל'ס הויז און אַ ניצויז פון זיין אויג זאָל אויף איהר פאַלען. נו, אַ קינד האָט זי שוין דערנאָך געקאָנט מעלען! אזוי אויפגעלעגט איז זי געוואָרען. און פלעגט דאָס מינדסטע בליקעל פון איהם'ס ז"ל'ס אויג טרעפּען אַ הוהן אַ מרשעת, וואָס פלעגט לעגען איהרע אייער אויף פרעמדע בוידעמער און זיי דערנאָך אליין אויפּעסען, איז זי תוך כדי דבור, אריין אין איהר אייגענעם קאטוף, האָט מיט גרויס שמחה געלעגט די פיינע איי און האָט עס ניט אָנגעריהרט...

שבת נחמו האָט זיך ער ז"ל געפיהלט ווי איינער, וואָס איז פלוצלונג פון אַ מדבר אויף אַ ישוב ארויס. געווען מוכן ומזומן זיך צו קושען מיט דער קלענסטער בעשעפעניש...

נאָך יענער נחמו איז שיער, שיער, ניט פערשטערט געווארען, ר"ל. מעשה שהיה כך היה: יענעם שבת נחמו זיינען צוזאמענגעקומען צו איהם ז"ל מעהר חולאים, מעהר בעלי מומים, מעהר בעלי יסורים, ווי אלע יאָהר. געוואָלט איהם'ס ז"ל'ס אַ בליק זאָל זייערע יסורים לינדערען... ויצט מען און מען ווארט. מען ווארט און מען ווארט, און ער ז"ל ווייזט זיך ניט. ויצט אין זיין חדר מיוחד און וויל ניט ארויס — עצבות! קען ניט פערגעסען די תשעה באב-נאָכט, ווען דער הימעל האָט זיך שוין אָנגעהויבען שפּאַלטען, און אנשטאט אויסצובעטען די גאולה, האָט ער אויס-געבעטען אַ שלאָגס-דענען...

געחען אריין אנשי שלומינו, מקורבים, מען וויינט, מען בעט פאר איהם ז"ל: סטייטש, רבי! צרות ישראל עד לב השמים! יאָגט ער אלעמען מיט'ן שטעקען ארויס, שרייעט אויפ'ן חויכען קול: וועה איז אזא דור, וואָס איז ניט זוכה די גאולה!....

מילא, קומט מען ארויס מיט דער טרויעריגער תשובה צום עולם, אז

ניט, און מען צוגעהט זיך, אין די געשרייען פון די בעלי יסורים, גרויבען ביו אין הימל.

מיאכט זיך נאך א מעשה; א גרויסער פרייז, פון מרחקים, איז כל ימיו א גרויסער בעל מרה שחורה; קיין שום זאך פרעהט איהם ניט, — ניט שפילען, ניט זינגען, ניט קיין ווייז, ניט קיין בראַנפען, ניט קיין פערד, אפילו ניט קיין נקבות! פערקעהרט, נאך די אלע זיעבען זאכען, צווייגט ער זיך גאר ערשט. הייסט איהם „זיין איד“ פאָהרען צו איהם ז"ל אויף שבת נחמו, אז זיינס א בליק זאל אויף איהם פאלען...

לכתחילה האָט דער פרייז גאר ניט געוואָלט הערען, האָט נאך „זיין איד“ געהייסען שמויסען, ר"ל, נאר אחר השמויען, הייסט ער שפאָנען די קארעטע און פאָהרט, און מיט איהם נאך שררות, קצינים, פריצים. ער פערפאָהרט גלייך צו איהם ז"ל אין הויף און וויל איהם זעהן. לויפן דאן אריין אנשי שלומינו מיט א געוואָלד; רבי! ... אָבער ער האָלט זיך ביי איינס: ניין און ניין! וויל ניט ארויס.

נעהמט מען טענה'ן; סטויטש, רבי! סכנות נפשות! אזעלכע קענען נאך הלילה אומברענגען כלל ישראל, האָבען א דעה ביי מלובה... הייסט ער וואַרטען. שטעלט מען זיך אין דעם לעבען, מען קומט צום פרייז און מען וויינט: אדוני פרייז, דער צדיק הייסט וואַרטען. צוקאכט זיך אין איהם די רציחה, ימח שמו, אָבער וואַרטען וואַרט ער. אז דער צדיק הייסט!

דער פרייז, י"ש, וואַרט, און ער ז"ל זיצט אין זיין חדר און וויינט. דריי מעת לעת זיינען אזוי אוועק און דער פרייז טרעט ניט אָפ. אויפ'ן פערטען טאָג ערקלעהרט דער פרייז, ימח שמו, אז ער וויל ניט וואַרטען, ענטוועדער ער זעהט דעם רבי'ן אדער... לויפט מען ווידער צו איהם ז"ל: רבי! סכנות נפשות... כל ישראל הענגט אויף א האָר...

נאך אומזיסט די טרחה. ער ז"ל זעהט אויס ווי אן אַדלער, וואָס מען האָט, די פליגלען אָפגעשטאָסען. מען זעהט בחוש, אז ער ז"ל רייסט זיך אין די עלינים און קען ניט. און זיינע אויגען! שטאר ווי גלאָז. עס שלאָגט פון זיי עצבות, פחדים... ס'כאַפט אן אן אימה א קוק צו טאָהן אויף איהם. שטעהט אין טלית און תפילין, איינגעקארטשעט אין דרייען און ציטערט ווי א לולב.

באותו רגע פלאַצט ביים פרייז, ימח שמו, דאָס געדולד, דאָס עשרבלוט הויבט אָן זידען, און לויפט צו מיט רציחה צום רבי'ן'ס חדר, שאַרט אוועק די גבאים, מקורבים, אין א זייט, און גלייך אריין צו איהם ז"ל! ... וואָס זאל איד אייך מאַרדן זיין? ווען דער פרייז, ימח שמו, האָט א קוק געטאָהן אויפ'ן צדיק, ווי ער איז אזוי געשטאַנען א צוזאמענגעקאָר-

שעטער, מיט צושויערטע האָר, מיט צוויי של-ראש'ען אויף זיין הייליגען קאָפּ — איז גלייך געשעהן דער נס: תוך כדי דבור האָט זיך פון פרייז אָפגעטאָהן די מרה שחורה און ער האָט זיך צולאָבט...
פון דעמאָלט אָן איז דער פרייז געוואָרען ביים רבי'ן א גאנצער בן בית. פלעגט איהם נאָר בעפאלען א מרה שחורה איז ער גלייך געפאָהרען צו איהם ז"ל.

תקיעות

תקיעות ביי איהם זכרוננו לברכה. — טע, טע, טע! — ווער איז דען ככה זיי איבערצוגעבען.

איהם'ס ז"ל'ס תקיעות האָט מען נור געקאָנט פיהלען, דאָס הייסט: געמוזט אליין זיין דערביי, און זעהן מיט די אויגען. און זעהן מיינ איך בפועל-ממש זעהן; ווארום איהם'ס ז"ל'ס תקיעות זיינען געווען ווי יענע פון סיני — בשעת מתן תורה — וואו עס שטעהט ויראו את הקולות.
איהם'ס ז"ל'ס תקיעות, ווער עס האָט די זכיה געהאָט זיי צו הערען, איז געווען א געהאָלפענער פון „איהם" — ימח שמו! — מען איז ממש ארומגעגאנגען ווי די צדיקים אין גן-עדן, ניט געוואוסט וואָס הייסט יצר הרע...

און הערט א מעשה; איינמאָל איז איינער מאנשי שלומנו שיער ניט נכשל געוואָרען מיט אן ערל'ת ר"ל, האָבען איהם אָנגעהויבען זשומען איהם'ס ז"ל'ס תקיעות איז די אויערען, אז ער איז אנטלאָפּען ווי אן אויסגעפאָטש-טער, דאָס הייסט, טאָקע אן אויסגעפאָטשטער, בפועל ממש.

מען דערצעהלט, טויבע, וואָס האָבען די זכיה געהאָט צו הערען די תקיעות פון איהם ז"ל, האָבען שוין זייער גאנץ לעבען געהערט.

ער ז"ל פלעגט זאָגען: דער יעניגער וואָס הערט זיינע תקיעות, מען בטוח זיין, אז ער וועט דאָס יאָהר אפילו די מינדסטע עבירה ניט טאָהן, ובפרט א גרויסע, ווי ר"ל שמדן זיך, אוראי ניט.

וואו ראייה. אן אמת'ע מעשה: עס האָט זיך אַמאָל גע'שמד א יונגער-מאן וואָס פלעגט פאָהרען צו איהם ז"ל'ן, האָט זיך אויסגעצייגט, דאָס ער האָט שוין איהם'ס ז"ל'ס תקיעות דריי יאָהר ניט געהערט...

דעריבער פלעגט מען זיך צו די תקיעות פון איהם ז"ל אָנקומען מאַרבע פינות העולם... און געשטאנען איז'ן צפופים, מיט די הענד אין דער הויך. פשוט ניט געווען די הענד וואו צו האַלטען, און נסי-נסים, ס'האָט זיך ניט געטראָפּען, עמיז זאָל ניוק ווערען פון'ם ענגשאַפט, און ווערט עמיז ניוק,

איז ניט אויפגעטאן. איהר מענטש הערען א מעשה ישיה :

ווי ס'איז ידוע פלעגט ער ז"ל זיין דער בעל-תוסע און עס האט זיך
קיינמאל ניט געטראפן, ער ז"ל זאל בלאזען, און די תקיעות זאלען זיך ניט
גלייטשען פון'ם שופר זילבערנע, ריינע.

נור אין איין יאהר — געווען איז עס זעהר אין א שלעכט יאהר, שמד
ר"ל האט ארויפגעפאט ארעם אין רייך, יונג און אלט, ער ז"ל געהאט
בלאזען, עס געהט ניט. „ער“ זאל לעבען. בלאזט נאך אמאל, עס בלאזט
זיך ניט. ער ז"ל בלאזט צום דריטען מאל, קיין קול ניט. דאס הייסט, קולות
געהען יא, נור ניט יענע קולות, עס קוויטשעט. עס גרילצט אין די אויערען,
עס פערקאפט ממש דאס הארץ...

פאלט אן א פחד אויף יעדען איינעם, מען זעהט בעשיינפערליך, אז מען
האט דא צו טאן מיט א גרויבען שטן, און מען ציטערט; דער שטן זאל
הלילה ניט מצנח זיין, און עס זאל הלילה זיין א שנת כלילה. דאס הארץ געהט
איבער, מען וויל ארויס מיט א בכיה, נור אז ער ז"ל שווייגט, שווייגט מען
אויך.

פלייצט איז ער ז"ל אין בכיה ארויס מתעורר געווען צו תשובה, און
מעהר האט מען ניט געדארפט. מא! וואס דארט האט זיך אָבעטאָהן, בין
איך ניט ככה איבערצוגעבען! ... און נאך דער בכיה האט ער ז"ל זיך ערשט
גענומען צו די תקיעות. און קולות האט דער שופר דאמאלס ארויסגעגעבען
— מען האט ממש געזעהן פייער פונקען פליהען פון'ם שופר! און אלע
וויילע האט זיך ארויס געריסען א קרעכין — פון איהם ימח שמו — פון'ם
שופר ארויס, ווי פון איינעם, וואס ווערט געטראפן פון שונא בשעת מלחמה.
יענע תקיעות, דערצהלט מען, האבען גמאכט די גאנצע סביבה ציטער-
רען. און ווער שמעכט אין שוהל, וואו ער ז"ל האט זיך געפונען איז ממש
פחדים געווען. די קינדער וואס זיינען בשעת מעשה אין שוהל געווען, זיינען
זיך פרגאנגען, דאס מען האט זיי קוים אויפגעמונטערט, און צוויי קינדער
זיינען געווען ממש טויט... לויפט מען דאך צו צו איהם ז"ל, סטייטש צוויי
נפשות! זעהט מען ווי ער ז"ל שמייכלט. פערשטעהט מען עס וועט נאך
ניט זיין, און עס ווערט גרינגער אויפ'ן הארצען.

ער ז"ל הייסט ביידע קינדער אריינלעגען אין זיין חדר מיוחד, טהוט
מען ווי ער ז"ל האט געהייסען. און ער ז"ל געהט אריין צו זיין מיט'ן שופר
אין האנד און געהט בלאזען, זיי אויף צו וועקען, און דער שופר גיט ארויס
אזעלכע קולות ממש פון די — וואס „יתקע בשופר גדול“, ווען ס'וועט זיין
תחית המתים!

ארום יענעם חדר שטעהען די קינדער'ס מוטער'ס און מיר אלע,
און גיעסען חדוה-טרעהרען. אלעמענס הערצער ווערען פרעהלעך, וואס מען
האט אזא צדיק אויף וועמען זיך סופך צו זיין, און בטיח זיינען מיר אלע

געווען, אז די קולות וועלען די עופה'לעך אויפנועמען.

פלוצים ווערט דער שופר ענטשווינגען. און ער ז"ל לויפט ארויס פון זיין הדר מיוחד, בלויז, ציטערט מיט אלע רמ"ח אבריו הקדושים. לויפט גלייך אין שוהל אריין און אוועקשטעלענדיג זיך אויפ'ן בעלעמער פאר'ן עולם, האָט ער ז"ל אויסגעשריען: רבותי! די קינדער לעבען. נור אוי וועה! אוי וועה! צו וואָס האָב איך זיי לעבעדיג געמאַכט, יונגע קינדער, יונגע מח'לעך, און זעהענדיג דעם שטן, האָבען זיי איהם, ימח שמו אין זיך אריינגעזאָפּט. דער שטן ברענט פון זייערע אויגעלעך ארויס, איך זעה בחוש אז זיי וועלען דאָס אידישקייט ניט אויסהאלטען. וועלען זיין די גרעסטע מוסרים אויפ'ן כלל ישראל פאר די שררות, און ער ז"ל איז זיך אין בכיה פערגאנגען...

באלד, האָט זיך דערהערט קולות פון גאנץ קהל; רבי! מיר ווילען ניט קיין מוסרים אויפ'ן כלל ישראל. רבי! מיר ווילען ניט! און נאָך קהל זיינען אויך ארויס די קינדער'ס מוטער'ס מיט קולות; רבי! מיר ווילען ניט מגדל זיין מוסרים. רבי מיר ווילען ניט. און האָבען זיך צואוויינט, און נאָך זיי אויך גאנץ קהל...

אויסהערענדיג זייער בקשה, האָט ער ז"ל ממש אויפגעלעבט, און גע- הייסען דאווענען מוסף... און געבעטען גאָט ער זאָל זייער בקשה ערפילען. כך הוה: נאָך מוסף. מען געהט אריין נעהמען די קינדער, און זיי זיינען צוריק טויט.

כפרות שלאָגען.

איהם'ס, זכרוננו לברכה'ס כפרות שלאָגען, כמנהגו אלע יאָהר, איז דאָך ידוע, אלעמען בעוואוסט. ווארום וועלכער פון אנשי שלומינו איז'ס ניט גע- ווען ביי איהם. ז"ל אויף יום כפור און געזעהן איהם ז"ל. כפרות שלאָגען? נור דערצעהלען וועל איך אייך פון א כפרות-שלאָגען, וואָס ס'האָט פאסירט פעם בחייו איין מאָל אין איהם'ס ז"ל'ס לעבען, זכיתו יגן עלינו.

פאסירט. האָט עס, אין אזא יאָהר; ווען אחינו בני ישראל, זיינען געווען איינגעטונקען ראשם ורובם בעבירות. ס'איז געקומען אזוי ווייט, דהיינו; יונגווארג האָבען גערויכערט אום שבת, און אריין געלאָזען דעם רויך אין אן אָפענעם ארון-קודש, כביכול צו דערצאָרענען... און ער ז"ל האָט פון דעם געוואוסט, און געציטערט האָט ער ז"ל, דאָס כביכול, זאָל חלילה ניט טהוען מיט זיין פאָלק ישראל ווי מיט סדום ושכניו.

אוי, אוי, אוי! איהם'ס ז"ל'ס צער יענעם יאָהר אין לספר. און גענומען האָט ער ז"ל אויף זיך, מיט זיינע תפילות ותשיבות אלע עבירות פון די אי-

דען ביז יו"ב ריין צו וואשען.

באלר יענעם ר"ח אלול, ווען מען האָט נור דערהערט דעם ערשטען בלאָז אין בלוז פון'ם שופר, איז שוין ער ז"ל ארום געפֿאָהרען אויף ירידים, און געזוכט כפרות; פאר איהם, אנשי ביתו, אנשי שלומנו, א. ד. ג.

און ניט געזוכט האָט ער ז"ל, דאָס פראָסטע נפש פון אן עוף, חלילה! — ווארום ווי ס'איז ידוע, פלעגט ער ז"ל קרעכצען אויף דעם מנהג פון כפרות שלאָגען מיט עופות, וואָס ס'קוקט אויס ווי מנהג עכו"ם... — נור געזוכט האָט ער ז"ל די עופות, וואָס זיינען בלוז בבחינת עופות, אָבער אין אמת'ן זיינען זיי גאָר פון „יענער חברה" ר"ל, און זיינען בעשאַפֿען געוואָר דען פון די זינד פון אהינו בני ישראל, אין געשטאַלט פון אן עוף.

א ראייה לדבריו, אז „יענע חברה" זיינען אין געשטאַלט פון עופות, האָט ער ז"ל געברענגט פון'ם „אשמראי ופלגשי שלמה", און פון דער גמרא, וואָס דערצעהלט; „ווען איינער האָט געוואָלט וויסען צו ס'איז ווירקליך דא שדים ארום בעט ווען א מענטש שלאָפט, האָט ער אויס געשאַטען זאמר ארום בעט. „ובצפרא הוא כי כרעי דתרנגלא", און אין דער פריה, האָט ער געזעהן פיס צייכענס פון עופות...

ער ז"ל פלעגט זאָגען, אז ווען א איד זינדיגט גענען א צווייטען איד, אדער אפילו גענען א נכרי, כדומה למשל; איינער האָט א קוה, און ציהט פון איהר הצטרכות אנשי ביתו, פון דער מילך וואָס זי גיט איהם, קומט א צווייטער איד און רעד איהם צו צו חליפון, און בייט איהם אויס זיינ'ם א פגור'ואטע קוה פאר דער גוטער. ווערט פון דער זינד באלד א האָהן בעשאַפֿער פֿען, און ווען אן אישה זינדיגט — א הוהן, און זיין קרעהען, אָדער איהר קוואַקען, רייסען עולמות, אלע פריה מאַרגען אדער הצות.

דאָס איז דער סוד — פֿעגט ער ז"ל זאָגען — פון תפלה בשחרות, ובערבות, און פון אָברעכטען הצות. און מהאי טעמא פלעגען אלע צדיקים אויפשמעהן לעבודת הבורא, תיכף ביים ערשטען קרעה פון'ם האָהן.

געזוכט האָט ער ז"ל, בלוז די עופות וואָס זיינען בעשאַפֿען געוואָרען פון אידישע זינד. און ניט געזוכט האָט ער ז"ל בלוז ווייסע, דאָס פלעגט ער, ז"ל זאָגען איז מין וועהג ניט; צו נעהמען באלד א ווייס עוף, וואָס יענער האָט זי שוין מיט זיין תשובה ווייס געמאַכט, נור נעהמען דארף מען א רויטע עוף, און זעהן מיט תשובה עס ווייס צו מאַכען. עס זאָל זיין ווי דער פסוק זאָגט „אם יהיה חטאיכם כשני, כשלג ילבינו" עס מאַכט ניט אויס וועמענס זינדיג עוף מען קויפט, מחמת „כל ישראל ערבים זה לזה", איד ראטעווע יענעם, און יענער ראטעוועט מיר...

יעדער עוף וואָס ער ז"ל האָט גענומען אין האַנד אריין, האָט מען געזעהן בחוש, ווי זיין האַרץ ווערט צו בראַכען קוקענדיג דערויף, ווארום ער ז"ל האָט ממש געוואוסט פון וועמענס, און וועלכע זינד ס'איז בעשאַפֿען

געוואָרען...

אָבענערמאָנט פאר די עופות, האָט מען אַ גרויסע לערערע שטוב... און אלע פריהמאָרגען, אדער האַלבע נאָכט צו „חצות“ פלעגט ער זיין נעכען זיי, חצות אָבערעכטען, אדער תהילים זאָגען. דערצעהלט האָט ער זיך, אז ס'קרע- הען פון די העהנער, און ס'קוואַקען פון די היהנער נעהמען איהם דאָס חיות צו קיין גרעסערע מקטריגים ווי זיי, — אויף אחינו בני ישראל — איז נאָך ניט בנמצא...

און וואָס א טאָג זיינען די עופות געוואָרען, ווייסער און ווייסער, און זייער קרעהען, שטילער און שטילער. בטיח זיינען מיר אלע געווען אז דאָס יאָהר וועט זיין א ריכטיגע שנת תשובה, און אפשר די גאולה אויך... געקומען די נאָכט פון כפרות שלאָגען, ווער האָט דען אן אויג צו געד מאַכט געזאָגט תהילים, נאכדער געלאָפען אין מקוה, און פון מקוה גלייך צו איהם זיך כפרות שלאָגען.

געשטאָנען זיינען מיר אלע אויס געשטעלט, מיט די עופות אין אונז- זערע הענער און זייער ווייסקייט האָט ממש די אויגען פערבלענד... פשוט געמוזט האַלטען די אויגען צוגעמאַכט, און געזאָגט האָט ער זיך בני אדם. מיט אזא זיס קול, עס האָט ממש די נשמה געגלעט, זיין שמחה בשעת מעשה; טע, טע, טע! פאָרט געלונגען ריין צו מאַכען אחינו בני ישראל פון זינד, און ס'זאָל זיין א שנת תשובה, און טאָקע, די גאולה אויך.

פלוצים רייסען זיך אריין צוויי דייטשלאַך, אָבענגעלאָטע, און גלייך צו צו איהם זיך מיט קולות; רבי! מיר זיינען גרויסע בעל עבירות! און אויס גערעכענט א גאנץ צעטעל עבירות, וואָס זיי האָבען אָבענטאָהן באותה לילה, — ס'האָט ממש האָר און נעגעל געשטעלט קאפּויר — נור פלוצים דערמאָנט זיך אז ס'געהט צו יו"כ, און זיינען געקומען צו איהם זיך א תשובה ארויס צו נעהמען.

אויסדערענדיג זייערע שרעקליכע עבירות, וואס זיינען נור וואָס גע- טאָהן געוואָרען, איז ער זיך אין עצבות אריין, ס'איז איהם ממש ניט געווען צו דערקענען, ממש כלות הנפש. ער זיך האָט אָבערהאַקט אין מיטען בני אדם, איז אוועק צו זיך אין חדר מיוחד. און זיי, די דייטשלאַך, געהייסען קומען מוצאי יו"כ נאָך א תשובה...

מוצאי יו"כ מע נעהמט זוכען די דייטשלאַך, זיינען ניט דאָ, ווי אין וואַסער אריין. דאמאלס, האָט מען ערשט פערשטאָנען, דאָס זיי זיינען אונטער געשיקט געוואָרען פון „יענע חברה“ ימח שמם, איהם זיך אין עצבות צו ברענגען, עס זאָל ניט זיין; אויף אונז א שנת תשובה, און אויף זיי, א שנת כליות... איהר הערט א כח פון יענער חברה ימח שמם!

די שרפה אין סוכה.

ער ז"ל אין יענעם סוכות, האָט זיך געפונען ווי צווישען צוויי פויערען; די צייט שרייט, „זמן שמחתינו“ און די עצבות פון כפרות שלאָגען - (וואָס ער האָט געוואָלט מיט די כפרות שלאָגען אלע זינד ריין וואַשען, נור די היצונים האָבען איהם געשטעהרט) שרייט אָבער איבער די צייט. דעריבער פלעגט מען איהם, ז"ל דאָן זעהן פערשיעדען; אָט מיט א שטייכעלע וואָס ס'גלעט ביי דער נשמה, און אָט איז עצבות, האָטש בעהאַלט זיך בחורין ובסדקין, פאר איהם, ז"ל'ס קוק.

ווי ס'איז ידוע; פלעגט ער ז"ל הייסען אריין שטעלען אין סוכה אריין צוויי בעטען, טעמא למילתא - האָט מען אָנגעגעבען - די סוכה זאָל זיין ווי ביתו, און ביתו, זאָגט די גמרא מיינט מען אשתו. נור צווישען אנשי שלומינו האָט מען געוואוסט, אז לאַ בי הדבר. וואו ראיא; מען פלעגט די רבי'צען אלע אין דער פריה זעהן ביי זיך אין חדר השכיבה ווי א גאנץ יאָהר. נור געדיענט האָט דאָס צווייטע בעט פאר'ן גאסט פון די „אושפיוזין... אלע סוכות נעכט נאָך הצות. פלעגט מען הערען איהם ז"ל איינ'טענה'ן מיט זיי, און זיין לאַכען דאָן! טע, טע, טע! ווארום דאמאלס פלעגען די איהם ז"ל מנלה זיין „מה ישעיד יהיה, אויף יעדען איינציגען מישראל. מהאי טעמא געוואוסט ווי אזוי צו עצה'ן יענעם, און שואַל בעצה זיין, ביי איהם ז"ל, איז געווען מיט ווי שואַל, „באורים ותומים“.

אפילו אין מיטען יאָהר איז נור ענוג געווען, ער, ז"ל זאָל זיך דער-מאָנען און זייערע רייד, און יענער זאָל זיין א געהאָלפּענער...

דעריבער; פלעגט ער ז"ל בשעת'ן קוויטעל ליינענען אָפט פערטראַכט זיין, אום צו דערמאָנען זיך אין זייערע רייד. איז איינער ווערט געווען, האָט זיך ער ז"ל דערמאָנט, און אישרי וטוב לו, און חלילה ניט, איז געווען; און ואבוי!...

אָבער אין יענעם סוכות, או! או! או! איז פחדים געווען... די ערשטע נאכט כמעט קיין שארף ניט. דאָס הייסט געווען זיינען זיי יא, ווארום וואו דען וועלען זיי נעכטיגען? אויב ניט ביי איהם ז"ל אין סוכה, וואס ס'איז געווען ווי בעורו של לויתן? נור זיי האָבען זיך פשוט ניט געקאָנט צוזאָגען ריידען. ער ז"ל רעד און עצבות און זיי אין שמחה, אז זיי פערשטעהן זיך פשוט ניט. זיי, די געסט פון אושפיוזין, שרייען „זמן שמחתינו“ און ער ז"ל; ווארום מען האָט צו געלאָזט יענע חברה זאָלען איהם בשעת כפרות-שלאָגען, אזא שפיצעל אָבטאָהן? ... מא! איז דאמאלס געווען א סוכות, פחדים! ווי ס'איז ידוע פלעגען א סך מענשען קומען אום סוכות זיך שואַל בעצה זיין, מיט איהם ז"ל, און ס'איז דאמאלס דאָ ב"ה וועגען וואָס, זיך צו עצה'ן

אָט, כדומה; איז א „פּריוויו“ באלד נאָך סוכות, דער בין הזמנים פאר מלמדים, און מסחרים מיט פריצים וועגען די ארָבנגענומענע תבואה פון פּעלד... און די אלע וואָס האָבען שוואַל עצה געווען יענעם חוה"מ, נו נו! זאָל גאָט שומר ומציל זיין. דעם יונגערמאן, געהייסען מאַכען א פּעהלער פריי צו ווערען פון מיליטער־דיענסט, האָט גאָר געצויגען א גרויסען גומער. און במילא פריי געוואָרען. נור איז תיכף פון'ם פּעהלער געשטאָרבען. יענעם (פון א צווייטע שטאָרט) ניט געהייסען מאַכען קיין פּעהלער, באַשר א בן יחיד, „פּערזוא ליגאָטע“ מבטיח מען וועט ניט צוקומען. איז'ן צוגעקומען, און ער דינעט.

איינעם; געהייסען ווערען מלמד, ס'וועט איהם ניט שאַדען צום גע-
זונד, דער סוף איז געווען אז ער האָט בעקומען בלוט־שטארץ פון'ם מלמדות.
א צווייטע; געהייסען אוועקלייגען דאָס מלמדות, זיך א מסחר מאַכען,
מבטיח ער וועט האָבען פרנסה. ר"ל אָנגעוואוירען ביז'ן לעצטען גראַשען,
און שטאַרבט פון חונגער.

ביי די אלע; האָטש געווען שאני מילתא, געוואויר געוואָרען ערשט לאחר
זמן... האָט זיך אָבער געטראָפּען זאָכען ר"ל, וואָס האָבען זיך ארויסגעצייגט
באותה שעה. עס האָט געטראָפּען מיט א מקשה־לילד, און מען פרעגט ביי
איהם ז"ל; צו מען זאָל נוצען א פּראָפּעסאָר! און ער ז"ל הייסט ניט, טהוט
מען דאָך ווי ער ז"ל האָט געהייסען. שטאַרבט זי ר"ל ביי'ם קינד האָבען. א
צווייטע סיבה האָט זיך געטראָפּען, מיט א חולה מסוכן, און ער ז"ל הייסט
מיט איהם פאָהרען אין א גרויסע שטאָרט צו א גרויסען פּראָפּעסאָר, מבטיח
דער וועג וועט איהם ניט שאַדען, און ר"ל ער שטאַרבט אויפ'ן וועג...

מילא פאַלט מען אריין צו איהם ז"ל, און קולות עד השמים. סטייטש!
מיר זיינען דאָך פּערלויירען. ווערט א חשכת! און ער ז"ל פאַלט אריין אין
נאָך גרעסערע עצבות, ממש די הענד ציטערען ביי איהם...

אין דער לעצטער סוכות נאכט, האָט ער ז"ל פּערהאַלטען ביי זיך אלע
געסט פון די אושפּיזין. זיי ניט געוואָלט אָבגעזעגענען זאָלען קאָנען צוריק
געהן תחת כנפי השכינה, און מחלוקת; ער זאָל שרייעט; ווארום מען נאָרט
איהם, און די געסט פון די אושפּיזין זאָגען; דאָס ער פּערשטעהט זיי ניט,
זייערע רייד זיינען דעם סוכות צו הויך פאר איהם ז"ל.

פּערדריסט דאָך עס איהם ז"ל, און ער ז"ל נעהמט שרייען; תורה לאו
בשמים היא, לא המתים יחללו יה. און ער, נאָך בין החיים, איז ער. פיעל
גרעסער פאר זיי... און זיי; הני מילא בשעת שמחה, אָבער ניט אין עצבות, „אין
השכינה שורה לא מתוך עצבות“, און אז עצבות ברענגט צו כעס, און כל
הכועס כאילו עובד עבודה זרה.

דער הערט די ווערטער פון זיי, ווערט ער ז"ל נאָך מעהר אין כעס, און
דאָס מחלוקת שטאַרקט זיך. ער ז"ל נעהמט זיי אויפּוואַרפּען זייערע גרויסע

זינד; דעם; — אברהם'ן — אמרי נא אחותי, אט, למען ייטב לי בעבורך. (געוואָלט לעבען א גוטען מאָג אויף איהר חשבון) און יעקב'ן געוואוינט מיט צוויי שוועסטער. דוד המלך! די מעשה מיט בת שבע, א. ז. ו...

פערזאמעלט זיינען מיר געווען אלע אנשי שלומינו אין דרויסען, ארום סוכה און מען הערט זיך צו. כהרף עין, די סוכה ברענט! אָבער ממש אַש. מען פיהלט עס בידים. מיר אלע האַפּען שנעל וואַסער און מיר גיעסען אויף דער סוכה... ביז מיר האָבען דאָס פייער איינגעלאָשען.

ארויס איז ער ז"ל דער זיענער, נוד דורך געוויקט ביו'ן העמר, געמוזט זיך תיכף איבער טהוען. און געזאָגט האָט ער ז"ל אז דאָס וואַסער פון אנשי שלומינו האָט איהם געראַטעוועט, דערמאָנט זיי און אונזער כח אויך...

דערצעהלט האָט ער ז"ל בשעת'ן טיש פיהרען שמחת-תורה, אז זיי האָבען איהם אלע מכטיח געווען; בעת ער ז"ל וועט זיך נאָך אמאָל עפעס איינעקשענ'ען ביי השי"ת וועלען זיי איהם אלע צו הילף קומען... און ערשט דאמאלס האָט ער זיי אלע געסט פון די אושפיוזין אָבגעזעגענט בשלום.

און אויסגעפיהרט האָט ער ז"ל בפיו הקדוש; — ווען ניט דאָס וואַסער פון אנשי שלומינו, וואָלטען זיי איהם חלילה געווען פערברענט בחבל פיהם. ווארום זיי זיינען, אש, אוכלה אש, פייער שבפייער. יענע שרפה וועט בלייב בען ביי אנשי שלומינו לזכרון עולם.

דער שפיעל אין דריידעל.

(ר' יונה'טשעלע מלמד'ס א מעשה'לע)

אמר ר' יונה'טשעלע מלמד; האָט ר' יונה'טשעלע מלמד געזאָגט: אָט „דאָס שפיעלען אין דריידעל“ וואָס ס'שפיעלען די קינדער אום חנוכה, איז ביי איהם ז"ל געווען, לעלה ולעלה... איהר מענט הערען וואָס בעיני ראיתי: געווען איז דאמאלס א לייכטער ווינטער, קיינע בלאָטעס, קיינע רע-גענס. זאָג איך צו מיר, יונה'טשעלע! איצט איז די צייט זאָלסט זיין אויף חנוכה ביי איהם ז"ל, וועסט זיך מיט דיין גרינג האַלאַטעלע ניט פערקיהלען, און דער וועג איז אויך טרוקען, ס'וועט ניט שווער זיין צו פיס צו געהן. „וישא יונה'טשעלע את רגליו“ איך האָב גענומען די פיס אויף די פלייצעס און בין אוועק צו איהם ז"ל, אין בין אָנגעקומען פונקט צום ערשטען לייכטעל. זעה איך ווי אלע „מקורבים“, „אנשי שלומינו“ לויפּען אין מקוה אריין. הויב איך דאָך אָן צו פרעגען: „מה היום מיומים“? איצט אין מקוה אריין? ווער איך געוואָהר, אז דאָס גרייט מען זיך צו, אום צו קאָנען זיין ביי איהם ז"ל ווען ער וועט בענשען חנוכה לייכט. מילא געה איך אויך אין מקוה

אריין.

געקומען נאָכ'ן חנוכה־בענטשען, זעה איך, ווי אלע מקורבים, אנשי שלומינו פֿערזאמלען זיך לפני ולפנים, אין איהם'ס ז"ל'ס א גרויסען צימער, מילא געה איך נאָך.

פֿערזאמעלט האָבען זיך דאָן אין יענעם צימער, אלע גרויסע, — סאמע גדולים נאָך, „מרוּאה פני המלך“. און אלע האָבען זיך ארום געשטעלט ארום טיש, און צו געזעהען, ווי איהם'ס ז"ל'ס קינדער, און אייניקלאך. שפיעלען אין דריידעל. מילא שטעה איך אויף, און קוק צו צו זייער שפיעלען.

באלד, איז אויף ער ז"ל אריין אין צימער, און זיך געזעצט אויף א שטוהל. איך טהו א קוק ס'איז איהם'ס ז"ל ממש ניט צו דערקענען. ניט דער ווייכער, ליעבליכער קוק איהם'ס ז"ל'ס, ווי א גאנץ יאָהר; נור ווי אן איש מלחמה האָט ער ז"ל דאמאלס אויסגעזעהן. איהם'ס ז"ל'ס קנייטשען מיט'ן שטערען דאמאלס, און זיין שאַקלען מיט די גרויסע ברעמען, האָבען אויף מיר א שרעק אָנגעוואָרפען.

איך הויב אָן ציטערען, אָבער א ציטערען! אז מיינע צייהן „ממש דא לרא נקשן“. דאָס האַרץ זאָגט מיר אז דאָ וועט פֿאַרקומען עטוואָס שרעקליך כעס, און איך האָב זיך געלאָזט צום טיהר.

פלוצים; הער איך איהם'ס ז"ל'ס קול: יונה'טשעלע! שטעה! איך וועל דיך מכבד זיין מיט א דרעה מיט'ן דריידעל.

איהר הערט, אן אויג פון איהם'ס ז"ל. געזעהן דאָרט; וואָס איך האָב ברעה צו טאָהן.

מילא בלייב איך שוין, נור עס קלאפט ביי מיר א צאָהן אָן א צאָהן, און איך וויל אויס שרייען: רבי! ניט פאר מיינע כחות. נור — ווען ער ז"ל הייסט, מוז מען בלייבען.

און טאָקע באלד, הער איך איהם'ס ז"ל'ס קול, ווי ער רופט אויס: יעמוד! ר' יונטשה'לעל איז'ן מכבד מיט א דרעה!

געה איך צו, אין קאָפּ שווינדעלט. די פיס ציטערען... נור איך האָב זיך געשטאַרקט. גענומען פון אן אייגענעל דאָס דריידעל, און געטהון א דרעה, אָבער א דרעה, טאָקע נור מיט איהם'ס ז"ל'ס כח, און טאָטע זיסער! וואָס זעה איך? ! איך קוק און שטוין.

א מלחמה פלאץ איז אויסגעשפּרייט פאר מיינע אויגען, וואו כביכול — וואָס קוקט אויס איצט כאיש גבור מלחמה — זיצט, און מיט איהם'ס די גאנצע פמליהו של מעלה. און עס הויבען אָן ארויס צו מאַרשיערען צו מלחמה פלאץ. גוים, פערשיעדענע, און א קעגען זיי קומען אָן להבדיל פון אחינו בני ישראל, און א קאמפף האָט זיך אָנגעהויבען זאָל גאָט שומר ומציל זיין... אָט זעה איך; ווי מיר זיינען מנצח און זיי טרעטען צוריק, און אָט דרעהט זיך איבער דאָס דריידעל, און זיי זיינען מנצח, און מיר אנטלויפען.

דאָס דריידעל דרעהט זיך וויעדער... איך זעה; ווי אידען פאסטען, זאָגען תהילים. און מיט דעם כח יאָגען זיי וויעדער צוריק די שונאים... און דאָס דריידעל דרעהט זיך וויעדער איבער... זיי קומען אָן כחול הים, און אלע בעזאָפענט מיט דער ברכה פון עשיו'ן וואָס יצחק האָט איהם געבענשט. „על חרבך תחיה“. ווער מיט ביקסען און שווערדען, ווער מיט פראָסטע העק... און זיי בעפאלען אחונו בני ישראל פון אלע זייטען. עס פאלען אידען א שרעק צו צו קוקען... און די יואָס זיינען לעבען געבליבען, לויפען זיך בעהאַלטען, אין קעלערס אויף בוידעמס... איך הויב אָן ציטערען, איך קאָן מעהר נישט צו קוקען, עס פערקלעמט מיר ביים האַרצען, און איך וויל אויסשרייען רבי! באותו רגע, האָב איך דערפיהלט איהם'ס ז"ל'ס האַנד אויף מיר, און איך בין אין חלשות געפאלען... ווען מען האָט מיך אויפגעמונטערט בין איך גלייך צו צו איהם ז"ל, ער ז"ל האָט דאמאלס געזאָגט זיין „תורה“, האָב איך געהערט דאָן תורה וועגען דער שפיעל. און איך זאָג אייך „רזין דרזין!“... געזאָגט האָט ער ז"ל. אז מיט דער שפיעל מיט'ן דריידעל אונטען, פיהרט מען אויך אָן א קאמפף דאָרט אויבען..

אַבער ווער האָט צום סוף געוואונען? האָב איך געפרעגט ביי איהם ז"ל, ווען ער האָט זיין תורה געענדיגט.

קיינער נישט ר' יונה'טשעלע — האָט ער ז"ל מיט זיין זיס קול געענטפערט „מלחמה לד' בעמלק מדור דור“ ס'איז אן אויבגער קאמפף, ר' יונה'טשעלע. און ער ז"ל האָט מיך מכבד געווען מיט אַ לאַטקע.

פורים פערשטעלמע

ווי ס'איז ידוע, איז א מנהג צו פערשטעלען זיך אום פורים. טעמא למילתא, גיט מען אָן: אום ניט צו פערשעהמען דעם, וואָס שעהמט זיך אַ גאנץ יאָהר אויס צו שטרעקען די האַנד נאָך נדבות. זעהר א שעהנער טעם. נור הני מילא ביי פראָסטע אידען, אָבער ביי איהם ז"ל, איז דאָס געווען ניט אין „פשטיות“ נור סודי סודות... און די פערשטעלמע וואָס פלעגען קומען צו איהם ז"ל בשעת סעודה, זיינען געווען גאָר אנדערע, ניט הילפע פאר'ן חומר האָבען זיי געבעטען; נור פאר זייער נשמה וואָס קאָן ניט קומען צוריק צו דעם הייליגען אָרט, פון וואָנעט מען האָט זי ארונטער געשיקט, איהר פערשטעהט דעם טיעפען ענין? אין אלע פערשטעלמע, האָט מען כמעט דערקאָנט אין זייערע קולות, אז זיי זיינען שוין לאַנג ניט בין החיים, נור נשמות וואָס בלאַנדזשען ארום און זוכען א תיקון...

אָט קומט אריין א זקן, מיט א לאַנגע ווייסע באָרד, אָנגעשפּאַרט אויף א שטעקען, און נעהמט אויס גיעסען זיין ביטער האַרץ פאר איהם ז"ל. ער דערצעהלט זאָכען, וואָס האָר און נעגעל שטעלען זיך קאָפּויר; ווי שרעקליך ער ליידעט דאָרט אויף יענער וועלט, און רעכענט אויס א גאנץ צעמל מיט זינד, און אויף די גרויסע שטראָפּ פאר זיי, כמעט — א האַלבען ראשית חכמה...

און זיין קול איז פערדומפען, מען דערקאָנט אז ס'איז ניט פון קיין לעבעדיגען, און קוקט מען זיך גוט צו, זעהט זיך די תכריכים אונטער דעם אויבערשטען מלבוש. נור פערשטעלעט זיך אום צו קאָנען קומען פאר איהם ז"ל, וואָס איז נאָך בין החיים...

זה יוצא וזה בא: עס קומט אריין א איד דייטש געקליידעט, און נעהמט אויס גיעסען זיין ביטער האַרץ פאר איהם ז"ל. ווי פרום ער איז געווען ביים לעבען, נור דאָס איינע וואָס ער האָט געטראָגען א לבוש פון א דייטש, מאַכט איהם אויף יענער וועלט צו שפּאַט און צו שאַנד צווישען אלע צדיקים אין גן-עדן, און איבער דעם לבוש שעהמט ער זיך אין גן-עדן אריין צו קומען. ער בעט און וויינט פאר איהם ז"ל, ער זאָל איהם העלפען דעם לבוש פון זיך ארונטער וואַרפען.

עוד זה מדבר, דער האָט נאָך ניט געענדיגט צו רעדען, און ס'קומט אריין א צווייטער איד, אין א לבוש פון אַן אשה, טראָגט פרויען קליידער. דערצעהלט זיין שרעקליכע זינד ווי ער פלעגט זיך בחייו אָנקליידען אין פרויען קליידער אום צו טאָניי הימען אָפּט צווישען פרויען. און איצט נאָכ'ן

טוידט, קאן ער דעם לבוש פון זיך ניט ארונטער ווארפען, און איבער דעם „לבוש“ קאן ער ניט קומען פאר'ן בית-דין של מעלה. ער בלאָנדזשעט שוין אזוי יאָהרען און יאָהרען ארום אויף דער וועלט, און אויף ער בעט פאר איהם ז"ל, ער ז"ל זאָל איהם העלפען.

איהם'ס ז"ל'ס יעדען זיפין דאמאלס, האָט הימלען געשפאלטען, גער-וואָלט נעבאָך העלפען די פערבלאָנדזשעטע נשמות... און ער ז"ל האָט מיט אויף זיי געקוקט מיט אָפענע אויגען, געוואוסט יעדען איינעם פון וועלכע שטאָרט ער איז, און פון וועלכע משפחה, א. ז. ו... .

איחר מענט הערען א געשיכטע וואָס עס האָט פאסירט איין מאָל ביי איהם ז"ל — פורים צו דער סעודה.

עס קומען אריין צוויי פורים פערשטעלטע, איינער אין געשטאַלט פון אחשוורוש'ן, און דער צווייטער אין געשטאַלט פון המן הרשע.

נעהמען זיי זיך מאַכען זייער שפיעל. מילא, הערט מען.

המן הויבט אָן — ווי אין דער מגילה שטעהט — זיין פזמן, ווי איך גיב אייך איבער וואָרט נאָך וואָרט;

איך בין ממוכן

ך'האָב ליעב צו קריכען

איבעראַל בין איך דאָ,

כ'האָב נייעס אין א גוטע שעה.

עס איז דאָ א פאָלק

וואָס לעבט אָהן טאָלס

איך מוין די גוטע אידען,

וואָס האַנדלען פערשיעדען,

גייענען דעם פאָלק קמיעות

אין שלעפען די מטבעות

זיינען אַלץ אין דער וועלט

אבי מען צעהלט געלד

נעהמען זיך אונטער וואו א צרה

צו היילען א סוס אָדער א פרה

דאָקטוירים, אדוואָקאטען

א ירושה פון זייער טאטען

אדוני קעניג גייע דיין גזרה

לענגער ווארטען איז אן עברה...

מיר אלע אנשי שלומינו זיצען ווי אויף שפילקעס. מיר זעהן אז דא איז

ניט פראַסט אונטער געשיקטע אוראי פון „יענער חברה“ ימח'שמן. מיר

ווילען עפעס טאָהן; נור מיר שווייגען, ווער ער ז"ל שווייגט!

נור איהם'ס ז"ל'ס שווייגען זעהט מען איז מיט מסירת נפש, האלט

זיך איין, ממש „ברחילו ורחימו“.
און באַלד, איז ער ז״ל מיט לשון ארויס; — וואָרפסט אַרויס די רשעים!
מעהר האָבען מיר ניט געדאַרפט הערען. מען איז צו צו זיי, און קלעפּ
פון אַלע גייטען, אויף אָבעריסען די מאַסקעס פון זיי...
און עס האָט זיך אויסגעצייגט אז דאָס זיינען געווען: — דער שטאַד-
טישער אַפיקורסישער אַרוואַקאָט און זיין זוהנדעל, דער כל בוניק, ימח
שמו!

איהר הערט אן אויג פון איהם ז״ל.
זכיתו יגן עלינו.

דער לעצטער סדר

(ר' יונה'טשעלע מלמד'ס מעשה'לע.)

ס'איז ידוע לכול, די גאַנצע וועלט ווייסט, אז בניסן גנאל, אין ניסן
איז געווען די ערשטע גאולה, און בניסן וועט זיין די איצטיגע גאולה. און
כידוע, האָט ער, זכורנו לברכה, זיך כמעט אוועק געברענגט, צו ברענגען די
גאולה בחייו.

זיין התנהגות פאר פסח איז דאָך ידוע, און עס איז ניט נויטיג צו
דערצעהלען.

און יענעם יאָהר; באַלד נאָך חנוכה אָנגעהויבען בודק חמץ זיין... אין
דער פסח'דיגער שטוב, וואו ער ז״ל פלעגט אָבריקטען דעם סדר אלע יאָהר.
אין ניט בודק געווען די שטיקעך ברויט? האָט ער, וואָס ס'איז א דבר
אכילה? — חלילה! נור בודק געווען האָט ער, דעם יצר הרע, וואָס איז
בבחינת חמץ, דאָס הייסט די ברעקלעך פון'ם סטראַאָהרא... אלע נעכט נאָך
מעריב, פלעגען איהם צוויי פון אנשי שלומנו אָנצייגען וואו א ברעקעל, וואו
א ניצוץ פון „איהם“ ימח שמו, וואָס עס געפינט זיך נאָך בתוך אחינו בני
ישראל, ער, זכורנו לברכה, זאָל'ס מבער זיין.

האָט מען איהם ז״ל דען געדאַרפט אָנצייגען? נור דאָס דערצעהלט
איך אייך זיין עניות, ניט געוואָלט ווויזען, אז ער ווייסט אלעס אליין...
— איך בין מגלה! — האָט ער יענעם יאָהר געזאָגט פאר זיינע
מקורבים — אז די גאולה וועט זיין דעם ניסן. און אויב כביכול וועט זי ניט

ברענגען ברצון, וועט'ן זי ברענגען בכח...

און דאָס איז ידוע, אויב ער, ז"ל האָט געזאָגט, האָט ער געוואוסט, וואָס ער זאָגט...

פערשטעהט זיך, אז אויף יענעם פסח צום סדר, איז אָנגעפאָהרען אן עולם גדול. און בלויז שמן זיט! דאָס אויפערשטע פון'ס שטייטעל! און ווען עס איז געקומען אריינצולאָזען צום סדר, איז ער, ז"ל, אליין געשטאַנען ביי דער טהיר — עס זאָל חלילה נישט אריין אועלכער, מיט א חשש חמץ בקרבן... און בודק געווען האָט ער, בחורין ובסדקין, מיט זיעבען אויגען.

איך בין געשטאַנען נאָכ'ן פשיסקער. און מי לנו גדול מפשיסקער? א גרויסער עילוי און א גרויסער ירא שמים, האָט געמעגט אליין געהען קוויטד לעך. און געבעטען גאָט האָב איך, זיין זכות זאָל מיר ביישטעהן, איך זאָל צום סדר אריין?

וואָס זשע לאָזט זיך אויס, ער, ז"ל קומט צו צום פשיסקער און זאָגט כהאי לישינא: פשיסקער רב! איהר זיינט טאקע א גרויסער פרומער איד, נור צום היינטיגען סדר קאָנט איהר נישט אריין. איהר האָט אין זיך א חשש חמץ. איהר האָט דאָס יאָהר גע'גט א פאָר-פאָלק, און צושטערט א ילום בית.

— אָבער אדומ"ר! — האָט דער פשיסקער גענומען בעטען, און טרעד רען זיינען איהם גערונען פון די אויגען — דער גט האָט געמוזט זיין. ישרן פינה יאָהר זיינען זיי מיר נאָכגעלאָפען נאָך א גט. ער איז א גרויסער רשע, ילאָגט זי בנדרתה, מיט די הוילע הענד! און דערמאָנט איך, אדומ"ר! ישרן העכער פערציג יאָהר רב, און דאָס איז געווען מיין ערשטער גט.

— דער ערשטער האָט אויך נישט געטאָרט זיין — האָט ער ז"ל אויס געשריענען, ווייל — גדול ילום בית! כביכול האָט געלאָזט מישום ילום בית זיין נאָמען אָבמעקען. איהר פערשטעהט, פשיסקער? און טאקע מהאי טעמא, ווייל איהר האָט נישט געוואוסט פון דעם חמץ, האָט איהר דאָך איהם נישט מבער געווען...

וכך הוה, עס האָט נישט געהאָלפען דאָס בעטען, פון איהם, פון זיינע מקורבים, פון אנשי ילומי, און דער פשיסקער האָט געמוזט צוריק קעהרען זיך לאכסניא שלו...

שטעה איך און ציטער, עס קלאפט ביי מיר א צאָהן אָן א צאָהן, און טראַכט מיר: אם בארזים נפלה שלהבת, מה יעשה אזובי קיר? — ווען די גרויסע בערען פאלען פון'ס יענער'ס האַנד, וואָס וועט זיין מיט די צושראָד קענע האָזען? איהר פערשטעהט: ווען אזא גרויסער ווי דער פשיסקער מוז צוריקגעהן, וואָס זאָל איך שוין טאָהן? און איך וויל זיך טאקע נאָכ'ן פשיסקער אויסדרעהען מיט א באו בשלום.

דערהער איך אָבער זיין, ז"ל'ס קול: ר' יונה'טשע! איהר געהט אריין.

און אייך וועל איך מכבד זיין מיט פתיחת-הדלת לאליהו. — איהר הערט א חוש הריח פון איהם, ז"ל?

ביים סדר זיינען געווען, מ'קען זאגען, בלויז אוועלכע, וואס יעדער איינער האָט געקענט מחרב עולם זיין און צוריק אויפבויען זיין און ווען ער, ז"ל, האָט ארויסגעזאָגט השתא הכא. לשנה הבאה בארעא ד'ישראל, האָבען די ווענדר געציטערט! און געדוכט האָט זיך, דאָס כביכול הערט זיך צו צו יעדענ'ס וואָרט פון איהם, ז"ל, און בטוח זיינען מיר אלע געווען, אז די גאולה וועט זיין די היינטיגע נאכט...

עס שטעלט זיך אויף זיין עלטסטער זוהן, ר' בער זאָל לעבען, און וויל פרעגן כמנהגו, אלע יאָהר, די פיער קשיות. פלוצים זעהען מיר, ווי ער, ז"ל, טהוט א מאַך מיט ידו הקדושה, א צייכען, ער זאָל זיך אוועקזעצען. און ער, ז"ל, טהוט דריי קלעפ מיט ביידע הענדר, נור קלעפ! — ווער וואָלט זיך עס געקאָנט גלויבען, אז ער, ז"ל זאָל האָבען אזא כח? און בטוח זיינען מיר אלע געווען, דאָס די קלעפ האָבען פערמאכט דעם שטן ס'מיל. אז שטיק איז איצט אין די עולמות העליונים, און כביכול מיט זיין פמליא של מעלה הערען זיך צו צו יעדעס וואָרט פון איהם, ז"ל...

און געפרעגט האָט ער: טאטע הארציגער, הימעלשער פאָטער! איכ'ל דיך פרעגען א קשיא: מה נשתנה הלילה הזה, פאר וואָס איז אנדערש די נאכט פון דעם איצטיגען גלות, מכל הלילות? שבכל הלילות אנו אוכלין שאר יקרות, אין אלע גלות'ן האָבען מיר געגעסען פערשיעדענע קרייטעכצער, געווען א שטיקעל צייט ביטער, מיר זיינען גווען אין גלות, און אָט איז געקומען א צייט און ס'איז געוואָרען זיס, מיר זיינען אויסגעלייזט געוואָרען, נור הלילה הזה, היינטיגען גלות, כלו מרור? שוין באַלד צוויי טויזענד יאָהר. און ס'איז נאָך אלץ ביטער! אצינד, טאטע פאָטער, זעץ איך מיך ניט אוועק ביז דו וועסט מיר געבען א תירוץ אויף מיין קשיא!

איהר הערט דבורים קדושים? ער זעצט זיך ניט אוועק און פטור!... און שטעהן איז ער געבליבען, כמעט ווי פרחת נשמתו, קיין ריהר ניט מיט קיין אבר.

עס געהט אוועק א שעה, צוויי שעה, ער, ז"ל, שטעהט אלץ. עס איז געקומען אזוי ווייט, דאָס אויף אנשי ביתו איז א פחד אָנגעפאלען, כביכול זאָל איהם הלילה ניט מעניש פאר זיין עקשנות, און דער עלטסטער זוהן, ר' בער זאָל לעבען, האָט איהם שוין געוואָלט אויפוועקען... פלוצים כאַפט ער זיך אליין אויף, אויסשרייענדיג:

— ניין, טאטע זיסער! דער תירוץ, וואָס מ'ענטפערט בלויז קליינע קינדער, וועט ביי מיר ניט געהן. ביי מיר איז דער תירוץ אויך א קשיא... און אָנגעהויבען האָט ער ז"ל, מיט א ברען; אמת האָסט אונז פער-טריבען פון אונזער לאַגער, ווייל עבדים היינו ליצר הרע בבחינת „פרעה“,

אָבער איצט גאָטניו האַרציגער פּאָטער! זיינען מיר דאָך ניט מעהר זיינע
קנעכט, און דאַרפסט אונז אויס לייווען...

אָט אזוי האָט ער ז"ל געזאָגט די גאַנצע הגדה אין לשון קשיא. איהר
הערט א כח פון איהם, זכרוננו לברכה!

ביים עסען האָט ער, ז"ל, גערעדט וועגען גילוי אליהו, און געזאָגט
האָט ער ז"ל, ווער עס וועט ווערט זיין, וועט איהם זעהן. און אזכה לראות
ירושלים בבנייה, איך זאָל אזוי זוכה זיין צו זעהן מיין איינציג קינד
אונטער'ן הופה, ווי בשעת פתיחת הרלת האָב איך געזעהן אליהו'ן, מיט
דעם אזור עור במתניו. און טאָקע תוף כדי דבור, הער איך זכרוננו לברכה'ס
זיס קול: ברוך הבא ר' אליהו! — האַלטענדיג זיין כוס אין האַנד. אז דער
כוס איז געוואָרען אָבערטונקען, האָבען אלע אנשי שלומינו געזעהן... און
אנשטאט צו זאָגען שפּוך המתך, כמנהגו האָט ער, ז"ל פערבעטען אליהו'ן
אין הדר מיוחד שלו. און געהאָפט האָבען מיר, דאָס ער, ז"ל, וועט באַלד
צוריק קומען מיט דער בשורה, דאָס די גאולה איז שוין דאָ.

כעלות השחר, ווען עס האָט זיך דערהערט דער ערשטער קרעה פון'ם
האָהן, איז מען געקומען מיט א בשורה, דאָס ער, ז"ל, איז נתבקש געוואָרען
בישיבה של מעלה, און דאָס ער איז נפטר געוואָרען...

דערצעהלט האָט מען, אז פאר דער פטירה האָט ער, ז"ל געזאָגט, אז
די גאולה וועט זיין דאָס יאָהר, נור ווייל ער האָט זיך שטאַרק איינגע'עקשנ'ט
ביים כביכול, גענויט איהם צו ברענגען די גאולה פאר דער צייט. האָט מען
דאָרט גע'פסק'ענט, ער זאָל די גאולה ניט זעהן...

אחר פטירתו זיינען מיר אלע בטוח געווען, אז די גאולה וועט זיין
יענעם יאָהר, און קיינער פון אנשי שלומינו האָט ניט געוואָגט אהיים צו
פאָהרען, מען איז געזעסען על התורה ועל העבודה יומם ולילה. עס האָבען
זיך שוין כמעט בעוויזען אלע סמנים פון משיח'ס צייטען... נאָך תשעה באב
איז געקומען א בשורה פון ארץ-ישראל, אז מען האָט געזעהן „פיקסען“
לויפען פאר דער כותל-מערבין...

ואם תאמר? וועט איהר וועלען פרעגען, וואָרום זשע איז די גאולה
ניט געקומען? איז דער תירוץ: אוי, אוי! כיון שנסתלק, ווי ער, ז"ל, איז
נסתלק געוואָרען, און עס האָט שוין געפעהלט זיין גרויסער זכות, וואָס
זאָל אויף אונז מגין זיין, זיינען מיר צוריק געוואָרען קנעכט צום יצר הרע,
און דער תירוץ עבדים היינו לפרעה במצרים איז צוריק א תירוץ...

ער ז"ל אויף יענער וועלט

אין הימעל רעש'ט! מלאכים לויפען... טומלען זיך... איין מלאך זאגט
אן א צווייטען די בשורה; „ער ז"ל קומט!“ „ער ז"ל קומט!“
אלע צדיקים אין גן־עדן גרייטען זיך מיט א ברייטען שלום עליכם צו
עמפאנגען איהם, און אריין צו נעהמען איהם אין זייער כנפיה...
אונגעדולדיג זיינען זיי. עס ציהען זיך די מינוטען ביי זיי ווי יאָהרען.
איין צדיק פרעגט ביי דעם צווייטען, „ווען וועט ער שוין קומען?“ ווען וועט
ער שוין קומען? — און קיינער ווייסט נישט.

און אַט הערט זיך שוין קולות, פון די מלאכי השרת — וואָס בעגלייטען
איהם ז"ל צום גן־עדן—ווי זיי רופען אויס אויף דעם הויכען קול; „פני דרך!
מאכט א וועג!“ ער קומט! ער קומט!

די טויערען פון גן־עדן פראַלען אויף גרייט איהם אריין צו נעהמען, און
אלע צדיקים פון גן־עדן האַלטען זייערע אויגען צום טהויער געווענרעט,
וואַרטען בכליון ענים.

ער ז"ל שוועבט. עס ציהט איהם דאָס גרויסע ליכט, וואָס ס'האָט זיך
פאר איהם ענטפלעקט; זייט מען האָט פאר איהם די טויערען פון גן־עדן
געעפענט.

ס'איז נאָך אפילו גאנץ ווייט. דאָך זעהט ער שוין גאנץ דייטלעך וואָס
אינווייניג טהוט זיך. ער זעהט שוין איהם „כביכול“ זיצען בראש, וואָס איז
מהנה די צדיקים דאָרט, מיט זיין תורה און אין איהם ז"ל'ס אויערען, קלינגט
שוין דאָס שעהנע געזאנג וואָס די מלאכים זינגען דאָרט לכבוד זיין אַנקומען.
דאָס אלעס דאָרט ציהט איהם, ז"ל, אז ער נעהמט שוועבען וואָס אמאָל
שטאַרקער, און שטאַרקער, ער ז"ל וואָלט שוין געוואָלט זיין דאָרט. א רגע
ציהט זיך ווי א יאָהר...

נור וואָס נעהענטער ער ז"ל קומט צום גן־עדן, אלץ שוועהרער ווערט
דער גאנג איהם, נישט ער שוועבט, נור קריכט, און וואָס ווייטער, ווערט איהם
דער גאנג צום גן־עדן, שוועהרער, און שוועהרער, אז ער מוז זיך אלע וויילע
אַבשטעלען, דעם פייערדיגען שווייס פון זיך אָבזוישען.

ער ז"ל שטאַרקט זיך מיט אלע כחות צו צו שלעפען זיך צום טהויער.
סאָפעט, קרעכצט, און פלוצים! ער בלייבט שטעהן, קאָן קיין טריט ווייטער
נישט מאַכען...

ער ז"ל נעהמט זיך ארום קוקען, נעהמט זוכען מיט זיינע הייליגע אויגען
די סיבה וואָס מאַכט איהם שוועהר זיין וועג צום גן־עדן, און ער קוקט
הינטער זיך...

א שרעקליך בילד האָט ער ז"ל פלוצים פאר זיינע הייליגע אויגען דער זעהן; א סך נשמות האָט ער דער זעהן, וואָס האלטען זיך פעסט אָן איהם... הפנים זיי, מאכען מיר דעם וועג שוועהר? — האָט ער ז"ל געטראכט.

ווער זיינען זיי? וואָס ווילען זיי פון מיר? — נעהמט ער ז"ל טראכט טען — און ער נעהמט זיך גוט צו קוקען צו זיי, — צו די נשמות, וואָס זיינען שוין נענג דאָרט פערשוואַרצט געוואָרען וואַרטענדיג אויף איהם ז"ל — פיעלייכט וועט ער עמיצען פון זיי דערקאָנען?

ער ז"ל נעהמט גוט בעטראכטען די ערשטע נשמה וואָס איז געשטאנען גראַדע נעבען איהם — און ער האָט זי דערקענט.

אַ! דאָס ביזטו? שלום יארטישווער! — האָט ער ז"ל אויס געשריען — וואָס טהוט זיך דאָ? ווארים ביזטו מעכב מיך אין מיין גאַנג אין גן־עדן? הייליגער צדיק! — נעהמט די נשמה קלאַגען. מען לאָזט מיך ניט אין גן־עדן אריין?

וואָס, דיך ר' שלום! לאָזט מען ניט אין גן־עדן אריין? איז דאָ חלילה שכתה פאר'ן כביכול?

און ער ז"ל נעהמט פרעגען ביי דעם מלאך, וואָס פיהרט איהם צום גן־עדן:

ווארים לאָזט מען ר' שלום'ן ניט אין גן־עדן אריין? אָט איהם! — נעהמט דער מלאך צייגען אויף ר' שלום'ן, סטייטש? ער האָט דאָך עבירות איבער'ן קאָפּ...

ער ר' שלום! עבירות? — נעהמט ער זיך חודש'ן, — ווי קומט עס? ווי קומט עס? — חזרט איבער דער מלאך — אָט זעהט. און דער מלאך מייסט אויף א בוך און לייענט:

„ביי הונדערטער אלמנות האָט ער צוגענומען דעם לעצטען גראָשען פאר פראַצענט. ניט געשווינט קיין קראַנקע, צוגענומען די לעצטע מטבע, און זיי איבער געלאָזען אָהן היילע פאר א דאקטארס וועגען“ — דאס קישען פון צוקאָפּענס אפילו צוגענומען פון זיי...

ער ז"ל זיפצט אָב, און פרעגט; טו גיט מען איהם דאָס גיהנם? מען קאָן איהם ניט געבען דאָס גיהנם — ענטפערט דער מלאך — ווייל ער האָט אייך געשפייזט ביי'ם לעבען. אזוי זיצט ער און וואַרט אויף אייך, איהר זאָלט איהם מיט זיך מיט נעהמען אין גן־עדן אריין. ער ז"ל נעהמט גוט בעטראכטען א צווייטע נשמה.

ער דערקאָנט זי. זי איז די נשמה פון ר' וועלוועל קרוליווער. וואָס איז מיט איהם? — נעהמט ער ז"ל פרעגען ביי'ם מלאך — ער פלעגט דאָך ביי מיר טאָגען און נעכטיגען, איך קאָן איהם פאר א איד א למדן!

א איד א למדן. — חזרט איבער דער מלאך — ריכטיג, נור א גרויסער

נואף, פערפיהרט א סך אידישע ארעמע מיידלעך וואָס זיינען צו איהם אין שטוב פאר דיענסטען געווען.

— טו גיט מען איהם דאָס גיהנם?!

מען קאָן נישט, ווייל ער טענה'ט אויך — ער פלעגט שפּייזען אויך ביי'ם לעבען.

ער ז"ל זיפצט אָב, ווישט זיך דעם שווייס, און נעהמט בעטראכטען דעם דריטען, און ער דערקאָנט איהם.

ר' יונתן טישווייצער, דער גרויסער חסיד.

ער קאָן אויך נישט קומען אין גן-עדן? — נעהמט זיך וואונדערען ער ז"ל. א, ער! — רופט זיך אָב דער מלאך. ער האָט נאָך שרעקליכער זינד פון זיי, א מוסר געווען, נישט איין איד אָבגעגעבען פאר א סאָלדאט, ווייל מען האָט איהם נישט גענוג נוהג כבוד געווען. נישט איינעם האָט ער געזעצט אין טורמע, ווייל ער איז נישט געווען אזוי פרום. ווי ער האָט געדענקט...

ער ז"ל זיפצט אָב, — און נעהמט בעטראכטען נאָך נשמות; ... אלע בעקאנטע, און אלע האַלטען זיך פעסט אין איהם...

ער ז"ל נעהמט וויינען פאר זיי, בעט זיך ביי זיי ווי א קינד; וואָס ווילט איהר פון מיר? ווארום האַלט איהר מיך, און לאָזט מיך נישט אין מיין רוה אָרט?

מיר וועלען אויך נישט אָבלאָזען ביז איהר וועט אונז נישט מיט נעהמען מיט אויך אין גן-עדן. מיר האָבען דאָך אויך געשפּייזט ביי'ם לעבען — ענטפערען פערשיעדענע נשמות.

אמת! — איהר האָט טאקע מיך געשפּייזט ביי'ם לעבען — גיט זיי צו. ער ז"ל. אָבער איהר האָט דאָך געשפּייזט מיין גוף, וואָס האָט איהר אָבער צו מיין נשמה?

חע, חע, חע! לאַכט ארויס א נשמה, ווען מיר שפּייזען נישט אייער גוף, וואָלט דען די נשמה געקאָנט דיענען גאָט?

מיר'ן אויך נישט אָבלאָזען, סיידען איהר נעהמט אונז מיט, מיט אויך! — האָבען געענטפערט אלע נשמות...

ער ז"ל זיצט דאָרט פאר'ן טויער פון'ם גן-עדן, און קאָן נישט קומען צוליב יענער חברה אויף זיין אָרט צווישען אלע צדיקים, און וואָס א יאָהר מעהרען זיך יענע חברה, און מאַכען אלץ שוועהרער און שוועהרער איהם ז"ל צו קומען אין גן-עדן אריין...

און ווען „כביכול“ נעהמט לעהרנען דאָרט אינווייניג, מיט די צדיקים אין גן-עדן, און צו איהם ז"ל גרייכען בלויז אָבגעהאקטע פראַזען פון איהם כביכול, אז ער קאָן זיי נישט מצרף זיין, דאן זיפצט ער ז"ל — און טראַכט;

ווארום האָב איך מיך ביי'ם לעבען געלאָזט שפּייזען פון אזא חברה ? ווארום
 בין איך בעסער קיין האַלץ העקער ניט געווען ? צו לעבען פון די ארבייט
 פון מיינע הענט ?
 און ער ז"ל צואוויינט זיך, ווי א קינד...

דריטער טייל

חסידישע מעשה'לעך

דאָס גרויסע מחלוקת נאָך איהם'ס זכרוננו לברכה'ס פטירה.

די חקדמה

דער שטעקען

די ליולקע.

די יארמולקע.

די שטוהל

די ערשטע יאָהר־צייט

מחלוקת איבער „איוואנען“

די ערשטע עקרה

די צווייטע עקרה

די קטלנית

די געכאפטע

ערשטער דבוק

צווייטער דבוק

דריטער דבוק

פיערטער דבוק

דער שלום...

דער קבר

אלול ארום קבר

מיון זיידענס מאַגען

ל"ג בעומר.

דאס גרויסע מחלוקת נאך דער פטירה

(הקדמה)

דאס גרויסע מחלוקת נאך איהם'ס ז"ל'ס פטירה! האָר און נענעל שטע-
לען זיך כאפויר.

ווי ס'איז ידוע; האָט ער ז"ל איבערגעלאָזען פיער זיין. ר' בער דער
עלטסטער. ר' משה'לע דער צווייטער; ר' גרונס'ל דער דריטער און ר' הער-
שעלע דער פיערטער...

אין ווי ס'איז ידוע; איז ער ז"ל נפטר געוואָרען די ערשטע נאכט פסח,
תיכף נאָך „פתיחת הדלת“ לאליהו, און מיט א מיתת-חטיפה ר'ל, ניט קיין
צייט געווען אַנצוזאָגען מי? ומי? וועלכער זיין ס'זאָל איבער נעהמען די
כסא?

נה, נו! האָט זיך'ס אביסעל אָנגעטאָהן? דאָס מחלוקת צווישען די
פיער זיין, איז געווען אין לשעה, און צווישען די חסידים: — פחדים!
אוועק געלייגט אלע געשעפטען; מען דארף ניט קיין פרנסה, קיין קינד פער-
זאָרגען, קיין שדוך צו טאָהן, נור מחלוקת... ס'איז דאָך א מחלוקת לשם
שמים...

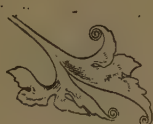
די עלטערע חסידים טענה'ן; אז ר' בער דארף זיין א „ממלא מקומו“,
מישום „כחו וראשית אונז“, א קלייניגקייט! פאָרט דער עלטסטער! שרייען
אָבער די מיטעלע חסידים, איפכא מסתברא! נאָך ר' משה'לע דער צווייטער
זיין? און טעמא למילתא; ער קען בעסער לעהרנען. קומען אָבער די יונגע-
לייטלעך און זאָגען: לא הא, ולא הא, ניט דער און ניט דער. נאָך ר' גרונס'ל
דער דריטער זיין. ער געפעלט זיי בעסער... און די נשים שרייען: לאו דוקא
זיי? נור ר' העישעלע, מחמת ער האָט דעם שליסעל צו עקרות. און מיט דעם
האָבען די נשים רעכט, ווייל צו נשים איז ר' הערשעלע געווען א מומחא.

בחיינו פלעגט ער ז"ל שיקען די נשים צו ר' הערשעלען, ווען ר' הער-
שעלע איז נאָך כמעט א קינד געווען... און האָט ר' הערשעלע ארויס געוויינט
— בשעת אן אישה האָט פאר איהם א קוויטעל געלייגט. — איז זיך די אישה
אין בכיה פערנאנגען, געוואוסט אז צרה קרובה, כמעט ניט געזעהן דעם
וועג ארויס צו געהן, האָט אָבער ר' הערשעלע — בשעת'ן קוויטעל לייענען
— געלאכט. נו, נו; איז שוין די אישה מיט א גדולה ארויס, בטיה געווען אז
זי איז א געהאָלפענע, און מען האָט איהר אָנגעגעבען מוילטוב פון אלע
זייטען...

און פלוג, איז מאי כולי האי? זאָלען זיי זיך האַלטען אלע ווי אזוי זיי
שרייען; די עלטערע מיט'ן עלטסטען, די מיטעלע מיט'ן מיטלעסטען, די יונגע
לייטלעך מיט'ן דריטען, און די נשים מיט'ן יונגסטען! צו וואָס מחלוקת?

אלא טאג, דער ענין דערפון איז אזוי: דער עלטערער ברומה ר' בער ז"ל, וויל זעהן ארום זיך פון'ס יונג ווארג אויף. מחמת די עלטערע חסידים, זיינען שוין עצמות יבשות, אָבגעלעבטע, ניט דאָ ביי וועמען א מופת ל צו ווייזען, אויס עקריות, אויס מקשה לילד'ס, אויס פריוויום, און טאקע די נשים, וואָס זיינען כמעט דער עיקר.

די מיטעלסטע וויעדער: איז א פחיתת הכבוד צו געהן צום טיש ניט האָבענדיג ארום זיך פון די עלטערע חסידים, נאָך מראה פני המלך... און דער יונגער ר' הערשעלע זאָל לעבען, האָט געבאָד איבער וואָס תרעומות צו האָבען, וואָס טהוט מען מיט בלוז נשים? מען קאָן מיט זיי קיין טיש ניט פיהרען? און אם בעסטען עס קומט צו א מנין, מוז מען פשוט פון גאס שלעפען, פון'ס „דור עקש ופתלתל, שטריקען דרעהער'ס, אָדער טרענערס... היוצא מזה ס'איז געווען א מחלוקת אז גאָט זאָל שומר ומציל זיין..."

דער שטעקען

איהם'ס, זכרוננו לברכה'ס שטעקען. טע, טע, טע! פלאי פלאים! וואונדער אויף וואונדער, דערצעהלט מען וועגען יענעם שטעקען.

אויף יענעם שטעקען, פלעגט מען זאָגען, אז ער איז דער זעלבער פון יעקב אבינו, וואָס האָט געזאָגט: במקלי עברתי את הירדן". און נאכהער; האָט איהם גע'ירש'נט משה רבינו, וואָס האָט מיט איהם געשפאָלטען דעם ים, און אזוי כסדר. ביז ער איז מגלגל געווארען צו איהם, ז"ל.

מיט יענעם שטעקען, האָט ער ז"ל געוויזען מעהר וואונדער, ווי משה מיט אהרן'ן אין מצרים. איהר מעגט הערען א מעשה שהיה; עס האָט גע'וואוינט א איד אין א דאָרף, וואָס האָט געהאלטען מכמה יאָהרען, ס'מילכיגס ביים פרייז. חתונה געמאכט פון דעם מילכיגס קינדער און קינדס קינדער.

פלוצים שטארבט אוועק דער פרייז, און עס שטעהט אויף א יונגער פרייז „אשר לא ידע את יוסף", ער גלייכט קיין איד ניט. און הייסט דעם איד; — צייט צוויי וואָכען פערלאָזען ס'דאָרף. וואָס טהוט אזא איד? פאָהרט ער מסתמא צו איהם ז"ל, וואו דען וועט ער פאָהרען?

קומט צו איהם, ז"ל, לעגט אוועק א קוויטעל, בעשריעבען אלעס פון א,

ביו ת. ער ז"ל נעהמט ליינען, שטרייבט ער ז"ל אויף, איז שטארק אין כעס. אויסשרייענדיג: הישמע כזאת? אזוי פיעל יאָהרען געלעבט פון'ם מילכיגס און איצט אויף דער עלטער, געה זיך ערשט א פרישע פרנסה! ער ז"ל כאפט דעם שטעקען אין זיין האַנד, און באוועגט דעם, איז דאָרט, ביי דעם יונגען פריין קיין איין צאָהן ניט געבליבען אין מויל. דער פריין האָט תיכף איינגעזעהען אז „אצטע אלהים“ געשיקט נאָכ'ן מילכיגער, איהם מפיים געווען און צוריק שלום ושלום...

וואָס דארפט איהר מעהר? בעיני ראיתי די פרוי, וואָס מיט איהר האָט דאָס פאסירט. געווען כל ימיה אן עקרה, שוין פיעל מאל געווען ביי איהם ז"ל, און האָט איהר אלץ ניט געוואָלט צוזאָגען. מאכט זיך א מעשה; זי האָט זיך אָנגעריהרט אין יענעם שטעקען. וואָס טויג איין מעשה'ס די אישה איז באַלד אין טראָגען פערנאָנגען.

האָט געברענגט אין שטאָרט; איז נור גענוג געווען, ער ז"ל זאָל נעהמען דעם שטעקען אין האַנד, און אויף דעם פייער זאָל זיך גיסען וואסער פון אלע זייטען.

איז חלילה ארומגעגאנגען, דער „שטן המשחית“ איבער'ן שטאָרט און קליינע קינדער זיינען געשטאָרבן; איז נור גענוג געווען ער ז"ל זאָל כאַפּען דעם שטעקען אין האַנד, און דער שטן זאָל אנטלויפען וואו שוואַר-צער פעפער וואַקסט... וכדומה...

אָט איבער יענעם שטעקען, איז נאָך דער פטירה, הונדערטער שטעקענס צובראָכען געווארען. יעדער זעהן האָט גע'טענה'ט, אז ער, איז דער ממלא מקומו של אביו, דעם טאטענס ריכטיגע קינד, און דער שטעקען געהערט צו איהם. נו, נו! האָט'ן זיך עס געשלאָגען וועגען יענעם שטעקען, פון ביידע צדדים. — פחדים!...

בינו לבינו, און דער שטעקען איז נעלם געוואָרען, און אויף היינטיגען טאָג. א סברה איז פערהאן, אז דער שטעקען געפינט זיך ביי'ם עלטסטען גבאי'ם עלסטע טאָכטער. וואו ראייה; געווען אן עקרה כל ימיה, און זייט דער שטעקען איז נעלם געוואָרען האָט זי מדי שנה בשנה א קינד.

און אָהן יענעם שטעקען, געהן ארום אלע פייער זיהן ווי פויגעל וואָס מען האָט פון זיי די פליענעל ארונטער געשאָסען. על כל צרה שלא תבא; און מען דארף האָבען גרויס רחמים, און מען פאלט צו זיי אריין זאָלען העלפען! פאלט א מרהשחורה אויף זיי. ניטאָ מיט וואָס צו העלפען! ניטאָ דעם טאטענס שטעקען! — פיהרען זיי אויס — און צו וויינען זיך בקול רם.

די ליוולקע

איהם'ס זכרונג לברכה'ס ליוולקע! איין קלויניגקייט, זיין ליוולקע!
 ס'פיפקען מיט יענער ליוולקע, איז ביי איהם ז"ל ממש געווען אן עבודה, און
 מהאי טעמא תמיד געפיפקעט, לפני ולפני, בחדרי חדרים.
 דער צובעק פון יענער ליוולקע איז געווען, הפלא ופלא, ער איז צו
 זאמען געשטעלט געווען פון פיצעלעך רעהרעלעך. און יעדער רעהרעל האט
 אויף עפעס מרמז געווען.

דעריבער פלעגט דאס צוזאמענשטעלען דעם צובעק — נאכ'ן אויס-
 רייניגען — זיין, מיט אזא מסורת נפש און הארץ קלאפעניש, אז די צייהן
 ממש דאָ לרא נקשן. ווארום א ליאדע טעות און צוזאמען שטעלען — איז
 א סכנה.

איין טעות, האט ער ז"ל אמאל געמאכט, בשעת'ן צוזאמען שטעלען דעם
 צובעק, האט מען נאך צו זינגען און צו זאגען.

פאסירט האט עס אין א נאכט, ווען עס האט פלוצים אויסגעבראכען א גרויס
 פייער אין שטאדט, אבער א שרפה מיט סכנות ר"ל.

לויפט מען דאך צו איהם ז"ל, טרעפט מען איהם סגר ומוסגר, און זיין
 חדר מיוחד. און לאזט קיינעם ניט אריין צו זיך. שמעיהט מען און מען
 ווארט.

ברענט אבער שטארקער, ס'האלט שוין כמעט ביי דעם רבי'נס הויף.
 לויפט מען שוין אריין. און גלייך אין חדר מיוחד מיט א געוואלד; רבי!
 ס'ברענט! און מען קוקט אויס ער ז"ל, זאל האפען דעם שטעקען, איהם'ס
 ז"ל אלטע סגולה.

דער הערט ער ז"ל אז ס'ברענט, נעהמט ער ז"ל בעקוקען דעם צובעק;
 און פערקלאפט בידיו הקדושים, רייסט ממש די האר פון'ן קאפ, אויס שריי-
 ענדיג: רבתי! איך האב דאס פייער געמאכט! און ס'איז שלעכט... און
 ס'איז ר"ל אראב די שטאדט מיט הכל אשר לכל, אפילו אויך דער הויף...
 און געקומען איז יענער אומגליק צוליעב א טעות, און צוזאמען שטע-
 לען דעם צובעק.

זייט יענעם אומגליק, פלעגט ער ז"ל זהיר וזהיר זיין אין צוזאמען שטע-
 לען, און האט ניט גענוצט די ליוולקע נור צו א דבר מצוה, אדער מקדש השם
 צו זיין.

ברומה למשל: מען דארף איינמאל מקדש זיין די לבנה, און דער
 הימעל איז פערמאדעט, פערשטעלט די לבנה און מען קאן ניט מקדש זיין.
 ווארט מען איין נאכט, די צווייטע נאכט, די דריטע... הכלל מען זעהט ס'איז
 שלעכט, ס'איז שוין די לעצטע נאכט וואס מען מעג מקדש זיין די לבנה.

פערשטעהט מען דאך אז ס'איז מעשה שטן, וויל שטערען אידען אין א מצוה, און מען לויפט אריין צו איהם ז"ל. סטייטשן; רבי! מיר פערלירען א מצוה?

האָט ער ז"ל גענומען, אריין בחדר מיוחד שלו, אין זיין הייליגען צימער, פערזיכערט די לוינקע. און באלד האָט זיך דער הימל אויס געלויטערט. ס'האָט זיך בעוויזען א לבנה, כמעט א נייע, מען האָט נאָך אזא לבנה ניט געזעהן, און מען איז ארויס זי מקדש זיין. צוריק פון קדוש־לבנה איז'ן מיט א רקוד, געטאנצט אויף וואָס די וועלט שטעהט און אלעמענס הערצער זיינען פרעהליך געווען, וואָס מ'האָט אזא צדיק הדור געבען זיך.

און פלאי פלאים! באלד ווי מען איז נור צוריק אין שטוב אריין, האָט זיך דער הימל צוריק פערקמארעט, און ס'איז געווען, ולא ניכר, אויב ס'האָט ערשט געשיינט א לבנה.

אָט אזא פאל: ס'איז די ערשטע סכות נאכט, און ס'מאכט זיך א שלאָס רעגען, א מבוך! און מען ציטערט, מען זאָל חלילה ניט פעהלען די מצוה פון ישיבת סוכה.

פלוצים מען טהוט א קוק, דער הימל לייטערט זיך אויס און ס'בע-ווענען זיך שטערען, שענהען, א פערגעניגען!

הורשט מען זיך, און מען לויפט צו איהם ז"ל. דער זעהט מען ווי ער ז"ל ויצט אין זיין חדר מיוחד און פיפקט, און מען האָט שוין פער-שטאנען...

אָט אזעלכע מיני מעשיות האָט זיך געטראָפּען ביי איהם ז"ל אין לספר. נור אין מאָל האָט ער ז"ל גענוצט די לוינקע מקדש השם צו זיין, און הערט א מעשה;

עס האָט געוואוינט אין א שטאָדט א גרויסער מתנגד, וואָס שיט פעך און שוועבעל אויף אלע גוטע אידען, און איז א גאנצער מאכער ביי די שרי מלכות.

טרעפט זיך אז ער ז"ל איז אריין אין זיין שטעדטעל, אויף עטליכע וואָכען. אָנגעהויבען צו נעהמען קוויטלעך און צו פראווען דעם עולם, כדרכו... שווייגט אָבער ניט יענער מתנגד און מוסרט פאר פאליציי, מען זאָל איהם ז"ל ארויס שיקען פון שטאָדט, ער איז א „מאשעניק" נארט אויס געלד ביי מענשען.

וואָס פערשטעהט פאליציי? ווען מען מוסרט? נעהמען זיי זיך גרייטען צו בעפאלען דאָס הויז וואו ער ז"ל געפינט זיך און איהם ארויס צו שיקען מיט'ן „עטאפ".

ווערט מען געוואָהר „מיטלנו", לויפט מען צו איהם ז"ל, ער זאָל אנט-לויפען פון שטאָדט.

אנטלויפען גאָר? ניט געטהיג? ענטפערט ער ז"ל און שמויכעלט.

טהוט מעהר ניט; פעררויכערט די ליולקע און פופקעט.

מילא פון פאליציע איז אָבגערעדט. נור צו געקומען נאָהענד צו איהם'ס ז"ל'ס הויז. און דערשפיהרט דעם רויף, פון יענער ליולקע; זיינען זיי באַלד געוואָרען אנדערע מענשען, מיט אנדערע רעיונות, פערגעסען צוליעב וואָס זיינען געקומען און זיינען אוועק מיט א בואי בשלום אהיים.

נור ביי יענעם מוסר, איז געווען מיט סכנות. עס זיצט זיך און עסט מיט זיין בני בית מסובן ארום טיש. פלוצים ווערט א רויף אין שטוב מיט סכנות! נור דערשטיקט צו ווערען.

מילא האָט ער אָב פון דער סעודה, און ער מיט זיין גאנץ בני בית נעהמען זוכען, פון וואָנעט עס קומט דער רויף?

ווערט דערווייל דער רויף נאָך שטאַרקער, און מען שטיקט זיך, ניט דאָ שוין קיין צייט צו זוכען. נעהמט מען און מען האָט אויף טהיר און פענסטער און ער מיט זיין בני בית נעהמען: ווער א טישטוך, ווער א האַנד-טוך, ארויס צו יאָגען דעם רויף.

ווערט אָבער דער רויף נאָך שטאַרקער, מען טרייבט ארויס א ביסעל רויף, און דריי מאָל אזוי פיעל קומט אָן צוריק. מילא, פערלאָזט ער, מיט זיין בני בית דאָס הויז, און מען לויפט אין גאָס ארויס.

לויפט זיי אָבער דער רויף נאָך, קריכט זיי ממש אין מויל אריין און פון מויל אין די קישקעס ר"ל... בלאָזט מען דעם רויף פון זיך מיט כחות. נור עס העלפט ניט. איין קליין ביסעל רויף ארויס געבלאָזען, און „כפלים“ צעהן מאָל אזוי פיעל שפאַרט זיך אריין.

געזעהן ס'איז שלעכט, פערשטאַנען אז ס'מוז זיין איהם'ס ז"ל'ס מלאכה. איז ער תכף אריבער צו איהם ז"ל'ן, מיט זיין גאנץ בני בית, געפאלען צו די פיס, געוויינט, געקלאָפט זיך על חטא.

דאָן ערשט האָט ער ז"ל אויף געהערט צו פיפקען... און באותו רגע, ווער מיר רויף? וואָס מיר רויף? ניט דאָ קיין רויף.

דאמאלס האָט דער מתנגד דערזעהן ווער ער ז"ל איז, און איז געוואָר-רען דער גרעכטער חסיד, ביי איהם ז"ל, און ער ז"ל האָט מקדש השם גע-ווען...

אָט איבער יענער ליולקע, איז נאָך דער פטירה געווען, א רייסעניש מיט סכנות. מען האָט זיך איבער איהר געריסען — מיט כל הכחות, יעדער צד האָט געשלעפט די ליולקע צו זיך, פאר זיין רבי'ן...

בינו לבינו, זיינען א פאָר שטיקלעך פען צובעק צנבראַכען געוואָרען. און אָהן יענע שטיקלעך איז א סכנה צו רויכערען מיט דער ליולקע, און פרובט וועלכער זוהן, זי צו פעררויכערען, ווערט א טשאד איבער דער שטאַדט סכנות נפשות, קאָפּ שמערצען ר"ל, אז מען קריכט אויף די גלויבע ווענט... און ביי א מצוה, ווען עס מאַכט זיך א שטיקעלע מניעה, און מען זעהט

בחוש ס'איז מעשה שטן, וואָס וויל שטערען, למשל: ס'איז פורים צו דער סעודה, ס'איז א שלאגס רעגען און ס'שטערט ארום צו געהן נאָך נדבות צו שאַפּען ארעמע לייט, אויף פסח צו מאַכען, און מען לויפט אריין צו איהם ז"ל'ס א קינד, זאָל ער עפעס מאַהן? ...

בלייבט ער זיצען ווי אן אבל ר"ל, — בעמערקענדיג; מען קאָן גאָר ניט מאַהן, ניט דאָ דעם טאטענס ליולקע...

די יארמולקע

איהם'ס ז"ל'ס יארמולקע! יענע יארמולקע איז געווען א ירושה פון איהם'ס ז"ל'ס אבות אבותיו, א סברה, אז יענע יארמולקע האָט נאָך גערטרעגן דער בעל-שם-טוב, אליין.

זי איז געמאַכט געווען פון ווייסען סאַמעט. ארום גענייט מיט זילבער שעף ביי די ברעגען וואו עס איז געווען אויסגעהאַפּטען, „מעשה חושב“ די ווערטער; „הפך בה דכלא בא“, נור וואָס עס מיינט די ווערטער האָט קיין בן אדם ניט געוואוסט.

ער שטא ער ז"ל, ביז ער ז"ל איז געקומען, און עס איז נתגלה געוואָרען, און זי איז געוואָרען די גרויסע וואונדערבארע יארמולקע, וואָס האָט גע'ש'ט בכל תפוצות ישראל. ומעשה שהיה כך היה:

עס האָט געוואוינט אין א שטערטעל איהם'ס ז"ל'ס ברודער'ס זוהן, און געפראוועט „גוט אידשקייט“ ווי דער שטייגער איז.

מאַכט זיך א מעשה; דער זוהן נעהמט פלוצים טרייבען דעם עולם פון זיך, און הויבט אָן צו רעדען ר"ל, אויף אלע גוטע אידען. און געהט, ר"ל, נאָך ווייטער, נעהמט זיך פיהרען מעשה „פרייער“ שלאָפט שוין „בגולי הראש“ אָהן א יארמולקע.

מילא טהוט מען צו וויסען פון דעם אומגליק צו איהם ז"ל, דער הערט ער ז"ל די בישרה. ווארט ער ניט, ביז מען וועט איהם ברענגען צו איהם נור ער ז"ל בכבודו ובעצמו פאָהרט אהין, ווארום ער ז"ל האָט געפיהלט אז ס'איז שוין שלעכט, שוין און אלע נון שערי טמא ר"ל.

געקומען איז ער ז"ל אין יענעם שטעדטעל ארום 12 ביינאכט. גלייך צוגעפאָהרען אהין, צו זיין ברוהער'ס זוהן.

ער ז"ל קומט אין שטוב אריין, טרעפט ער, ז"ל נאָך דאָס גאנצע בני בית וואָך, מען קלאָנגט, מען ברעכט די הענד. פרעגט ער ז"ל אויף איהם אליין? ענטפערט מען; אז ער שלאָפט שוין, און ער ז"ל איז אריין צו איהם. ווען ער ז"ל איז אהין אריין, איז ער געבליבען שטעהן „נכהל ומשתומם שלאָפט טאָקע-ממש בגולי הראש. זעהט דאָך ער ז"ל ווי ס'האלט, מילא; האַפט ער ז"ל א פיהר זיין יארמולקע פון אונטערען שטריימעל, קעהרט זי איבער אויף דער לינקער זייט — אום ניט צו מישען זיך מיט יענעם פאר-שוין, טהוט זי איהם אָן אויפ'ן קאָפּ, און קעהרט זיך אום צוריק.

כעלות השחר. דער יונגער-מאַנטשיק שטעהט אויף, און פלאי פלאים! גאָר אן אנדערער מענש. ס'ערשטע; נעהמט ער שרייען מען זאָל איהם דער-לאַנגען נעגעל וואַסער, וואָס פלעגט דאָס פאר די אויגען ניט לאָזען... ארום-טער געהענדיג פון בעט, האָט ער געכאָפט אויף זיך שנעק די קליידער, און גלייך אוועק אין מקוה אריין.

שטעהט דאָס גאנצע בני בית פערגאָפט, און מען פערשטעהט שוין אז דאָס איז איהם ז"ל'ס מלאכה.

זייט דאמאלס, האָט יענע יארמולקע, גענומען שם', איבער דער גאַנצער סביבה, און ער ז"ל האָט זי אנגעהויבען צו נוצען בלויז פאר א סגולה צו ראַטעווען מיט איהר אידישע נשמות.

טרעפט זיך אמאָל אזא מעשה: עס האָט געוואוינט א איד אין א שטעדטעל, וואָס פלעגט האַלטען די שענק, יאָהר איין יאָהר אויס. עס פלעגט אהין ווי געוועהנליך, אריין קומען פערשיעדענע פריצים, און גלאַט קריסטען.

האָט דער איד געהאַט אן אייגענעם א טעכטערעל א יופי! אלע קריסטען זיינען ממש פאר איהר די כפרה געוואָרען, פריצים פון ווי ווייט פלעגען קומען בלויז צו זעהן, די שעהנע „זשידאָוואָקא“...

בקיצר הדבר, האָט זיך אין איהר פערליעבט א פריץ, א גרויסער יחסן, א „מקורב-למלכות" און זי האָט איהם ר"ל אויך געליעבט. שלעפט זיך מיט איהר ארום גאנצענע נעכט. עס איז אוועק אזוי ווייט, אז זי האָט שוין געהאַלטען אוועק צום פריץ, און מיט איהם התונה צו האָבען...

נעהמען איהרע עלטערען בעטען ביי איהר, וויינען, זי זאָל זיי ניט פערשעהמען, לאַכט זי גאָר פון זיי... און ס'איז שלעכט. מילא די עלטער-רען פערברעכען מיט די הענד, און מוזען נעכאָך שווייגען, ציטערען פאר'ן פריץ אימת מות...

טרעפט זיך אז ער ז"ל פאָהרט גראדע דורך פארביי יענעם שטעדטעל, אז שטעלט זיך דאָרט אָב, איבער צו נעכטיגען. דער הערען דעם מיידעלס-

עלטרערען, מילא לויפען זיי מיט א קוויטעל צו איהם ז"ל, ער, ז"ל זאל הער פֿען.

בקיצר הדבר, ער ז"ל האָט זיי איבערגעגעבען זיין יארמולקע, און גע- הייסען; אז ווען די מיידעל וועט שלאָפֿען, זאל מען איהר אָנטאָהן די יאר- מולקע, נור למעשה"ש איבערגעקערטערהייט.

כך הוה; די מיידעל איז זיך איבערגעשלאָפֿען די נאכט אין איהם ז"ל'ס יארמולקע, און ויהי בבוקר! ס'איז זי ניט צו דערקאָנען. גאָר ניט דער מענטש פֿרום מיט סכנות, קאָן ממש קיין גוי'עש פֿנים ניט אָנקוקען. און דער איד איז געראטעוועט געוואָרען...

וואוינט אָבער אין דעם שטעדטעל א אידישער אפטהעקער וואָס האלט שוין היינט מאָרגען ביי שמד ר"ל, אום חתונה צו האָבען מיט אן „ערלת"... דערהערט ער פון יענעם מופת, נעהמט ער לאַכען, און קלעהרט אויס א מאָדנע געשיכטע, נעמליך; אז יענע מיידעל איז טאָקע אוועק מיט'ן פֿרייז, און די דאָזיגע, איז גאָר א צווייטע, א שוועסטערס א טאָכטער פון ערגיז וואו, וואָס האָט די זעלבע צורת־פֿנים, ווי זיין מיידעל, און זי אריבער גע- ברענגט אום די בושה צו פֿערדעקען. וואָס א משומד קאָן אויסקלעהרען?

און נאָך מעהר; ער נעהמט נאָך פֿאָהרען איהם ז"ל, ער איז א בעלן ארויס צו גנב'ענען יענע יארמולקע, איבער שלאָפֿען א נאכט, און זעהן צו יועט זי איהם אנדערש מאַכען?

כך הוה; נאָך געפֿאָהרען איהם ז"ל... אין א געוויסע נאכט האָט ער זי ארויס גע'גנב'עט, זי אָנגעטאָהן, און איבערגעשלאָפֿען א נאכט.

אין דער פֿריה. דער בחור נעהמט ארונטער די יארמולקע, האָט בדעה צו לויפען צו איהם ז"ל'ן, חוזק צו מאַכען.

נור באותו רגע; האָט ער פֿלוצים דערפֿיהלט ווי זיינע האָר קריכען פון קאָפּ, און אחר כל זאת, האָט גענומען בליהען ביי איהם די זעקסטע מכה ווי ביי פֿרעה'ן כמעט פֿערדעקט ביז איבער די אויערען, אזוי; אז ער שעהמט זיך ממש אין גאס ארויס צו קומען...

נאָך איהם ז"ל'ס פֿטירה, פֿערשטעהט זיך, איז איבער יענער יארמולקע געווען מחלוקת; מען האָט זיך איבער איהר געריסען ממש מיט מסירת נפש. בינו לבינו איז ארום געריסען געוואָרען דאס זילבער פון דער יארמולקע, און במילא די ווערטער „הפך בה דכלא בה", און די יארמולקע האָט פֿערלויירען דעם גאנצען כח... מען האָט שוין אפילו געפֿרובט צו גייען, נור עס העלפט ניט.

און קומט מען צו וועמען פון איהם ז"ל'ס קינדער, זאל עפעס א סגולה געבען? צו ראטעווען א אידישע נשמה? צו שפֿרויטען זיי זייערע הייליגע הענדר; — ניט דאָ, וואָגען זיי ביי אונז קיין סגולה! ניט דאָ — הייסט עס דעם טאטענס יארמולקע.

די שטוהל

איהם'ס זכרונן ליברכה'ס שטוהל! א מורא פלעגט זי אויף א'עמען ווארפען. די גרויסקייט פון יענער שטוהל, האָט מען נור געקאָנט פיהלען — דאָס הייסט זעצענדיג זיך אין איהר, נור ווער האָט עס געוואָגט? און האָט עמיץ, אריינגעזעצט זיך אין איהר, — אפילו דורך א טעות — האָט מיאוס אָבערשניטען.

אין טעות האָט זיך געטראָפּען נאָך גאָר אין דער התחלה — ווען ער ז"ל האָט נור אָנגעהויבען צו פיהרען „גוט-אידישקייט“ — איז געקומען צו איהם ז"ל א יונגער-מאַנטשיק, פון א ווייטע שטרעקע איז ער געקומען. כמעט 4 וואָכען האָט די נסיעה גענומען, ס'ערשטע מאָל איז'ס געווען, און ער האָט פערבלאָנדזשעט אין דעם חדר וואו איהם'ס ז"ל'ס שטוהל האָט זיך געפונען.

מיעד איז ער געווען פונ'ם וועג, האָט ער געזוכט אן אָרט וואו זיך אָב-צורוהען, און א דריטעל צו האַפּען. דער זעהט ער יענע שטוהל, פיין אויס-געבעט, און ער האָט זיך דאָרט אוועק געזעצט, און האָט דערווייל אָנגעהויבען צו דריכלען.

פּלוצים דערפיהלט ער אז ס'ברענט איהם, אָבער א ברענען! „אש להבת“, און דער יונגער-מאַנטשיק איז שנעל אויפגעשפרונגען מיט טוירט שרעק.

א צווייטען מאָל האָט זיך עס געטראָפּען, מיט א פרוי שוין. אויך פון א פרעמדע שטאָדט געווען, געקומען צו איהם ז"ל א קוויטעל אָב צו געבען. דער עולם איז דאמאלס געווען שטארק גרויס, און די פרוי איז שוין יענהע עטליכע שעה'ן אָבערשטאנען ווארטענדיג; מיט א קוויטעל אריין צו געהן.

זי איז געוואָרען זייער מיעד — געווען א מעוברת'ע... האָט זי גענומען זוכען אן אָרט וואו זיך אָב צו רוהען? און זי האָט זיך צוגעזעצט גראדע אויף יענער שטוהל. עס האָט ניט גענומען קיין צוויי מינוט, און די אשה האָט מפיל געווען, ר"ל.

און זייט יענע צוויי סיבות האַלט מען דאָס חדר — וואו די שטוהל געפינט זיך פערשפּאַרט אויף א ריגלעל.

טרעפט זיך אַמאָל אזא מעשה: עס וואוינט מכמה יאָהרען, אין איהם'ס ז"ל'ס שטאָדט א אידישער אַדוואָקאַט, א גרויסער אפיקורס, וואָס לאַכט אָב פון איהם ז"ל. ער ז"ל האָט דעם אַדוואָקאַט ממש מחרים געווען, געקרוינט איהם מיט'ן נאָמען „גוי“ און די גאס וואו ער וואוינט, האָט ער ז"ל איהר

א נאָמען געגעבען די „גויעשע גאס“; כדי מען זאָל נישט שטעהן אין יענעם פיער איילען.

דער הערט דער אדוואָקאט נאָך דערצעהלען, דאָס גרויסקייט פון איהם ז"ל'ס שטוהל, און פון יענע צוויי סיבות, נעהמט ער לאַכען, און ער וועט זיך אויף א סומע געלד, אז ער וועט זיך אהין אריין זעצען און ס'וועט איהם נישט שאַדען.

ער איז גלייך אוועק — „בגנבה“ — קיין חסיד זאָל נישט בעמערקען — און ער האָט זיך אהין אריין געזעצט.

שפעטער א ווילע, ער וויל זיך שוין אויפהויבען, ערשט, ער קאָן נישט אויפשטעהן... און דער בחור איז מיט קולות ארויס...

בקיצר הרבר; ער האָט געמוזט בעטען ביי איהם ז"ל מחילה, און ערשט דאמאלס, איז ער אראָב פון שטוהל, נור א צובראָכענער מענטש שוין. קאָן פאר קיין שום מענטשן געדאכט, נישט זיצען...

אַב צולעב יענער שטוהל, איז נאָך איהם ז"ל'ס פטירה געווען א גע-וואלדיגע מחלוקת, און קיינער פון איהם ז"ל'ס זיהן וואָגט זיך נישט צו זעצען אין איהר.

ומעשה שהיה כך היה;

איין מאָל אין אן ר"ח זיינען צוגעשטאַנען די חסידים פון'ם עלטערען זוהן ר' בעריניו, אז איינמאָל פאר אלע מאָל, היינט אום ר"ח זאָל ער, ר' בעריניו ארויס טרעטען עפענטליך. און פיהרען דעם טיש אין יענער שטוהל. זיי ווילען זעהן, ווער פון'ם צווייטען צד, וועט וואַגען נישט צו לאָזען? ר' בעריניו האָט זיך געלאָזט איינריידען, און מען האָט זיך גענומען גרייטען... דער הערען פון יענע צדדים; אז ר' בעריניו געהט פיהרען דעם טיש אין איהם ז"ל'ס שטוהל, האָבען זיי זיך אלע אָנגעצונדען, פלאם פויער, און זיך אויף גענומען גרייטען... זיי האָבען זיך צוזאַמען גענומען ווי איין מענטש, אוועק צו ר' בעריניו'ס טיש, און אלע צוזאַמען, שטעהן ארום גע-שטעלט ארום ר' בעריניו און — שא...

ער, ר' בעריניו נאָך נישט: זיצט און פיהרט דעם טיש, טיילט שירנים, און זאָגט זיין תורה, ווי געוועהנליך.

געקומען נאָכ'ן בענישען. ר' בעריניו האָט שוין גענומען דעם כוס של ברכה צום מויל... פלוצים האָט זיך איהם ז"ל'ס שטוהל צוגעהמען אויף פיער רען, און ר' בעריניו איז אויף דער הוילער ערד געפאלען.

א סברה איז דאָ, אז דאָס האָט מען ר' בעריניו אָבגעטאָהן א שפיצעל, מען האָט נעמליך ארויס געשרויפט די שרויפן פון שטוהל... נור די אמת'ע חסידים גלויבען, אז ס'איז געווען מן השמים, וויל קיינער איז נישט ווערט צו זיצען אויף יענער שטוהל, און די שטוהל שטעהט דערווייל פער'אבל'ט, פער'יתום'ט.

און אהן יענער „כסא“ איז די תורה אין גלות. אלע חסידים געהן ארום
פערגליווערט, פער'חושכ'ט, מען לעכצט צו הערען א „שטיקעל תורה“ ווי
ביי איהם ז"ל, און ס'הערט זיך ניט.

און ווען עס קומט נאך די פיש, דער עולם בלויבט שטיל, מיט אויפ-
געשפיצטע אויערען צו הערען „תורה“. רייסט זיך ארויס א שטארקער זיפן
פון איהם ז"ל'ס קינדער, אז ממש דאס הארץ ווערט צוריסען.

מא, מא, מא ! — צו קלאגען זיי זיך — מען קאן ניט זאגען קיין תורה,
ווען עס זיצט זיך ניט גוט. ניט דא דעם טאטענס שטוהל... און דער עולם
כאפט באַלד אונטער א טרויעריגס.

די ערשטע יאהר-צייט

(דערזעהלט פון אן אלטען חסיד.)

געקומען די ערשטע יאהרצייט, נאך איחם ז"ל'ס פטירה. נו, נו! איז זיך עס אנגעקומען אן עולם! קעג אויף קעג! און אלע, "זיהן" גרייטען זיך מיט גרויס, "הכנות" צו געהן מיט זייערע, "קוויטלעך" — פון א גאנץ יאהר — צו איחם ז"ל'ס קבר.

אלע זיהן ווילען זיך ארויס שטעלען מיט זייערע אנהענגער וואָס מעהר. דער מיט, צו צייגען; אז נור, "ער" איז דער יעניגער וואָס איז ווערט צו זיין אויף זייער פאָטער'ס ז"ל'ס אָרט.

נור ווען אלע זיהן האָבען זיך אויפ'ן גאס — מיט זייערע אנהענגער — פון זייערע קלייזלעך ארויס געלאָזען; ערשט דאמאלס האָט מען דערזעהן דאָס גרויסקייט פון אונזערען ר' בעריניו זאָל לעבען.

עס איז נור גענוג געווען, אפילו א פראָסטער איד ניט קיין חסיד — זאָל א קוק געבען, און זאָל באלד אויס שרייען, מיט אונז אלע, אויף אונזער-יען ר' בעריניו: זה רבי! דאָס איז אונזער רבי!

ווארום שטעלט אייך נור פאַר אזא הערליכקייט, ארום אונזערען זאָל לעבען: ער ז"ל געהט בראַט. אונטער איחם געהט איוואן — איחם'ס ז"ל'ס גוי — וועלכער טראָגט מיט זיך די פעק קוויטלאַך, צו פערברענגען זיי אויפ'ן קבר. נאָך איוואָנען געהן די גבאים — נאָך פון איחם'ס ז"ל'ס משמשים, — און נאָך די גבאים, אנשי שלומינו, און נאָך אנשי שלומינו אלע אלטע חסידים, חסידים, מיט ווייסע בערד און פאות, אידען לומדים, יראים ושלמים...

און ביי דריי: יונגע שנעקעס, גראָבע, "נפשות" אלטע פרויען „גבאי'טעס"... דאמאלס האָבען זיך ערשט יענע דריי ארום געזעהן, ווי נידע-ריגער זיי שטעהן — מיט זייער עולם — געגען אונזערען לעבען. און א „מרה שחורה" איז זיי בעפאלען. דער גרעסטער רחמנות איז געווען אויף דעם יונגסטען זוהן — אויף ר' העשעלען. געהאט ארום זיך בלוזי נשים א שעה נער גאנג, הא?

צוזאמען געקומען זיך ארום קבר, נעהמען מיר אלטע חסידים, וואָרפען צו זיי „נצחון" בליקען. ווי מיר זאָלען זאָגען צו וואָס מחלוקת? זעהט!... זיי דערפיהלען עס, און שווייגען. נור זייער שווייגען זעהט מען איז נאָך ערגער ווי גערעדט. מען זעהט עס, נור ווער האָט מורא פאר זיי! ווען מיר האָבען געבען אונז, אונזערען ר' בערעניו, — ר' בערעניו, זאָל לעבען...

געקומען אויף דער נאכט, נעהמען מיר „פוהרען" און מען פאָהרט א היים. א גאנצע „שיירא" מיט פיחרען, און אלע פוהרען אָנגעפאקט „בלויז

משלנו".

לעבעדיג, פריילעך, פאָהרט מען. איין „פּוהר", זינגט ארויס א זמר'ל, און גיט עס באַלד איבער צו דער צווייטער פּוהר. און פון דער צווייטער פּוהר, האַפט עס באַלד אונטער די דריטע פּוהר, אזוי די פיערטע, די פינפטע, א. ז. ו... .

און אלע פוהרען — גיט זיין פאָהרען; נור זינגען... געענדיגט איין זמר'ל באַלד א צווייטענס אנגעהויבען, און „זמר'לעך" א פערגעניגען. נייע, ערשט היינט בעשאַפּען געווארען, ביים טיש. אלעמען איז פריילעך אויפ'ן הארצען און עס דוכט זיך, אז אלעס ארום אונז זינגט מיט. די פעלדער, די וועלדער, די פויגעל, אפילו די זשאבעס אין טייך זינגען מיט...

מיר קומען אין מיטען וועג; פלוצים! ווערט א פינסטערניש, א בלענ-דעניש, איין פוהר זעהט גיט די צווייטע, איין מענש גיט דעם צווייטען... און דאָ; צו פלאַשען זיך די פערד מיט סכנות, ווי גיט גוטע לויפען זיי, ר'ל. בלייבט מען שטיל, עס נעהמט קלאַפּען א צאָהן אָן א צאָהן, און מען נעהמט בעטען ביי די גוים — די אַנטרייבערס זאָלען איינהאלטען די פערד? אויב גיט? זינגען מיר דאָך פערלוינען. נעהמען זיך די גוים, „צלמ'ען" אז זיי קאָנען גיט. און נעהמען שווערען מיט „שבועות" אז זיי זעהן מענשען „ראבים" מיט שטריימלעך אויף די קעפ, וואָס האַלטען אין איין יאָגען די פערד...

זעהט מען שוין ס'איז זייער „מלאכה" — יענע קינדער הייסט עס. וויל מען ארונטער שיקען איין חסיד פון אונזעריגע, צוריק אין שטאָדט אריין צו ר' בערעניו זאָל לעבען. זאָל ער העלפען! קאָן מען אָבער קיינעם פון פוהר גיט ארונטער לאָזען, ס'איז פשוט מיט סכנות, ער קאָן צושיט ווערען אויף פאָרד.

דאָ דערווילע האַלטען די פערד אין איין יאָגען, זיי לויפען פיל אויסען בויגען, און דאָס קנאָקען פון די בייטשען „פין זיי" הערט זיך שוין נאָך דייטליך. און מען נעהמט זאָגען וידיו.

פלוצים — טראַף... אלע פוהרען האָבען זיך איבער געקעהרט מיט'ן פנים אראָב, גלייך אויף אונז. מילא ליגט מען...

ווען ס'איז טאָג געוואָרען, הייסען מיר שפאָנען די פערד, און מיר פאָהרען גלייך צוריק צו אונזערען ר' בערעניו, גומל בענשען.

געקומען צו איהם זאָל לעבען. ווילען מיר נעהמען דערצהעלען די סיבה... ערשט ווערען מיר געוואויר, אז ער ז"ל ווייסט אלעס, און דערצהעלט האָט ער זאָל לעבען, אז אלע פוהרען האָט ער ז"ל מיט זיינע הייליגע הענד איבער געקעהרט ווען גיט; וואַלטען „זיי" די פוהרען מיט אינז אלע, געווען פער-טריבען, ווער ווייסט וואו.

איחר הערט, א כח, פון אונזערען ר' בעריקיו.

מחלוקת איבער „איוואנען“

מחלוקת איבער „איוואנען“! איבער איוואנען? — וועלען א סך פרעגן. „איוואן“ מיינט מען דאך א גוי? און ס'ארא מחלוקת האָט צו זיין איבער א גוי?

ניר רבתי! ניט גערעגט זיך. אָט דער „איוואן“ איז ניט געווען פון די פראָסטע „גוים“, וואָס מיר טרעפֿען אין גאָס. ער פערשטעהט איהר מיך איז געווען א „שריד ופליט“, איבערגעבליבען נאָך פון איהם'ס ז"ל'ס עלטסטע „משמשים“, און דעריבער איז מחלוקת, יעדער זעהן וויל האָבען איוואנען נעבען זיך.

מישל למה הרבר דומה, צו וואָס איז די זאך גלייך: צו א הויז וואָס פאלט איין, בלייבט אָבער נאָך שטעהן דער קווימען, איז נאָך דאָ אסימן פון אלטען הויז. און דאָס איז דאָך „ידוע“ אז איוואן פלעגט ריענען ביי איהם ז"ל אהם א קווימען, ווי ארומעט ער ז"ל פלעגט ארויס לאָזען די ניצוצי הטמאה.

אָט דער „איוואן“, האָט'ט א גוי, דאָך האָט ער מעהר געוואוסט אין חסידות פון אנשי שלומינא, און זיינע מעשיות איז'ן ניט מיער געוואָרען גאנצע טעג פון צו הערען.

ווארום ער איז דאָך פאָרט א „בן־בית“ געווען, געטאָגט און גענעכטיגט ביי איהם ז"ל, און איז וועלכער חסיד געקומען פון איהם ז"ל, איז די ערשטע פראָגע געווען: האָסטו געזעהן איוואנען? וואָס מאַכט ער?

איהר מעגט הערען א געשיכטע וואָס ס'האָט פאָסירט אין א שטערטעל ניט לאַנג צוריק. עס קומט אריין א יונגערמאָנטישק, ערשט נאָך א חתונה, דאָרט אין חסידים שטיבעל אריין, פון א פרעמדע שטאָרט געווען. מילא געהט מען צו און מען גיט איהם „שלום“. קוקט ער אָבער אויס אומבעקאָנט, רוכט זיך דאָס ערשטע מאָל וואָס מען זעהט אזא פנים, און מען פרעגט, צו ער איז שוין אמאָל געווען ביי איהם ז"ל? און דער יונגערמאָנטישק ענטפערט יאָ! ניט איין מאָל.

פרעגט מען וויעדער: קענסטו „איוואנען“?

ס'ארא איוואנען? — פרעגט דער יונגערמאָנטישק.

אויב אזוי! — שרייען אויס די חסידים — ביז דו־דאך א לינגער, און באותה רגע ליעגט ער שוין צולייגט אויפ'ן טיש, און מען צעהלט אין איהם אריין „אחת ואחת“ ביז 5"ט מלקות...

פערשטעהט איהר שוין ס'ארא דאָלע „איוואן“ האָט געשפיעלט ביי איהם ז"ל.

דעריבער איז נאָך איהם'ס ז"ל'ס פטירה געווען מחלוקת; יעדער

זעהן וויל, אז ביי איהם זאל אייוואן זיין.

אייוואן אליין; דענקט נישט אז ער לאזט מיט זיך טהוען וואס יענער וויל, ער זאגט זיין דעה אויף, דהיינו; אז ער וויל זיין בלוז ביים עלטסטען ר' בעריניו, לאכט פון די יונגערע. און וויפיל מאל מען זאל איהם נישט אוועק גנב'ענען צו "יענע" אנטלויפט ער צוריק צום עלטסטען.

מיט א ס'נעהמט קיין צייט נישט, אייוואן ווערט קראנק, און עס האלט מיט סכנות, (ווארום אייוואן דארפט איהר וויסען איז שוין געווען א "זקן" און א ליאדע קרענק אין א סכנה.)

ווייסט אבער ר' בעריניו, אז ס'איז די ברידער'ס מלאכת, און לייגט איין "עלמות" אייוואנען געזונד צו מאכען: הייסט יעדען איינעם פון אנשי שלומינו "אייוואנען" שענקען צו יאָהר, פון זייערע יאָהרען, און מען זעהט "בחוש", ווי עס העלפט איהם, און אייוואן הויבט אָן פיהלען בעסער.

שווייגען אבער יענע קינדער ז"ל'ס אויף נישט, און עס ווערט וויעדער מיט "סכנות". אייוואן'ס קרעכצען קאָן א שטיין ריהרען, איין קלייניגקייט; אָט שלעפען יענע קינדער די נשמה פון אייוואנען, און ר' בעריניו שלידערט זי צוריק אריין... און אויף "אייוואנען" אליין? איז נעבאָד א צער בעלי חיים א קוק צו טהוען. מוטשעט זיך, לידעט און שווייגט...

גור לסוף! — איז אייוואן ארויס פון געדולד, גענומען מאכען געוואלד-דעם; אז ער וויל מעהר נישט ליידען צוליעב זייער מחלוקת. ער קאָן פשוט די יסורים נישט איבערטראָגען, נישט פאר זיינע שוואַכע כחות, און בעט, אנשי שלומינו, מען זאל זעהן צו פועל'ן ביי ר' בעריניו? ער זאל איהם לאָזען שטארבען...

מיט א, איז'ן אריין צו ר' בעריניו, מיט א געוואלד; רבי! ס'איז א צער בעלי חיים, מיר קאָנען אייוואן'ס מוטשען נישט צוועהן, ער זאל לעבען, מוז זיי צוליעב טאָהן, און א סוף...

כך הוה; באותה רגע, האָט אייוואן זיין נשמה אויסגעהויכט.

די ערשטע עקרה.

עם האָט געוואוינט אין א דאָרף א רייכער גוטס־בעזיצער, ניט געהאַט קיין קינדער ר"ל, מכמה יחרען... נאָך איהם ז"ל'ן דערקוטשעט, ער זאָל איהם העלפֿען? און ער ז"ל פלעגט איהם אלץ מדחה צו זיין אויף שפעטער, ער וויל איבער לאָזען די זיהן, "מקום להתגדר בו" זאָלען זיי האָבען וואו א מופת'ל צו צייגען.

אחר פטירתו, פאָהרט דער גוטס־בעזיצער גלייך צום עלטסטען, ר' בער זאָל לעבען, האָלט פון איהם עולם ומלואה, און לייגט אוועק פאר איהם א קוויטעל.

ווייל ער, ר' בעריניו, זאָל לעבען, ער זאָל פריהער ברענגען די אשה, ער וויל זי זעהן, און מיט איהר ריידען, א קשיא אויף אן אשה, טאָמער געהט זי צו ר' העשעלען? און דער מופת וועט זיין אין א ספק... טעלעגראפירט מען שנעל נאָך דער אשה, אויף'ן צווייטען טאָג זי איז דאָ.

דער גוטס־בעזיצער געהט אריין מיט איהר, און זי איז ר' בעריניו ז"ל מכטיח אז זי וועט צו יענע דריי ניט געהן. מילא געהט ער זיך אונטער. בעט זיך אויס א פדיון, "כמנין" ילד, און ווען עס וועט זיין א צוויילינג? "כמנין ילדים".

כאפט דער גוטס־בעזיצער ארויס די סומע און לייגט אוועק אויפ'ן טיש, און איז מלא שמחה, ווארום טאָקע באַלד, האָט די אשה זיינע אנגעד-הויבען ארויס צו צייגען סמנים פון א מעוברתא, עס נודעט זי, נו דארפ'ן נאָך מעהר?...

א גדולה א פרייד צווישען די עלטערע חסידים, שוין א מופת! און ביים גוטס־בעזיצער איז די שמחה, "מלא וגדוש"! פאָהרט כמעט אלע דאנער-שטאָג צום רבין ר' בער ז"ל ער זאָל מתפלל זיין זי זאָל בשלום אויס טראָגען? פערגעסט דערווייל ניט מיט צו ברענגען הצטרכות ביתו; א קעלבעל, א רוצען עופות, 2 גענז, א הינדיג.

זייערע געשרייען, בשעת'ן פיהרען זיי צו ר' בער'ס ז"ל הויז, פעהרליכען די שטאָדט, גלייך ווי זיי זאָלען דערזעהלען; ווייסט איהר צו וועמען מען פיהרט אונז? צו ר' בעריניו זאָל לעבען, דער גרויסער בעל מופת, וואָס איז ממלא מקומו של אביו...

די צייט שטעהט ניט, מען זעהט בחוש, ווי דאָס ילד איז שוין במדור השלישי, און אפשר איז עס גאָר א צוויילינג? ווייל דאָס טראָגען איז שרעק-ליך, ממש ויתרוצצו...

דער גוטס־בעזיצער מיט זיין אשה טרעטען שוין ממש פון ר' בער'ס

ז"ל שטוב ניט ארויס, טאָגט און נעכטיגט כמעט דאָרט, טיילט תיקן, ווער
ס'מאָנט...

ר' בער ז"ל וואָססט מיט טאָג צו טאָג, אויף דער גוטס בעזיצער'ס פרוי
קוקענדיג זיינען זיך אָנגעפאָהרען פון ארומיגע מקומות מענשען, כחול הים
— סטייטש? אזא מופת!

געקומען דער ניינטער חודש; אין שטאָדט קאָכט... מילא פון דער פרוי
איז אָנגערעדט, זי טרעט מיט ניט ארויס פון בעט, רעכט זיך אלע מינוט,
אלע רגע...

בקיצור; ס'איז שוין באַלד אוועק דער ניינטער חודש, שוין דוכט זיך
אריין אין צעהנטען חודש נאָכ'ן חשבון, מען לויפט צו ר' בעריניו, סטייטש
רבי! היבא דמא?

מילא הייסט ער רופען א דאקטאר.

כך חוה; מען רופט א דאקטאר, וואס'זשע קאָזט זיך אויס? א וואסער
אין בויך.

און ווען מען איז געקומען מיט דער בשורה, צו ר' בער'ן ז"ל, האָבען
ממש טייכען טרעהרען געפלאָכען פון זיינע הייליגע אויגען. און געשעפטשעט
האָט ער זאָל לעבען; זייער מלאכה, זייער מלאכה, מקלקל געווען, ניט פער-
גונען איהם דעם מופת. פאָרט דעם טאטענס, זכרוננו לברכה'ס קינדער.

די צווייטע עקרה.

ויהי היום; קומט צופאָהרען ר' מענדעלע טישיוויצער, א גרויסער גביר, א גרויסער פרומער איד. שוין 10 יאָהר נאָך דער חתונה מיט דעם ווייב, און האָט קיין קינדער נישט.

דארפ'ן זיך דאָך על פי דין גטן? לאָזט איהם אָבער נישט דאָס האַרץ. נפשו קשירה בנפשה; אן אשת חיל, פרום און קלוג, און א יופי! די וועלט פערמאָגט נישט די צווייטע. און דערווייל איז זי דאָך שוין ביים די דריטע, שוין מיט צוויי גע'נט זיך צוליעב קינדער.

ער געהט אריין מיט איהר צו ר' בער'ן זאָל לעבען, פאָרט דער בכור, „כחו וראשית אונו“, און לייגט אוועק א קוויטעל.

איבער געלייגענט דאָס קוויטעל טהוט ר' בער ז"ל א מאַך אוועק מיט דער האַנד, הייסט איהם א היים פאָהרען, און א גט.

מיילא געהן זיי פאָהרען און א גט. א ברירה האָבען זיי? געסען מיט טייכען טרעהרען; און די אשה, לייגט פשוט איין וועלטען, רייסען די האָר פון קאָפּ. סטייט'ט? וואוהין וועט זי געהן נאָכ'ן גט? האָט ארעמע עלטערען, און דאָ אזא נגידה'שאַפט.

אָבערזעגענט זיך, און ווילען שוין פאָהרען, שטעלען זיך אָבער ארום די גבאים, און לאָזען נישט, טענה'נדיג; פטור בלא בלאם אי אפשר. מיט נאָר נישט ר' מענדעלע וועט איהר היינט נישט אהיים פיהרען, און לאָמיר זיך נישט נאָר רען ר' מענדעלע: מיילא איהר אליין, פיהרט גרויסע געשעפטען, מוזט איהר אהיים פאָהרען, אָבער די אשה, צו וואָס? איהר קאָנט נישט פיהרען די געד'שעפטען אָהן איהר? און זיי רעדען איהם צו, ער זאָל די אשה דא איבער'לאָזען, און אליין אהיים פאָהרען. זיינען איהם מבטיח, ווען זי וועט דאָ זיין א שטיקעל צייט און יעדען טאָג געהן צו איהם זאָל לעבען — איהם שטארק מפציר זיין, וועט זי געהאָלפען ווערען! און, מעשים בכל יום ס'האָט שוין פיעל מאָל געטראָפען אזוי.

כך הוה; זי איבערגעלאָזט, און אליין זיך געזעגענט, און אוועק געפאָהרען, מיט אמונה...

די אשה שווייגט נישט; געהט אלע טאָג צו איהם ז"ל. וויינט, קלאָגט, לייגט איין וועלטען... ביז זי פיהלט ממש אז זי איז א געהאָלפענע.

איז זי דאָך אָבער אן אשה, און האָט מורא פאר מכשל פון יענע קינדער וואָס זיינען אין מחלוקת. געהט זי צו זיי אויך, ווארפט מיט די גרויסע פדיונים... היינט ביי דעם, מאָרגען ביי יענעם און איבערמאָרגען ביים אינג'סטען. ר' העישעלע ז"ל. און פון איהם ממש זי טרעט נישט אָב, ער געפעלט איהר בעסער פון אלע! ווארום ס'איז געווען וואָס צו זעהן! גע'ירשה'נט דעם

מאור השכינה פון זיין פאטער ז"ל.

אין א קורצער צייט, דער גביר קומט זי אהיים געהומען, און די גדולה איז אין לספר... ווארים. ער זעהט בחוש, ווי זי איז א געהאלפענע.

דער גביר האפט ארום די גבאים, וואס האבען איהם די עצה געגעבען דריקט זיי צו צום הארצען, און וויל זיי פשוט קושען...

ס'קומט צום געזעגענען, ווערט ער געוואויר, אז זי דארט, ביי יענע, אויף געווען, און טעמא למילתא. מורא געהאט פאר קלקול, פון יענע קינדער וואס זיינען אין מחלוקת...

מיאל געהט דער גביר שוין צו יענע אויף, געזעגענט זיך, לאזט דארט אויף איבער די גרויסע פדיונים, און פאָהרט אהיים, מלא שמחה...

ווען דער גביר און מיט דער אישה נור אהיים געקומען, איז געווען שם ישמרנו, „ויתרוצו הבנים“, טראָגען געוואָרען מיט עטליכע.... און זי האָט געליטען מיט סכנות!

איחר פערשטעהט? געהאלפען געוואָרען פון אלע קינדער ז"ל'ס, וואָס זיינען אין מחלוקת!

און דאָס מחלוקת פלאַקערט דארט „בקרבה“ — ביי איהר — ווי ביי „רבקה'ן“, יעדער קינד איז זיך מתגאה איבער דעם צווייטען, קומט פון א גרעסערען צדיק ווי דאָס צווייטע...

ווען ס'איז געקומען די צייט, האָט זי די אישה בשלום א צווילינג גע-בוירען, נור ווען די שוואכע אישה האָט שוין זייער פנים'לעך דערזעהן, איז זי אין חלשות אוועק געפאלען, און די נשמה אויסגעהויכט.

איחר פערשטעהט; איבער צו טראָגען בשלום אזא מחלוקת! דארפ'ן זיין אזוי גרויס ווי איינע פון אונזערע אמהות — ווי רבקה!

די קטלנית.

פון ר' וועלוועל קאמאראבער האָט איהר אוראיי געהערט, וואָס דען ניט? א נשאר פון גאָר די אלטע חסידים, ביי איהם ז"ל כמעט א לייב-מענש געווען. האָט ער געהאָט א ווייב, עס פערשטעהט זיך אויף א „גרויסע“. פאָרט ר' וועלוועל קאמאראבער'ס ווייב, נור שם ישמרנו א קטלנית, מעוברת גע-וואָרען מדי שנה בשנה, נור געקומען זמן לידה, געווען מיט סכנות, און ר"ל א טויט קינד.

פלעגט פאָהרען נאָך צו איהם ז"ל בחייו, געוויינט פאר איהם „בדמעות-שליש“, נור גאָר ניט גע'פועל'ט. מרחה געווען, אויף שפעטער, דאָס לאָזט ער איבער פאר זיינע קינדער, „מקום להתגדר בו“, זאָלען זיי אויף האָבען וואו; זייערס א כח צו בעווייזען.

אחר פטירתו, איז זי גלייך אוועק צו ר' העשעלען, פאָרט אן אשה און פאָהרט וואוהין אלע נשים פאָהרען.

זי קומט אריין צו ר' העשעלען, שטעלט זיך ר' העשעלע אויף. ווייסט דאָך, וועמענס אשה זי איז? ר' וועלוועל קאמאראבער'ס!... אויס הערענדיג איהר בקשה איז ער איז מבטיח, אז זי וועט עס האָבען בשלום, א קינד של קיימא, און הייסט איהר אהיים פאָהרען.

איז זי דאָך אָבער ר' וועלוועלעס אשה; נעהמט זי מענה'ן: רבי! אזוי שנעל פטר'ט איהר מיך ניט אָב. איך וויל איהר זאָלט מיר צו זאָגען אז איהר וועט מתפלל זיין, און אויף א תשובה וויל איך פאר מיר, וויל איך ווייס, איך בין די זינדיגע ניט מיין וועלוועל, והא ראיח; זיין זכות איז דאָך גרויס, איך ווער מעוברת. נור בשעת לידה, ווען איך דארף עס אויף דער וועלט ברענגען הרגע איך עס.

לאַכט ר' העשעלע, מען דארף ניט אייער תשובה, — ענטפערט ער איהר. איך דארף ניט קיינעמ'ס הילף, און איז נאָך אמאָל מבטיח.

אָבער בעט אייך אויס א פדיון רבי? — הויכט אָן די אשה צו בעטען. מילא זאָל זיין א פדיון, — ענטפערט ר' העשעלע — בעט זיך אויס כמנין „ילד“ און כמנין „אשה“, מחמת זי אליין איז דאָך אויף אין א סכנה, און הייסט איהר קומען צו זמן לידה צו איהם אין הויז אריין, אונטער זיין דאָך.

מילא, כך הוה, צו זמן לידה, פערפאָהרען גלייך צו ר' העשעלען ז"ל... צווישען די ווייבער קאָכט! מען רעד שוין פון'ם מופת וואָס ר' העשעלע וועט בעווייזען. ווארום געוואוסט האָט מען אז ר' העשעלע נעהמט זיך אונטער איז אונטערגענומען.

די צייט ישמעה ניט. אָט הויכט שוין די אשה צו האָבען די ווייהען,

און ר' העשעלע שווייגט ניט, לויפט ארום בחדר מיוחד שלו, ווי א לייב אין שטייג, ווארפט מיט שמות קדושים, פחדים וואס ער, ז"ל האָט די שמות ניט געוואגט פון מויל צו ברענגען, אויף יעדען קרעכץ פון דער יולדת האָט ר' העשעלע מיט א' שם געענטפערט.

דערווייל איז ביי דער יולדת מיט סכנות, קולות פון איהר, ער השמים, און ראָס עופ'עלע אליין ליענט מיט'ן קעפעל אין דרויסען, בעט זיך מען זאָל עס בעפרייען פון'ם גוף, נור ס'איז שוועהר. און אָט, אָט, — רוכט זיך — ווערט דאָס קינד דערשטיקט.

ס'ווערט פחדים... מען לויפט אריין צו ר' העשעלען, און מען פרעגט, — אפשר רופען א פראָפעסאָר? — ווי אלע יאָהרען מען טהוט? ווארום מען זעהט אז די אשה וועט עס ניט איבערטראָגען.

האלט זיך אָבער ר' העשעלע באַחת, מען דארף ניט! „טמאה און קדושה“ קאָנען ניט געהן צוזאמען. איז מבטיח, אז זי וועט בשלום איבער קומען אָהן א פראָפעסאָר, „למען ישמעו ויראו“ וואָס ער קאָן; און אז ער נעהמט זיך אונטער, ווייס ער וואָס ער טהוט... ער, זאָל לעבען, נעהמט ארבייטען מעשים, לויפט צום פאָטערס קבר און קעהרט וועלטען...

ר' וועלעוועל קאמאראַבער אליין? איז גאָר אין שטאָדט ניט דאָ, געבלייבן בען ביי זיך אין שטאָדט אין קאמאראַב, נאָך איהם ז"ל'ס פטירה, זאָגט ער. — האָט ער דאָרט ניט וואָס צו טאָהן, מבטל אלע קינדער. זיינען אלע זאָגט ער — חומץ בן יין. וואָס דען מיינט איהר? ר' וועלעוועל קאמאראַבער, וועט זיך טרייסטען נאָך איהם ז"ל'ס פטירה מיט אזעלכע יונגע.

דאָ ביי דער יולדת איז דער ווייל מיט סכנות, מען זעהט בחוש, ווי די יולדת עקט זיך, זי האַלעט מיט דער נשמה ווי ביי א גסיסה'דיגע ר"ל. ווייל מען נאָך אמאָל אריין צו ר' העשעלען, איז ער ניט דאָ אין הויז, איז נאָך אלץ דאָרט ביי איהם ז"ל'ס קבר. מילא האַפען די ווייבער און מען לויפט אליין נאָך א פראָפעסאָר... ווען דער פראָפעסאָר איז געקומען האָט ער דאָס קינד אָבערנומען, נור זיינען ביידע שוין געווען טויט, צו שפעט גערופען...

ווען מ'איז מיט דער בשורה צו ר' העשעלען געלאָפען, האָט ר' העשעלע פערבראָכען מיט זיינע ידידו הקדושים, זייער מלאכה! זייער מלאכה! האָט בען זיינע הייליגע ליפען געשעפטשעט, פאָרט דעם טאטענס קינדער זכרונן לברכה, און ער האָט זיך צו וויינט וני א קינד.

די געכאפטע.

ר' מרדכי'לע הרוב'שובער קאנט איז אוראיי? וואס דען ניט? וועלכער הסיד קאן ניט ר' מרדכי'לען, וואס פלעגט בשעת איהם ז"ל'ס טיש פיהרען, שטעהן צו דער רעכטער האנד, און איהם האָט מען מכבד געווען מיט „מציצו" דעם ערשטען ביין שיריים. גלייך פון איהם ז"ל'ס מויל, און פון ר' מרדכי'לעס מויל פלעגט ערשט דער ביין געהן צו די איבעריגע הסידים, פון מויל צו מויל, ביז צו דער טיהר.

האָט ער געהאט א טאָכטער שוין אן אויסגעגעבענע — צו א מאן, אויך א גרויסער חסיד, נור אין מחלוקת מיט'ן שווער...

מאכט זיך א מעשה; אום סוכות איז'ס געווען, זי איז ארויס ביי נאכט פאר'ן הויז, פערנעכען צו כאפען אויף זיך דעם פארטוך, און שם ישמרנו געכאפט געוואָרען. אריין קומענדיג אין הויז אריין איז זי ניט געווען צו דערקאָנען, דאָס מויל אויסגעדרייט אדונטער, און מען זעהט אז ס'איז מיט סכנות, כאפט מען א פוהר אום יום"ט, און גלייך אין איהם ז"ל'ס שטאָרט אריין...

דערהערען ר' מרדכי'לע, מיט'ן איידעם די בשורה — וואָס זיינען אום יום"ט ביי זייערע רבי'אים געווען — לויפן זיי אקעגען, און מחלוקת. ר' מרדכי'לע הייסט זיי פיהרען צו ר' בער'ן ז"ל. און דער איידעם שרייעט לא מיט א ספאָדעק? נור צו ר' גרונבלען... — דאָס מחלוקת פלאַקערט, ביז עס קומט צו פעטיש.

בינו לבינו; זעהט מען אבער ווי די געכאפטע, עקט זיך, עס דרעהט ביי איהר דאָס מויל מיט סכנות. כאפען די נשים, און מען פיהרט זי אוועק צו ר' הערשעלען ז"ל.

געווען איז'ס פונקט ווען ר' הערשעלע ז"ל האָט געמאכט די נענועים מיט'ן לולב.

דערהערט ר' הערשעלען פון דער געשיכטע, און נאָך ביי ר' מרדכי'לע הרוב'שובער'ס טאָכטער. הייסט ער זי אריין פיהרען און מקום קדוש, און איז מלא שמחה. סטייט'ט? בעווייזט ער דעם מופת, קריענט ער ר' מרדכי'לען מיט'ן איידעם אויף זיין צד. און נאָך זיין איז שוין דער גאנצער עולם זיין, ווי אויך די „כסא".

מען זעהט ווי ר' הערשעלע איז מרע'ש עולםות, אלע נענועים מאכט ער צו דער קראנקער'ס זייט, און נענועים! וואס מען האָט נאָך אוועלכע ביי איהם ז"ל ניט געזעהן? מען פיהלט אז די נענועים טרייסלען אויף אלע עולםות העלונים, און אז דער מופת מוז געשעהן!

און מען זעהט טאקע כהוש ווי די אישה הויבט אָן פיהלען בעסער, אָט, אָט.

און דאָס מויל שטעהט שוין צוריק על מקומו, און עס הערען זיך קולות פון אלע זייטען, יחי הרבי ר' העשעלע. יחי הרבי! — און קולות! אז זיי גרייכען אויף אהין; — צו זיי דאָרט, און חסידים, אנשי שלומינו, לויפֿען צו צו זייער רע. סטייטש וואָס שווייגט איהר? בעווייזט העשעלע דעם מופת? איז ער דאָך ממלא מקומו של אביו?

לאַכען זיי, און שרייען אז שקר הדבר, משנה היא. העשעלע איז דאָס ניט בכח!

און שווייגען טאקע ניט, נעהמען טרייסלען מיט זייערע לולבים, אבער א טרייסלען! אז ממש די ווענדט פון בית המדרש האַבען זיך מיט געטרייט סעלט, און אלע נענועים גלייך צו דער זייט וואו די געכאפטע האָט זיך געפונען.

דאָרט ביי העשעלען איז די געכאפטע כמעט שוין געווען א געהאַל־פענע, מען האָט געזעהן בחוש, ווי דאָס מויל ביי איהר שטעהט שוין על מקומו, און מען האָט שוין געשריען מזל טוב פון אלע זייטען;

נור גאָר פלוצים, האָט די חולנת אנגעהויבען צו פיהלען ערגער, זי האָט ממש אויף די פיס ניט געקאָנט איינשטעהן. מען האָט זי ארויס געטראָגען א פער'חלש'טע, און א געכאפטע, ער היום הזה!

ר' העשעלע האָט בשעת מעשה מיט די צייהן געקריצט. געה העלף! ... — האָט ער מיט זיינע הייליגע ליפען געשפעטשעט, ווען זיי דאָרט לאָזען ניט, פאָרט דעם טאטענס ז"ל'ס קינדער, און פאָרט דריי געגען איינעם, נור... וואָס ער זאָל לעבען האָט מיט דעם נור געמיינט, ווייסט קיין בן אדם ניט.

נור אויף דעם — „נור“ האָט מען געלעגט גרויסע האַפנונגען לעתיד.

ערשטער דבוק.

דאס מחלוקת שטארקט זיך... שוין געקומען אזוי ווייט; דאס מען האָט געמוזט די פיער זיהן ז"ל'ס פונאָנדער טיילען; פון צו זיין אונטער איין דאָך. ווי אויף די שטאַרט טיילען אין פיערען. אין יעדען טייל-שטאַרט זאָל וואוינען איינער פון איהם ז"ל'ס א קינד.

אומגליקליך איז געווען דער יעניגער; וואָס האָט פערבאַלנדישעט אין דער טייל שטאַרט. וואו עס וואוינט דער זעהן ז"ל'ס; פון צווייטען צד — א נהרג איז ער פון דאָרט ארויס...

ויהי היום; אין א שעהנעם פריהמאָרגען איז'ס געווען, פאָהרט אריין אין ר' גרונמל'ס גאס א פוהר מיט יונגע חסידים. וואו עס געפינט זיך צוויי שטען זיי אן אלטער איד, געבינדען הענד און פיס, מיט ציצות, און אויף זיי ערשט גראָבע שטריק.

דער אלטער, גלאַצט מיט צוויי גרויסע אויגען ר"ל, ווי צוויי פעסער, א דבוק!

די יונגעלייטלעך נעהמען פיהרען דעם אלטען, ווי געוויינטליך צו ר' גרונמלען. צו זייערען זאָל לעבען. ער זאָל דעם מופת בעווייזען.

נעהמט אבער דער דבוק זיך רייסען מיט אלע כחות פון זייערע הענד, שרייענדיג; ניין! און ניין! ניט צו אייערען וויל איך געהן; ער איז ניט בכח מיר א תיקון צו געבען! צו ר' בעדיניו זאָל לעבען וויל איך געהן, און נעהמט וואָיען פונקט ווי א הונד ר"ל.

איז ער דאָך אָבער ביי די יונגע אין די הענד. פיהרען זיי אויס, און פיהרען איהם צו זייערען, צו ר' גרונמלען.

ר' גרונמל' איז בשעת מעשה געשטאַנען אָנגעטאָהן אין טלית ותפלין און געדאווענט.

דער זעהענדיג פאר זיך דעם אלטען, האָט זיך ר' גרונמלעל זעהר דער-פרעהט, ענדליך האָט איהם גאָט פאָרט צוגעשיקט, איבער וועמען „מקדש שמו צו זיין“. און א מופת צו ווייזען.

ר' גרונמל' נעהמט זיך צו די כלים. הייסט דעם דבוק אוועק שטעלען אין מיט'ן בית-המדרש, און ער נעהמט מאַכען הקפות ארום איהם... נעהמט זאָגען פסוקים, מיט שמות קדושים, וואָס קיינער האָט קיין וואָרט ניט פער-שטאַנען. צו לעצט, איז ער צו גאָהענט צום דבוק, איהם אריינגעקוקט גלייך אין די אויגען אריין, און אויסגעשריען; רשע בן רשע! ארויס פון דעם אידען!...

דער גאָנצער עולם שטעהט און גאָפט, און האָפען אָט, אָט, און זייערער, וועט נתעלה ווערען... זיינען בטיח, אז ער וועט דעם מופת בעווייזען...

פֿלוצים האָט דער אלטער פערנלאָצט מיט די אויגען, און גענומען שרייען ניט מיט זיין קול! „א רשע זיינט איהר אליין“! ניט איהר קאָנט מיר א תיקן געבען, נור ער — ר' בעריניו. און טאָקע באַלד, נעהמט ער שלאָגן גען רעכטס און לינקס, לויפט ארויס, און גלייך צו ר' בעריניו.

געקומען צו ר' בעריניוס טוהר, האָט דער דבוק גענומען בילען ווי א הונד, געריסען די טוהר, מען זאָל איהם אריין לאָזען. האָט מען איהם די טוהר געעפענט. איז דער אלטער גלייך צו צו ר' בעריניו, איהם צו די פיס געפאלען, און גענומען דערצעהלען פאר איהם זאָל לעבען זיינע זינד;

— יאָהרען צוריק, איז ער געווען א גרויסער „כלב שבכלבים“, געווען אָנגעלעזען אין די אפיקורסישע ביכער, געבילט אויף יעדען פרומען אידען, געמאכט חוזק פון זיין הולץ, פון זיינע תנועות בשעת'ן דאווענען.

נאָך מעהר; געהאָרעוועט ביי זיך אין שטוב שלעכטע הינד, וואָס ער פלעגט זיי אָפט אָנרייצען אויף א פרומען אידען וואָס איז פערביי זיין שטוב א דורך געגאנגען. זאָלען פון איהם די לאנגע קאפאָטע אָברייסען.

און געשעפט תענוג האָט ער צוועהענדיג ווי דער איד ציטערט, און זאָגט בשעת מעשה פערשיעדענע פסוקים; — די הינד פון זיך אָב צו טרייבן בען.

אזוי האָט ער זיך געפיהרט א צייט, ביז ער איז געשטאָרבן.

קומענדיג פאר'ן בית-דין-של-מעלה, דאָרט אויף יענער וועלט, און וויסענדיג זיינע זינד; האָט מען גע'פסק'ענט „מדה כנגד מדה“, ער זאָל מגולגול ווערען אין א' הונד.

און דאָ; אויב ער וועט זיין נאטור ברעכען? ניט אָנפאלען אויף קיין שום לעבעדיגען נפש. אפילו אויף א צווייטען הונד, און אפילו מען וועט איהם אָנטאָהן די גרעסטע צרות? וועט ער נאכהער קאָנען קומען פאר זיי, און פון זיי-גלייך אין גן-עדן אריין.

כך הוה; געבוירען געוואָרען ביי אן אָרעמען גויעשען „זשאד“, וואָס געהט ארום בעטען נדבות.

א שטיק צייט האָט ער מקבל געווען באהבה — פון מענשען, און רייכע הינד, — קלעפ' און ביס; און דאָך זיין מויל ניט געעפענט, ער זאָל אויף זיי חלילה א ביל טאָהן...

נור אין א שעהנעם פריה-מאָרגען; שטעהענדיג נעבען א טוהר, הונגעריג האָט איהם א אירישע פרוי אָנגעגאָסען מיט א הייסען, קאכעדיגען טאָפ וואָס סער, וואָס ס'האָט איהם געברענט ביז צום ביין. ער האָט זיין שמערץ ניט געקאָנט פערשטיקען אין זיך, און ער האָט ארויסגעבילט...—און תיכף איז ער וויעדער געשטאָרבן..

קומענדיג וויעדער פאר'ן בית-דין-של-מעלה, האָט מען געפסק'ענט; ווייל

ער האָט זיין לעצטען נסיון ניט בייגעשטאַנען, זאָל ער צוריק אראָב אויף דער וועלט, מ'גלגל ווערען אין א מענטשען, און זעהן, דורך דעם מענטשען צו קריגען א תיקון...

איצט איז ער געקומען פאר איהם זאָל לעבען, ער ז"ל זאָל זעהן ער זאָל א תיקון האָבען, וועט ער ארויס פון דעם אלטען...

ר' בעריניו! אויסהערענדיג די מעשה פון'ם דבוק; האָט ער איהם מבטיח געווען; אז ער וועט זעהן ער זאָל א תיקון האָבען, נור לאחר זמן ערשט. פריהער מוז ער זיין א שטיקעל צייט ביי איהם, און זיין בית-המדרש, הערען זיינע „קדישות-זכרות“...

גלויב נאָך ר' בעריניו ווערטער, איז דער דבוק אוועק און ר' בעריניו בית-המדרש, ארונטער געכאַפט זיך צווישען אויבען; געלעגען און געוואָרט אויף א תיקון.

און ר' בעריניו נאָמען האָט גענומען שם'ען, סטייטש? אזא מופת! מען האָט געזעהן בחי'ש, אז ער איז „כרעא דאביהו“ דעם טאטענס קינד, און מען האָט גענומען פאָהרען צו איהם פון אלע שטעדטלעך...

צווייטער דבוק.

דער ערשטער דבוק, האָט פיעל ערגערניש און יסורים פערשאפט די איבעריגע דריי זיהן ז"ל'ס, און מעהר פון אלע — ר' גרונמל'ן. ער, ר' גרונמל' איז כמעט ארום געגאנגען ווי אָהן א קאָפּ. סטייטש; אזא קלאַפּ! צו הערען פון א דבוק'ס מויל אז ער איז ניט בכח איהם צו העלפּען. — נור ער, בערעניו.

העלפט גאָט, אויף דער צווייטער וואָך, קומט אין שטאָדט אריין א דבוק, איינער אליין, אָהן פיהרערס.

נאָך גאָר א יונגער מאַנטשיק. אָהן א סימן זקן, וואו ניט וואו שפּראַצט א משוגענע האָר אויפ'ן פנים. די מלבושים אויף איהם צוריסען. די שיד אויס גערעהט, און געהענדיג האַלט ער אין איין קרעהען — ווי א האָהן. אוועק איז ער גלייך צו ר' גרונמל'ן און אונטער איהם איז נאָך געלאָפּען די גאנצע שטאָדט מענשען.

אריין קומענדיג צו ר' גרונמל'ן אין שטוב, איז ער געפאלען פאר ר' גרונמל'ען „בשט ידים ורגלים“ אויסגעצויגען אויף אלע פיער, איהם אָנגעכאַפּט ביי זיין פאָלע, און גענומען קרעהען מיט אזא קול! וואָס מען האָט נאָך אזא מין קרעהען, זינט די וועלט שטעהט ניט געהרט. און מען זעהט בחוש, אז ניט ער — דער יונגערמאַן — קרעהט, נור עס קרעהט פון איהם ארויס — דער דבוק! ר"ל. א סימן; ער האַלט דאָך זיין מויל די גאנצע צייט צוגעמאַכט...

האָט ר' גרונמל' א געשריי געטאָהן; שטעל זיך אויף! און דערצעהל פון א, ביז ת.

כחַרף עין, איז דער יונגערמאַנטשיק שטעהן געבליעבען, גלייך ווי א סאָסנע, און גענומען דערצעהלען;

געווען איז ער בחור'ווייז א גרויסער מתמיד אין א ישיבה, געווען בקי אין ש"ס, פוסקים, כמעט בעל-פה. נור געווען א גרויסער צבועק; פאר מענשען זיך געצייגט פרום, און אין האַרץ געווען כל בו.

איהם האָט אויסגעקליבען א גרויסער פרומער איד, פאר זיין טאָכטער'ס וועגען פאר א מאַן.

זיין טאָכטער איז אויך געווען זעהר פרום. כמעט גע'ש'ט מיט איהר פרומקייט, אין דער גאנצער סביבה.

נאָך דער חתונה, האָט ער גענומען נויטען זיין פרומע פרוי זאָל מיט איהם וואוינען בימי נדתה.

זי האָט אפילו גענומען וויינען, בעטען זיך ביי'ם, סטייטש; אזא זינד, נור ער האָט איהר בעטען זיך, ווי אויך איהר וויינען. ניט געהערט. אין אָנפאַנג

האָט ער זי עטליכע מאָל פשוט מאַכט געווען אין שלאַף. שפּעטער צו; האָט זי זיך ביסלעך ווייז גענומען אונטער געבען, נור אין זיך האָט דאָס איהר זעהר גערענקט מיט סכנות, און ער האָט זיך געפיהרט מיט זיין פרוי, ווי א האָהן מיט זיינע היהנער. תמיד געווען מיט איהר צוזאמען...

דער סוף איז געווען; אז זי איז פיר צרות פון דער וועלט געגאנגען. און תיכף נאָך איהר טויט האָט זי איהם מיט גערופען, און ער איז אויך געשטאַרבען.

אויף יענער וועלט, האָט מען גע'פּסק'ענט „מדה כנגד מדה“. דאָס הייסט; ער זאָל ארונטער צוריק אויף דער וועלט, און מגלגול ווערען אין א האָהן.

און זייענדיג א האָהן זאָל ער זיין תאווה ברעכען, דהיינו:

ער זאָל צו קוקען גלייכגילטיג ווי אלע העהנער טשעפען זיך צו היהנער, און איהם זאָל'ס ניט אריין. אפילו איינער וועט צו נעהמען זיין היהנדעל וואָס פיהרט זיך מיט איהם? זאָל ער אויך פערשווייגען.

כך הוה; ארונטער אויף דער וועלט און מגלגול געווארען אין א האָהן. א קליינס און א שוואַכס, זיין קרעהען איז געווען הייזעריג, קוים; וואָס מען האָט זיין קרעהען געהערט. אלע היהנער פון זיין הויף פלעגען פון'ם איהם ווייבען, ניט געוואָלט שטעהן אין זיינע פיער איילען, און ווער שמועסט געליעבט צו ווערען פון איהם? דאָס אודאי ניט! פלעגען זיך תמיד ארום פיהרען מיט די גרויסע העהנער, זיי נאָך געקראַכען, טריט נאָך טריט... און ער האָט דאָס אלעס צוגעקוקט און געשווייגען, מסבֿל געווען אלס באהבת, אפילו אין האַרץ קיין תרעומות ניט געהאט.

מיט איהם אין דעם זעלבען הויף, האָט זיך געפונען נאָך א קליין היהנדעלע, כמעט א פגר, אפטר אויך עפעס א גלגול פון זיין לעבען נאָמען. דאָס היהנדעלע פלעגט זיך האַלטען כסדר נעבען איהם, און מיט איהם פערברענגען...

אין א געוויסען טאָג, ער טהוט א קוק, לויפט נאָך, דעם קליינעם היהנער דעלע איינער פון די גרויסע העהנער, דאָס צו פערמוטשען.

עס האָט ניט געהאָלפען די טרעהרען פון דעם שוואַכען היהנדעלע, ער זאָל'ס ניט טשעפען? ס'האָט קיין כח ניט איהם צו דער טראָגען? און וואָס מעהר דאָס היהנדעלע האָט זיך אויסגעריסען פון אונטער איהם צו אנטלויפען, אלץ מעהרער מאָל, איז ער נאָך געלאָפּען עס צו מוטשען...

דאס צוזהענדיג, האָט אין איהם געמאכט ברענען די רציחה. סטייטש; ניט גענוג האָסט אזוי פיעל היהנער ארום דיר? פון די פעסטע און שענהנסטע, נעהמסטו זיך נאָך טשעפען צו מיין היהנדעלע? איך בין פון געדולד ארויס, און בין צו מיט כעס צו דעם גרויסען האָהן אויף מלחמה... תיכף בין איך פון דעם האָהן — וואָס איז געווען פיעל שטארקער פון

מיר — טוידט געפאלען.

קומענדיג אויף יענער וועלט, האָט מען גע'פסק'ענט, אז איבער געקומען מיינע זינד האָב איך שוין אביסעל, מיט דעם; וואָס איך האָב די גאנצע צייט, גערולדיג געשוויגען.

נור ווייל איך האָב מיין לעצטען נסיון ניט בייגעשטאנען? זאָל איך ארונטער צוריק אויף דער וועלט, און מגלגול ווערען אין א מענשען, און זעהען דורך דעם מענשען א תיקן צו האָבען...

תיכף האָט דער דבוק גענומען קרעהען, אזוי יאָמערליך, אז אלע וואָס זיינען ארום איהם געשטאנען האָבען טרערען פערגאסען.

ר' גרונמ'ל, האָט איהם באלד גענומען טרייסטען, ער איז איהם מבטיח א תיקן. נור דערווייל זאָל ער זיין א צייט אין זיין חסידים שטיבעל, און קומען אלע נאכט אונטער זיין פענסטער — תיכף נאָך דעם ערשטען קרעה פון האָהן — צו הערען; זיין חצות אָברעכטען.

כהרף עין, איז שוין דער יונגערמאן געלעגען צולייגט אויף'ן בעלעמער אין חסידים שטיבעל. א טלית צוקאָפענס מיט א טלית איבערגעדעקט, און מענשען זיינען געלאָפען פון אלע זייטען, דעם דבוק אָנצוקוקען... און ר' גרונמ'ל'ס נאָמען האָט אויך גענומען שם'ען...

דריטער דבוק.

ויהי היום, ס'איז געווען אויף דער דריטער וואך, נאך דעם צווייטען דבוק.

פיהרט מען אריין אין שטאדט, אן אשה, געבונדען הענד און פיס, מיט שטיקער טלית. עס פיהרען זי, עלטערע חסידים, חסידים יראים ושלמים מיט בערד און פאות.

זיי פיהרען זי גלייך צו ר' בעריניו, צו וויערען, זאל לעבען. געקומען פאר ר' בעריניו, האָט מען די אשה אוועק געשטעלט פאר איהם זאל לעבען, ער ז"ל, זאל אויס פרעגען דעם דבוק, אום שפעטער צו וויסען ס'ארא תיקן צו געבען.

ר' בעריניו ז"ל. נעהמט אויספרעגען, כדרכו, ווי זיין סדר איז... פלוצים נעהמט די אשה אָן א פול מויל, און גלייך ר' בעריניו אין פנים אריין...

נעהמט שרייען — ניט מיט איהר קול, ניט דו וועסט מיר א תיקן געבען, נור ער, העשעלע זאל לעבען!

און תיכף נעהמט זי אן א פול מויל וויערער, און נעהמט שפריצען. רעכטס און לינקס, ביז זי צוטרייבט די אלטע חסידים פון ארום זיך, און לויפט גלייך צו ר' העשעלען...

ר' העשעלע איז פונקט געשטאנען און געשפייזט א מחנה יונגע קער צעלעך מיט מילך. „ורחמיו על כל מעשיו“ גאָטס רחמנות איז אויף אלע לעבעדיגע בעשעפענישען — פלעגט ער, ר' העשעלע, זאל לעבען, זאָנען.

און ווען די אשה איז פאר ר' העשעלע געקומען, האָט זי גלייך גענומען מיאקען ווי א קאז. און אזוי קלאָגענדיג איז איהר שטימע געווען; ווי דאָס קלאָנען פון א קאז אין א קאלטען ווינטער נאכט.

באלד האָט ר' העשעלע די אשה גענומען איינשטולען. זיך געהויסען דערצעהלען אלעס וואָס ס'האָט מיט איהר פאסירט אין איהרע אלע גלגולים... און דער דבוק האָט אנגעהויבען;

לאָנג, גאָר לאָנג, נאָך גאָר אינ'ם ערשטען גלגול איז ער געווען אן אונטער בעהעלפער אין א דרוק חדר, שוין געווען אפילו א ברעגשין נאָך דריי צעהן יאָהר. נור געווען קליין וויקסיג, אז ער האָט אויסגעקוקט ווי פון א יאָהר צעהן...

זיין ארכייט אין חדר פלעגט זיין, ארום צו געהן צו די קינדער'ס על-טערען, צו ברענגען עסען פאר די קליינע קינדער, וואָס זיינען א נאנצען טאָג אין חדר געוועסען.

איז ער אָבער געווען א גרויסער נאשער, און טראָגענדיג דאָס עסען אין

חדר אריין, פלעגט ער העלפט אויפ'ן וועג אויפנאשען.

ביי דעם קינדר; אויפגענאשט א שטיקעל חלה מיט האָניג, ביי א צווייטען קינד; א שטיקעל ברויט מיט פאָווערלע, ביי א דריטען; א בייגעל, ביי א פיערטען חלה מיט איי. און. ז. וו.

און עסען האָט ער געקאָנט א רוח אין דרייען, א קישקע אָהן א דנאָ, האָט ער געהאַט... דער סוף איז געווען די קינדער אין חדר פלעגן גאנצענע טעג הונגערען, ניט איין מאָל פלעגט ער צוועהען טרעהרען אין קינד'ס אויגעלעך פון הונגער, דער וויסענדיג זיך; אז פאר איהם האָט ער ניט געברענגט...

טראָגענדיג פורים שלוח-מנות, פלעגט ער אָפט אויפ'ן וועג האַלב אויפ-נאשען, און אָנמאַכען גרויסע מחלוקות צווישען די בעסטע גוטע פריינד. און גאָר אָפט פלעגט ער צוועהן די גרעסטע געשלעגן וואָס ער האָט מיט זיין נאשען אָנגעמאַכט, און ס'האָט איהם נאָך הנאה געטאָהן. געשטאָרבען איז ער נאָך זייענדיג א בעהעלפערל, און טאקע ווייל ער האָט זיך איבערגענאשט...

קומענדיג אויף יענער וועלט, האָט מען גע'פסק'ענט אז איך זאָל צוריק מגלגל ווערען אויף דער וועלט, אין א גלגל פון א שוואַרצע קאץ. און זייענדיג בבחינת קאץ, זאָל איך זעהן מיין שלעכטע נאטור צו ברעכען; דהיינו; איך זאָל מעגן זעהן ליגען פאר מיר, דאָס בעסטע שטיקעל פלייש, די געשמאַקסטע פוטער, און איך זאָל'ס ניט טשעפען... נור לעבען פון הפקר; פון נאָס הייסט עס, פון דעם, וואָס א בעלבית'טע וואַרפט ארויס. אויך פון הפקר, טאָהר איך ניט רייסען פון א צווייטע קאץ'ס מויל. אויך זיך ניט אָקעגען שטעלען ווען א צווייטע קאץ; וויל, פון מיין מויל, עפעס אויס רייסען...

כך הוה; בין געבוירען געוואָרען א קאץ, א שוואַרצע, א געוונטע, וואָס וואָלט געווען געקאָנט די גרעסטע קאץ בייקומען, און דאָך האָב איך אלעמען פערשוויגען.

עס איז אוועק אזוי א שטיקעל צייט, איך האָב אלע קעץ דעם וועג אָבערטראָטען, מקבל געווען, ניט איין אונשולדיגען דראַפ פון קאץ, און געשוויגען.

געשוויגען און געהאָפט אויף דער מינוט שוין, איך זאָל קאָנען קומען אויבען פאר'ן בית-דין של מעלה, א ריינער, אן איבערגעקומענער אויף מיינע זינד.

אין א פריהלינג נאכט, ווען איך בין געלעגען אין א ווינקעלע פון א הויף גרוזשענדיג א ביינדעל פון הפקר; איך טהו א קוק, האַפט א קאץ, ארויס פון א קאמער, א קליין יונג היינדעלע, עסט עס אויף. שפעטער צו, קומט זי מיט א צווייטע היינדעלע, און עסט עס וויערער אויף, נאכדער, מיט א

דריטעס און דאָס אויף צו רעכט געמאַכט.

פערטיג געוואָרען מיט די דריי יונגע היינדרעלעך, האָט זיך די קאַיִן צוגעלאָזט צו מיר אויף, דעם ביין פון מיר אוועק צו נעהמען.

עס איז מיר געקומען דאָס גאַנצע קאָצעשע בלוט אין פנים אריין. סטייטש? האָסט דריי היינדרעלעך אויפגעגעסען! און ווילסט נאָך אויף מיין ביין פון מיר צו נעהמען? איך האָב מיך מיט רציחה אויף יענער קאַיִן געוואָרפען, און זי גענומען בייסען...

אויף אונזערע קולות, זיינען זיך אלע שכנים פון הויז צוזאמען געלאָר פֿען, אויף די בעל־הבית'טע פון די אויפגעגעסענע היינדרעלעך.

די בעל־בית'טע, געוואויר ווערענדיג פון איהר היזק, און דענקענדיג אז איך בין די שולדיגע, האָט זי זיך גלייך אויף מיר געוואָרפען, און מיך גע־כאַפֿט.

אַנפאַנגס, האָט זי מיך אויפגעהאַנגען מיט א שטריק אין מיט'ן שטוב, און מיך מיט ריטער גענומען שמייכען. שפעטער צו ווען מען האָט געזעהן אז דאָס אלעס הרג'עט מיך ניט, איך לעב דאָך, האָט מען מיר אָנגעבונדען שטיינער ארום מיין האַלז, מיך אין א טייף ארונטער געלאָזען, און אין וואַסער האָב איך מיין קאָצענע נשמה אויסגעהויכט.

קומענדיג פאר'ן בית־דין של מעלה, האָט מען גע'פּסס'ענט; ווייל איך האָב מיין לעצטען נסיון ניט געקאָנט ביישטעהן, זאָל איך וויעדער מגלגול ווערען, נור איצטיגעס מאָל אין א מענשען שוין אלס דבוק, און זעהן דורך דעם מענשען א תיקן צו האָבען...

ארוינטער קומענדיג אויף דער וועלט, האָב איך גענומען זוכען א מענשען, אין וועמען איך זאָל אריין אלס דבוק?...

עס איז אוועק א שטיקעל צייט. איינמאָל; איך טהו א קוק; שטעהט די אשה און נאָשט פון א פרעמדען טאָפּ אוינגעמאַכט; וואָס מען האָט איהם צו איהר. אין שאַפּע אריינגעשטעלט, צו האָבען, ווען עס איז, א קראַנקען מיט וואָס דאָס האַרץ צו דער שאַפּען. און איך בין גלייך אין איהר אריין...

באלד האָט זיך דער דבוק צומיאַקעט, אזוי יאָמערליך, אז ס'איז ביי אלעמען טרעהרען געשטאַנען אין די אויגען.

ר' העשעלע ז"ל, האָט זי באלד אוינגעשטימלט. איהר מבטיח געווען א תיקן, נור ערשט אין א צייט ארום.

דערווייל זאָל זי זיך אויפהאַלטען אין זיין עזרת נשים, קומען אלע פרייטאָג צו נאכט נעהמען ביי איהם וויין פון קידוש.

תיכף איז די אשה אוועק צו ר' העשעלען אין עזרת נשים, און געווארט

אויף א תיקן...

און ר' העשעלעס נאָמען האָט אויך גענומען קלינגען.

פערטער רבוק.

בלילה ההוא, אין א פינסטערע, רעגענדיגע נאכט. טרעפט זיך אזא מעשה;

עס האָט געוואוינט אין איהם'ס ז"ל'ס שטאָרט א גרויסער עושר, אין די מיטעלע יאָהרען. געווען אן אנהענגער אין ר' משה'לען, דעם מיטעלסטען זוהן, פון איהם זכרוננו לברכה.

געווען איז ער בטבע; א גרויסער קמצץ, ניט פערגונגען זיין בנייבית דעם בוסען אין מויל אריין, נאָך געזעהלט די לאָקישען אין טאָפּ אריין; געזעהען די המוצאות-חלות זאָלען זיין ניט צו גרויס, מען זאָל חלילה קיין גרויסען ביסען ניט מאַכען. — דעם לאָמפּ אָנגעצונדען מלילה שבת לליל שבת, און אויך דאן — ערשט מיט א קליין פלעמעלע, קוים וואָס מען האָט איבער דער שטוב די שיין געזעהן. ציהן-העלצלעך פלעגט ער שפאלטען אין פיער רען... פון ארעמע-לייט; איז אָב גערעדט! — פאר די אויגען ניט געלאָזען... איבער זיין קמצנות איז זיין גאנץ הויזגעזינד פון דער וועלט געגאנגען, און ער איז איבערגעבליבען איינער אליין...

עס איז אוועק א קליין שטיקעל צייט, פלוצים אין א פינסטערע, רע-גענדיגע נאכט; נעהמט דער עושר רייסען די מלבושים פון זיך, און האַלט אין איין שרייען ניט מיט זיין קול; „געוואָלד! אידען, ראטעוועט! איך זינק ווי קרח! אידען! מען וועט באלד ניט זעהן קיין זכר; ניט פון מיר, ניט פון מיין גאנץ פערמעגען!“ און טאקע באלד נעהמט ער לויפען צו ר' משה'לען. ער, זאָל לעבען, זאָל איהם א תיקון געבען.

לויפענדיג; נעהמט ער דערווייל האקען די שויבען אין יענע דריי טויר לען שטאָרט וואו עס וואוינען די איבעריגע דריי קינדער פון איהם זכרוננו לברכה...

אנקומענדיג פאר ר' משה'לען, איז דער עושר מיט א בכיה ארויס, געדריסען פון זיך די האָר פון קאָפּ, געשריגען; אז ער איז א גלגול פון קרח'ן, אז ער זוכט שוין א תיקון יאָהרען, זייט משה רבינו צייטען.

שוין מגלגול געווען אין פערשיעדענע מינים בעשעפנישען, און זיין נאטור אלץ ניט געבראָכען, איצט אין דעם גלגול, איז ער נאָך איז דער זעלבער און ער פיהלט, אז אָט, אָט! וועט ער נעהמען זינקען, ווי דאן, אין דער מדבר. ער בעט ביי איהם זאָל לעבען א תיקון, און צוואויינט זיך בקול רם... אויס הערענדיג די מעשה, האָט ר' משה'לע איהם געהייסען שווייגען, גענומען איהם טרויסטען, ער וועט איהם א תיקון געבען, נור ערשט אין א צייט ארום, דערווייל זאָל ער אהיים געהן, און זעהן צו קומען צו איהם אלע פריה מאַרגען צו זיין תהילים זאָגען, און ווען ער וועט צו קומען צו די

קאפיטלען פון די „בני קרח“ זאל ער מיט איהם נאך זאגען, וואָרט נאָך וואָרט...

תיכף איז דער עושר אהיים געגאנגען בערהייגט, גלייך ווי ס'זאל מיט איהם נאָך ניט פאסירען, און מען האָט געזעהן בחוץ ראָס גרויסקייט פון ר' משה'לען...

אין פלוג, איז דאָך דוכט זיך אלעס גוט; ביי אלע דאָ דבוקים; אלע פיער זיהן האָבען ביי וועמען זייער גרויסקייט ארויס צואווייזען, און אלע, זעהט מען בחוץ זיינען גרויס שבגרוים, דארף דאָך דוכט זיין שטיל? הני מילא; ווען וואָלט דאָס גערעדט געווען; ווען מיר זאלען האָבען צו טאָהן מיט מענשען, ניט מיט דבוקים.

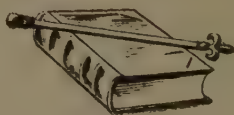
זיי — די דבוקים — פערשטעהט איהר מיך פערדריסט נאנץ שעהן די מעשה, פון'ס פיערטען דבוק, למאי האָט ער אויסגעקלאָפט די שויבען אין די נאָסען פון זייערען זאל לעבען?

אויפ'ן צווייטען טאָג, זיינען זיך מיישב יענע ערשטע דריי דבוקים, און געהמען האָקען שויבען אין ר' משה'לעס נאָס. און ניט בענוגט זיך מיט האָקען שויבען אליין, נור האָבען נאָך גענומען שלאָגען מכות רצח, יעדען איינעם וועמען זיי האָבען אָנגעטראָפּען פון ר' משה'לעס צד...

ס'פערשטעהט זיך אז דער פיערטער דבוק האָט אויך ניט געשוויגען, געלאָפּען איבער יענע טיילען שטאָרט, און דאָרט געשלאָגען אָהן רחמנות וועמען; ער האָט אָנגעטראָפּען...

ס'איז געוואָרען אין שטאָרט פחדים. איפער די דבוקים איז מען ניט זיכער געווען מיט'ן לעבען, אין גאס זיך צו ווייזען.

והעיר נבוכה! די שטאָרט מענשען האָבען זעהר פיעל געליטען. נור געליטען און געשוויגען, געשוויגען און געליטען, א ברירה האָבען זיי געהאט? געה העלף דיר נעגען דבוקים, רחמנא ליצלן!

דער שלום.

דאָס מחלוקת ברענט; בלוט גיעסט זיך אין די גאסען. טוידטע פון אלע צדדים צעהלען זיך שוין אין צעהנדליגער. פון פערוואונדעטע איז אָבערעדט. כמעט קיין איין גאנצער מענש ניט דאָ אין שטאָדט. ביי איינעם פעהלען די צייהן אין מויל, ביי א צווייטען אן אויג, א דריטער האָט די חוליר נופלים פון דעם, וואָס מען האָט איהם דעם קאָפּ אויף געשפּאַלטען... און ז. וו., און אלע פיער זיהן זענען איינגע'עקשנ'עט; ווילען ניט אָבטרעטען פון שטאָדט. ביי אלע געפינען זיך מענשען וואָס האַלטען אן אויג אויף דעם, ווער עס געהט צו א צווייטען. מופתים ר"ל ווי אָבעשטאָרבען, און נעהמט זיך אמאָל בער ווייזען א מופת איז דער סוף, אז ס'לאָזט זיך אויס מיט גאָר ניט. ס'איז „זה בלעו זה פלטו“, וואָס איין זעהן טהוט אויף, איז דער צווייטער זעהן מקלקל. דער המון קרעכצט, די פנים'ער פער'חושכט, יעדער איינער קוקט אויס, ווי א קוימען פון א חורבה, וואָס איז שוין לאַנג וויסט אָהן מענשען ניט דאָ קיין פייער! קיין ברען. ס'איז קאלט! ס'פריהרט אלע גלידער... אָבעשטאָרבען די מופתים!...

געפינט זיך אָבער צווישען די פיער דבוקים, א יונגער מאַן, א גרויסער קנאי, וואָס ער ז"ל, האָט נאָך אויף געזאָגט אז ער — דער יונגערמאן — האָט אין זיך, די נשמה פון פנחס בן עלעזר בן אהרן הכהן. אין א נאכט, מען טהוט א קוק, לויפט יענער דבוק מיט א פלאַקער פייער אין האַנד, גלייך צו ר' בעריניוס גאס, און איידער מען האָט נאָך צייט געהאָט רעכט זיך ארום צו זעהן, הערט זיך פלוצים א קול; ר' בעריניוס גאס ברענט;

לויפט מען גלייך אריין צו ר' בעריניו! — רבי! אייער גאס ברענט! דעהערט ר' בעריניו, פון דער שרעקליכער בשורה, האַפט ער שנעל, טהוט זיך אָן דעם ברייטען גארטעל זיינעם, האַפט א ספר"ל אין האַנד, און לויפט צום פייער.

צוגעקומען נאָהענט צו דער ברענענדער שטוב, האָט ר. בעריניו גענומען לעהרנען מיט א ברען, פון'ם ספר"ל, מיט סכנות, און גענומען שפּריצען אויף דעם הויז מיט שמות קדושים... וואָס און לא שמע...

און נסי נסים; עס שפּריצט מיט וואַסער פון אלע זייטען, דאָס הויז ממש ווייזט אין וואַסער. מען זעהט בחוש ווי דאָס פייער לעשט זיך... א מופת! און מען געהמט שרייען יחי הרבי ר' בעריניו!

לויפען יענע צדדים מיט דער בשורה צו זייערע. שמייכלען זיי, און תוך כרי דבור, נעהמט דאָרט ברענען און פלאַקערען מיט סכנות. עס נעהמט פשוט רעגענען מיט גאנצע צונגען-פייער פון הימעל, און עס ברענט... ביי

דער לעצטער שטוב אין גאס.

הרעכצט ר' בערניני, און מורמעלט; „מען קאן גאר נישט טהוען; נישט דאָ דעם טאטענס ז"ל'ס שטעקען... עס נעהמט שלאָגען פון די אויגען עצבות, ממש טרערען גיעסען זיך פון זיי... און כהרף עין, ברענט גרונמל'ס גאס.

לויפט מען צו ר' גרונמל'ן מיט דער בשורה, זעהט מען אז ס'איז אומ-זאנסט דאָס לויפען זאָגען, נאָך פריהער געוואוסט פון דעם. ער שטעהט שוין נרייט, אנגעלאָרען מיט פערשיעדענע ספרייהסגילות, לאָזט זיך לויפען תיכף צום פייער און נאָך איהם אלע זיינע חסידים...

ר' גרונמל נעהמט קעמפפּען מיט די פלאַמען. וואַרפט סגולות נאָך סגולות, און מען זעהט בחוש ווי זיי ווירקען, עס נעהמט דישען דאָס פייער, גלייך ווי שוועהרע משאות זאָל פון הימל פאלען, אָט פלאַקערט ארויס א פלאַם, אין אָט פאַלט עפעס ארויף אויף איהם און דער פלאַם זינקט איין. אלעמענס הערצער ווערען פרייליך, און מען נעהמט שרייען; יחי הרבי ר' גרונמל!...

פּלוצים הויבט דאָס פייער צו וואַרפען פייערדיגע צונגען, נישט איינצור-לעשען, און באלד טרישטישען די באַלקענס פון הויז. און נאָך דעם הויז; די גאַנצע גאס ר' גרונמל'ס. ביי'ס לעצטען הויז האָט ר' גרונמל ארויס געק-רעכצט; געה טהו? ווען זיי דאָרט זיינען מקלחל, און ער איז אוועק מיט'ן קאָפּ געבויגען ווי אן אבל ר"ל... פלוצים — עס ברענט ר' משה'לעס גאס... און טאַקע באלד אויך ר' העשעלעס גאס...

ר' משה'לע און ר' העשעלע, זיינען שוין געשטאַנען נאָך פון פריהער אָנגעלאָרען אין זייערע העכע איינער מיט'ן מגלה טמירין, דער צווייטער מיט'ן עמק רפאים, און געהאַלטען די אויגען אויף זייערע גאַסען, געוואוסט אז ס'וועט זיי אויך נישט שאַנעווען.

זיי נעהמען לעישען ברוח פיהם. פשוט מיט'ן מויל, און מען זעהט בחוש ווי עס לעשט זיך, עס ווערט ווינדטען מיט סכנות, וואָס טרייבט די פלאַמען אלץ ווייטער, ווייטער פונגאס... און מען נעהמט שרייען:

— יחי ר' משה'לע! —

— יחי ר' העשעלע! —

שווייגען אָבער נישט יענע צוויי, מען זעהט בחוש דעם קאַמפּף; אָט בלאָ-זען זיי דאָס פייער אוועק פון גאס, אָט בלאָזען יענע דאָס פייער צוריק צום גאס... און א קאַמפּף! זאָל גאָט שומר ומציל זיין! ממש טויכען שוויים גיעסען זיך פון ר' העשעלען און ר' משה'לען... און פלוצים עס ברענט דער הויף!

ווערט א גרויסער געוויין. סטייטש! דער הויף הקדוש! וואו ער ז"ל פלעגט יום ולילה לעהרנען, וואָס האָט איהם אליין געבויטעט. בידיו הקדושים, געלייגט דעם פונדאמענט. נעהמט מען לויפען צו די פייער זיין זאָלען שלום

מאכען, האָט'ש ראַטעווען דעם הונד... נור ס'איז שווער, אלע פיער איינגע-
 עקשע'נט און אלע מאכען אוועק יאוש'דיג מיט דער האַנד...
 בעלות השחר, ווי ס'האָט נור אָנגעהויבען צו טאָנען, האָט מען די שטאָרט
 געזעהען אין א בארג אַיש... און אלע האָבען גענומען געסען טייכען טרעהרען
 אויף דעם חורבן. פונקט ווי אויף חורבן בית-המקדוש...
 איינזעהענדיג; „כמה גדול כחו של מחלוקת“; ווי שטארק מחלוקת
 שאָרט, האָבען זיך אלע פיער זיהן ז"ל'ס צופאַהרען אין בעזונדערע שטעט,
 זיך אויף געשטעלט אימליכער א בעזונדערע הויף, און געמאכט צוריק שלום.
 אויס גערעדט צווישען זיך, אז קיינער טאָהר זיך ניט בעזעצען אין איהם'
 ז"ל'ס שטאָרט, קיינער טאָהר זיך ניט מישען אין'ם צווייטענס מופתים, און
 ס'איז געוואָרען שלום... זייט דאן; האַפט זיך, ווען ניט ווען דאָך אמאָל
 ארויס א מופת אָהן קלקול, וואָס ס'איז דאָ וואָס צו זעהן...
 ווען אלע זיהן זיינען זיך פון איהם'ס ז"ל'ס שטאָרט צו פאַהרען, האָט
 א גרויס ליכט אויף דער שטאָרט גענומען שיינען, וואָס צוליעב דעם מחלוקת
 האָט מען עס פריהער ניט אָנגעזעהן... געקומען איז דאָס גרויסע-ליכט-ער-
 שיינונג פון איהם'ס זכרונות לברכה'ס קבר...

זכרוננו לברכה'ם קבר

(פון ר' יונה'טשעלע מלמד'ס מעשה'לעך.)

(די מעשה האָט ר' יונה'טשעלע מלמד דערצעהלט, אין א דאָנערשטאג ביינאכט פאר אונז יונגע לייט, ווען מיר זיינען מיט איהם א משמר אויף געווען.)

אמר ר' יונה'טשעלע מלמד! האָט ר' יונה'טשעלע מלמד געזאָגט; איהם'ס ז"ל'ס כח אחר הפטירה, קאָן מען זאָגען, איז א ריכטיגע כפירה אויף יענער חברה'ס רייד, וואָס ווילען לייקענען און השארת הנפש; — אז „כיון שמת אדם, איז שוין ר"ל בטל זכרו". אָט צו יענער חברה קאָן מען זאָגען פאָהרט צו איהם'ס ז"ל'ס קבר, און איהר וועט באַלד חרטה האָבען אויף אייערע זינדיגע רייד. ווארום ביי איהם'ס ז"ל'ס קבר זעהט מען בפועל ממש ווי טויזענדער מענטשען ווערען געהאַלפּען פונקט ווי בחייו, און גאָר די לעצטע צייט, טרעפט מען שוין דאָרטען א סך אפילו פון אונזערע שכנים, די גוים...

אָנגעהויבען האָט זיך עס פון א „פרייז", א גרויסער עושר, און א גרוי-סער אוהב ישראל; געהאַלטען כסדר אידען ארום זיך; וועמען אים מעקלער, וועמען ביי דער פאכט, און וועמען גלאט אזוי. עס איז אוועק א גאנץ לאַנגע צייט וואָס ער האָט קיין קינד ניט געהאַט, אויסגעווען, קאָן מען זאָגען, ביי די גרעסטע פראָפעסאָרען, און קיין הילף ניט. צום לעצט, געהערט די אידען און געפאָהרען צו איהם ז"ל'ס קבר צוזאַמען מיט דער פריצה.

און דער נס איז געשעהן ווען די „פריצה" האָט נור דאָס הייליגע קבר בע-ריהרט, האָט זי באַלד ממש דערפיהלט אז זי איז מעוברת.

און פון דעם „פרייז" זיינען געוואויר געוואָרען אנדערע פריצים, פון די פריצים, פראָסטע פויערים, און איצט איז פון זיי ענג אין שטאָדט.

כידוע האָט ער ז"ל קיין אוהל ניט ארום קבר, אום ניט צו פערשטעלען דאָס גרויסע ליכט וואָס שלאָגט פון יענעם הייליגען קבר. רייזענדע אדער גלאַט בעל עגלות דערצעהלען: אז אין די פינסטערע נעכט, ווען די לבנה שיינט ניט, דאָרף מען ארום יענער סביבה פון איהם ז"ל'ס קבר קיין שום שטורקאץ ניט ברענגען, פון דער ליכט וואָס שטראַהלט ארויס פון'ם קבר, זעהט זיך כמעט ווי ביי טאָג.

איהר מענט הערען א געשיכטע וואָס האָט זיך געטראָפּען אָט דאָ ניט לאַנג: עס פאָהרען זיך רייזענדע, אידען סוחרים, די נאכט איז א פינסטערע, ממש פון די, ווי אין מצרים... און עס לייכט זיי צו, א וואָלליכט, ווי ביי טאָג געהמט מען פרעגען ביי'ם בעל'עגלה פון וואַנעט קומט די ליכט? און ער

ענטפערט ווי דער אמת — פון איהם'ס ז"ל'ס קבר.

זיצט בשעת מעשה א יונגערמאנטשיק א געכאפטער שוין ר"ל, אנגער-
לעזען זיך אין די ספרי חיצונים און לאכט... נעהמט דאס געבען צו פער-
שטעהן על פי שכל, אז די ליכט קומט פשוט פון'ס פעטקייט וואס די ביינער
פון די מתים שלאגנען פון זיך ארויס, אז פון יעדען בית הקברות שלאגט
ארויס א ליכטיגקייט ביי נאכט, אפילו פון זייערע להבדיל. איי ווארום זעהט
זיך דא א גרעסערע ליכט? איז שולדיג אין דעם, דעם מענשענס כח הרמיון.
איינגערעדט זיך, און עס דוכט זיך אז ער זעהט ווירקליך א גרויסע ליכט!
נעהמט צו"ש איהם אליין, גלויבט ניט, און ער זעהט ניט אזא גרויסע ליכט
ווי זיי זאגען.

מא! וואס זאל איך אייך זאגען. עס נעהמט ניט קיין צוויי מינוט,
און דער יונגערמאן נעהמט שרייען ניט מיט זיין קול, געוואלד! אירען!
איך פערליר מיין-דיאה, און ער איז בלינד עד היום.

וואס תאמר? זאל ער פאָהרען צו איהם'ס ז"ל'ס קבר און געהאָלפֿען
ווערען? איז דער תירוץ דער קבר לאַזט איהם אָבער ניט צו. אפילו מיט א
קוויטעל פאר זיינעט וועגען קאָן מען ניט צוקומען, יעדעס מאָל ווען מען
נעהט מיט א קוויטעל פאר דעם פארשוין וועגען, קומט אן א רוח סערה און
רייסט עס פון האַנד ארויס.

ניט בלויז לכתחילה געהאָלפֿען צו ווערען, איז שווער צו צוקומען צו
איהם'ס ז"ל'ס קבר, דער וואָס איז ניט ווערט? נור אפילו אז מען ווערט
שוין גאָר געהאָלפֿען און מען פערזינדיגט זיך, ווערט מען צוריק בעשטראפט
— און הערט נאָך א מעשה'לע.

ווי ס'איז ידוע! ווערען ביי איהם'ס ז"ל'ס קבר געהאָלפֿען א סך קריסטען
מיט קינדער, און ווען מען פרעגט דעם איצטיגען, ר' בער זאל לעבען, געוואלד!
צו וואָס? איז דען פעהאנדען ווינציג גוים וואָס דריקען און שטיקען איצט?
ענטפערט ער כהאי לישראל. איינס; איז דאָ אזוי פיעל גוים זאל זיין מיט נאָך
איינעם. קיין גרויסער אונגליק איז'ס ניט. צווייטענס וועלכער גוי עס ווערט
געהאָלפֿען מיט א קינד, מעגט איהר בטיח זיין, אז דאָס קינד וועט זיין אן
אוהב ישראל.

און ווי ס'איז ידוע, איז אמאָל א גרויסער פריץ, אן אוהב ישראל גע-
האָלפֿען געוואָרען מיט א בן פון איהם'ס ז"ל'ס קבר. מאַכט זיך א מעשה, דער
פאָטער שטאַרכט, און דער זוהן, נאָך קיין 18 יאָהר ניט אלט צייגט ארויס
אזא שנאה צו אידען ניט נאָך צו דערצעהלען. טרייבט ארויס דעם פאָכטער,
דעם מעקלער, כמעט אלע אידען פון זיין דאָרף. פאָהרט מען אוועק צו איהם
ז"ל'ס קבר מיט א קוויטעל. וואָס זאל איך אייך לאַנג ברייען? ס'קוויטעל
איז נאָך ניט געקומען צום קבר, איז שוין אָנגעקומען א ידיעה, אז דער יונגער

פריץ ימח שמו, איז אוועק ערגיץ אין אויסלאנד און עד היום הערט מען ניט פון איהם...

אויף מיט אהינו בני ישראל טרעפט זיך אזעלכע מיני מעשיות. איין מעשה'לע בלויז וועל איך אייך דערזעהלען וואָס ס'האָט זיך ערשט לעצטעס יאָהר געטראָפּען: עס קומט ממרחקים אן א איד, געהט אויף צוויי קולעס און אהיים פאָהרט ער שוין אויף א פוהר. איהר פערשטעהט, שוין ר"ל ניט געקאָנט געהן אויף קיין קוליעס אויף. ווערט דאָך א רעש צווישען אנשי שלומינו. מען שטעלט זיך ארום דעם איד, מען פרובט ריידען מיט איהם, ווייזט זיך ארויס, דאס ער איז א גרויסער למדן. ווערט די זאך נאָך מעהר קשא און מען פרעגט זיך שוין גוט נאָך. און אָט וואָס דער איד האָט דער-צעהלט:

קומען קומט ער פון א גאנץ ווייטע שטאָרט, פון בלויז, מתנגדים און לוטוואקען. פעהראן דאָרט א פאָר געזעהלטע חסידים פון איהם ז"ל, און הערענדיג פון די חסידים נאָך דערזעהלען, דאָס גרויסקייט פון איהם ז"ל'ס קבר, ווערט ביי די מתנגדים א געלעכטער, און מען וועט זיך די זאך אויס צו יויזען און אָב צו לייקענען. נאר, מי ומי החולכים? ווער וועט פאָהר רען מיט אזא שליחות אהין? א פראָסטער איד א בעל מום וויל ניט, צו וואָס? ווארום אויב פאָהרען? וועט ער שוין בעסער פאָהרען מיט אמונה, טאקע געהאָלפּען צו ווערען. פאלט אויף מיר, אזוי ווי איך גלויב ניט אין קיין שום כּשוף, און אין קיין נסים, זאָל איך פאָהרען און מען וועט זעהן... איהר הערט א כח פון איהם ז"ל, נאָך דער פטירה? ווארום, ער איז דאָך געפאָהרען ווי יענע צוויי מרגלים, לכתחילה מיט דער דעה צו ברענגען שלעכטס. און געכאַפּט זיין פסק...

חני מילין; — א גאנץ יאָהר. רוקט אָבער אָן אלול איז גאר פלאי פלאים, מענטשען כחול הים פון ארבע פינות עולם, נור וועגען דעם אין א צווייטער מעשה.

אלול ארום קבר.

(פון ר' יונה'טשעלע מלמד'ס מעשה'לעך.)

גאנץ אלול רופט זיך אין איהם ז"ל'ס שטאָרט — דער פיער וואכער-דיגער ייר. מען טרעפט דאמאלס דאָרט, כמעט פון דער גאנצער וועלט, פערשיעדענע מענשען מיט פערשיעדענע קרענק.

ארום בית הקברות וואו דאָס קבר גפינט זיך, ציהט זיך ווי ווייט דאָס אויג קאָן נור זעהן. שערענגעם פון אידען לומדים, מיט פערשיעדענע מינים סחורות. אלץ רוחניות'דיגע... כדומה למישל: א טייל שטעהן מיט ציצית גערעהט לאור הקבר, און ווער עס קוישט זיי בשעת קריאת-שמע פיהלט אזא תענוג ווי ער וואָלט געקוישט די שכינה. א טייל; מיט קמיעות וואָס העלפען צו וואָס איהר ווילט. און א טייל מיט ביינדלעך, ביינערנע בייגעלעך, א סגולה פאר א גוט אויג, אויף גרינג צייהן האָבען אָדער צו זעטען דעם הונגער. די קליינע קינדער וואָס זייערע מאמעס האָבען ניט גענוג מילך...

הויז זיי, צייהען זיך שורות פון קוויטלעך-שרייבערס פון פערשיעדענעם עלטער, איהר קאָנט דאָרט טרעפען יונגע לייטלעך, „עגון'ס" וואָס די ווייבער זיינען פון זיי אוועק צוריק צו זייערע עלטערען, ווייל זיי זיינען גרויסע שלים'מזל'ינקעס וואָס קאָנען קיין צוויי גראַשען ניט פערדיענען. אויך טרעפט איהר דאָרטען מלמדים וואָס בעל בתים האָבען פון זיי די קינדער ארויסגענומען, ווייל זיי טויגען אפילו פאר קיין מלמדים ניט, דעסט גלייך כען טרעפט איהר דאָרטען; בטלנים, פרושים, צו גלאַט אזעלכע וואָס ווילען ניט וויסען פון דאגת פרנסה.

נור דענקט ניט דאָס אזוי גיך לאָזט מען צו, צו זיין א קוויטלעך-שרייבער, אמת, קיין קלאַסען ווי ביי זיי להבדיל דארף מען ניט בעלייגען, אויך פרוכט מען ניט אויב מ'קאָן גוט שרייבען, פערקעהרט; וואָס ערגער איז בעסער, ווארום ניט דאָס שרייבען איז דער עיקר נור די כונה — נור פרוכען פרוכט מען אויב ער האָט א פעהלער פון א כלי קודש? אדער גאר שוין א צובראָך כענע שברייכלי, וואָס הוסט מיט דער נשמה...

ארום די קוויטלעך-שרייבער'ס געפינט זיך אן עולם, טאטע זיסער! כחול הים. אויסגעמישט אידען, און להבדיל פון זיי, ואם תאמר? וואָס פאָהרען זיי אויך מעהר אום ר"ה אלול? איז דאָ אויף דעם טעמירטעמים;

איין טעם; זיי זעהן דער איד פאָהרט דאמאלס, מעהר ווי געזעהנליך, פאָהרען זיי אויך. נאָך א טעם, א גאנצען זומער געווען פערנומען מיט די פעלדער, ניט געהאט קיין צייט ריכטיג ארום צו קוקען זיך. האָבען איצט, נאָך דער תבואה ארונטערנעמען דערזעהען אלעס. ביי איינעם וויל זיך די

קוה ניט מעלעקען, ביי א צווייטען לעהגען זיך ניט די היהנער. ביי א דריטען האָדעווען זיך ניט קיין שרצים... און פון זיי אליין איז ענג אין שטאָדט... דאָך האָט זיך ניט געטראָפּען מען זאָל זאָגען; „צר לי המקום! ווערט ענג אין שטאָדט, פערנעהמט מען אונטער דער שטאָדט ביז צו זייערע דערפער כמעט. ס'גיבט ניט די קראנקהייט, וואָס ס'געפינט זיך בתוך אחינו בני ישראל זי זאָלען ניט זיין דאמאלס ארום איהם ז"ל'ס קבר. איהר טרעפט דאָרט דבוקים אלערליי, אזעלכע כדומה, וואָס קרעהען ווי היהנער, מיאסען ווי קען, בילען ווי הינט. און אזעלכע, וואס שווייגען ווי די וואַנד, און גאָר אזעלכע וואָס ריידען פאר פייער און וואַסער, על השם ועל משיחו, ר"ל! און ער ז"ל טענה'ט זיך מיט זיי אויס פונקט ווי בחייו.

בעיני ראיתו; איך האָב אליין געזעהן דעם מענטש וואָס איז דערביי געווען; ווי א דבוק האָט זיך אויסגעטענה'ט פאר איהם ז"ל'ס קבר, דער-צעהלט פאר'ן קבר פון א, ביז ת. וואָס ער איז געווען אין אלטען גלגול, און מיט וואָס ער האָט זיך פערזינדיגט? און ווי אזוי ער איז אריין אין דעם מענטשען.

נור דאָס גרויסקייט פון איהם ז"ל'ס קבר האָט מען ערשט געזעהן אָט דאָ ניט לאַנג:

ווי ס'איז ירוע, פאָלען דאָך זייערע הייליגע טעג, ווען זיי פאָהרען זיך צוזאמען צו זייערע הייליגע ערטער. אָפּט אום אלול. פערדריסט עס זייערע גלחים, סטייט'ט? ביי זיי כמעט קיין הינט ניט. און דאָ להבדיל קעפּ אויף קעפּ. נעהמען זיי בונטעווען די גוים; און עשו וואָס פערשטעהט ער? מען זאָגט איהם שלאָג זיידעס! איז ער גרייט. אויף דעם איז ער דאָך פערשאַלטען געוואָרען „על חרבך תחיה“.

מילא פאָלט פחדים אין שטאָדט, מען פערהאקט טהיר און טהויער, און אלע אידען, מטף ונשים לויפּען זיך בעהאַלטען אויף דעם בית הקברות וואו איהם'ס ז"ל'ס קבר געפינט זיך... צוזאמען גענומען האָבען זיך אלע גוים, פון א סך ארומיגע דערפער. און אלע מאַרשירען מיט צלמים און פעהנער אין די העגד. און גלייך אין שטאָדט אריין, און פון שטאָדט גלייך צום בית עלמין וואו עס געפינען זיך די שטאָדטישע אידען און טאקע אויך איהם ז"ל'ס קבר, מיט דער דעה; להשמיד ולהרוג...

איז'ן אָבער נור צוגעקומען א קליינע שטרעקע צו איהם ז"ל'ס קבר, איז זיך אזוי לייכט זיך ניט געגאנגען. זיי פרובען שטעלען א פוס, און האפּען צוריק... צו לעצט געפאלען פאר די גלחים פיס גע'צלם'ט זיך. זיי קאָנען ניט געהן. איינער טענה'ט; ס'איז איהם א שאָד די קוה וואָס האָט זיך אָנגעהויבען צו קעלבען פון איהם ז"ל'ס קבר. ער האָט מורא זי זאָל חלילה ניט אויפהערען צו קעלבען זיך, און אפשר גאָר אוועק פּאַר'ן. א צווייטען איז א שאָד די קינדער וואָס זיינען געבוירען געוואָרען פון איהם ז"ל'ס רבר. א

דריטען איז א שאָר די ברונען וואָס קוועלט מיט וואַסער פון איהם ז"ל'ס קבר. און — ס'געהט זיך ניט...

הני מילי; ביי די גוים וואָס פלעגען אמאָל פאָהרען צו איהם ז"ל'ס קבר; איז'ן אָבער צוגעקומען צו די גוים וואָס לא ידעו שמו, קיין מאָל ניט געפאָהרען. געהן זיי מיט חשק און נאָך זיי אלע, אפילו פון יענע. אָט זיינען זיי שוין געבען בית עלמין, מען הערט שוין דייטליך אויפ'ן בית עלמין זייער בלעקעצען... עס ווערט אויפ'ן בית עלמין חושך. מען וויינט, מען שרייט... צו לעצט, געזעהן אז צרה קרובה, איז'ן ארויס מאַנשים ונשים. געפאלען די גלחים צו די פיס, געוויינט, געבעטען, טענה'נדיג; וואָס זיינען מיר שולדיג? שיקען מיר דען שלוחים נאָך זיי? זיי ווילען קומען, קומען זיי. און איהם ז"ל'ס קבר האָט געהאַלפּען. די גלחים מיט'ן גאַנצען עולם זיינען בשלום צוריק אוועק אהיים. נור בתנאי; די אידען זאָלען פיר דעם, ווען עס וועט זיין זייערע הייליגע טעג, צו זייערע הייליגע ערטער אויך פאָהרען...

מילא, האָט מען צוגעזאָגט און מען פאָהרט. מ'קאָן זאָגען אז א דריטעל דאָרט איז פון אחינו בני ישראל, און יעדער איד וואָס פאָהרט אהין געהט דער ווייל מיט אביסעלע סחורה מיט זיך, ס'זאָל ניט הייסען מען פאָהרט חלילה צו זייערע געהאַלפּען צו ווערען. בינו לבינו ס'איז דאָ פרנסה בשפע; קומען זיי צו אונז, קויפען זיי איין אלעס נויטיגעס ביי אונז. פאָהרען מיר צו זיי, איז וויעדער מסחר. איהר פערשטעהט א כח פון איהם ז"ל אחר הפטירה? ווארום ווי ס'איז ידוע, האָט מען דאָך קיין מאָל קיין איד ניט צור געלאָזט צו זייערע הייליגע ערטער, ווער שמועסט א מסחר דאָרט צו מאַכען? און איצט האָט ער ז"ל זיי אריינגעגעבען אזא מחשבה...

און זייט יענעם אלול, איז כמעט קעפ אויף קעפ פון זיי אין שטאָדט און ס'איז דאָ שפע. מ'ווערט פשוט נתעשר. הלואי העלפט גאָט אין אלע איר דישע שטעדט אזעלכע גרויסע קברים ווי איהם ז"ל'ס וואָלט שוין דער דלות לאַנג ניט געווען אזא אָפּטער אורח ביי אונז, און איך וואָלט שוין לאַנג געהאט חתונה געמאַכט מינע ערוואַקסענע טעכטער...

יא! עיקר שכחתי — האָט ר' יונה'משעלע אויסגעפיהרט — זאָגט נור יונגע לייטלעך האָט איהר ניט ווער ביי אייך א האַלבען רובעל מיר צו לייען אויף שבת צו מאַכען. איך וועל זיך ביי אייך אויסצאָהלען, אי"ה, אלע וואָך צו 5 קאָפּיקעס, און אויב איהר האָט מורא מיר צו טרויען טו טרויעט דעם כביכול, וואָס זאָגט ולוי עלי ואני פורע. לייט'ס אויף מיין בטיחות איכ'ל בעצאָהלען.

וועדליג איך זעה געהמט זיך קיינער ניט צו דער קעשענע, און נאָך דער גאַנצער מעשה שטעלט זיך א קשיא, וואו געהמט מען צו מאַכען שבת? אוי זכותו יגן עלי, איך זאָל שבת מאַכען.

מיין זיידענס מאַגען ע"ה.

„בבוי זכרנא“ ווערליג איך געדענק האָט ער ז"ל אמאָל געזאָגט ביים טיש, כהאי לישנא;

„דאָס גרויסקייט פון'ם איד, און דאָס הויכקייט פון זיין נשמה, קאָן מען זעהן פון'ם מאַגען“.

כדומה למשל; האָט איינער א גרויסען מאַגען, מעגט איהר בטיח זיין, אז ער איז א גרויסער איד, און זיין נשמה הקדושה איז גאָר א הויכע, דעסט גלייכען פערקעהרט...

און שטארבט ביי איינעם אוועק זיין נשמה, שטארבט מיט דער איד, און דער מאַגען בלייבט ליגענען „כאבן שאין לו הופכין“ ער ריהרט נישט פון אָרט, קיין טראָפּען וואַסער וועט דער מאַגען דאָן אייך נישט איבערקאָכען.

דעסט גלייכען ווען ביי איינעם שטארבט דער איד, ער שמד זיך ר"ל, און בייט זיין נאָמען איד — בייט ער אויך זיין נשמה, ווי אויך זיין מאַגען, ער — דער מאַגען — מוז נעבאָד קאָכען אזעלכע אכילות אסורות. ווי חזיר, ראַקעס וכדומה... וואס ער איז דאָס קיין מאָל נישט געוואוינט געווען...

און פטר'ט איינער דעם מאַגען, אזוי פטר'ט ער באלד די נשמה, און דער איד שטארבט אב....

ולדבריו, נאָך איהם ז"ל'ס רייד, קומט אויס, אז מיין זיידע ר' ברוך קארלינער ע"ה, איז געווען דער גרעסטער איד אין זיינע צייטען. ווארום דאס גרויסקייט פון זיין מאַגען, איז גאָר נאָך צו דערזעהלען.

ביים פסח צום סדר, איז ווינציגער ווי פיער טעלער מרור נישט געגאנגען. ער וואַרפט אין'ם מאַגען אריין איין טעלער מרור, ער כאַפּט עס אריין ווי א צוקער-לעקעכעל. ער וואַרפט אהין אריין א צווייטען טעלער מרור, גלייך ווי נישט איהם מיינט מען. ער גיט איהם א דריטען, ער וויל נאָך. נור נאָך דעם פיערטען ערשט, האָט ער זיך א קרים געטאָהן, דאָס הייסט; געגעדען אַנצוהערען, אז ער פיהלט יוין אביסעל פון'ם ביטערניש וואָס די אידען האָבען געפיהלט, ארבייטענדיג אין מצרים.

אַבער טאָקע בלויז א קרים, עס זאָל איהם חלילה איבער געהן אן אויג? צו די שעה זאָל נישט זיין, ער זאָל א הוסט טאָהן? חלילה.

הני מילא! ווען-זשע איז דאָס גערעדט געווען? ביים מרור דוכט ביד, זעהט איהר אבער — מצה! איז געווען אָהן א שיעור! וואַרפט אריין פיעל איהר ווילט, און איהם — דעם מאַגען מיין איך — אָרט עס נישט. הערט א מעשה וואָס מיין טאטע ע"ה האָט מיר וועגען איהם דערזעהלט.

כידוע האָבען אלע אונזערע באַבעס געוואוסט דאָס גרויסקייט פון'ם אפיקומן. געוואוסט האָבען זיי למשל; גנב'עט מען אוועק ביי איינעם דעם

אפיקומן פון אונטער'ן קישען; אזוי מוז דער מאן זיצען אויפ'ן הסכד'כעט א גאנץ קיילעכדיג יאָהר, און ניט געריהרט פון'ם אָרט.

דעריבער ווען אונזער'ס א באַבע האָט געוואָלט עפעס אויספיהרען ביים מאן, איז געווען; צו גע'גנב'עט דעם אפיקומן.

איז אָבער מיין באַבע צייטעל ע"ה, טאקע דעם זיידען ר' ברוך'ס ווייב, געווען פון די ווייבער, וואָס באַטש אן אייגען ווייב, און דאָך ניט געוואוסט, דאָס גרויסקייט פון מיין זיידענס מאַגען ע"ה.

זי, פערשטעהט איהר מיך, איז שוין דאן געווען א בת ששים און האָט נאָך אַלץ געטראָגען דאס חופה קלייד. עס רעדט זיך האָט געטראָגען דאָס קלייד, די לאַטעס מיין איך. נור געווען איז'ס נאָך אַלץ דאָס חופה קלייד, און דאן ערשט, איז איהר איינגעפאלען צו בעטען ביים זיידען אויף א נייע קלייד.

זי נעהמט בעטען וועגען דעם מיין זיידען, ער לאַכט זיך אויס, אויס שרייענדיג; אַט דאָס הייסט אן השגה פון א בהמה-בצורת אידענע! ביי זעכ ציג יאָהר צייטעל, ווילסטו זיך פוצען?

זי נעהמט זיך שפארען, סטייטש! ברוך איך קאָן שוין לינגער ניט געהן, צו בלאָזען, עס איז א שאַנדע פאר מענשען. נור געהט רעדט צו אונז גרויסען איך, ווי מיין זיידע ע"ה איז געווען, ביי איהם האָט א ווייב געשפיר עלט אזא ראָלע, ווי די קאץ אין שטוב. פאַלט מיין באַבע אויף אן המצאה, און גנב'עט אוועק דעם אפיקומן פון אונטער דעם קישען.

מיין זיידע ע"ה קומט צו צום אפיקומן, הייסט ער שוין — ניט אפיקומן. נור, „געה זיך מיך“! ער טהוט א קוק אויף מיין באַבען. זי שטייט בעלט. א הא! אַט דו צייטעלע האָסט די קונץ געמאַכט? — רופט זיך אן מיין זיידע.

זי שטייבעלט.

געוואלד צייטעל קרוין? — הויבט דער זיידע ע"ה אן מיט גוטען — גיעב צוריק דעם אפיקומן? ווייסט דאָך דאָס גרויסקייט פון איהם, אז אָהן איהם איז ניט געריהרט פון'ם אָרט?

איך וועל דיר איהם ניט צוריק געבען. — איז מיין באַבע ארויס מיט לשון, ביז וועסט מיר ניט געבען א שבועה אז אויף שבועות אי"ה, וועסטו מיר מאַכען א נייע קלייד.

ביזט א בהמה, צייטעל! — ענטפערט מיין זיידע — מאַך דיר ניט נאָריש, ווען איך זאָג אז דו דארפסט ניט; דאפסטו ניט.

איז דאָך מיין באַבע צייטעל איינגעשפארט „אָבעטאָהן איז ניט אזוי גיך צוריק געטאָהן“, וויל זי ניט...

און כידוע; — ווי אייך אלע איז בעוואוסט — פלעגען אין יענע יאָהר רען הענגען די פלאַכטעס מצות אין שטוב, אונטער'ן באַלעקען. איין פלאַכטע

מצות איבער איין בעט, און די צווייטע איבערן צווייטען בעט.
הערסטו צייטעל; — רופט זיך אן מיין זיידע ע"ה — אויב גיעבסט
מיר נישט צוריק דעם אפיקומן? אזוי פטר איך דיר אוועק אָט די ביידע פלאַכ-
טעם מצות.

לאַכט זי, — און טראַכט ביי זיך, שוין איין מאָל אן איינערדעניש. איהר
פערשטעהט? געווען אן אייגען ווייב, און דאָך נישט געוואוסט דאָס גרויס-
קייט פון מיין זיידענ'ס מאָגען.

נעהמט דער זיידע ארונטער צוויי דוצען מצות, עסט זיי אויף כהרף
עין, און נאָך זיי א צווייטע צוויי דוצען. (דאָס מוזט איהר וויסען, ביי מיין
זיידען ע"ה איז אונטער צוויי דוצען נישט געגאנגען.)

מיין באַבע ע"ה טהוט א קוק! שוין באַלד איין פלאַכטע מצות גע-
פטר'ט, ווערט איהר פינסטער פאר די אויגען, וואו וועט זי נעהמען מצות
אויף די צווייטע טעג? ...

ווער מיינט איהר האָט אויסגעפיהרט? טאָקע מיין זיידע ע"ה. און
דאָס צו פערדראַנקען האָט ער געהאַט, דאָס גרויסקייט פון זיין מאָגען...

אפּשר דענקט איהר, דאָס ער האָט חלילה געהאַט פון זיי „חולה מעים“,
ווי היינטיגע מענשעלעך בענותיגן הרבים. עס הייבט זיך נישט אָן.

איהר הערט? דאָס גרויסקייט פון מיין זיידענ'ס מאָגען! ע"ה.

מיין טאטע, ר' מאָטעל! קאָן מען זאָגען, איז אויך געווען א גרויסער
איד, און במילא געהאַט א גרויסען מאָגען. פאָרט נאָך מיין זיידענ'ס א קינד
געווען! נור צו מיין זיידענ'ס מאָגען, קאָן מען זאָגען איז נאָך געווען אַ גאנצן
ווייטער מהלך.

ביז 50 יאָהר איז געווען נאָך צו דערליידען. נור נאָך 50, האָט ער זיך
איין מאָל ביי א טעלער מרור אזוי פעררהוסט, דאָס באותה לילה נאָך, האָט ער
בעקומען א פעהלער.

נור דענקט נישט, אז דער פעהלער האָט איהם געאַרט, איהם צוריק צו
האַלטען פון כּנהג אבותיו? חלילה! באַלד די צווייטע נאַכט, האָט ער וויער
דער ארונטער געשלאנגען א גאנצען טעלער מרור...

ווען די מאַמע ע"ה פלעגט איהם בעטען: מאָטעל! גאָט איז מיט דיר,
וואָס ווילסטו פון דיין לעבען? איז דען איין וואָרצעל מרור נישט גענוג?
האָט ער זיך אויס געלאַכט, ביזט טאָקע א ישטיה! א אירינע מיין איד,
משל למה הרבר דומה: צו וואָס איז די זאך גלייך! צו איינעם וואָס זיצט
אין טורמע און רויכערט. שרייט דער צווייטער, געוואלד! וואס טהוסטו?
מען טאָהר דאָך נישט רויכערען. לאַכט דער ערשטער און זאָגט; זיי נישט קיין
נאַר, וואָס האָב איך מורא? מען וועט מיך זעצען אין טורמע? זיין איך
דאָך שוין.

פערשטעהסט נאָרעלע! צוויי מאָל איין פעהלער בעקומט מען נישט.

מצות אבער? געגעסען אויף וואָס די וועלט שטעהט, פאָרט נאָך געווען
 מיין זיידענס מאָגענ'ס א קינד.
 און אָט ווי איהר קוקט מיך אָן, בין איך שוין מיט מיין מאָגען אויף
 צרות;
 ביים מרור, ביי איין וואָרצעל חריין הוסט איך עס כל ב"ב. און די מצות
 זיינען פשוט געפעהרליך.
 דענקט ניט אז איך שווייג אין דעם? בין שוין ניט איין מאָל געווען
 ביי איהם ז"ל, געהאט פאר איהם „השתפכות הנפש“;
 וואָס טהוט מען צו מיין מאָגען? אדו"מור! האָב איך גענומען פרעגען,
 אונזערע עלטערען האָבען מקיים געווען די מצוות מיט דער פולער האַנד, גע-
 געסען מרור און מצות גענוג, ווי עס פאָסט פאר א איד, און איך מוז צוריק
 שטעהן פון זיי?
 האָט ער, ז"ל געענטפערט כהאי לישנא; ס'זאָל דיך ניט אַרען. וויסען
 זאָלסטו, אז דער מאָגען געהט נאָכ'ן איד נאָך.
 אמאָליגע אידען זיינען געווען גרויסע אידען, מיט הויכע נשמות, האָ-
 בען זיי געהאט אויך גרויסע מאָגענס.
 נור היינטיגע אידען; וועה, וועה! קליינע אידעלעך... דו הערסט? זאָלסט
 קיין מאָל ניט קוקען אויף אונזער עלטערענס מאָגען. גיעב איהם אזוי פיעל,
 נאָך זיין מאָס נאָך.
 ווארום ביטער איז דעם איד וואָס שטאַפט אָן זיין מאָגען נאָך יענעמ'ס
 מאָס נאָך ר"5.
 איהר הערט ווערטער פון איהם זכרוננו לברכה זכיתו יגן עלינו.

ל"ג בעומר.

(א ל"ג בעומר'דיגע מעשה, ווענען ר' יונה'טשעלע מלמד, — זיין תורה און זיין התנהגות מיט זיינע תלמידים — דעם טאג.)

ל"ג בעומר! ווען ר' יונה'טשעלע מלמד'ס תלמידים זיינען זיך צוזאמען געקומען אין חדר אריין. אלע אין זייערע שבת'דיגע מלבושים'לעך, טראג גענדיג מיט זיך די פאלענבויענס, אייער אין בייגעל, אין זייערע הענד. האט זיך ר' יונה'טשעלע מלמד אויך אָנגעטאָהן זיין שבת'דיגע קאפאטע, דאָס סאַמעטריגעס היטעל אויפ'ן קאָפּ, ארום געגארטעלט זיך מיט א ברויטען גארטעל, אין געהענדיג זיין שטעקען אין האַנד, איז ר' יונה'טשעלע מיט זיינע תלמידים ארום אויף א שפאציער אָנטער דער שטאָרט צום פרייעם פעלד.

מיט געגאנגען זיינען זיי, ער פאראויס און זיינע תלמידים הינטער איהם — ווי ביי זיי להבדיל — נור ער אין מיטען און זיינע תלמידים ארום איהם.

אויס געקוקט פון ווייטענס האָט עס ווי א „סטויג היי“ זאָל געהן; וואָס דער דראַנג שטארעט ארום פון מיטען, און דאָס היי לייענט ארום...

ארויסקומענדיג הינטער'ן שטאָרט, האָט ר' יונה'טשעלע מלמד גענומען זיינע עקען פון דער קאפאטע, זיי ארונטער געבויען אונטער דעם גארטעל, און ער האָט אויך זיינע תלמידים, געהויסען אזוי טאָהן, אין האָט אָנגעהויבן בען זיין תורה:

— תלמידים מיינע! ווייסט איהר, ווארום מען דארף די עקען פון קאפאטע בעהאלטען אונטער ווענענס? — דאָס איז פאר די כלבים ר"ל, וואָס זיינען בבחינת שטן, וואָס בילען און האַווקען אויפ'ן כלל ישראל, און אויף זייערע קינדער, וואָס זיצען און לעהרנען גאָטס תורה.

אָט איבער די „כלבים“, וואָס האָבען מיטטן געווען אויבען, פאר'ן „כביכול“, זיינען אלע תלמידי ר' עקיבא אויסגעשטאָרבן פון פסח ביז ל"ג בעומר...

ווארום האפט א הינט אן א איד ביי דער פאלע? — וועט איהר דאָך פרענען.

ווי ס'איז ידוע; זאָגט די גמרא, אז טויענדער און טויענדער ישרים רייבען זיך ארום די תלמידי חכמים וואָס זיצען און לעהרנען גאָטס תורה, און פון זייער רייבען זיך, פאלען זייערע נצוצי'הטמאה ארונטער און פער האלטען זיך ביי די עקען.

דעריבער האָפּט אַ כּלבּ תּמיד אָן אַ איד ביי דער פּאַלע, ווייל ס'איז „מין במינו“, און יעדער מין ציהט צו זיין מין.

און טאָקע מאַהי טעמאַ, האָט די תּורה הקדושה געהייסען מאַכען ציצית אין די פיער עקען פון קלייד, כדי די טמאה זאָל קיין שליסט נישט האָבען, צו פּערהאַלטען זיך דאָרט.

אַ ראיה לרבּר; האָט איהר ווען געזעהן אַ הונד זאָל אָנהאַפּען אַ איד ביי אַ ציצה?

און טרעפט אַמאָל אז אַ הונד האָפּט אָן אַ איד ביי אַ ציצה, איז בידוע אז די ציצה איז געווען פּסיל, ומעשה שהיה; איך האָב אליין געהערט פון אַ איד, וואָס ער האָט ארויס געריסען אַ ציצה פון אַ כּלב'ס מויל, און עס האָט געפּעחלט אין דער ציצה 3 פּערדעס...

ווייסט איהר צאן קדשים, ווארום מען טיילט פאלענבויענס היינט? ווייל די אידישע קינדער זאָלען האָבען מיט וואָס צו שיסען. וויסען זאָלט איהר, אז יעדער שאָס פון אַ אידיש קינד מיט'ן פאלענבויען טרעפט גלייך דעם שטן; אז ער איז נישט בכח, מעהר משטון צו זיי אויף זיי, פאר'ן כּביכול... קומענדיג אונטער שטאָרט אויפ'ן פּעלד, האָט ר' יונה'טשעלע אנגע'חויבען אַ צווייטע תּורה:

תלמידים מיינע! איהר זעהט; אָט איז אַ גלייכער פּלאַץ, אָט איז בארג ארויף, און אָט בארג אַראָפּ.

וואו וועט איהר לויפּען? פּערשטעהט זיך; בארג ארויף.

אזוי איז זייט די וועלט שטעהט, ווען דער מ'ענש איז יונג, וויל ער אַלץ לויפּען בארג ארויף. און ווי הויך ער זאָל נישט שטעהן, דוכט זיך איהם, אז ער איז נאָך בכח צו שטייגען העכער און העכער. קומט ער אין די מיטעלע יאָהרען; לויפט ער שוין בעסער אויף אַ גלייך כּען פּלאַץ, ער וויל שוין נישט שטייגען העכער, נור וויל בלויז אָנהאַלטען זיין מצב ווי אזוי עס איז.

נור ווען מען קומט שוין אין מיינע יאָהרען — אויף דער עלטער, לויפט זיך שוין בעסער בארג אַראָפּ. מען פיהלט שוין ווי נאָריש ס'איז איינצורייסען זיך צו שטייגען הויך. אז דער סוף איז; פון דער ערד קומט מען, און צו דער ערד מוז מען זיך צוריק קעהרען... און אָט ווי איהר קוקט מיך אָן, וואָלט איך שנעלער געלאָפּען צעהן מייל בארג אַראָפּ, ווי איין מייל בארג ארויף.

— תלמידים מיינע! לויפט אייך בארג ארויף, נור פאסט אויף, רייסט נישט אָפּ אייערע מלבושים'לעך פון אייך. מיט אייער לויפּען, און פאסט אויף איהר זאָלט נישט מיט אייער לויפּען, אַ צווייטען אַרונטער, אוי! אוי! נישט איינער ר"ל, ווארפט אַרונטער אַ צווייטען וועלענדיג לויפּען הויך...

און ווען איחר וועט קומען ארויף אין דער הויף. שיעסט פון אייערע
פאלענבויענס, „צאן קדשים!“ הייל נור אויבען קאן מען טרעפען דעם שטן.
וואָרים ווייט חורבן ירושלים, איז די טמאה אויבען און די קדושה אונטען.
ווען די תלמידים זיינען אייעס האָט ר' יונה'טשעלע מלמד זיינע מלבושים
פון זיך ארויסטער גענומען, זיי זיך צוקאָפענס געלייגט, און איז איינגעשלאָ-
פּען.

פערמער טייל

ה ד מ א ר ע ס ק ע נ .

איי, טאנצט זי.

עס קלינגט.

א גרינגער טוידט.

א פערשוועהרונג.

זיך ארויף געארבייט.

די מגילה.

אריינגעפאלען.

ווארום ער גלייכט צו שלאפען אין סוכה.

אײַ טאנצט זי.

ווען מירעל, א יונגע נאאיווע קליינשטערטערדיגע מיידעל, איז געקומען אין אמעריקא. און האָט זיך גענומען אויסגרינען, און צו בעקאנען זיך מיט'ן נייעם אַרט לעבען, אין דעם נייעם לאַנד;

איז איהר מעהר פון אלעם געפעלען געוואָרען, דער אַרט און ווייזע, ווי אזוי מען בעקומט אין אמעריקא א חתן? נעהמליך; — דורך טאנצען. דאָס איז ביי איהר געווען, ביי און אינטערעסאנט. אי טאנצען, אי קריגען א חתן!

עס האָט לאַנג נישט גענומען. און מירעל, ברוילעך, יוסטוב'דיג איז אוועק טאנצען ווי געוויינטליך אין א טאנץ זאַל.

אריין קומענדיג אין דעם זאַל, און דערזעהענדיג די פיעל פערשידע-דענע פאָרלעך, וואָס טאנצען איבער'ן זאַל, ווי אין דער היים, אויף א חתונה. האָט מירעל, א שטיקעל צייט נישט געקאנט קומען צו זיך פון איר בערראשונג...

אָט דאָס הייסט א לאַנד! — האָט זי גענומען טראכטען, ווער קען זיך דאָס נאָך פאַרשטעלען ביי אונז אין דעם קליינעם שטעטעלע.

און טאקע באַה, איז צו מירלען צוגעגאנגען א יונגער קאוואַליר, און זי געבעטען צום טאנץ. מירעל איז שנעל אויפגעשפרונגען פון איהר אַרט און איז אוועק טאנצען מיט דעם יונגען-קאוואַליר, און איהר הארץ האָט גע-קוואַלען פון נחת.

איינס, צוויי! איינס, צוויי! רופט אויס דער בחור, און שטעלט זיינע פיס.

איינס, צוויי! איינס, צוויי! — נעהמט מירעל נאָך טאנצען מיט איהרע פיסלעך. איינס צוויי, איינס צוויי. — טראכט מירעל — און איך האָב א חתן.

געקומען די צווייטע נאכט, איז מירעל געלאָפּען צום טאנץ ווי א פער'-סמ'טע, זי איז אריין אין זאַל, א ברויליכע, א מונטערע, און געווארט אונ-געדולדיג דער טאנץ זאַל זיך אנהויבען, און דער עיקר אויף דעם געכטיגען בחור... ווען זי האָט איהם נור דערזעהן, איז זי גלייך איהם אקעגען געלאָפּען, און ביידע האָבען זיך געלאָזט איבער'ן טאנץ-זאַל.

טאנצענדיג, האָט איהר, דער יונגער-קאוואַליר געמאַכט א קאָמפלי-מענט, אז זי טאנצט נישט שלעכט, איהרע פיסלעך זיינען צאָרט און גרינג, און האָט איהר פערזיכערט; אז מיט דער צייט וועט זי ווערען א בעריהמטע טענצערען... מירעל, אויסהערענדיג דעם קאָמפלימענט, האָט זיך געפייהלט

איבערגליקליך, און זי האָט זיך גענומען טוילען צו איהם, טאקע ווי צו א חתן.

אהיים קומענדיג, האָט מירעל גלייך א בשורה געזאָגט איהר טאָנטע אויפ'ן אויער, אז זי האָט שוין א חתן, אָבער שוין איין מאָל א חתן! — האָט מירעל אויס געשרינען, א פרייליכע — און האָט גענומען קושען די טאָנטע פאר גדולה...

די טאָנטע איהרע, איז זעהר איבערראשט געוואָרען פון דער פלוצליכע בשורה, און האָט איהר גראטולירט מיט איהר גליק, וואָס ערשט א גרינע נאָך, און האָט שוין געטראָפּען איהר בעשערטען, און האָט זי אויך געבעטען, זי זאָל אין אן אבענד, איהם מיט ברענגען, מיט זיך אהיים...

מירעל, האָט קוים ערווארטעט דעם נעקסטען אבענד, און גלייך נאָך „סאָפּער“ איז זי אוועק מיט א קלאָפּענדעם האַרץ צום טאָניזאָל, מיטן געדאַנק; צו בעטען איהם, נאָכ'ן טאָני. ער זאָל זי בעגלייטען ביז אהיים צו איהר טאָנטע.

קומענדיג אין זאָל אריין, און ווען דער טאָני האָט זיך אנגעהויבען ערשט, וואָס זעהט זי? דער באי, איהר באי, נעהמט גאָר א צווייטע מיידעל צום טאָנצען.

מירעל איז געבליבען זיצען ווי א דערשלאָגענע, און טרעהרען האָבען איהר גענומען שטיקען אין האַלז, און זי נעהמט פערטרויען איהר פערדראָס פאר א צווייטע מיידעל, וואָס איז מיט איהר דאָרט היימיש געוואָרען.

וואָס הייסט! — ענטפערט איהר יענע מיידעל — וואָס ווילט איהר אלע נעכט מיט אייך טאָנצען? ער איז דאָך דאָ א טאָני לעהרער. נעכטען האָט ער אייך אויכגעפיהרט צום טאָני, און היינט פיהרט ער אויס טאָנצען, א צווייטע נייע אָנגעקומענע מיידעל.

אזוי? א טאָני לעהרער גאָר! — נעהמט מירעל טראכטען, — און זי נעהמט זיך טרייסטען — ניט אלע זיינען דאָך דאָ טאָני לעהרער'ס. די איבעריגע מוזען פערגענוויס זיין חתנים, און ס'ווערט איהר גרינגער אויפ'ן האַרצען.

און טאקע באַלד איז צוגעקומען א צווייטער בחור, נאָך פיעל עלער-יאָנטער פון דעם ערשטען, און האָט זי גענומען טאָנצען, און טאָנצענדיג האָט ער צו איהר געצויגט אזוי פיעל העפליכקייט, וואָס מירעל האָט עס ביי איהר לעבען ניט געזעהן.

אזוי יעדער נאכט, ווען זי איז געקומען טאָנצען, האָט זי שוין געדראָפּען דעם „באָי“ וואַרטענדיג אויף איהר, און טאָקע טאָנצענדיג בלויז מיט איהר, און ניט, בלויז טאָנצען, נור זי גענומען אויך טריטען; מיט אייז-קריים, לענדים, טישאָקאָלאַט, א. ז. וו.

מירעל האָט שטאַרק אויפגעלעבט, און זיך געפיהלט איבער גליקליך, מיט דעם זויג, וואָס גאָט האָט איהר צוגעשיקט, און עס האָט זיך צווישען איהר מיט דעם „באָי“ אָנגעהויבען צו ענטוויקלען, אן אמת'ער ראָמאַן.

נור אויף דער צווייטער וואָך, ערשט דער בחור, האָט אויסגעטריקענט, מיט ער קומט זי נעהמען צום טאָני, מיט ער נעהמט א צווייטע צום טאָני. זיין געבעין, זעהט מען מיט מעהר.

עס געהט אוועק א נאכט, א צווייטע נאכט, ס'איז שוין די דריטע נאכט, אין יענעם בחור זעהט מען אלץ מיט. זי נעהמט פרענען אויף איהם, ביי איהרע בעקאנטע מיידלעך, — וואָס זי האָט זיך בעקאנט מיט זיי, דאָרט אין טאָני זאָל — וואָס איז מיט איהם? וואָס האָט געקאנט טרעפן?

ווערט זי געוואויר, אז יענער בחור איז ארעסטירט, פאר פער- פיהרען אונשולדיגע מיידלעך צו שאַנדע.

שלעכט! — טראכט ביי זיך מירעל. טאנצען, ווי טאנצען, נור אלס חתן ווויזט אויס, דאָרף מען זיין שטאַרק פאָרויכטיג.

זייט דאן האָט מירעל כמעט אלע נאכט געטאנצט... נור געטאנצט, זעהר פאָרויכטיג. ביי דעם קלענסטען פערדאכט, האָט זי זיך שוין דער- ווייטערט פון דעם בחור, און מעהר מיט געוואָלט שטעהן אין זיינע פיער איילען..

שפעטער צו, האָט זי זיך בעקאנט מיט א טאנידקאוואָליר, וואָס קוקט אויס זעהר אנשטענדיג, א בעווייז האָט זי, ער צעיאָגט זיך מיט נאָך איהר, מיט ער „טריט“ זי מיט פערשיעדענע אייזקרייכ'ס אדער טישקאָלאַטס, ווי יענער בחור, און מיט ער מאַכט איהר קאָמפלימענטען, ער זאָל זי נעהמען אונטער איהר איינפלוס...

אָט דער „באָי“ האָט ביי זיך מירעל געפאסט, וואָלט געווען זעהר א פאסיגע „פארטיי“ פאר איהר, און נאָך עטליכע נאכט טאנצענדיג מיט איהם, האָט זי איהם ענדליך געבעטען; ער זאָל זי קומען בעזוכען ביי איהר טאנצען, זי וויל איהם, פאר איהר פאָרשטעלען.

ענטשולדיגט פריילען! — ענטפערט ער איהר, פערשטעהענדיג איהר מיין, איך קאָן עס מיט טהוען, זי וועט זיין אייפערזיכטיג, — מיין אידענע. א פעהריראטעהער גאָר? — טראכט מירעל — און זי נעהמט פער- טרויען איהר פערדרום, פאר אנדערע מיידלעך.

נו איז וואָס? — נעהמען שפאסען די אנדערע מיידלעך איבער איהר נאאיוועקייט — א פעהריראטעהער טאָהר שוין מיט לעבען?... מירעל איז אלץ מיט אַראָנגעפאלען ביי זיך, און געהט, נאכט נאָך נאכט אין טאנידזאָל, און טאנצט... עס איז שוין אוועק שעהנע עטליכע

יאָהר, און קיין זינג, האָט זי זיך דאָרט נאָך אלץ נישט צוגעקליבען, נור זי
האָט איהר האָפנונג נאָך אלץ נישט פערלוירען...
נור אין איין זאך האָט זי יא געהאט אן ערפאלג, נעמליך; זי האָט זיך
אויסגעלערענט פון טאנצען; אָבער פון, וואָס פון הייסט;
איי טאנצט זי.

עם קליינעם

דער קליינער מעקסי, און די הויכע בעקי, זיינען ביידע פון די איבער-געבליבענע „אלטע-הענר" אין שאפ, וואָס האָבען נאָך ניט געהייראט. חוץ זיי, האָבען שוין אלע „אלטע-הענר" פון „שאפ", געהייראט, האָר בען שוין ערוואַקסענע קינדער... און אלע, האָבען זיך כמעט צוזאמען גע-פאַרט פון דעם „שאפ" טאקע.

דער שאפ איז א „פאקעט-בוך-שאפ" און צוגעפאַסט האָבען זיי זיך ווי פאַלגט; דער גרויסער פערדיענער, דושעק א „פרוימער" האָט זיך פער-ליעבט אין די האַלבע „פאַרמאנע" סעדי, א גרויסע פערדיענערין, און טאקע באלד געהייראט.

דושעק דער קורצער, אן אפרייטאַר, האָט זיך פערליעבט, אין זיין שכל'טע בעטייע-די-גראַבע, אויף אן אפרייטערין. דער שדכן זייערער שמועסט מען איז געווען א פראָסטער געוויינליכער „סטראפ" פון איהר געהימלישן, וואָס דושעק פלעגט איהר דארפן איהם איבער פיקסען, עטליכע מאָל אין טאָג, און בעקע פלעגט נאָך יעדער מאָל איבער פיקסען אויסטרייען; „אזוי גוט פיקסען א „סטראפ" ווי דושעק פיקסט, קאָן קיין אפרייטער ניט, און דאָס שמועסט מען, האָט באלד זייערע הערצער געמאַכט שלאָגען האַסטיגער, ביז ס'איז געוואָרען א שטארקע ליעבע.

מאָרים דער „טישאפער" האָט זיך פערליעבט אין ראָזען, די עלטסטע פקערין אין שאפ, און אזוי כסדר... ביז אלע „אלטע הענר" האָבען חתונה געהאַט, און געבליבען פון זיי אלע איז דאָס אויבענדערמאָנטע פאַרעל.

מעקסי איז א „לייניג-אפרייטער" און בעקע איז א „טוירנערינע" וואָס זיצען שוין כמעט העכער צעהן יאָהר, איינס געגען ס'אנדערע.

ס'געהט ניט אוועק א מינוט, זיי זאָלען זיך ניט איבער וואַרפן מיט בליקען איינס מיט ס'אנדערע, און בשעת מעשה טראכטענדיג, ווערליג מען האָט זיך אין שאפ צוזאמען געפאַרט, זיינען זיי — זעהט אויס — די אמת'ע צוויי, וואָס פאַסען זיך...

מעקסי וואָלט שוין לאַנג איהר געמאַכט דעם פאַרשלאַג, איז איהם אָבער שוועהר צו צוקומען צום פסוק... און נאָך א מין שוועהר? ווען ער זאָל מיט איהר ניט געהען ריידען? איז איהרער איהם געלינגט ארויף צו-קומען צו ליעבע — טריקענט זי אויס...

די אמת'ע אורזאכע, וואָרום עס געהט ביי זיי צו אזוי שוועהרליך, איז א סוד, וואָס עס ווייסט פון דעם דער גאנצער שאפ כמעט, ערשטענס; ווייסט מען, אז זי האָט א געליעבטען אין וואָפ, וואָס ווארט אויף איהם ער זאָל נאָך אמעריקא קומען, וואָס נארט זי אלע מאָל מיט ברעף; אָט קומט ער,

אָט קומט ער.

און צווייטענס; און דאָס איז פיעלליכט דעם עיקר, איז ער נישט פון די גרויסע פערדיענער, און טאקע זעהר נישט קיין שעהנער, מען קאן זאָגן א מאוסקייט.

נור ער, מאַקסי, טהוט זיך זינס, און טאָג איין טאָג אויס איז ער פער-
נומען בלויז מיט דער פראַגע; „ווי אזוי ערקלעהרט מען זיך צו איהר אין
ליעבע?“

— זאָל ער געהן צו איהר אין הויז, מאַכען דאָרט זיך הויכעש, שפּער
טער צו אויס געהן מיט איהר אין א פארק, און דאָרט אונטער א בוים ביי
נאכט, וואו די לבנה שיינט נישט, פאלען איהר צו די פיס, און שעפטשען;
„בעקעניו, איך ליעב דיך“?

איז אָבער דער אומגליק; וואָס זי בעט איהם קיין מאָל נישט ער זאָל
אמאָל קומען צו זיי אין הויז.

ער וואָלט זיך אפילו געקאָנט נאָכפרעגען, וואו זי וואוינט? שעהמט
ער זיך אָבער צו קומען, צו איהר אין הויז, ווען, זי בעט איהם נישט.

ווען מען ארבייט שוין מיט א מיידעל, צוזאמען אין איין שאַפ, נו איז
וואָס? דארף מען שוין קריכען אין הויז צו איהר? — טראַכט ער.

זאָל ער זי פערטשעפען; געהענדיג צו דער ארבייט? אָדער צוריק גע-
הענדיג פון דער ארבייט? איז אָבער דעם אומגליק, וואָס אימער געהט זי
מיט נאָך מיידלעך, ווי אויך מיט איהר'ס א אינגערע שוועסטער, און ער האָט
קיין מאָל נישט דאָס געלעגענהייט צו טרעפען זי געהן איינע אליין.

בלייבט מעהר נישט, ווי „דינער-טיים“. נאָכ'ן עסען ווען מען שטעהט
און מען פלאַפעלט אויף וואָס די וועלט שטעהט. און דאן; אָדער מען זאָגט
איהר, איהר ווייסט בעקישע, איהר געפעלט מיר. אָדער; בעקי! פליעז?
נישט מיר אייער אדרעס, איך וויל אמאָל ארייף קומען צו אייך אין הויז.

איז אָבער דאן א צרה, וואָס ס'איז נישט קיין יוניאן-שאַפ, און „דינער-
טיים“ איז בלויז א האַלבע שטונדע, און איידער ער רעדט אַב מיט איהר זיין
פאַררעדע, וואָס זאָל צופיהרען צו דער ליעבע, קלינגט אויס דער גלאַק, און
ער אנטלויפט פון איהר, אפילו אַהן א זייט געזונד!

אך, דאָס קלינגען, דאָס קלינגען! — נעהמט ער ריידען צו זיך אליין,
זעצענדיג זיך צוריק צום מאַשין — און ער קיצט בשעת מעשה אויף מיט
די צייהן.

ווען נישט דאָס קלינגען — טראַכט ער — פעררעדט מען זיך אמאָל
אביסעל לענגער, זאָלען יענע, דער וויל, דאָרט ארבייטען, און אז ער וועט
בערשפעטיגען מיט צעהן מינוט? און אפילו מיט א האַלבע שטונדע? איז
וואָס?

הערט ער אָבער דעם גלאַק, פערמאכט זיך ביי איהם דאָס מויל באלד

ביי'ם ערשטען קלונג, אז ער קאן מעהר קיין וואָרט נישט אויסריידען, און עס דוכט זיך איהם, ווי דער באָס, אָדער דער פאַרמאַן זאָל שטעהן אונטער איהם, שרייען אין אויער אריין; צו דער ארבייט מעקסי! מעקסי, עס קלינגט!

לאַנג נאָכקלעהרענדיג; איז ער געקומען צום בעשלוס, ער זאָל זי — בעקין „דינער-טיים“, פערבעטען אין א ווייט ווינקעל פון שאַפ, אונטער באַקסעס, און דאָרט אזוי לאַנג ריידען, ביז ער וועט איהר ערקלעהרען אין ליכע. און זאָל אפילו דער גלאַס קלינגען צוועצטער הייט — טראַכט ער — וועט ער זיך נישט וויסענדיג מאַכען, און אפשר וועט מען דאָרט אזוי דייט-לען דאָס קלינגען נישט הערען? — טראַכט ער.

אין איין מאָל דינער-טיים, רופט זיך אָן מעקסי צו בעקין; — פליעז בעקי! קומט נור אזוילע דאָרט אהין? איך האָב מיט אייך עפעס אינטערעסאַנטעס צו ריידען.

און בעקע נישט וויסענדיג וואָס, איז איהם נאָכגעגאַנגען, נייגעריג וואָס ער האָט איהר צו זאָגען, אַבוואַנזיל זי האָט געפיהלט אז ער מיינט ליכע, דאָך, האָט זי זיך געטראַכט, ס'איז אינטערעסאַנט צו הערען ווי אזוי ער וועט עב ארויס ברענגען.

קומענדיג אהין, ער האָט נאָך כמעט נישט דאָס ערשטע וואָרט ארויס-געערעדט, הערט ער ווי עס קלינגט.

זאָל קלינגען טראַכט ער ביי זיך, און נעהמט ריידען מיט איהר, וועגען טאָג, ווי הייס עס איז, און באַלד — טראַכט ער — וועט ער איהר דער-צעהלען אויך פון זיין הייסע ליכע צו איהר.

דאָרף זיך מאַכען, אז פונקט דעם טאָג, זאָל דער באָס זיך אדורך געהן זוכען אין די ווינקעלעך פון שאַפ, צו זעהן; ווער עס בעהאַלט זיך דאָרט, און לויפט נישט צו דער ארבייט, באַלד ביי'ם ערשטען קלונג.

און פונקט ווען אונזער מעקסי, האָט שוין געהאַלטען אויף די ליפען די ווערטער — איך ליכע דיר, איז אהין צו אָנגעקומען דער באָס, אויסטריי-ענדיג; אָט אזוי? שעהן! שעהן! „אַלטע הענד“? דוכט זיך, עס קלינגט! הא?

ווי איינעם וואָס מען טרעפט ביי'ם גרעסטען פערברעכען, איז מעקסי אוועק א פערשעהמטער פון בעקין — און געשטעלט פיס, גלייך צום מאַשין און בעקע איז איהם נאָכגעגאַנגען א פערשעהמטע, פיהלענדיג אויף זיך די פּרעכע בליקען פון די איבעריגע ארבייטער אין שאַפ...

אוועק זעצענדיג זיך צו דער ארבייט, האָט בעקע בעיטלאָסען, מהיום והלאה מעהר זיך נישט לאָזען א וואָרט אויס ריידען צו איהר, פון דעם לע-קעש, מעקסי.

ער איז א לעקיש! — האָט זי ביי זיך געטראַכט, און ווען דער באָם איז
וואָס? פּעהלם שעפּער? ווער קלעהרט עס פאַר אַרבייט בשעת אַזאַ הייליגען
צוועק?

ווען ער זאָל געווען זיין א מענטש — טראַכט זי. וואָלט ער געווען גער-
דארפֿען ענטפּערען; — זאָל קלינגען! איך האָב צייט וועט איהר מיר אַרונ-
טער געהייערן פאַר א שטונדע. שטעהן ווי א העלד און ענדיגען וואָס ער וויל.
זייט יענעם ענצידענט, איז ווען מעקסי קומט צו צו בעקען, און וויל
עפעס אויס רעדען; פרעגענדיג וואָס הערט זיך בעקי? וואָס מאַכסטו?
הערט ער תיכף אן ענטפער פון איהר;
עס קלינגט! עס קלינגט! חא, חא, חא! מעקסי, עס קלינגט!

א גרינגער טוידט.

ר' בעריל בילגערייכער, א מלמד פון דער היים, א קליינס, און א שוואכ'ס מיט א ברייטע נאָז, און אַפּט פול מיט טאכאק;

וואָלט זיך געווען זיינע אלע יאָהרען אויסגעלעבט אין יוראָפּ; און אמעריקא פאר זיינע אויגען ניט געזעהן, ווען ניט — זיינע טעכטער.

ווייל מיט זייערען מוידען האָט איהם גאָט געבענשט, און אלע גראָטען אין איהם; אלע קליין-געוויקסיג, ווי זייער פאָטער, און ביי אלע ברייטע נעז... מען קען זאָגען ר' בעריל מיט די ביינער.

אין מיט זיי א שרודף צו טהוען, האָט ר' בעריל געוואוסט פון ערפאהר-רונג אז ס'איז ניט אזוי לייכט.

ווארום מעשים בכל יום; ס'האָט שוין געטראָפּען פיעל מאָל, א חתן איז געקומען אנקוקען איינע פון זיינע בתולות, און ביי'ם ערשטען בליק אויף זיי, האָט ער — דער חתן — באַלד פערקרימט מיט דער נאָז, און „הלך משה מרדכי“ ער האָט אויס געטריקענט.

נאָך א לאַנגען יוטב הדעת מיט זיין הויז-געזינד, איז געבליבען אז דער איינציגער וועג, ווי אזוי פטור צו ווערען פון די טעכטער איז — אמעריקא.

ווארום וועדליג ער האָט זיך אָנגעהערט פון די, וואָס קומען פון אמע-ריקא, איז אמעריקא א לאַנד, וואָס א ליאדע לא יצלה, א גאָר ניט! מאַכט געלד, און מיט געלד איז שוין עפעס אנדערש, ער ווייסט אז ווען ער זאָל קאָנען צעהלען לכל הפחות דריי הונדערט רובל נדן. וואָלטען זיי שוין אלע פעהלערס פערשטעלט, אין דער שידוך, וואָלט געווען שידוך.

ר' בעריל איז אוועק נאָך אמעריקא, ווי מען זאָגט „מיט א גרויסען זאָק“ און מיט אן אויסגערעכענטען חשבון, סך; פ י ע ר ט ו י ז ע נ ד פ י נ ה ה ו נ ד ע ר ט ר ו ב ע ל.

אָט איז דער חשבון; ווי גיט מען ניט נאָך יעדען קינד צו דריי הונדערט רובעל נדן. און צוויי הונדערט דארף קאָסטען חתונה הוצאות, א ז שוין א קיימא לן פון פינף הונדערט רובעל, און זייערען מאָל פינף הונדערט איז פינף און דרייסיג הונדערט. פיר זיך אליין, נאָך דעם ווי מען מאַכט חתונה קינדער, ווי ברענגט מען ניט האַט'ט א טויענדער רובעל, איז שוין פיער טויענד פינף הונדערט רובעל...

א גאנצען וועג פאָהרענדיג נאָך אמעריקא איז דער ציפער כסדר גע-שטאנען פאר זיינע אויגען, און ווען עמיז קומט צו און זאָגט איהם; ר' בעריל נאָט אייך פיער טויענד רובעל און פאָהרט צוריק! נעמט ער ניט, ווארום חשבון, איז חשבון...

קומענדיג אין אמעריקא, איז ר' בעריל פערפֿאָהרען צו א לאַנדסמאַן. און דער לאַנדסמאַן האָט איהם באַלד אָנגעפיהרט צו א צווייטען לאַנדס- מאַן א באַס, וואו ער איז אריין צו יענעם אין שאַפ ארבייטען אלס פּרעסער, און געקריגען ערשט אויף דער דריטער וואָך, פינף דאלאר שכירות. אָט אזוי איז אוועק א שטיקעל צייט...

וואָס מאַכט מען מיט פינף דאָליארעס? — איז ר' בעריל איינמאָל צו צום לאַנדסמאַן — דעם באַס — אויס גיעסענדיג זיין ביטער האַרץ פאר איהם, אין יוראָפּ א ווייב, און 7 טעכטער, אלע אין איין טאָג צו דער חופּה צו פיהרען, דאָ עסען און דאָרט עסען קיין עין הרע א גאנץ געזינדעל, און וואָס איז דאָ צו טהוען, מיט פינף דאָליארעס?

ניט געדאגה'ט ר' בעריל! — האָט דער באַס איהם געענטפערט מיט א שמייכעל, איהר זיינט דאָך דוכט זיך ביי מיר, און פערפֿאָזט זיך אויף מיר, איך'ל שוין זעהן איהר זאָלט א לעבען מאַכען, און קומען צו געלד, אויב איהר וועט נור מיך הערען, ניט די ליידאַקעס אין שאַפ — די איבריגע ארבייטער מיין איך. דאן, פערזיכער איך אייך, אז איהר וועט מאַכען א דאָלער.

דהיינו? — פּרעגט שוין ר' בעריל נייגעדיג מיט אויפגעשפיצטע אויע- רען.

אָט ווי אזוי; — נעהמט דער באַס מאַכען פאר איהם א חשבון — ס'ערשטע פערנעהמט זיך אין גאנצען צו מיר אין שאַפ, און ווערט „וואַטש- מאַן“, צו וואָס דארף איך האַלטען א פּרעמדען? נעהמט איהר די פאָאר דאלאר פאר'ן „וואַטשען“.

און שנית; ווען איהר וועט זיין וואַטשמאַן, וועל איך אייך שוין צו שאַנצען ארבייט אויף ביי נאכט, נאָך דעם ווען די ארבייטער געהן אהיים. כדומה; ארויס צו שלעפּען פאסטריגעס, צו מאַכען באַנדלעך, און דעסט גלייכען...

גוט ווי די וועלט! — שרייעט אויס ר' בעריל דערפּרעהט, און וויל פשוט דעם באַס נעהמען קושען פאר גדולה... און ר' בעריל איז אריין אין שאַפ אלעס וואַטשמאַן.

ר' בעריל, אן אויסגעהונגערט אידעל נאָך געלד, און מיט א גרייטען חשבון, האָט גענומען רייסען פון באַס וואָס מעהר ארבייט אויף דער נאכט און דער באַס האָט איהם צוליעב געטאָהן, געגעבען איהם א סך ארבייט, און אויך געריסען — די פרייזען...

ר' בעריל האָט גענומען שפּאַרען געלד צום חשבון, א פענע האָט זיך ביי ר' בערלען פאר צוויי קאָפּיקעס געצעהלט, און ער פלעגט דעריבער זיין זעהר פאָרויכטיג ביים אויסגעבען די געלד.

ברוכה, אין גאס. ס'האט איהם פערשמעקט אן עפעל, האָט ער זיך אָבערשטעלט און גוט בעטראכט די פרייזען, און זעהענדיג די פרייז „אן עפעל א פענע!“ האָט ער געמאכט א חשבון; איין עפעל צוויי קאָפיקעס, און ביי אונז קריגט מען פאַר דעם געלד פיער עפעל. בין איך גוט אן אויסבריינגער, ווען איך עס אן עפעל, און ער פלעגט בשעת מעשה א מאַך טהוען מיט דער האַנד און איז אוועק. אזוי איז געווען ביי אלע אנדערע לעבענס מיטלען. די לעצטע שורה איז, ר' בערלי האָט געלעבט מיט רעכנונג, און געאר- בייט אָהן רעכנונג...

ס'איז אוועק א שטיקעל צייט, האָבען די ארבייטער געמאכט א בע- מערכונג צו ר' בערלען אז ער זעהט אויס זעהר שלעכט.

נו איז וואָס? — האָט דער באָס געענטפערט, שטעהענדיג בשעת מעשה דאָרט — וואָס קומט מען נאָך אמעריקא? צו פיקסען זיך, וועגען דעם איז דאָ א וואַרעם באָרד אין דער היים. אהער קומט מען צו ארבייטען און צו מאַכען די דאָלערס, גוט אזוי ר' בערלי? — ווענדט זיך דער באָס מיט א שטייבעל צו ר' בערלען — און ר' בערלי שטייבעלט צוריק...

עס איז אוועק א שטיקעל צייט, האָט ר' בערלי גענומען פיהלען שלעכט, האָט אָפּט קאָפּ שמערצען. די פיס זיינען עפעס צו שוואַך געוואָרען, און ער קאָן כמעט גיט דעם טאָג אויסשטעהן ביי דער פרעס, און דער הויפט, עפעס האָט ער פערלירען דעם אפּעטיט. עסט כמעט גאָר גיט.

וועגען זיין פערלירענעם אפּעטיט האָט ער זיך אפילו גאר גיט וויסענ- דיג געמאכט, גוט ער וועט עסען ווינציגער, וועט גיט אוועק געהן קיין געלד, נור זיין שוואַכקייט, האָט איהם אביסעל עגמט נפש פערשאפט.

ס'איז גאָר גיט — האָט ער זיך גענומען באלד טרייסטען, ווען ער האָט ניר גענומען נאָך דענקען וועגען זיין שוואַכקייט. ווען ער וועט בשקום אהיים קומען, וועט ער זיך שוין דאָרט צוריק שטארקען. פאָרט דאָרט אלעס ביליג...

אין א פריהמאָרגען ר' בערלי וויל אויפֿשטעהן ווי געוויינליך צו דער ארבייט, פיהלט ער, אז ער איז כמעט ווי אָהן כחות. ער קאָן פֿינט אויף די פיס גיט שטעהן.

ר' בערלי שטארקט זיך, טהוט זיך אָן, און שטעלט זיך אוועק צו דער ארבייט, טראכטענדיג; „אז מען פיהלט גיט ווי צום בעסטען? נו, דארף מען שוין גיט ארבייטען, און וואָס וועט זיין פון'ם חשבון.“ ארום צעהן א זייגער ר' בערלי פאלט אוועק.

וואָס איז מיט איהם? — נעהמען פרעגען די ארבייטער איינער ביים צווייטען — און לויפֿען שטעל צו, איהם אויף צו הויבען פון דער ערד. ער איז טוירט! — טראַגט זיך באלד קולות איבער'ן שאַפּ פון מויל צו מויל...

ר' בעריל איז טוידט! ... נעהמט זיך דער באָס וואונדערען, איבער
 חזר'ענדיג זייערע ווערטער — אין לויפט צו צו ר' בערל'ן בעטראכטען דעם
 וואונדער — ערשט געלעבט, און שוין טוידט?
 טאקע טוידט! — האָט דער באָס אויס געשריגען — איבער צייגענדיג
 זיך אז ס'איז אמת.
 געווען א פרומער איד ר' בעריל — האָט דער באָס אויס געפיהרט --
 געהאט א גרינגען טוידט. ברוך דיין אמת.

א פערשוועהרונג.

מיט בעריל פרעכער האלט עס שלעכט, א סימן, ער ליגעט שוין צוויי וואכן אין בעט, און נעמט ניט קיין לעפעל עסען אין מויל אריין.

אן וועדליג מען געדענקט, האט זיך בעריל ביי זיין גאנץ לעבען, אין א פראקטיש, אויף קיין מינוט, זיך ניט געוואלט ליגען אין בעט אריין.

בעריל פלעגט זאגען: „אז דאס בעט, פיהרט צום סכר“, און דעריבער פלעגט ער ביי ס'אין וואס פאר א קרענק, דאס בעט אויס מיידען. געהיט זיך פון בעט ווי פון א פייער... און פלעגט זיך מיט אלע כחות ראטשקען אויף די פיס, אבי אין בעט ניט צו ליגען.

און איצט, אז בעריל האט זיך שוין אין בעט אריין געלייגט, דענקט מען אז ס'איז שלעכט.

נור בעריל אליין דענקט אנדערש. ער פיהלט אז ער איב נאך בכח צו דער ארבייט צו געהן, און צו פרעכען הויזען ווי ביז איצט.

נור די גאנצע צעה, דענקט ער, קומט פון'ם דאקטאר, וואס האט איהם, דאס עסען פערזאנלעך, און במילא אז ער עסט ניט האט ער קיין קראפט ניט פון בעט ארונטער צו געהן.

און ר'בעריל ליגט אין טראכט; מילא דער דאקטאר — וואס האט איהם פערזאנלעך דאס עסען — איז ער דאך א פרעכדער רוח, וואס ארט איהם אז בעריל וועט פון הונגער שטארבען.

נור אויף זיין פרוי, וואס האלט אזוי יטארק פון'ם דאקטאר'ס רייד; און לאזט איהם ניט צו ריהרען צו א ביסען ברויט; אויף איהר פערדריסט איהם.

אנדערש ניט — טראכט ביי זיך בעריל — אז זי וויל פון איהם פטור ווערען, אוראי געווארפען אן אויג, אויף דזשעק דעם בארדער, און ביידע האבען געמאכט א פערשווערונג; איהם אויס צו הונגערען ביי צום טויט. און ס'קאן זיין אז דער דאקטאר איז נאך קיין דאקטאר ניט — נעמט ער ווייטער טראכטען — פשוט גענומען איינעם פון גאס, איהם פארגעד שטעלט פאר א דאקטאר, צו נארען איהם, אז ער טאָהר ניט עסען, און ער זאל דערווייל שטארבען פון הונגער...

ס'איז צוועלף ביי נאכט, אין שטוב איז שטיל, עס הערט זיך בלויז דער טיק-טאק פון'ם זייגער, דאס הרקאפען פון'ם בארדער פון פראנט רום, און דאס אטעהעמען פון זיין פרוי, וואס איז איינגעדרימערט געווארען ויצענדיג אין זייט פון בעט.

בעריל נעהמט קוקען אויף איהר, קוקט זיך גוט איין אין איהרע גרין
מאסען וואָס זי מאַכט בשעת'ן דריכלען, און עס דוכט זיך איהם אז זי
שמייכלט. א' סימן די ליפען איהרע בעוועגען זיך.

חלום'ט אוראי פון דזשעקען איצט — טראכט ביי זיך בעריל — און
דאָס הרפּען פון דזשעקען פון פּראָנטרום, קומען אלע מאָל שטאַרקער און
שטאַרקער צו זיינע אויערען, און רייצען נאָך מעהר זיינע נערווען.

און ער טראכט; אז ניט ער הרפּעט, נור ער לאַכט עס אזוי; — פון
איהם, ר' בערל'ן וואָס וועט איהם באלד פטר'ן מיט דעם „טריק“ און חתונה
האַבען מיט זיין פרוי...

ער אַטהעמט אב שוועהר, פערמאַכט די אויגען, און עס קומט איהם
פלוזים אויפ'ן געדאַנק. ר' משה דער אונטער פרעסער. וואָס האָט געאר-
בייט אונטער זיין האַנד א שטיק צייט, נור פלוזים האָט ער זיך אריין גע-
לייגט אין בעט. אויך איהם, האָט דער דאקטאר פערזאָגט, אז ער טאָהר גאָר
ניט עסען... דער סוף איז געווען ער איז געשטאַרבן, און נאכהער, האָט
זיין פרוי געהייראט מיט איינעם פון איהרע באָרדער'ס.

אויך דאָרט איז זיכער א פערשווערונג געווען — פאַסט ביי זיך
בעריל — און ער רייסט פענאַנדער זיינע ברעמען.

ניין, ער וועט צו איהם ניט לאַזען טאָהן דעם טריק, — פאַסט ער ביי
זיך אָב.

דאָס האַרץ נאָגט איהם, און ער פיהלט ווען ער האַפט עפעס איבער,
וואָלט ער בעסער געפיהלט, נור אן אומגליק מיט איהר, ווען ער וויל נעהמען
עפעס אין מויל אריין, רייסט זי פון זיינע הענד ארויס. באַשר; דער דאקטאר
האָט פערזאָגט.

איצט טראכט בעריל איז די צייט, זי — זיין פלונט'טע שלאָפט
געשמאַק...

און בעריל האַפט זיך שנעל ארונטער פון בעט, וואַקעלט צו מיט אלע
כחות צום אייזנבאַקס, האַפט ארויס א האַלע, מיט א שטיק פוטער, נעהמט
דאָס אלעס מיט זיך אין בעט אריין, מאַכט דאָס צו רעכט... און שלאָפט
אין...

אין דער פריה, די פרוי עפענט אויף די אויגען, א נס! בעריל שוויצט...
זי מאַרגענס נאָך דינער, איז ער אויך ארונטער פון בעט, און אין א
פאָר טעג ארום איז בעריל געזונד געוואָרען...

און ווען ער איז געזונד געוואָרען; דאָס ערשטע; האָט ער ארויס גע-
טריבען דעם באָרדער. א פערשווערונג געווען! — שרייעט ער מיט איין
קול. צווייטענס; האָט ער זיך פאָרגענומען אז מהיום וחלאה זאָל ער קיין

דאקטאר פאר זיינע אויגען ניט לאזען. און דריטענס; עסען זאל ער תמיד,
 ביז אין טוירט אריין...

און ווען ער צורעדט זיך אכאל מיט זיין אידענע, ווארפט ער איהר
 אלץ פאר יענע מעשה, מורמלענדיג; אזא פערשווערונג! אזא פערשווערונג

זיך ארויפגעארבייט.

ענדליך האָט זיך דזשעק — א פאקעט־בוך אפרייטער — דאָך ארויף געארבייט. אָבער נאָך ווי ארויף געארבייט! געהט אהיים מיט א „פעו“ א גרעסערע כמעט פון זיין באָס, און איז דער צו, דער געאכטעטער אין שאַפ, זאָגאר דער באָס האָט פאר איהם דרך ארץ.

נור ווי אזוי? און מיט וואָס? דזשיקעל האָט זיך ארויף געארבייט, אָט דאָס איז אינטערעסאַנט.

אריין קומענדיג אין שאַפ אלס אן אפרייטער, האָט ער געצויגען אלע-מענס אויפמערקזאמקייט אויף זיך, מחמת ער פלעגט געהן א הולץ, לאַטע אויף לאַטע, די שיף אויסגעדרייט, כמעט תמיד אָהן א קאלער...

שפעטער צו איז מען געוואהר געווארען אין שאַפ, אז אָט דאָס מענטשעלע איז שוין א פערהייראטער, און אז אין דער היים ווארטען אויף זיינע פערדיענסטען אכט פיסקעס, און יעדער איינער פלעגט זיך ברעכען דעם קאָפ ווי אזוי, ער קומט אויס מיט זיינע 8 דאלאר א וואָך. — וואס ער געהט — מיט אזא הויזגעזינד? און חברה אין שאַפ פלעגען דעריבער דזשעקען האַלטען אין איין אונטערמונטערען ער זאָל בעטען א ריז.

אין אן אבענד האָט דזשעקעל געהערט חברה. גענומען דאָס האַרץ אין די הענד, און איז צו צום באָס געבעטען א ריז. באַשר; א טאטע פון 8 קינדער.

א טאטע פון 8 קינדער! — שרייט אויס דער באָס — איך האָב דאָך גע-מיינט ביזט נאָך סינגעל, ווארום האָסטו מיר באלד נישט געזאָגט, ווען ביזט אריין אין שאַפ ארבייטען? ווען איך ווייס דאָס דאָן, געהט איך דאָך דיך באלד נישט צו. וואָרום איך ווייס, אזעלכע מענשעלעך פון אזא געזינדעל האָבען קיין מאָל נישט דעם קאָפ ביי דער ארבייט, שלאָפען זיך קיין מאָל נישט אויס, זייערע קעפ זיינען תמיד פערדרייט וועגען די קינדער. אָט פאָקסט דאָס קינד, און אָט מאַזעלט דאָס, און דאָס הוסט, און דאָס איז גלאַט נישט מיט אלעמען.

גרויסע טראָפענס טרעהרען געהמען זיך קייקלען פון דזשעקס אויגען, און ער געהט ציטערען ווי אין א פיבער, עס דוכט זיך איהם, אז איצט האָט ער זיך אליין איבער געפיהרט, און אז ער וועט באלד גאָר קריגען די סעק.

ציטער נישט און וויין נישט — געהט ענדליך דער באָס איהם טרייסטען — סעקען וועל איך דיך נישט, ווען דו ארבייטט שוין, טו ארבייט! נור מהיום והלאה, זאָלסטו דו געדענקען, אז איך וויל נישט וויסען פון אזעלכע זאכען. איך

בין ניט פערדאנטווארטליך פאר די אומגליקען וואָס ס'האָט געטראַפּען און ארבייטער, אין אנדערע שטעפּער — פיהרט דער באָס אויס.

א צופריעדענער געהט דזשעק אוועק פון באָס, און דאנקט גאָט פאר'ן חסד, וואָס ער האָט האָטש ניט געקראָגען די סעק...

דערפאר אָבער ווען ס'איז אוועק א שטיקעל צייט, און די דזשעקעליכע האָט מיט מירל געבוידען דאָס ניינטע קינד, איז שוין דזשעק צו צום באָס — ווי אויף זיכער — דערצעהלט איהם די בשורה, און געבעטען א רייז.

איצט קריגסטו דו דעם דאָלער — ענטפערט דער באָס, וויסענדיג אז אָהן דעם אומגליק, איז ער אויף ווערט נאָך א דאָלער...

נור ווען ס'איז געקומען ביים צעהנטען קינד, האָט דער באָס איהם, ביים געבען א רעיו, דעם צעהנטען דאָלער — שטרענג פערזאָגט; אז פון מעהר קיין אומגליקען וויל ער ניט וויסען.

איז ניט געפירעלט — טראַכט ביי זיך דזשעק. וועט מען מוזען אויס-קומען מיט צעהן דאָלער, און ער איז אהיים א פרייליכער, א בשורה צו זאָ-גען זיין אידענע, אז ער האָט געקראָגען א רייז...

אָט אזוי איז אוועק א צייט. און א פריהמארגען, איז דזשעק געקומען אין שאַפּ פיהרענדיג ביי דער האַנד א מיידעלע.

צו קומענדיג צום באָס, האָט ער, זי, מיט פרייד פאר איהם פאָרגע-שטעלט, און געוויזען פאר איהם איהרע, „וואָריקינג פייפערס“.

אָט מיט דעם האָסטו דו געטראַפּען! — שרייט אויס דער באָס ערפרייט — און הייסט זי אוועק שטעלען צו דער ארבייט.

אינפֿין צווייטען יאָהר האָט דזשעק שוין מיטגעבראכט א צווייטע מיידעלע, און ווי געוויינטליך פריהער זי פאָרגעשטעלט פאר'ן באָס, און נאָכ-הער צו דער ארבייט. אזוי, יאָהר נאָך יאָהר, האָט דזשעק געבראכט מיט זיך א קינד צו דער ארבייט...

איצט; האָט שוין דזשעק מיט זיך זעקס קינדער אין שאַפּ ביי דער ארבייט, און ווען ס'קומט צו א „פעי“ געהט דזשעקעל אהיים מיט דער גרעס-טער פעי. כמעט נאָך גרעסער פון'ם באָס. און אלע ארבייטער זיינען איהם מקנא, אָט דאָס הייסט זיך ארויף געארבייט! — טראַכט ביי זיך יעדער איינער פון די ארבייטער אין שאַפּ...

שעהן איז צו זעהן איהם, אלע פריהמארגען לויפּען צו דער ארבייט, טראָגענדיג א פול אָנגעפאקט רענצעל אין זיינע הענד, און אונטער איהם די מחנה קינדער זיינע. ווער כ'זעהט דאָס בילד, נעהמט זיך חודש'ן; דוכט זיך א כבצן? און פאָהרט אזוי פריה אין קינדיאילענד...

נור פראכטפאָל איז דאָס בילד „דינערטיים“, ווען דזשעקעל זעצט

זיך ארום א טיש מיט זיינע קינדער, און נעהמט אויס פאקען פון יענעם
 רענצעל — וואס די דזשעקעליכע האָט זיי מיט געגעבען אויף דינער. כדומה;
 2 ברויט, א גאנצען מאָפּ קריעם, א פונט פוטער, א פייפער צוקער א. ז. וו.
 און אלע נעהמען זיך צו דער טעודה.
 און דאן, ווער איז צו דזשעקען גלייך. אלע האָבען פאר איהם דרך ארץ,
 און נעהמען קוקען מיט קנאהדבליקען אויף איהם, און יעדער איינער טראכט;
 אַט דאָס הייסט זיך ארויפגעארבייט!...

די מגילה.

געקומען עטליכע וואָכען נאָך הנוכה, האָט זיך ביי אונז קליין-וואָרג פון קלויז אָנגעהויבען די סדרה „מגילה“, יעדער איינער האָט געזעהן זיך, אויס צו לערנען; לייגען די מגילה.

דער מאָטיוו איז ביי יעדען איינעם געווען פערשיידענע... און מיין מאָטיוו איז געווען מלכה'לע.

מלכה'לע, איז פון קליינערהייט אָן געווען מיין חבר'טאָרין, איהרע על-טערען האָבען געוואוינט א טהיר און א טהיר מיט אונז, און מיר פלענען זיך אָפט שפיעלען.

אמאָל אלס מאָדאן-ווייב; איך פלעג זיין דער מאָן, און זי גוט אויס-פאטשען, און זי פלעגט זיין, דאָס ווייב — און שעלטען.

אָדער, איך פלעג פלוצים געהען ברעכען איהרע אלע שפילעכלאך, און זי פלעגט מיט מיר א ברונז פיהרען...

אָט אזוי איז אוועק א שטיק צייט, ביז איך בין אונטערגעוואקסען אביסעל, און מיין מוטער האָט מיך מיט געוואלד אָבעריסען בון מלכה'לען. „מען פערנעסט דאָס לערנען, אויב מען שפיעלט זיך מיט מיידלעך“ — פלעגט זי מיך סטראַשען. צו מען פערנעסט ווירקליך דאָס לערנען? האָב איך ניט געוואוסט, נור אז מען קאָן באלד פון אָנפאנג ניט לעהרנען האָב איך יאָ געוואוסט.

וואָרים אין דער ביי'ס לערנען פלעגט מיין קאָפ זיין פערנומען בלויז מיט מלכה'לען, איך פלעג אלע טאָג צעהלען די מינוטען, איך זאָל שוין פריי ווערען פון'ם דער, און זיין געבען מלכה'לען.

און איצט ווען מיין מאַמע האָט מיך פון איהר אָבעריסען, איז'ס געווע א ירעקליכער קלאַפ פאר מיין יונגעס-לייבעס הערצעלע... נור מיט דער צייט האָב איך אליין זיך שוין אָנגעהויבען צו שעהמען צו שפיעלען מיט מלכה'לען, אפילו א וואָרט מיט איהר אויס צו ריידען...

נור אין האַרצען האָט די לייבע צו מלכה'לען געברענט. איי נאָך ווי געברענט! נור ווי אזוי מאַכט מען, אז מלכה'לעס הערצעל זאָל בענקען נאָך מיר אויך? האָב איך געהאלטען אין איין קלעהרען, און עס איז מיר איינצי געפאלען מיט דער מגילה לייגען.

אז איך וועל קאָנען לייגען די מגילה... וועט דאָך מלכה'לע מיט איהר מוטער אוראיי קומען מיך הערען, און דאָן געווייזן איך איהר לייבען...

בישעט'ן לעהרנען זיך די מגילה לייגען האָב איך אומצווייטען אויפ-געפאסט, ביי א „פור“ אדער „שלישלת“ אז איך זאָל זיי שעהן און ריכטיג אויסקעהען, ווי א גרויסער שוין.

און מיין אויסקלערענען „אשר עשה ה' אָ, אָ אָ אָ, מן, איז געווען דער וואונדער אין קלויז...

איך האָב דאן אויסגעקוקט ווי א קליין העהנדעלע, וואָס פאנגט נור וואָס אָן צו קרעהען, נאָך צו קרעהען די עלטערע העהנער, און האָט אין זיין ליבעס היהנדעלע זאָל עס הערען און זאָל זיך לאָזען ליבען... אונגעדולדיג האָב איך געוואַרט אויף דער גליקליכער מינוט. מיין שעהן קרעהען זאָל שוין מלכה'לע הערען.

געקומען די צייט צו לייענען די מגילה, בין איך אהיים געקומען פון קלויז שטארק פערפלאמט, מיט דער מגילה אין דער האַנד, און מיט א האַרץ פול מיט האַפנונג; — ענדליך וועט מלכה'לע מיר הערען...

אריין קומענדיג אין שטוב אריין, האָב איך געטראָפּען שוין א פולע שטוב מיט ווייבער, ווי אויך מלכה'לעס מוטער. נור מלכה'לען ניט... וואו איז אייער מלכה'לע? — הער איך ווי מיין מאמע פרעגט בלכה'לעס מוטער — רופט זי אריין! זאָל זי הערען די מגילה.

זי וועט יוצא זיין מיט מיר! — ענטפערט די מוטער, איך האָב זי איבערגעלאָזען צו צו וויענען דאָס סינדר.

ווי א טוידט'קלאפ איז'ס געווען פיר מיר, און בשעת'ן לייענען די מגילה, איז יעדער „פור“ אדער „שלשלת“ מיר אין האַלז געבליבען שטערקען.

אויסגעקוקט האָב איך דאן, צו א קליין יונג העהנדעלע, וואָס איז אַב געריסען פון זיין ליבעס היהנדעלע. און שטעהט אליין אין א קאמער, און קרעהט פאר די פיער ווענט.

דאָך דענקט ניט אז מיין מגילה לייענען איז געווען אומזיסט, אב וואָהל ס'האָט ניט געוועקט די ליבע ביי מלכה'לען צו מיר. איז'ס אַבער דער שדכן געווען, און נאָך יענעם חוה"מ פסח, בין איך מיט מזל א חתן געוואָרען מיט מלכה'לען.

און האָטש זי האָט דאן מיין מגילה לייענען ניט געהערט, דאָך לייענט זי פאר מיר די מגילה א גאנץ יאָהר, אויסגעצייכענט.

אריינגעפאלען.

פאסירט האָט עס א פאָר יאָהר נאָך מיין חתונה.
איין מאָל אין אן אבענד נאָכ'ן עסען, רופט זיך אָן מיין פרוי צו מיר;
„געהן מיר אין מואווינג פיקטשורס? מאַסס!“

איך דענק היינטיגען אבענד דורך צו לאָזען — ענטפער איך, יעדער
נאכט מוויינג פיקטשורס!

אויב אזוי, געה איך צו מיינע עלטערען. געהסט אפשר מיט? —
פרעגט מיין פרוי.

ניין! — ענטפער איך, וואָס ווייניגער איך'ל זעהן דיין מוטער, אלץ גער
זוגדער וועט זיין פאר מיר.

טו געה איך אליין אהין! — ענטפערט זי מיר — און פערלאָזט דאָס
הויז.

איבערבלייבענדיג איינער אליין אין הויז, ווערט מיר אומעדיג אויפ'ן
הארצען .. נעהם קלעהרען וואוהין אוועק צו געהן? און איך בעשלים אין א
מואווינג-פיקטשורס, וואוהין דען? עס טהוט מיר אפילו באַנס ווארום,
איך האָב ניט צו געשטימט גלייך, ווען מיין פרוי האָט מיך געפרעגט, נור
ס'איז דאָך שוין פערפאלען.

אריין קומענדיג אין מואווינג-פיקטשורס, זוף איך זיך אויס א גוטען
זיין, און זיצענדיג א קליינע וויילע, נעהם איך דרימלען, אזא טבע האָב איך
שוין.

פלוצים פיהל איך, אז איך לייענ אָנגעשפארט אויף א פרוי, וואָס זיצט
נעבען מיר.

הא! וואָס טהוט זיך דאָ? — הויב איך מיך אָן צו עראינערען. דוכט
זיך היינט בין איך דאָך אוועק איינער אליין? — איך צו שטרייע זיך שנעל
פון'ם דרימלע, און נעהם זיך ענטישולדיגען פאר דער פרוי.

ס'מאכט ניט! — ענטפערט זי מיר — יטיל קוים וואָס איך הער...
ס'מאכט ניט — נעהם איך איבער קויען אין געדאנק איהרע ווערטער,
און איך נעהם דרימלען געשמאק, און יפאר מיך שוין טאקע אָן איהר אָן,
— אז ס'מאכט ניט.

פלוצים פיהל איך, ווי איך וואָלט זי פעסט צוגעדריקט מיט ביידע
הענדר.

א, דאָס איז דאָך שוין טאקע א מאוסקוויט, טראכט איך ביי מיר —
ווען יענע איז אזא גוטע, און ערלויבט דיך אָנצושפארען אָן איהר א וויר-
לינקע, נעהמסטו זי שוין דריקען מיט ביידע הענדר... איך האפ יענעל אוועק
די הענדר, און נעהם זיך וויעדער ענטישולדיגען פאר איהר.

ס'מאכט ניט — ענטפערט זי מיר וויעדער שטיל. און קוקט זיך בשעת מעשה גלייכגילטיג אויפ'ן ליילעך, ווי עס זאל דאָ גאָר ניט פאסירען.

רבש"ע! — טראכט איך ביי מיר — דאָס מאַכט אויך ניט! און איך נעהם זיך שוין טוליען צו איהר נאָך שטארקער, און אזוי דרוםלענדיג; כאפ איך דאָ א גלעט, דאָרט א... איך כאפ דערווייל א קוק אויפ'ן ליילעך, דאָס בילד דאָרט ווערט אינטערעסאנטער, עס בעווייזט זיך דער העלדישער לייער האַבער ווי ער קניעט פאר זיין געליעבטע, ערקלעהרענדיג זיך צו איהר אין לייעכע, און ווען זי שטימט צו, פרעסט ער איהר אַב א קוש, אָבער א קוש! ליפ צו ליפ...

אַט אזוי זיך צו קוישען איז א פערגעניגען — זאָג איך צו מיר אליין הויף, מיין שכנ'טע זאל הערען...

און ווער שטערט אייך? — שעפטישען איהרע ליפען שטיל.

און ווער שטערט אייך? — זאָגט זי, זי בענקט אורדאי שוין לאַנג נאָך לייעכע — קלעהר איך ביי מיר — און איך נעהם מיר מאַהלען, ווי נאָך דער פיקטשור פיהר איך זי אונטער ביז צו איהר היים, און נאָכ הער...

פלוצים הויבט מיר אָן צו פיקען א געדאנק, ווער ווייסט וועמען איך ליובע דאָ, עס קאָן דאָך זיין עפעס א פערזעהעניש, א מאוסקייט, און איך בעט שוין נייגערדיג אויף דער ליכט, איך זאל איהר פנים דערזעהען? ווען ס'איז ליכטיג געווארען, האָב איך זיך גלייך געלאָזט צום טייר, און זי נאָך מיר...

אין גאס איז זי מיט לשון ארויס; „געהסט ניט אין מאווינג פיקטשורס, האָסט דו דאָך געזאָגט!“

איך האָב ארונטער געלאָזען דעם קאָפ פאר שאַנדע.

הייסט עס — האָב איך ביי מיר געטראכט — זעהענדיג מיך אריין געהן אין מאווינג-פיקטשורס, איז איהר איינגעפאלען דאָס שפיצעל. וואָס זאל איך אייך זאָגען, צוויי וואָכען האָבען מיר ניט גערעדט. זייט יענעם שפיצעל האָב איך איהר אין פנים ניט געקאָנט קוקען.

ענדליך האָט זי זיך מיט מיר איבער געבעמען, נור מיט איין בעשלוס, אז וואו איך זאל ניט געהן, זאל זיין צוזאמען.

ווארום ער גלייכט צו שלאפען אין סוכה.

ער לענדלאךרד בעריל האָן, א איד א גביר, וואָס שפּיעלט א גרויסע ראָלע אין דער קאָנגרעגיישאָן אהבת-דבֿר-ציון, האָט זונדערבארע מאַנירען, וואָס די יטכנים האַלטען זיך אין איין ברעכען די קעפּ, און קאָנען איהם ניט פערשטעהן.

בעריל האָן דארפט איהר וויסען, איז פון יענע אידען וואָס ווילען זייערס ניט שענקען. און איז איינמערס א מאָנאט כדומה דעם 15טען, קומט ער דעם 10טען און טיילט נאָטיק, און גיט מען ניט דעם 15טען דעם רענט, ליגט מען אים 20טען אין סטריט, מיט הכל אשר לבל.

וואָרים ער, בעריל האָן פערשטעהט איהר מיד, איז א איד, וואָס פער-זאָרגט זיך מיט אלעס אין צייט, ניט צו לאָזען אין דער לאַנגער באַנק אריין, מען זאָל איינזאָוונען, כדומה, א וואָך אדער צוויי.

און ס'גיבט ניט דער מאָנאט, זיינס א טענאנט זאָל ניט ליגען אין סטריט. עס העלפט ניט ביי איהם קיין טוב תירוץ זאָגט איהם — מען אר-בייט ניט! טו ילאָפּט אין פארקס — איז זיין ענטפער. זאָגט איהם אז דער מאָן, דער פרנסה געבער איז קראַנק, ער ליגט אין האָספיטאל, הייסט ער אייך מיט די קינדער אויף געהן אין האָספיטאל — ווער עס האַלט דעם פרנסה געבער, זאָל האַלטען זיין פאמיליע — פיהרט ער אויס מעשה קלור גער.

פערשטעהט איהר שוין, ס'ארא נפש בעריל האָן איז? היינט ווער וואָלט עס גלויבען, אז בעריל האָן זאָל האַלטען ביי זיך א טענאנט אָהן רענט!

צום סוף ווערט מען געוואהר, אז ער האַלט שוין ביי זיך אין הויז א יונגע אלמנה א יטיק צייט אָהן א פעני רענט, און יעדער איינער וואָס הערט דערפון, ציהט מיט די פלייצעס און קאָן דאָס ניט פערשטעהן...

דער זעלבער בעריל האָן, אַבוואָהל ער איז גאָר ביין חסיד ניט, און דערצו אן אַבגעהיטענער פארשוין, ציטערט פאר קעלט, האָט אנגעהויבען פלוצים צו גלייכען צו שלאָפען אין סוכה, עס מעג אין דרויסען זיין ווי קאַלט. קומט אָן דער סוכות! איז הימעל־שרייענר. פוצט אויס די סוכה מיט וואָס ער קאָן נור, — הענגט ארום די ווענד מיט גוטע דיוואַנעס, און שטעלט אריין א שעהן בעט מיט א גוטען ספרינג, אויסגעבעט מיט טחיערע בעט־געוואַנט, און אלע סוכות נעכט שלאָפט ער אין סוכה.

און אלע טענאנטס האלטען אין איין פרענען : ווי קומט דאס צו בערלין
האָז ?

אָנגעקומען צו מיר די צוויי קישות, האָב איך אנגעהויבען צו זוכען א
תירוז, און טרעפט וואָס איך האָב אויסגעפונען. נעמליך — אז דאָס שלאָג-
פון אין סוכה איז פערבונדען מיט זיין וואָלטהעטיגקייט וואָס ער לאָזט
וואוינען די יונגע אלמנה אָהן רענט...

פינפטער טייל

מעשה'לעך און בילדער:

ס'איז שווער צו זיין א איד.

דאס קליינע תורה'לע.

ר' שמעריל חלשות.

ווער עס לויפט צו כל נדרי.

ביידע.

אין א שאפ פון לאנדסלייט.

דער ערשטער איד אין בראַנזוויל.

אכעריקאנער פעטענטס.

ס'איז שוועהר צו זיין א איד.

(א בילד פון'ם קליינשטעדטעלדיגען לעבען אין דער אלטער היים).

באלד ווי דער נייער רב איז אָנגעקומען אין'ם שטעדטעלע לאסטשטאָוו, איז זיין ערשטע זאך געווען, ווי געוועהנליך: צו בעקוקען די שוחטים'ס חלפים. די צווייטע זאך אונטער צו זוכען די מקוה, אויב זי איז כשר? דערזעהן אין שטעדטעל דעם נייעם רב, און מיט איהם די דיינים געהן צום באָד; האט מען אנגעהויבען נאָך צו קוקען מיט נייעריגע בליקען, זיך נאָך געפרעגט צוליבע וואָס זיי געהן? געוואָהר ווערענדיג אז דאָס געהן זיי אונטער זוכען די מקוה, האָט דאָס ביי אלעמען ארויסגערופען גרויס אינערערעם.

ווארים, געוואוינט האָט מען; אז דער נייער רב איז א גרויסער עהר-ליכער איד, און איז זייער פאָרזיכטיג אין „א ז ע ל כ ע ז א כ ע ז...“ דערצו איז מען ניט געווען אינגאנצען זיכער מיט דער מקוה, ווייל ס'איז שוין א פאָר יאָהר זייט דער אלטער רב איז נפטר געוואָרען, און קיינער האָט ניט אויפגעפאָהט אויף דער מקוה ווי געהעריג... און טאָמער חלילה געפינט ער אויס אז זי איז פסול? דאָן איז אן אימנליך! מען וועט דער ווייל דאר-פּען זיין א צייט אָהן א מקוה!

דער שרעק זייערער איז ניט געווען אומזיסט.

עס האָט זיך באלד די נייעם איבער דעם שטעדטעל צוטראָגען; „אז דער רב האָט אויסגעפונען אז די מקוה איז פסול“.

די דאָזיגע שרעקליכע נייעם האָט אויפגעשוידערט דאָס שטעדטעל. די מענשען זיינען געוואָרען פערטרויערט. עפעס דאָס שטעדטעל אליין האָט בעקומען אן אומעטיגען אויסזעהן. מען האָט געפיהלט אז עס פּעחלט דאָס נוימיגסטע אין'ם שטעדטעל...

די צייט דערווייל שטעהט ניט. און די מקוה האָט אָנגעהויבען שטארק צו פּעחלען, מען האָט זיך געמוזט ארויסהעלפען מיט'ן דאנעבענדיגען שטעדט-טעלע. די בעל-עגלות האָבען דערווייל אויפגעלעבט. עס האָט זיך פאר זיי געעפּענט א נייער קוואַל פון פרנסה, און מינטער לעבעדיג, זיינען זיי ארויס מיט זייערע „פוהרלאך“ אויפ'ן מאַרק, און געוואַרט אויף די נייע פאר-שוונען...

דאָס שטעדטעל ריהרט זיך. פרויען טהוען זיך אָן וואַרעמע מלבושים אין וועג אריין, ווייל דער פראָסט האָט געברענגט אין דרויסען.

צנועות'דיג, שעמעוודיג, רויט ווערענדיג פאר א פערביי געהער, שאַ-רען זיך די יונגע וויבלעך ארויס פון שטאָרט צו פוס, אויף צו זעצען זיך

אויף די פוהרען ערשט אונטער דער שטאָרט. די עלטערע און מיטעל יעה-
ריגע פרויען, אום צו האַפּען א גוטען זין, זעצען זיך אויף, אויף די פוהרען
באלד נאָך אין שטאָרט. נור זיצען פערשעהמט, ברענען פאר בושה.
פלוצים וואַקסען אויס ווי פון אונטער דער ערד, די וואוילע יונגען
פון'ם שטערטעל און צוזאמען מיט די אנטרייבער נעהמען זיי זיך וויצלען
אויף די ווייבער'ס חשבון.

וואָס! איהר האַשע פאָהרט אויך? אויך נאָך א יונג ווייבעלע? —
נעהמען זיך חברה וויצלען איבער א פרוי.

— און איהר גענדעל פאָהרט אויך? דוכט זיך אייער אלטיטשקער איז
שוין נאָך א „סאָטניע“ (נאָך 100)

אויסגעדריעהט זאָל איהם ווערען דאָס מויל! — שעלט גענדעל שטי-
לעהייט, ריידענדיג צו דער ערשטער פרוי, און בשעת מעשה, ארום הילענ-
דיג זיך גוט מיט דער וואַרימער שאַל איהר פנים פאר בושה. אזוי וויי-
לענדיג און שעלטענדיג, האָבען די פוהרען פערלאָזען די שטאָרט.

ערשט אונטער דער שטאָרט האָבען זיך די יונגע ווייבלעך אויך ארויפ-
געכאַפט אויף די פוהרען, נור שנעל, און קונציג, אז די אַנטרייבערס זאָלען
זייערע פנים'ער ניט בעמערקען. פערשעהמט מיט די ברעמען איבער זייע-
רע אויגען ארונטער געלאָזען זעצען זיי זיך יעדער אויף איהר זין און ברע-
נען פאר בושה, גלייך זיי זאָלען פאָהרען בעגעהן דעם גרעסטען פערברעכען.
א גאנצען וועג, ווען א פויער איז די פוהרען אקעגען געקומען איז איהם

געווען אינטערעסאַנט צו וויסען וואוהין עס פאָהרען אזוי פיעל פרויען?
און ער האָט געפרעגט:

„נא וויסעליע? (אויף א חתונה)?

— נא וויסעליע! נא וויסעליע, האָבען פרעהליך די אנטרייבער געענט-
פערט, און די פרויען בשעת מעשה האָבען זיך געשטיקט מיט א ביטערען
געלעכטער.

אַנקומענדיג אין'ם צווייטען שטערטעל, זיינען שוין אריינגעפאָהרען
אלע ווייבער זיצענדיג אין די פוהרען אפילו די יונגע. (ס'איז דאָך א פרעמדע
שטאָרט, און דערווייל אז מען זיצט שוין פוילט מען זיך אויפצוהויבען.) אזוי-
איז'ן געפאָהרען ביז צום גאסטהויז וואו די בעל-עגלות שטעלען זיך תמיד
אָב מיט זייערע פערד.

געזעהען אין'ם צווייטען שטערטעל אריין פאָהרען עטליכע פוהרען א-
געפאָקט מיט פרויען, ווערט א קוקעריי פון יענע שטאָדטישע מענשען. עס
אינטערעסירט זיי, און יעדער איינער נעהמט פרעגען ביי'ם צווייטען:

— ווער זיינען די אנגעפאָהרענע פארשוניען?

— א חתונה היינט?

— ביי וועמען?

— ווייס איך : אפשר א תנאים ערגיין...

— ווער זאגט עס?

— ווייסט דו וואס ; מען דארף פרעגן ביי די פארשוונען אליין ?
דערווייל, קלויבען זיך צוזאמען ארום די פוהרען, מענער און פרויען
פא'ם שטעדטעל און מען נעהמט פרעגן ביי די אָנגעקומענע ווייבער.
— אויף א תנאים ? צו וועמען ?

די ווייבער שטיקען אין זיך מיט א שטילען, ביטערען געלעכטער, און
קריבען בשעת מעשה פון די פוהרען, און דער עולם שטעהט מיט אָפענע
מיילער, ווארטענדיג אן ענטפער אויף זייערע פראגען.

ענדליך, האָט ווער דערטאפט פון אן אָנטרויבער, דעם סוד פון זייער
קומען, און, יא ! בסוד סודות ווערט עס צוטראָגען צווישען דעם עולם, און
נאָכן שטיל צושיידט זיך דעם עולם יעדער צו זיך אהיים, מיט ברענגענדיג
אהיים דעם סוד צו זיין פאמיליע.

באלד האָט די נייעס גענומען קלינגען אין'ם שטעדטעל, אז אין לאסט
שאָו איז די מקוה פסול געוואָרען. און די פרויען האָבען די נייעס שרעקליך
בערויערט, בעמערקענדיג : ס'איז שווער צו זיין א איד ! אָט דארפן זיך
נעבאָך אידישע טעכטער שלעפען אין אזא ביטערע קעלט אין א צווייטע
שטעדטעל צוליעב א פסולה מקוה...

דאס קליינע תורה'לע.

(א שמחת תורה בילד פון דער אלטער היים)

פול מיט מענשען איז דאָס חסידים שטיבעל געפאָקט, אויף טיש און אויף בענק שטעהט מען, קעפּ אויף קעפּ!... א גרויסער טייל פון'ם שטיבעל איז פערנומען פון פרויען און מיידלעך, וואָס זיינען געקומען זעהן ווי מען געהט מיט חקפות.

מיט גרויס אינטערעס שטעהן די פרויען און מיידלעך (וועמענס עלטער רען אָדער מענער דאוונען אין שטיבעל) זענען נייגעריג צו זעהן ווער עס וועט געהן מיט דער ערשטער חקפה? ווער מיט דער לעצטער?

שטאַרק נייגעריג שטעהט איצט דאָרט, צווישען אלע פרויען, באַשע דישלעכע, יענקעל בעל-עגלה'ס ווייב. זי וואָלט שוין א בעל'ן געווען צו זעהן, מיט וועלכע חקפה וועט מען מכבד זיין? אייזער מאַן יענקעל דישעל.

וואָרום יענקעל דישעל דאווענט דאָ אין חסידים שטיבעל ערשט דעם ערשטען שמחת תורה.

ביז דעם יאָהר, פלעגט יענקעל דישעל דאוונען אין „פליישיגען-פאָליש“ מיט אלע קצבים. נור אזוי ווי ער איז א בעל-עגלה, און פלעגט אויף אלע ימים נוראים אבפיהרען די חסידים צום רבי'ן, און במילא שוין דאָרטען פערבלייבען איבער ראש השנה. האָבען חסידים געהאט א טענה; וואָרום ער דאווענט נישט מיט זיי אין שטיבעל? ס'מישט? זייערס א חסיד זאָל גאָר דאוונען אין „פליישיגען-פאָליש“? — האָבען זיי גע'מענה'ט צו איהם. מען האָט אזוי לאַנג איינגעמענה'ט ווער מיט שפאָס, ווער אביסעל ערענסט (גוט ס'וועט זיין א היימישער בעל-עגלה, ס'קומט צוניין. כדומה; דעם רבי'ן אקע-גען צו פאָהרען ווען ער קומט אין שטאַרט אריין. אָדער אין א בלאָטיגען וועג און ס'איז שווער צו קריגען א פוהר.) ביז יענקעל דישעל האָט געהערט און איז אוועק אין שטיבעל אריין דאוונען.

אויך יענקעל אליין שטעהט מיט האַרץ קלאַפעניש אין א ווינקעלע, ציטערט מען זאָל אין איהם נישט פערגעסען. ס'אַרט איהם שוין נישט אזוי פיעל פאר זיך, ווי פאר זיין באַשען, וואָרים ער זעהט זי גאַנץ גוט, ווי זי שטעהט דאָרט. און ער ווייסט אז זי פאסט אויף נייגעריג מיט וועלכע חקפה מ'וועט איהם מכבד זיין...

און נישט אומזיכט איז זיין שרעק געווען, וואָס זעהט ער? שוין די לעצטע חקפה, און אין איהם האָט מען פערגעסען. ער הערט ווי מען רופט שוין אויף אלע נגידישע חתנים-בחורים און נאכהער — „עם כל הנערים“ (דאָס יונג-וואָרג הייסט עס.)

גרויסע טראָפּענס שווייס בעדעקען יענקעל'ס פנים. פאר בושה האָלט ער זיין צורה אין סדר ארוינגעגראָבען, און ער טראכט; מיט ס'אַראַ פנים וועט ער צו זיין באַשען אהיים קומען? און עס דוכט זיך איהם אז דאָס האָט מען מיט א כיון איהם אָבגעטאָהן, אום פון איהם פטור צו ווערען... ענדליך האָט זיך ווער דערמאָהנט אין יענקעלען, און האָט וועגען איהם, אונטער געזאָגט דעם גבאי — איטשעלע זאָק.

מורינע ר' יענקעל בן שמחה מכבד מיט כבוד התורה! — האָט אָבגעקלונגען דעם גבאי'ס קול איבער'ן שטיבעל.

ווי איינער וואָס האַפט זיך אויף פון היינער פלעט, אזוי האָט זיך אונזער יענקעל'ס דישעל אויפגעכאַפט, און איז צוגעלאָפּען נעחמען א תורה. נור, טפּרררר! וואָס איז? אלע תורה'ס זיינען שוין צוטיילט צווישען די בחורים און יונגלעך. און ער קאָן בשום אופן קיין תורה פאר זיך ניט קריגען. צו לעצט האָבען זיך חסידים ארוינגעמישט. צוגענומען א קליין תורה'לע פון א קינד'ס הענט, און זי איבער געגעבען צו יענקעל'ס דישעל.

אָט דאָס קליינע תורה'לע גאָר? — טראכט ביי זיך יענקעל — נעה מענדיג עס אין האַנד אריין, אין א פערדרוס כאַפט איהם ארום, ווארום ער ווייסט גאָרניט דעם יחוס פון דעם תורה'לע, אז ס'איז שוין פסול מכמה יאָהרען, אז מען האָלט עס בלויז אויף שמחת תורה פאר די קליינע קינדער וועגען מיט אן הקפה צו געהן.

און איצט האָט מען איהם: יענקעלען! א איד איבער 50 מכבד געווען נאָך „עם כל הנערים“ — מיט אלע קינדער. און ער געהט דער לעצטער. ארום געהענדיג ארום בעלעמער, האָט ער ערשט ווירקליך דערוועהן ווער זיינע פיהרערס זיינען? בלויז קינדער; און אלע מיט גרויסע תורות, וואָס די טאטעס מווען זיי צוהאלטען, זאָלען זיי ניט אראָב לאָזען. און ער א איד שוין — א קליין תורה'לע.

מילא, פערפאלען — טראכט ביי זיך יענקעל — נור א „מי שברך“ מוז איד איהם מאַכען דעם גבאי. פאסט ער ביי זיך אָב.

נאָך די הקפות, ווען יעדער איינער „איז צו צום גבאי איהם צי זאָגען א „יִישׁר כח“ פאר'ן כבוד, האָט יענקעל'ס קול אָבגעקלונגען: עס זאָל א רוח אין דיין טאטענס טאטען אריין! און איז אוועק אהיים.

נור דערמיט האָט זיך עס נאָך ניט געענדיגט. א חוץ יענקעל'ס דישעל, לעבט נאָך א באַשע דישעלעכע, און איהר האָט עס אויף פערדראָסען, און נאָך באותה לילה, האָט זי אלע שויבען ארויסגעהאַקט ביי איטשעלע זאָק, דעם גבאי.

דוכט זיך שוין גענוג? הא? האָט אָבער יענקעל'ס דישעל א בני-בית אויף; און צו מאַרגען פריה, ווען איטשעלע זאָק, דער גבאי, איז געגאנגען פון מקוה, האָט איהם ארוינגעוואָרפען צוויי פיערדיגע פעטש יענקעל'ס די-

שעל'ס עלטסטער זוהן, א פערד הענדלער, וואָס וואוינט נעבען באָד, און אויס געפיהרט; „למען ידעו, ווי אזוי צו פערשעהמען מיין טאטען!“

אויב דאָס איז נאָך ווינציג?

ערשט נאָך מיטאָג ווען איטשעלע זאָק'ס כלה מיידעל איז ארויס אונטער'ן שטאָרט שפאצירען; האָט זי גלויב'ענעלע דישעל'ס בחור אהיים געיאָגט. נאָך שרייענדיג; אהיים געה, און שפאצירער מיט'ן קליינעם תורה'לע. נור דאָס איז נאָך ניט אלעס.

א גאנץ קיילעכדיג יאָהר, ווען איטשעלע זאָק פלעגט וועלען פאָהרען אויף יענקעל דישעל'ס פוהר, ניט קענענדיג קריגען א צווייטע; האָט ער געקריגען גלויב'אן ענטפער פון יענקעל דישעל'ס מויל; „איחר איטשעלע פאָהרט ניט! איחר וועט פאָהרען מיט'ן קליינעם תורה'לע „עם כל הנערים“. און ער האָט געטאָהן א שמיץ די פערד און אָבגעפאָהרען...

ר' שמערי'ל חלשות.

(א מלחמה מעשה'לע)

זיצט זיך ר' שמערי'ל מלמד און לערנט מיט זיינע תלמידים די פרשה „כי תצא למלחמה“, און ער טראכט וועגען די היינטיגע שרעקליכע מלחמות, און א טיעפער זיפן רייסט זיך ארויס פון זיין פלאכער דארער ברוסט.

עס קומט איהם אויפן רעיון זיין רויטער בילעט וואס ער האט געקראָד גען מיט 16 יאָהר צוריק ביים פריזיוו, וואס דאָס הייסט; אז אין א גע-וויינליך יאָהר מעג ער זיצען אין דער היים, נור אין מלחמה צייט דארף ער געהן. און ווערליג ער האט געהערט היינט אין בית המדרש, וועט מען היינט, מאַרגען, רופען אלע רויטע בילעטען.

ער פערטיעפט זיך אין דעם געדאנק, ער קען זיך גאָר ניט פאַרשטע-לען, ער, שמערי'ל חלשות (אזוי האָט מען איהם גערופען אין שטעדטעל, ווייל ער האָט א טבע פון חלש'ן), וואס האָט ביי זיין לעבען קיין פלועג אויף דער וואנט ניט גע'הרג'עט, קען ניט זעהן ווי מען קוילעט אן עוף, זאָל ווע-רען א כאַלדאָט, און געהן אין דער מלחמה אריין צו פערגיסען מענשליכעם בלוט?

ווי ער זיצט אזוי פערטיעפט אין דעם געדאנק, פאלט אריין די פאָד-ליצין, און לייענט פאר איהם אויס: „גאָספאָדן!“ שמערי'ל שמאַללֹווין קאָץ! אין דער מלחמה אריין... ר' שמערי'ל מאכט קיין לאנגע שחיות ניט, ענטפערט ניט קיין וואָרט, נור פאלט אוועק אין חלשות.

ווען מען האָט איהם אויפגעמינטערט האָט ר' שמערי'ל חשק געהאט נאָך אַכאַל אוועק צו חלש'ן, נור די שטוב מענשען האָבען זיך אויף איהם ארויפגעוואָרפען מיט אלע זייערע כוחות, געדריקט איהם די שלייפען, פער-בונדען איהם די ארעמס און מען האָט איהם ניט צוגעלאָזען וויעדער צו חלש'ען.

געבליבען זיצען איז ער ביי א שטונדע ווי פאראלזירט. ענדליך איז ער געקומען ביסלעכווייז צו זיך, און וויסענדיג אז אין ברירה, אז פאָניע רופט מוז מען געהן, האָט ער זיך גענומען פאקען אין וועג אריין: מיטגענומען דעם טלית מיט ביידע פאָר תפילין, דעם סדור על פי נוסח הארי, א חומש פון אלע פינף חומשים, (א קשיא ווי לאנג מען קען דאָרט זיין), און עטליכע בינטלעך ציצית, טאָמער רייסט זיך ביי איהם אין מיטען וועג אָב א ציצה. אויך ניט פערנעסען מיטצונעהמען דאָס ביסעל ארץ ישראל ערר אין א זע-

קעלע, און דאן זיך גענומען געזעגענען מיט זיין הויזגעזינד. ווי געוויינט-ליך, מיט א חלשות.

א גאנצענעם וועג, פאָהרענדיג מיט די רויטע בילעטניקעס אין גובערניע אריין צו שטעהן אויף קאָמיסיע, האָט ער זיך מיט אלע כוחות געשטאַרקט ניט צו חלש'ן. געטרייסט זיך, מען וועט איהם אויסבראַקירען. ער איז דאָך פאָרט א חלוש, מיט א שוואַך האַרץ.

געקומען אין דער גובערניע אריין, ר' שמעריל שטעהט אויף קאָמיסיע. הערט ער א בשורה: „גאָדיען!“ (ער איז גוט). ר' שמעריל נעהמט און פאַלט אוועק אין חלשות; שוין פאר'ן גאנצען וועג.

קומענדיג אין די קאזארמעס, וואו מען לערנט די יונגע סאָלדאַטען, ווערט ר' שמעריל געוואָהר; אז ער האָט אזעלכע פעהלערס וואָס ס'האָט זיך איהם ביי זיין לעבען ניט גע'חלום'ט. נעמליך: ער געהט ניט גוט, קירעוועט זיך ניט ווי געהעריג איז, און שטעהט ניט ווי קיין מענש. בא'שר; ביים שטעהן; דארף די ברוסט זיין ארויס און די פלייצע אריין, און ביי איהם איז גאָר פארקעהרט. ער כאַפט אלע מאָל; א האק איבער דער פלייצע, א זעץ אין האַרץ. און אויף יעדען קנאַק, אויף אימליכען זעץ, האָט ר' שמעריל ניט געשוויגען, און ווי זיין שטייגער — אוועקגעחלש'ט.

נור דאָס אלעס איז נאָך גאָר ניט אנטקעגען דעם ביקס.

נעהמענדיג די ביקס אין האַנד אריין האָט ער באַלד גע'חלש'ט, אריינ-לייגענדיג די הויף אין ביקס וויעדער גע'חלש'ט, און אויסשיסענדיג די ער-שטע קול, ערשט אוועקגע'חלש'ט גאנצע דריי שמונדען.

נאכדער איז שוין ביי איהם דאָס שיסען געגאנגען ווי א מזמר: א שאָס און א חלש, א חלש און א שאָס.

דערזעהט דער עלטסטער ס'אַרא נפש ר' שמעריל איז, נעהמט ער און דערזעהלט עס פאר'ן קאמאַנדיר: „וואָס טהוט מען מיט'ן אידעל?“ האַלט אין איין חלש'ען.

— „ניעמטשעוואָ!“ (ס'איז גאָר ניט) קריגט דער עלטסטער אן ענטפער פון'ם קאמאַנדיר, ער וועט זיך צוגעוואוינען. ער וועט אזוי לאַנג שיסען ביז ער וועט אויפהערען צו חלש'ן. אדער, ער וועט אזוי לאַנג חלש'ען, ביז ער וועט אויפהערען צו שיסען.

אין א געוויסען טאָג, בעקומט שמעריל'ט פאַלק א בעפעהל ס'זאָל אָב-פאָהרען צום שלאַכט! ר' שמעריל פאָהרט אויף, און ציטערט. עס קלאַפט ביי איהם א צאָהן אין א צאָהן און דאָס האַרץ אָט, אָט! חלש'ט עס, נור ער שטאַרקט זיך...

און דער „ויצח לו“ וואָס שטעהט ביי יעקב'ן איז פאר זיינע אויגען כסדר

געשטאנען מיט זיינע פינטעלעך. עס האָט איהם באַנג געטאָהן, טאָמער
הרג'עט מען איהם? און נאָך מער האָט איהם באַנג געטאָהן; טאָמער
הרג'עט ער יענעם?...

נור זיין טבע אין חלשות האָט איהם געראטעוועט פון צו פערגיסען
מענטשען-בלוט. אָט ווי אזוי:

ווען ר' שמערי'ל האָט דערהערט דעם ערשטען שאַס פון די בוקסען פון
די ערשטע ראָטעס, איז ער גלייך געפאלען. ווי זיין טבע איז, אין חלשות.
נור דער חלש'ען איז שוין מיט געווען ווי יענער ביז איצט, נור א חלשות
איין מאָל פאר אלע.

און ווען ר' שמערי'ל האָט ערוואכט פון זיין חלשות, האָט ער זיך גע-
פונען ביי די דייטשען אין פלען.

ווער עס לויפט צו כל נדרי.

(אויסגעהערט פון א פערברענטען קארטען שפיעלער און איבער-
געגעבען צום דרוק.)

איחר ווילט הערען א שעהן מעשה'לע? — מיט די ווערטער האט זיך
צו מיר געווענדעט דזשייך דער באנקיר. (אזוי רופט מען איהם, וויל ער
גלייכט זעהר צו האלטען די באנק ביים שפיעלען אין קארטען.)

ווארום ניט? — ענטפער איך — איז זי נור אינטערעסאנט?

זעהר אינטערעסאנט.

און א קורצע מעשה?

— זעהר קורץ, און פאסירט האט עס ערשט לעצטען יאָהר און טאקע

ביי מיר אין רום.

ווי אייך איז בעוואוסט ווערען אלע אידישע סאלאָנען וואו מ'קען האפען
א קאַרב. צוגעשלאָסען צו כל נדרי. אזוי, איבער גאנץ יום כפור, און שפיעלען
ווילט זיך דאָך.

אלוא האָבען מיר קארטען שפילערס בעשלאָסען יום כפור צו שפילען
פּרוויעט ביי איינעם פון אונז, און ס'איז אויסגעקליבען געוואָרען מיין רום.
מיר האָבען זיך צוגעגרייט דערצו ווי צו א רעגעלער פארטי. דהיינו: מיר
האָבען איינגעקויפט 15 פונט עפעל, 20 פונט וויינטרויבען, 2 טשיקענס, 5
ברויט, א פעסעל ביער, עטליכע באקסעס סיגארעטס... צוזאמען געקומען זיין
נען מיר ערב יום כפור. 2 אזויגער און אראָב ווארפענדיג; די רעקלעך, די
העטס, ווער אויך די שיף? האט דער יריר זיך אָנגעהויבען.

געוועזען זיינען מיר 5 אידען און איין איירישער, מיט'ן נאָמען, פיצ-
פּעטריק. געשפיעלט האָבען אלע זעהר געשמאק, און מיר גראדע איז גע-
גאנגען די קארט. ניט ארויס געלאָזען די באַנק א מינוט. געשלעפט פון זיי
די דאָלאַרס האָב איך אויסער געוועהנליך, און צום מעהרסטען — פין דעם
איירישען פיצפּעטריק. אָט אזוי איז אוועק דער טאָג.

אין דרויסען האָט שוין אָנגעפאנגען צו טונקלען, אידען האָבען שוין
אָנגעפאָנגען צו געהן צו כל נדרי און מיר חברה שפיעלען אלץ — מיט חשק.
גלייך ווי גאָר ניט זאָל פאסירען, מען הערט מעהר ניט; ווי נאָך א קארט!

און נאָך א קארט.

15 —

18 —

12 —

20 —

פלוצים; רייסט זיך ארויס פון איינעם מויל: „אוי, אוי, אוי, כל נדרי“, ביי אלעמען האָט א טאָכהע געטאָהן אין האַרצען, און מען איז דאָך זיצען געבליעבען. ביסלעכווייז זיינען חברה געקומען צו זיך און מען האָט אָנגעפאנגען בענוצען דעם ניגון פון כל נדרי ביים שפּיעלען.

„אוי, אוי, אוי. נאָך א קאָרט.“

„אוי, אוי, אוי. נאָך א קאָרט.“

„אוי, אוי, אוי! 18.“

„אוי, אוי, אוי! 20 — ענטפער איך מיט'ן ניגון פון כל נדרי...“

צו אלעמענס איבערראשונג האָט פיצפעטריק אונטער געכאַפט דעם ניגון. און האָט זיך צו זונגען ווי א רעגעלער חזן.

הע! פיצפעטריק! ביזט גאָר א איד? און נאָרסט די וועלט? — נעה-

מען מיר איהם אויפ'ן צימבעל — וואו קומט צו דיר דער ניגון?

פערשטעהט איהר מיד; — ענטפערט פיצפעטריק — ביי מיר נעקסט

דאָר, וואוינט א קאזאן (חזן) האָב איך זיך אויסגעלערענט דעם סאָנג. דעם

אמת יאָגענדיג גלייך איך איהם זעהר, א וואוילער סאָנג. און דער קאזאן

(חזן) א וואוילער איד, געבעטען איהם, איך וואָלט געוואָלט איהם הערען זינד

נען דעם סאָנג אין סינאגאג, האָט ער מיר א טיקעט געגעבען.

און טאָקע באַלד; מיין בחור געהמט ארויס דעם זייגער, האַפט א קוק,

און רופט אויס: „טו העל, וויט דהי קארטס!“ איך'ל בעסער געהן הערען דעם

קאזאן זונגען דעם סאָנג, ער האָט געחאַפט אויף זיך זיין קאָוט און זיך גע-

לאָזען אין יסוהל צו כל נדרי. און מיר חברה זיינען געבליבען זיצען ווי אויס

געפאַטיט...

ביידע.

(א מעשה'לע פאר פאָעטען.)

משה און שלמה, זיינען ביידע אין זייערע קינדערייַזאָהרען, צוויי אמת'ע
חברים געווען, און ביידע זיינען געבוירען געוואָרען כמעט, און איין מזל.
ביידע זיינען אויסגעוואַקסען ביי ארעמע עלטערען שוסטערס, און ניט
האַבענדיג גענוג עסען, זיינען ביידע אוועק לעהרנען אין איין ישיבה.
דאָרטען; האָבען ביידע געקוועטשט איין גמרה, זיך געריבען ביי איין
אויבען, און ביידע האָבען געהאַפט; אויף א רייכען מחותן, מיט א גרויסען
נדן, און אייביגע קעסט.

מיט אמאָל; זיינען ביידע געכאַפט געוואָרען שליינגענדיג אפיקורסישע
ביכער אויף א בוידעס, און ביידע זיינען — איינער נאָכ'ן צווייטען —
ארויס געוואָרען געוואָרען פון דער ישיבה, און ביידע האָבען גענומען וואַנר
דערען איבער דער וועלט.

וואַנדערענדיג; האָבען ביידע שטאַרק געהונגערט, און דאן האָבען
ביידע פלוצים דערפיהלט ווי פלינגלען וואָלט זיי אויסגעוואַקסען אונטער די
ארעמס, און ביידע האָבען ליידער אנגעהויבען צו שרייבען... נור גאר פלוצים
האָבען זיי זיך ביידע צושיידט.

משה איז אוועק נאָך לאַנדאָן, וואו ער איז אריין אין א שאַפּ פון הויזען
אלס אפרייטאָר, און שלמה נאָך נויארק, וואו ער איז אויך דאָרט געוואָרען
אן אפרייטער ביי הויזען. און פון צייט צו צייט האָפען ביידע ארויס א שטיר
קעל פאָעזיע און שיקען עס אין א צייטונג.

שלמה שיקט זיינע געדיכטע צום „טשיינעק האַקער“ וואָס געהט אין
נויארק, און משה שיקט צום „וואַלד-גולן“ וואָס געהט אין לאַנדאָן.

אין א געוויסען טאָג האָט משה ערהאַלטען דעם „טשייניק-האַקער“ פון
נויארק, וואו עס איז געווען אַבגעדרוקט שלמה'ס א ליידער, פונקט דעם
זעלבען טאָג, האָט שלמה ערהאַלטען דעם „וואַלד-גולן“ אויס לאַנדאָן, וואו
עס איז געווען אַבגעדרוקט משה'ס א ליידער, און ביידע פאָעטען זיצען ביי
דער ארבייט און טראַכטען;

משה טראַכט; דוכט זיך אין איין מזל געבוירען געוואָרען? און דאָך
האָט זיך שלמה ארויסגעארבייט, געהאט אודאי שוין גוט בעצאָהלט פאר
זיינע ליידער? ס'איז דאָך פאָרט נויארק! וואו עס שוויבעלט און גריבעלט
מיט ליטעראַטור. און ער — „משה“ — געהט אודאי ארום דאָרט מיט די
הענד אין די מעשענעם שפאציערט אַמאָ אין פערשיעדענע וועלדער, האָט
איבער זיך תמיד דעם שאַטען פון בויער, וואו ער הערט זיך צו צום זינגען

פון נאכטיגאל, ווי אויך צו דעם שטילען טימלען פון די צווייגען, ווי זיי וואלטען זיך סודות איינס צום צווייטען איינרוימען. ער האט כסדר די שעחנ-קייט פון דער נאטור פאר זיינע אויגען... במילא שרייבט זיך פאָעזיע...

אין איד, מוז ליגען אין דעם פערשטיקטען שאַפ, האלטען אין איין קוקען, אינ'ם גאָדעל לאָך, אז ט'שווינדעלט אזוי פאר די אויגען... און איידער איד שטעל אויס א לייער, מוז איד זיך ארויס העלפען מיט די ווערק פון אפשר צעהן אנדערע פאָעטען, און ער זיצט כשעת מעשה טיעף אָפ...

אין שלמה טראַכט; א גליק פון א יונג! געכאפט זיך אין לאַנדאָן, און קריעגט דאָרט אודאי גוט בעצאָהלט פאר זיינע לייעדער, וואָס דען ניט? ס'איז דאָך פאָרט ניט נואַרק וואו די פאָעטען וואַלנערען זיך פשוט אין די גאסען, ער איז דאָרט אודאי אן אָנגעשטעלטער אין יענער צייטונג, מאַכט זיך פון שרייבען א פיין לעבען, און איז אימער פריי, תמיד אויף דער פרישער לופט, באָרט זיך אָפּט אונטער די זון שטראַלען, בעטראַכט גוט דעם זון אונטערגאנג, און דעם זון אויף גאנג, האָט אלע קאָלירען פאר זיינע אויגען, טיפּט זיך אודאי אָפּט אויפ'ן ים, און הערט זיך צו צום רוישען פון די הוואַלעס... במילא שרייבט זיך...

און איד מוז ויצען גאנצע טעג אין דעם שטיקענדען שאַפ, און נייען הויזען, און איידער איד שטעפ צונויף א לייער, מוז איד זיך ארויס העלפען מיט אנדערע פאָעטען; אָך ווי טרויעריג.

און ביידע פאָעטען דענקען מיט דער צייט — זיך אריבער צו האַפּען איינער צום צווייטען.

אין א שאפ פון לאנדסלייט.

(א בילד)

באלד גרינערהייט, ווען איך בין נור אריין צום ערשטען מאל, אין דעם שאפ, וואו מיינע לאנדסלייט האָבען מיך מיט גענומען מיט זיך, דאָרט זיך אויס צו לערנען דאָס פאך, האָב איך גענומען גוט בעטראכטען דעם שאפ, יאָס איז בעשטאנען פון בלוז לאנדסלייט.

צוב אלעם ערשטען זיינען מיינע אויגען געפאלען, אויף אונזער לאנדס-
מאן, דעם באָס, אונזער ברויטגעבער הייסט עס. ווי ער שטעהט עס אין האלט אין איין ווארפען זיינע בליקען אויף די ארבייטער. קוקט זיך גוט צו, צו זיי, ווער עס ארבייט ווי א סטאטיק? ווער שנעל? און ווער עס נארט זיך.

ער איז הויך, פעט, דאָס פנים ווי אַנגעדראָלען, און דער קארק קנייטשט זיך ביי איהם ווי ביי א בול-דאָג. א גאלדענע מאסינע וואטש-און-טשיין, ליגט אויף זיין בויך, וואָס שפאָרט אוועק פון'ם קערפער, ווי ביי א מעוברת'ע אידענע.

אָט דער באָס אונזערער, איז דאָס גרונט שניידער פון אונזער שטער-
טעל, וואָס פלעגט זיין לעפיש לאנג, דאר און טרוקען, ווי א לולב, וואָס פלעגט שטארבען ניין מאל אין טאָג פאר הונגער, און אלע דאָנערשטאג, ווען זיין אידענע פלעגט איהם מאַהנען אויף יבבת. פלעגט ער איהר געבען די יער אין קאָפּ, אנשטאט געלד.

נאָך דעם באָס, האָבען זיך פערטשעפעט מיינע אויגען אויפ'ן אסיס-
טענט באָס, אויפ'ן פאָרמאן הייסט עס. ער איז א קלייניטשקער און א דארער מיט א שווארץ איינגעדארט פנים, וואָס פון'ם גאנצען מענשעל, זעהט זיך בלוז ארום צוויי שווארצע ברענענדיגע אויגען און א פיסק וואָס שיט מיט צינישע ווערטער, און האלט אין איין שרייען; „האָר-אָפּ“. דער, איז עס נטע גנב פון אונזער שטערטעל; וואָס פלעגט, דאָרט אין דער אלטער היים ארום געהן אויף ירידים, און ווארפען זיינע שווארצע גנב'עשע אויגען אויף די פויערישע טייסטערס געלד, און פלעגט גאנצענע טעג, מיט נאָך זיינס גליי-
כען, אין די שענקען שבר'ען...

דער דריטער איז מיר געקומען אין די אויגען אריין — א ברייטער איד, מיט צוויי קלוגע אויגען, א הויכער שטערען און א לאנגע שענקע באָרד, וואָס פאָרט זיך גאָר ניט מיט די צוויי לאנגע הענד, וואָס פיהרען די פרעם הין און צוריק...

אויף א לאנדסמאן! דער איז ער ר' וועלוועל סוחר, וואָס פלעגט ארום

פאָהרען צווישען פריצים אויפקויפֿען ביי זיי זייערע תבואות און וואָס פלעגט שפּיעלען אין שטאָדט א גרויסע ראָלע...

און נאָך איהם האָט זיך מיר געשטופט אין די אויגען אריין אן אונטער פרעכער, וואָס שטעהט פונקט אקעגען איבער דעם פרעסער, א לאַנגער, דאָר דער פויער, מיט א געשטופעלט פנים, און צוויי ווייסע קאצענע אויגען וואָס אין די אמעריקאנער מלבושים קוקט ער אויס ווי מאַסקירט, און עס דוכט זיך, שווער צו דערקאָנען! אָבער איך דערקען איהם באלד אויך, אָט ער איז מאַטשעק, פון א דאָרף נעבען אונזער שטעדטעל, וואָס איך פלעג איהם אָפט טרעפֿען מיט א לאַנגע קאָסע אין האַנד פאָכענדיג לינקס און רעכטס איבער די לאַנגקעס, און בשעת מעשה האַלטען אין איין ארויפּוואַרפען די לאַנגע פלאַקסענע טיטאָפּראָנעס וואָס פלעגען זיינע אויגען פערשטעלען... אין א ווינקעל, מיט ווייט פונ'ם פויער, זיצט א מיידעל א פינישערין, און וואַרפט מיט איהרע אייגען שעלמישע בליקען צו די באַיעס און שפּאַסט מיט זיי...

זי איז יונגמיטע מלמד'ס מיידעל פון אונזער שטעדטעל, וואָס פלעגט איהרע אויגען, פאר א פרעמדען קאָן פערשטעלען, און צונעט'דיגע בליקען פלעגען פון איהרע אויגען שטראַהלען, און האָט זיך ווען עס איז א שניידער-יונג מיט איהר א שפּאַס געמאַכט, טרעפענדיג זיי שטעהן פאר איהר פאָר טערס שטוב, פלעגען זיך ביי איהר די ברעמען איבער די אויגען ארונטער לאָזען, און פערשעהמט, רויט ווערענדיג ביז איבער די אויערען, פלעגט זי זיך מיט שנעלע טריט צוריק אין שטוב אריין שאַרען...

נאָך איהר, האָב איך גענומען בעטראַכטען, די אלע, וואָס זיינען מיט מיר, ביי די מאַשינען געזעסען, אויך לאַנדסלייט, און אלע כמעט, וואָס האָר בען מיט מיר אין איין בית-המדרש געלעהרענט.

ביי דעם ערשטען מאַשין, זיצט דער „מיטורר" וואָס פלעגט אלע ימים נוראים, ביי אונז דעם חזן אונטערהאַלטען, וואָס גאָרגעלט ארויס אויך איצט פיעל מאָל אין טאָג, א מכלכל חיים, אָדער א געריצק, א. ז. וו.

מיט ווייט פון איהם זיצט דער „מתמיד", וואָס איז שטאַרק קורצ-זיכטיג געוואָרען, פון זיין שטענדיגען לעהרנען גאנצע נעכט, ביי א טונקעל חלב'ען ליכטעל, וואָס אָפט קלאַפט זיך דאָס שטענעל פון מאַשין אין זיין שטערען אָן.

אין האַרט נעבען מיר, זיצט דער „מישכיל" וואָס האַלט אין איין וואָר-פען מיט פסוקים פון תנ"ך, בשעת דער ארבייט, א. ז. וו.

און עס האָט זיך מיר געדאַכט אז אין א פערבלענדעניש בין איך גאָר „האָקום-פאָקום" שפּיעלט מען דאָ מיט מיר. אָבער אין אמת'ן וועט דאָס בילד זיין נאָטירליכען פאָרם באלד אָנגעהמען; דער באָס וועט באלד זיין גראַבען בויך מיט'ן קארק פערלירען און מיט אן אָנגעהוימעלט רעקעל וועט ער מיר

נאך לויפן איך זאל איהם א שטיקעל ארבייט געבען צו נייען. און דער
פארמאן וועט צוויי בליאסקענדע שטיוועל אויף זיינע פיס ארויף ציהען.
א היטעל מיט א גלאנציגען דאשעק, אויפ'ן קאפ אנטאָהן, און וועט זיך
נעהמען בדק'ען אין פרעמדע קעשענעס. און דער ערשטער קרבן וועט זיין
אָט יענער פויער. דער פרעסער, מיט די קלוגע אויגען, וועט אויף זיך א
ווייסען כאלט ארויף האַפּען און וועט זיך אויף א שעהן בריטשקעלע צו א
פריז זיך ארויס כאַפּען, א קניח'לע צו מאַכען. דער פויער וועט א סוקמאן
אויף זיך נעהמען און מיט א קאסע אויף די אַקסלען אין פעלד אריין זיך
לאָזען. דאָס מיידעל, ווערט פערשעהמט, פאר די בויעס פרעכען בליק —
זיך שנעל לויפן וואו בעהאַלטען.

און די מעהרסטע פון די אלע בעקאנטע פון די מאַשינען וועלען זיך
מיט'ן בעקאנטען גמרא ניגון צולאָזען און אלע וועלען ארויס זינגען: און,
אמר ד' פּפּא.

אוי, אוי, אוי!

דער ערשטער איד אין בראנזוויל.

(א היסטאריש מעשה'לעך.)

ווען דער ערשטער איד, דער אמת'ער איד, מיט דער לאנגער אידישער באָרד, איז געקומען נאָך אמעריקא. האָט די שויה ווי געוועהנטליך, געאכט קערט אין הויבאָקען ניו־אָרק, און ארוםגעהענדיג פון שויה, האָט דער איד גלייך געכאַפט פון אידישע לויפערס, עטליכע גרודעס בלאָטע אין זיין לאַנגער באָרד אריין.

"שלעכט! האָט געטראכט ביי זיך דער איד — מיט פאר מיר דאס דאָזיגע ערטער, מען דאַרף שפּאַכען ווייטער... און ער האָט גענומען וואַנדערען, זוכענדיג פאר זיך אַן אָרט, וואו זיין מיעדען קאָפּ אנדער צו לויגען? ער האָט אזוי לאַנג געוואנדערט און געוואנדערט, ביז ער האָט פערבלאָנדירט זשעט נאָך, "בראנזוויל", אין ניו־אָרק.

בראנזוויל איז דאן געווען א ווילד געגענד, איבער דער גאנצער לענג — פון איצטיגער, "פיטסין עוועניו", האָבען זיך דאן געצויגען בויער. — ווילד בעוואהסען מיט מאָך, אין אויף א סך ערטער האָבען זיך גרויסע זומפען געפונען...

דער איד האָט איינער אליין א שטיק צייט ארום געבלאָנדזשעט, ווען ער איז שטאַרק מיער געוואָרען, האָט ער זיך צוגעזעצט אונטער א בוים, און זיינע מיעדע פיס זיך אויסגעגלייכט.

און זיין דארף האָט גענומען שטאַרק בענקען, האָט'ס א לעבעדיג נפיש, האָט ער געוואָלט פאר זיינע אויגען זעהן, עס זאָל איהם הוימליכער ווערען... און ער האָט דערווייל געכאַפט א דרימערל.

פּלוצים הערט דער איד פון אונטער זיך, א פריינדליכען; "מע'ע"!"... דער איד האָט זיך א הייב ביסערל איבערגעשראַקען פון'ם פּלוצליכען קול, אין ער האָט די אויגען געעפענט... אויסגעהענדיג דעם קאָפּ, האָט ער פאר זיך דערוועהן א באָרד, און ער האָט זיך דערפרעהט.

דער איד האָט מיט זיין האַנד אָנגענומען; דעם ציעג ביי'ם רעדערל, און ער האָט אזוי געזאָגט:

"ביזט מיינ שוועסטער מיט מיר אין איין צרה" דין ווייזט אויס האָט מען אויף פערטריבען אהער, צוליב דיין באָרד, און דער איד מיט דער ציעג האָבען פריינדשאפט געשלאָסען.

דער איד פלעגט ארום געהן ארום דער ציעג, זי געשפייזט און אויף איהר אויפגעפאַסט, און די ציעג פלעגט איהם איהר מילך געבען... אט אזוי ארום האָט זיך ענטוויקעלט די יענהע אידישע שטאָרט בראנזוויל...

אמעריקאנער פעטענטס.

(א מעשה'לע)

ראטעוועט! די ראטען לאָזען מיך ניט לעבען, אזעלכע „עזות-פנים.ער“ נאָט זאָל היטען.

אזוי בין איך אריין מיט אן אימפעט אין א דראַגיסטאָר, הערט! — זאָג איך אויף טשיקאָווע א געשיכטע: נעכטען איך קום פון סטריט אין שטוב אריין. איך טהו א קוק, דערזעה איך ווי עס שטעהט זיך א ראט אויף'ן טיש, און קייעט געשמאק מיין סאָפער.

לאָז איך מיך צו צו איהם, און דענק: דערזעהענדיג מיך וועט ער שטע-לען פיס.

און האָט ער מיך דערזעהן, האָט ער א וויילע מיך אָנגעקוקט, מיט זיינע ראטען אויגען. — מיט אזא מינע, ווי איינער רעדט; מ'שטיינס געזאָגט פאר וועמען איך האָב דאָ מורא צו האָבען? און ער האָט גענומען טהוען זיינס... אָט אזא חברה איז עס.

נו, האָט איהר ניט עפעס א פעטענט די חברה פון וועג אָב צו ראטען? — פרעג איך ענדליך ביי'ם דראַגיסט-מאָן.

שור האָב איך! — נאָך וואָס פאר א פעטענט! — רופט אויס דער דראַגיסט-מאָן — א פעטענט פון פעטענט-לאַנד, איין שמעק זיי וועלען נור טהון, איז גוט-ביי! און ער גיט מיר א באַקסעל, פרייז 25 סענט.

איך חאָפּ דעם „פעטענט“ און לויף אהיים מיט א גדולה. אהיים קור מענדיג שנייד איך אָב א פענעצעל ברויט, און שמייער אָן גאנץ היבשעלעך פון'ם „פעטענט“ און לייג עס אוועק אקעגען דעם אָרט, וואו די חברה האָבען „לאָדזשי“.

איך האָב נאָך רעכט די האַנד ניט צוגענומען, האָט עס א ראט א חאָפּ געטאָהן ווי „א רוח דעם מלמד“.

„גוט ביי“ — שרייע איך אויס — מיין דראַגיסט-מאָן'ס ווערטעל — און טאָקע באַלד שמיר איך אָן וויעדער א פענעצעל, און לייג עס אויף אוועק אויף יענעם אָרט, און וויעדער דאָס זעלבע ווי פריהער.

געפאָקט א צווייטען — טראַכט איך ביי מיר. — „גוט ביי“ אין א וויילע ארום דערלאַנג איך זיי וויעדער א פאָרציע פון'ם „פער טענט“ — ניט געקאָרגט, און נאָך א פאָרציע, און נאָך א פאָרציע, און ביי דער חברה ווערט עס פערצוקערט.

אָט אזוי אויף דער צווייטער נאכט, ווי אויך אויף דער נאכט... און עס האָט טאָקע אנגעהויבען צו ווערען אביסעל רוהיגער...

א טהייערער פעטענט! — טראַכט איך ביי מיר, און איך לויף נאָך א

צווייטע באקסעל. אהייט געברענגט דאס צווייטע באקסעל, טהו איך דאס
 זעלבע ווי מיט דער ערשטער באקס. און עס יוערט אויך פערצוקערט.
 איך שטעה און שטוי; וואו נעהמט זיך עס אזוי פיעל ראטס?
 ביי דער פינפטער באקס, ערשט, איך האפ א קוק אויף דער חברת, די
 זעלבע חברת, לעבען אלע און ס'איז זיי גאר ניט צו דערקאנען, פעט געוואָר
 רען מיט סכנות, פונקט ווי נאָך א ווארעם-באָר.
 אָט האָסט די דיר — קלעהר איך ביי מיר — די אמעריקאנער „פער-
 טענטס“.

זעקסטער מייד

קורצע ראמאנען.

די שעדנע יפרח.

יוגענד ליבע.

די עהרליכע נעבאך.

(א דיאלאג.)

די שעהנע שפרה.

(א הערצדייטענדער ראָמאַן אין 3 טייל מיט אן עפילאָג.)

1טער טייל.

די שעהנע שפרה! אַט מיט דעם נאָמען האָט מען זי גערופען אין שטערטעל. און זי האָט דעם נאָמען כשר פערדיענט, ווייל כמעט אלע שעהנע שטריכען, מיט וועלכע די ראָמאַניסטען בעמאָהלען זייערע העלדינען, האָט שפרה פערמאָגט.

זי איז געווען: הויך, שלאַנק, מיט א רייצענדער פיגור, א לאַנגען ווייסען האַלז, א בלאַנדען געקרייזעלטען קאָפּ, בלאָהע אויגען, רויטע ליפלעך ווי קארשען צוויי הן גריעבלעך אין איהרע אויס געפילטע ראָזע באַקען.

אין נאטור, איז זי געווען זעהר א הייסליעבענדע, געליעבט מיט א ברען מיט א פייער. און מיט וועמען האָט זי שוין נישט ראָמאַנסירט! ... נור ענדליך האָט זי געהייראט מיט משה שניידער, שטארק ווי אן אטלעט.

א פאָאר יאָהר נאָך דער חתונה, קיין קינד איז גראַדע נישט געווען נאָך, איז משׁדׁן אריין אין קאָפּ ער זאָל פאָהרען נאָך אמעריקא, און ער האָט דעם פלאַן פאָרגעלייגט זיין שפרה׳ן.

וואָס עפעס פאָהרען קיין אמעריקא? — נעהמט די שעהנע שפרה פראָ-טעסטירען — די קינדער האָבען דיך בעזעצט?

ווארום נישט? — נעהמט טענה׳ן משה. די גאנצע וועלט פאָהרט און מאכט גליקען, ווארום זאָלען מיר אַכפינסטערען אונזערע יאָהרען, אין ארעמ-קייט?

אַבער קיין אמעריקא אַזוי! — ירײַעט אויס פערביטערט שפרה, די רייזע שמעקט דאָך אויף יאָהרען...

נאָריניו! — רעדט צערטליך משה צו שפרה׳ן — ווער זאָגט עס אויף יאָהרען? איך׳ל נור מאַכען די ערשטע טויזענד דאלאר קום איך תיכף צוריק, און מיר׳ן לעבען א גליקליך, א רויך לעבען.

די שעהנע שפרה האָט אפילו איצט אויך געקווינקעלט, זי האָט גע-וואוסט, אז גרויס וועט זיין איהר בענקשאַפט, צו איהם. נור ענדליך האָט זי דאָך צוגעשטימט. און טאָקע בלוין — ביז טויזענד דאָלער, נישט מעהר, און גלייך קומען.

און משה איז נאָך אמעריקא אוועק...

דאָס ערשטע יאָהר, האָט זיך ביי דער שעהנער שפרה׳ן, ווי טויזענד יאָהרען געצויגען, זי האָט געהאַלטען אין איין שטורמען מיט האַרציגע ברייער

צו איהר משה'ן, און איין-וועגס נאכפּרעגערדיג; ווען ער וועט שוין אהיים קומען? און געהאָפּט אין גיכען איהר משה'ן אין דער היים צו זעהן... דאָס ערשטע יאָהר איז אוועק, געלד ערהאַלט זי גראַדע פון איהם פינקטליך יעדען מאָנאַט, גענוג אויף צו לעבען, נור וועגען אהיים קומען, דוכט ער ניט.

פערצווייפּעלט, און בענקענדיג נאָך א לייעבענדען מענשען, פלעגט די שעהנע שפרה שפּאַצירען, אלע אבענד אונטערן שטאָדט, געיאָכצעט, גע- זיפּצט, און געקלעהרט פלענער אויף פלענער, ווי אזוי איהר משה'ן אהיים צו ברענגען? זי איז איהם שוין מוחל די אמעריקאנער גליקען... ענדליך האָט זי בעשלאָסען; אויס צו פערקויפּען אלעס, און צו איהם נאָך אמעריקא צו פאָהרען.

2טער טייל.

איינמאָל, אין אן אבענד, ווען די שעהנע שפרה איז געוועסען און גע- שריעבען א בריעף צו איהר משה'ן וועגען איהר פלאן. האָט זיך די טהיר פון איהר צימער געעפּענט, און ס'איז צו איהר אריין, חיים באַראַן, א יונגער בחור פון א יאָהר 20, וואָס איז נור וואָס געקומען פון אמעריקא, (געקומען בלויז צו זעהן זיך מיט זיינע עלטערען) מיט ברענגענדיג מיט זיך א גרוס פון איהר משה'ן.

די שעהנע שפרה האָט זיך געפיהלט העכסט גליקליך, אויסהערענדיג אזא טהייערען גרוס פון איהר משה'ן, און דער ווייל די גאנצע צייט, ניט ארונטער גענומען קיין אויג פון איהם — פון חיים'ען.

אויך חיים אליין, האָט די גאנצע צייט ניט ארונטער געלאָזען זיינע אויגען פון דער שעהנער שפרה'ן, געגעסען זי מיט זיינע בליקען, און גע- טראכט: ס'ערשטע פון משה'ן אליין, ס'ארא יאָלד ער איז, לאָזט איבער אזא רייצענדע פרוי, און לאָזט זיך זוכען גליקען אין אמעריקא, און האָט דאָרט צו טהון. ווי ער ווייסט עס, מיט „באָמערקעס“, וואס ס'איז מיאוס א שטיקעל ברויט מאַר זיי צו עסען. ווען ער האָט אזא ווייבעלע? וואָלט ער דאָך א טרוקען שטיקעל ברויט געגעסען, אבי צו זיין מיט איהר צוזאמען... און דערביי איז איהם איינגעפאלען א מאָדנער געדאַנק. נעמליך: אז ס'וואָלט ניט געווען קיין קרומע זאַך, ער זאָל ווערען מיט איהר נעהענטער בעפריינד- דעט, אן אויסרייד האָט ער זעהר א גוטען. ער איז דאָך בעפריינדעט מיט איהר משה'ן פון אמעריקא. און ער האָט דאָך אזוי פיעל צו דערצעהלען פון איהם, און פון אמעריקא.

דאָס גליק האָט איהם געשפּיעלט, ביי זיין אוועק געהן, האָט די שעהנע שפרה בעמערקט, אז ער איז איהר געפעלען אלס מענש, און זי בעט איהם אָפּט מאָל אריין צו קומען....

זייט דאן, פלעגט חיים, כמעט פון שריה מארגען ביז שפעט אין דער נאכט פערברענגען ביי שפרה'ן. און די שעהנע שפרה האָט ווידער אויף געלעבט: איז זי האָט ערהאלטען מאָנאטליך געלד פֿון איהר משה'ן, גענוג צום לעבען. און אויך געהאט געבען זיך דעם לעבענדיגן, רייצענדיגן חיים'ן... אָט אזוי איז אוועק א שטיקעל צייט, ביז מען איז געוואָהר געוואָרען אז ער דענקט צוריק צו פֿאָהרען קיין אמעריקא. און מען האָט איהם פלוצים פאר א סאָלדאט צוגענומען.

מיט חיים'ס פערלוסט איז די שעהנע שפרה געווארען פיעל מעהר פער-צווייפלט ווי נאָך איהר משה'ס אוועק פֿאָהרען, און זי האָט נאָך איהם טייר בען טרעהרען פֿערגאַסען, ליגענדיג אויף איהר געלעגער ביי נאכט, האָט זי קיין אויג נישט געקאָנט צומאכען פון פיעל בענקשאפט צו איהר הערצליכענדיגן דען חיים'ן.

ענדליך האָט זיך די שעהנע שפרה, ווידער גענומען ארום טראָגען מיט'ן געדאַנק, אויס צו פֿערקויפֿען אלעס, און גאָר צו איהר משה'ן נאָך אמעריקא צו פֿאָהרען...

8טער טייל.

ווען די שעהנע שפרה האָט שוין געהאַלטען אין מיט טיילען צו איהר משה'ן וועגען איהר פלאַן, איז גראדע אריין געקומען יואל סאָלדאט, געקומען נור וואָס פון דיענסט; מיט ברענגענדיג מיט זיך א בריוועל פון חיים'ן, וואס האָט זיך געלעזען ווי פֿאָלגט:

ליטבע שעהנע שפרה!

„די דיענסט איז מיר נישט שלעכט, עס פעהלט מיר דאָנקען גאָט גאָר נישט, נור דו בלויז. לעבע שעהנע שפרה, ווען איך דערמאָן מיך ווי עלענד איך האָב דיר איבערגעלאָזען, שטעלען זיך מיט טרעהרען אין די אויגען. איך קוש דיר 100 מאָל.

דיין לעבענדיגער חיים.

דער בריעף האָט ביי שפרה'ן אויפגעוועקט די אלטע לעבע צו חיים'ן. ס'אַראַ לעבער מעניש ער איז? — האָט זי גענומען טראכטען — ווי ער בעדויערט זי? וואָס ער האָט זי געלאָזען נעבאָף עלענד! און איהרע אויגען האָבען אָנגעפאנגען צו גיעסען טרעהרען, ווי פֿערעלעך, און יואל געריהרט פון איהר לאַגע, האָט זי גענומען טרייסטען...

אין דער זעלבער צייט, האָט שפרה געכאַפט א קוק אויף יואל'ן, און גוט אָבמעסטענדיג איהם מיט איהרע בליקען, האָט זי אויסגעפונען, אז אויך יואל איז א גאַנץ לעבענדיגער פֿערזאָן, און ווי דער שטייגער איז, איהם געדעטען ער זאָל אריין קומען ביי א געלעגענהייט.

מעהר האָט יואל ניט געדארפֿען הערען, (ער האָט זיך שוין גענוג אָנגע-
הערט וועגען איהר פון חיים'ן, וואָס האָט איהם אויסדערצעהלט אלעס,
ווי א סאָלדאט פאר א גוטען ברודער,) און יואל איז געוואָרען, אן אָפּטער
אריינגעהער צו שפרה'ן...

מיט דער צייט האָט די שעהנע שפרה אויס געפונען, אז דער יואל איז
א גאנץ וואוילער יונגערמאן, כמעט ניט ערגער פון חיים'ן...

אָט אזוי האָט די שעהנע שפרה אָבגעלעבט א שטיקעל צייט, ביז די
מלחמה האָט אָנגערופט, און מען האָט פערנומען אין דער מלחמה אריין
יואל'ן, און מיט איהם וואו א מאַנסביל פון שטערטעל.

שרעקליך איז געווען דער קלאַפ פאר דעם גאנצען שטערטעל, און נאָך
שרעקליכער פאר דער שעהנער שפרה'ן, אף! ווי עס האָט זיך איהר געבענקט
נאָך א ליבענדען מענשען.

און זי האָט גלויב גענומען, אוועק געשריעבען א הערצרייסענדען בריעף
צו איהר משה'ן, ווי ער לעזט זיך ווי פאָלגט:

ליבער האַרציגער משה!

„ווי דיר איז בעוואוסט זיינען מיינע ליידען, און מיין עלענדקייט,
זייט די ביזט אבגעפאָהרען ביז היינטיגען טאָג געווען אונערטרעגליך.
די קישענס האָב איך אימער אויסגעוויקט מיט מיינע טרעהרען פון
בענקשאפט צו דיר, מיין טהייערער! אין געלעבט האָב איך בלויז מיט
דער האַפנונג אז אָט, אָט קומסט דו צו פאָהרען, נור איצט זייט די
מלחמה האָט זיך אָנגעהויבען געה איך ארום מיט געשוואַלענע אויגען
פון די טייכען טרעהרען וואָס איך פֿערגיס, דערמאָנענדיג זיך, אז איצט
איז פאר דיר אונזעגליך אהיים צו קומען.

„אלזא ליבער משה! זעה צו טהאָן, ראטעווע מיין לעבען, און
נעם מיך נאָך אמעריקא, איך'ל עס לאַנג ניט איבער האַלטען.

דיין היים ליבענדע פרוי שפרה.

מישה ערהאַלטענדיג פלוצים אזא הערצרייסענדען בריעף פון זיין שעה-
נער טרייער שפרה'ן, האָט איהם פערנומען דאָס האַרץ, און ער האָט איהר
שנעל ארויס געשיקט א שיפס-קארטע מיט געלד, און געזעהלט די טעג, ווען
ער וועט זיך שוין קאָנען זעהן מיט זיין שעהנער ליבער שפרה'ן!

ווען די שיפס-קארטע מיט'ן געלד זיינען אָנגעקומען, האָט זיך די שעהנע
שפרה באַלד גענומען קלויבען אין וועג אריין. זי איז שוין געווען כמעט
אינגאנצען וועגס-פערטיג.

נור פלוצים איז חיים אהיים געקומען פון שלאַכט, א פערוואונדעטער,
אום צו ערהאַלען זיך...

ע פ י ל א ג

די שעהנע שפרה האָבענדיג נעבען זיך חיים'ען, האָט וויעדער אויפס-
 ניי אויפגעלעבט און האָט פערלאָרען איהר חשק נאָך אמעריקא צו פאָהרען.
 נור ענדליך ווען ס'איז געקומען די צייט אז חיים האָט בעדארפט פאָהר-
 רען צוריק אין שלאכט אריין, איז די שעהנע שפרה געוואָרען שטאַרק פער-
 צווייפעלט, און ניט געוואוסט וואס צו טאָהן? ערשטענס איז איהר א שאָד
 געווען, וואָס איהר ליבער חיים דאַרף פאָהרען אין שלאכט וואו ער קאָן
 חלילה גע'הרג'ט ווערען. צווייטענס; האָט איהר ס'האַרץ געריסען אויף איהר
 מאַן, וואָס ערווארטעט זי אין אמעריקא. און א קאמפף האָט זיך אָנגעהוי
 בען ביי איהר אין הארצען; מיט וועמען זאָל זי האָבען מעהר מיטלייד? און
 ווער איז פאר איהר וויכטיגער?

ענדליך האָט זי איינגעזעהען אז חיים איז פאָרט ליבענדער ווי משה'ן,
 וואָרים משה האָט זי דאָך פערלאָזען אום צו זוכען גליקען, און חיים טרעט
 דאָך פון שטוב ניט ארויס, און האָט איהם אויף איהרע הוצאות גענומען, און
 איז ערגיץ מיט איהם אוועק...

און משה האָלט אין איין ווארטען אויף זיין שעהנע שפרה!...

יוגענד ליעבע.

(א קורצער ראָמאַן אין צוויי טייל)

(אויסגעהערט פון'ם העלד פון ראָמאַן.)

1.

(איך און זי און אונזער יוגענד און יוראָפּ.)

געוואוינט האָב איך מיט איהר טהיר ביי טהיר, און טרעפּענדיג זיך מיט איהר אָפּט פנים צו פנים, פלעגט זיך ביי מיר אונטער'ן יונגען הערצעל עפעס א מאָדנע פייער'ל אָנצינדען.

און געבעטען גאָט האָב איך, זי זאָל מיינע זיין, וואָלט איך קיין קלויזניק ניט געווען זיין? און פאר קיין פרומען זיך ניט געווען געצייגט? וואָלט אפשר מעגליך געווען, צו זאָגען וועגען איהר מיינע עלטערען, ווי שכם האָט געזאָגט צו זיין פאָטער חמור: „איך ליעב דאָס מיידעל און טהוט מיר עפעס“ נור פיר מיר האָט עס ניט געפאָסט, „משוגע געוואָרען דער יונג“, וואָלטען מיינע עלטערען געווען געזאָגט. און אלעס וואָס איך בין בכח געווען צו טאָהן איז געווען: נור גאָט צו בעטען ער זאָל זיין מיין שלוח. מיינע עלטערען דעם שדוך, און געדאַנק אריין צו געבען.

איך האָב ניט געשוויגען אין דעם. געזאָגט אלע טאָג גאנץ תהילים, און מיט'ן שמונה-עשרה פערטיעפט זיך און גאנצען וועגען איהר, אמאָל אויך א תענית'ל געשענקט... נור גאָט ווייזט אויס האָט מיינע תפלות ניט געהערט און מיין ליעבע איז פאר מיינע עלטערען פרעמד געבליבען און חתונה גע- מאַכט האָט מען מיך פון א צווייטע שטאָדט, ווי א שדכן האָט צוזאמען גע- פאָרט. און זי — די כלח — איז מיינע עלטערען געפעלען...

איך „זי“, ליעגענדיג אויף איהר געלעגער ביי נאכט, האָט נור וועגען מיר געדענקט (פון וואָגען ווייס איך וועגען איהר? — פליען באַדערט ניט אין מיטען א מעשה. דאָס וועט איהר שפעטער וויסען.)

אז איהר חתן איך זאָל ווערען, האָט זי גאָט געבעטען. נור צו רעדען וועגען דעם מיט איהרע עלטערען האָט, זי קיין מוטה ניט געהאַט. הערענדיג וועגען איהר ליעבע, וועלען זיי אויסבטל'ן זייערע חלומות אויף איהר קאָפּ — האָט זי ביי זיך געטראַכט —

און אויך איהר האָבען איהרע עלטערען חתונה געמאַכט מיט אזעלכען וואָס א שדכן האָט צו זאמען געפאָרט, און ער, דער חתן, איז זיי געפעלען. (ווארום איך האָב זי ניט ארויס גע'גנב'עט דורכ'ן פענסטער און אנט-

לאפען מיט איהר? — פרעגט איהר — זעהט איהר, אזא פונגעל בין איך דאן נאך ניט געווען.)

2.

(איך און זי אין אמעריקא.)

געוואוינט האב איך ביי איהר אלס בארדער. (שוין אינטערעסאנט! הא?) און מיר ביידע זיינען שוין דאן אמעריקאניזירט געווען דאס הייסט, געווען פריי פון רעליגיעזן, פון אבערגלויבען, געוואוסט שוין פון'ס סוד, האסט עפעס צו טאן — „העלפ יור סעלף“ און פערדרעה גאט קיין ספאדיק ניט. וואוינענדיג צוזאמען אין איין הויז, האט די יוגענד לייעבע ערוואכט און אין מיינע אויגען האט זי געזען מיין יוראפעאישע פרוי ווי א פרינצעסין אויסגעזעהען און ווי די וועגס האב איך זי פערגעטערט.

אויף איך, האב ביי איהר ווי אדאגיס אויסגעזעהן, און ווי א הערקוליס האט זי מיך פערגעטערט. (פון וואנעט ווייס איך דאס אלעס? — פרעגט איהר — „פליעו“ האסט ניט קיין טשייניק אזא זאך דערקענט זיך...) און איין מאל, אין א זומערדיגען פריהמארגען איז'ס געווען, ווען איהר מאן איז צו דער ארבייט אוועק, און איך, ניט האבענדיג דעם טאג קיין ארבייט, בין אויף מיין געלעגער ליגען געבליבען. האט זי, ארויף כאפענדיג אויף זיך א האלב בלינדעל — איהר בעדרום פערלאזט און אין פראנטרום אריין, און אריין זעצענדיג זיך אין א'וויגעשטעהל אקעגען איבער מיר, האט זי מיט מיר, וועגען איהר יוגענדליעבע, א שמיס פערבונדען (דא האט איהר דעם סוד, ווי ארום איך ווייס, וואס זי פלעגט מיידעל'ווייז אויף איהר געלעגער קלעהרען.)

אין מיינע אויגען זיינען אויף איהר לאנגען ווייסען האלז געפאלען און נאכהער אין איהר גראציעזען שעהנעם קערפער זיך איינגענעסען, און א גרויסע לייעבשאפט צו איהר האט מיך ארום גענומען. און ווי איינער וואס רעדט פון הייז, האב איך וועגען אנזער יוגענד לייעבע גענומען דעקלאמירען (פון וואנעט איך האב געקאנט דעקלאמירען? פליעו פרעגט ווינציגער, מן הסתם האב איך בעלאנגט אין א דראמאטיק קלוב.)

אך יוגענד לייעבע יוגענד לייעבע! דו ביזט די שעהנסטע לייעבע פון אלע לייעבעס, נאך דיר דורשט דער מענט אויביג. זיין גאנצען לעבען, ווי א שאטען בעגלייכט דו איהם, וואו ער שטעהט און וואו ער געהט, שטעהסטו מיט דיין צויבער פאר די אויגען (זי איז רייט געוואָרען, און זיך צוגעהערט נייגעריג צו יעדען וואָרט.)

מען קושט א צווייטען פערזאן, מען אימארמט א צווייטע, און אין געדאנק איז עס, די יוגענדליעבע. דיין אנדענסונג בלויז פערשכור'ט אונז, ווי דער שטארקסטער וויין. (זי איז ווי אין א פיבער אריין) דעם גאנצען

לעבען שטרעבט מען פון דיין ליבעס-בעכער צו טרינקען, און טרינקען אזוי פיעל, ביז מען זאָל שכור פאלען (זי האָט זיך אויף געשטעלט מיט'ן געדאַנק, דעם פראָנטירום צו פערלאָזען. א שאָד! — זאָגט איהר — האַפט ניט — און זי איז דאָך פאר מיר שטעהן געבליבען.)

און א צופריעדענע שטאַרבט דער יעניגער וואָס טרינקט פון דיר, ער געהט אוועק פון דער וועלט, וויסענדיג א ער האָט זיין דאָרשט געשטילט. (דאָ האָבען זיך אונזערע ביידענס אויגען בעגעגענט, און איהר גראציעזער קערפער האָט זיך ווי אין קאָנוואלסיען געוואָרפען, א צאָהן און א צאָהן האָט ביי איהר אנגעהויבען צו קלאַפּען און איהרע ליפּען האָט זי מיט די צייַהן געביסען, מען זאָל דאָס קלאַפּען דייטליך ניט הערען.)

און וועה איז דעם יעניגער, וואָס האָט די מעגליכקייט צו טרינקען פון דעם יוגענד-ליעבעם בעכער און טרינקט ניט. ער שטאַרבט אוועק, ווי איינער וואָס לייגט זיך שלאָפּען א דורשטיגער, וואָס ס'חלום'ט זיך איהם: ער טרינקט און טרינקט, און זעטיגט דאָך ניט זיין דורשט... זיין טויט ווייזט, דאס ווי א פערד האָט ער געלעבט און געשטאַרבען ווי אן עזעל. אָך יוגענד ליעבע! יוגענד ליעבע! ווי שרעקליך עס איז אוועק צו געהן פון דיר ניט געניסענדיג פון דיר.

(ביי די ווערטער האָט זיך פון איהר מויל א היסטערישער געשריי געהערט: „אָך גאָט ס'איז שרעקליך“, און זי איז אין מיינע אָפענע ארעמס געפאלען.)

איהר זיינט העכסט צופריעדען — זאָגט איהר — וואָס ס'האָט זיך אזוי אויסגעלאָזען מיין ראָמאַן, און ניט אנדערש, „איך דאַנק אייך!“ וועל; איך בין אויך צופריעדען.

אן עהרליכע נעבאך.

(א דיאלאג אין א טשיקען-מארקעט)

- קויפערין! — וויפיעל קאסט דאס דאזיגע פערטעלע טשיקען?
 פערקויפערין: — א פיערטעלע? דוכט זיך גרויס גענוג!
 — גרויס גענוג — הא, הא, הא! ניט דא ווער ס'זאל לאכען. בקיצר,
 וויפיעל זושע קאסט עס:
 — 20 סענט.
 — 20 סענט? וועה איז מיר, אָט פאר דעם ברעקעלע, פיערטעלע, 20 סענט?
 — טו קויפט ניט! אויב ס'איז פאר אייך צו טייער.
 אייך איז זיך גרינג אָב צו זאָגען, טו קויפט ניט! מן הסתם האָט איהר
 שוין, א גוטע טשיקען אין הויז.
 — איהר האָט גראַדע ניט געטראָפּען. ביי מיר גלייכט מען גאָר ניט
 קיין טשיקען. מען עסט בלויז רינדערען פלייש.
 — אָט דאָס, האָב איך דאָך געוואָלט זאָגען, מן הסתם האָט איהר ניט
 אזא מאַן ווי מיינער, אָהן א מאַגען, וועה צו מיר, שוין אויס געווען וואו א
 דיספּענסערי, און דער סוף איז אז ער עסט גאָר ניט, ניט קיין ברויט, ניט
 קיין פּקישע חלה, ניט קיין טייג, ניט קיין זויערס, ניט קיין ביטערס, אפילו
 קיין פלייש ניט, נור בלויז א טטיקעלע טשיקען. איצט פערשטעהט איהר
 שוין, ווארום איך מוז קויפען טשיקען? איז אָבער אזא יקרות? מאַמע
 מיינע! אן אַנזעצערין דארף מען דאָך זיין, היינטיגע צייטען צו קויפען א
 טטיקעל טשיקענס — וויפיעל האָט איהר געזאָגט פאר דעם פיערטעלע?
 — 20 סענט.
 — 20 סענט, האָט איהר געזאָגט, ניט קיין ניינצעהן?
 — ניינצעהן גאָר? 20 סענט, ניט אנדערש!
 — און וויפיעל קאסט דאָס אויבערשטע פיערטעלע?
 — 22 סענט.
 — 22 סענט! וועה איז מיר, ווי האָט איהר א הארץ צו זאָגען פאר אזא
 פיערטעלע, הויט און ביין, 22 סענט.
 — איך האָב דאָך שוין אייך איין מאָל געזאָגט, אויב ס'איז פאר אייך
 צו טהייער. קויפט ניט.
 — אייך איז גרינג אָב צו זאָגען: טו קויפט ניט. און וואָס וועט מיין
 מאַן נעבאך טאָהן. א נאנצען טאָג אָבגעפאַסט ביי'ם מאַשען. און ביי נאכט

אויף ניט געהערט אין מויל אריין... ווייסט איהר גאר וואס. איך'ל גאר נעגער
מען א גאנצע משיקען, וועט אפשר אויסטאגן ביליגער, וויפיעל קאסט
דאס דאזיגע משיקענדעל?

— 85 סענט.

— 85 סענט! וועה מיר, פאר אזא פויגעלע 85 סענט! וואס רעדט

איהר.

— איך בעט אייך, לייגט אינדער, און געהט אייך געזונדערהייט.

— אלל-דרייט, אלל-דרייט, איך'ל אנדער לייגען, רייסט נור ניט פון די
הענד. וואס דענקט איהר אייך בין פון יענע ווייבער, וואס האבען לייעב צו
לאמבענען, ניט געטראפען די פרוי, איך בין גראדע אן עהרליכע, און אפשר
צו עהרליך, און אט לעריבער קאן זיין פלאג איך מיך אזוי, וואס-זשע זאגט
איהר? ניט אנדערש ווי 85 סענט! אפשר וואלט איהר גענומען 45 סענט?

— איך בעט אייך לייגט אנדער! אט גאטעס ווילען, לאזט מיך
אמענדען מייער ביזנעס!

— אבער רייסט ניט פון די הענד! לאמיר עס גוט בעטראכטען...
ווייסט איהר וואס? איך'ל אייך דערהייגען נאך א ניקעל, דאס הייסט א האלד
בען דאלער.

אבער פליען? מיסעס לעבען, לאזט מיך צו רוה, ס'וועט קיין 75 סענט
אויך ניט זיין. נאט אייך אן אַנשיקעניש! לייגט אנדער! און געהט אייך
געזונדערהייט!

— נאט אייך די מציאה! נאט אייך! ועה נור דאס רייסעניש פון די
הענד. גלייך איך וואלט געווען די גרעסטע געלטע אין נויארק...

— העי מיסעס! מיסעס! שטעהט נור... עפעס שטארצט דארט ארויס
פון אייער קוישעל?

— צו מייער שונאים'ם קעפ, וואס פאלט אייך איין? איהר האט דאך
אלליין געזעהן, ווי איך האב צוריקגעלייגט די משיקען.

— וועמען ווילט איהר די צייהן פערדרייהען, איהר צייגט מיט גוטען?
אויב גיט רופ איך א פאליסמאן.

— וועה איז מיר, וואס זעה איך, טאקע א משיקען. ווער האט עס גע-
קאנט אריינלייגען די משיקען אין מיין קוישעל? וועה איז מיר, וואס טהוט
זיך דא? איי! ס'איז יענע פרויקע, מיט די שווארצע גנב'עשע אויגען, וואס
זי נור וואס געשטאנען. אט, יענע פרויקע מיין איך. שוין עס צווייטע מאל,
וועה איז מיר. הערט א געשיכטע; אנומעלטען, קום איך אהיים טהו א קוק לייגט
א משיקען אין מיין קוישעל, וויל איך דאך לויפען אַבטראגען, ווארום ווי קומט

צו מיר א טשיקען? אז אין גאנצען האָב איך געקויפט א לעבערעל מיט צוויי פֿליגעלעך... אין דעם, קומט אָן יענע פרויקע, און לאָזט מיט אַבטראָגען, דערצעהלט מיר אז זי האָט עס געטון, און אז זי טהוט אימער אזוי, לייגט ארוין די טשיקען אין א צווייטענס קווישעל, זי געהט זיך אוועק מיט'ן לייך-דיגען, און יענע ברענגט איהר יוין די טשיקען אהיים... און נעהמט מיר אריינריידען, העי שלי וחצי שלך, האַלב אויף האַלב, אזא גנב'טע! ... אָבער רייסט מיט. רייסט מיט. איהר דרעהט דאָך מיר שיער אויס די הענט.

נאָט אייך זי. נאָט אייך זי. האָט איהר געזעהן אזא אידענע: רייסט פון די הענט, גלייך ס'זאָל צו האָבען טאָהן מיט א גנב'טע, מיט געטראָפּען די פרוי. איך בין מיר אן עהרליכע פרוי. וועה איז מיר, אן עהרליכע! אן עהר-ליכע! ...

זיעבעטע מייל

איינאקטערס:

ער שטעהט אין שדוכים (א טראגע קאמעדיע)

פאציענטען (א טראגע קאמעדיע)

פערביטען דאס קינד (א טראגע קאמעדיע)

הייסע חוואליעם (קאמעדיע)

די איבערגעבליבענע (צייט איינאקטער)

ער שטעהט אין שידוכים

(א טראגעדיקאמעדיע אין איין אקט)

פערזאנען:

ר' שמעיה גבורה, 55 יאָהר אלט, אן אלמן זייט צוויי
וואָכען.

ר' מאָנשי וועלדעשע'ס, דער מחותן, 45 יאָהר
אלט, א נגיד.

הינדעלע, מאָנישעס פרוי.

גאלדעלע, זייער בת יחידה.

שדכנ'טעם.

(אַרט האַנדלונג : אויף יענער זייט ים.)

צייט : נאָך דער מלחמה.

(די ביהנע שמעלט פאר א שטוב, ארעם מעבעל, ס'איז מוצאי שבת, עס שפיהרט זיך אין שטוב דער ריח פון אן אויסגעלאשענער הבדלה, דאס טישטוך אינ'ם עק טיש איז נאך ארויף געשארט אויפ'ן טיש, וואו עס זעהט זיך דער וויין פון הבדלה, וואס איז איבערגעגאסען געווארען פון דעם כוס, בשעת הבדלה מאכען.)

ר' ש מ ע י ה : (דערהט זיך ארום איבער'ן שטוב, קלאפט א האנד אויף א האַנד, אין זינגט): חמבדיל בין קדש, בין קדש לחול, חמאתינו הוא ימחול, זרענו וכספנו ירבה בחול, וכוכבים בלילה.
(אויפטריט ערשטע שדכנ'טע)

ע ר ש ט ע ש ד כ נ' ט ע : א גוטע וואך אייך, ר' שמעיה!
ר' ש מ ע י ה : א גוטע וואך, א גוט יאהר ! וואס זאגט איהר עפעס גוטעס, אויף דער פולער וואך ?

ע ר ש ט ע ש ד כ נ' ט ע : איך בין געקומען צו אייך, וועגען שידוך, מיט באשע די אלמנה.
ר' ש מ ע י ה : (מיט א לייכט שעצענדע מינע) נישטא וואס צו ריידען. זי איז טאקע ניט קיין ארעמע, אבער שוין אן עלטערע פרוי, דוכט זיך ביי די פיערציגער, הא? ...

ע ר ש ט ע ש ד כ נ' ט ע : נו איז וואס ? וועדליג אייערע יאהרען, ר' שמעיה...

ר' ש מ ע י ה : דאס אלעס איז גערעדט געווארען אמאל, ניט נאך אזא שרעקליכע מלחמה.

ע ר ש ט ע ש ד כ נ' ט ע : הייסט עס, ווילט איהר ניט ?
ר' ש מ ע י ה : ניין, ניין! נישטא מעהר וועגען דעם צו ריי-דען.

ע ר ש ט ע ש ד כ נ' ט ע : מו האט מיר א גוטע וואך. (אב)
ר' ש מ ע י ה : (זעצט פאר זיין זינגען) יום פנה כצל תומר, אקרא לאל עלי גומר, אמר שומר, אתא בקר וגם לילה...
(אויפטריט צווייטע שדכנ'טע)

צו רייטע שדכנ'טע : א גוטענקע וואָך. אייך, ר' שמעיה!
אה, א פערגעניגען צו הערען א מאנסבילשע שטימע! איהר קאנט
דורך געהן גאסען גאנצע, און ניט הערען א שאַך פון א מאנסביל (גע-
שעפטמעסיג) נה, וואָסזשע זאָגט איהר ר' שמעיה, וועגען שדוך?

ר' ש מ ע י ה : וואסארא שידוך? מיט שמא'ס טאכטער
מיינט איהר אדא? וואָס איהר מאַן איז גע'הרג'עט געוואָרען אין
שלאַכט?

צו רייטע שדכנ'טע : יא, יא! אה, א ווייבעלע, בלומ
און מילך!

ר' ש מ ע י ה : (גלעטענדיג זיין באַרד) מען קען ניט זאָגען,
א פיין ווייבעל, נור א קשיא אויף א סאלדאט! טאָמער קומט ער
צוריק?

צו רייטע שדכנ'טע : וואָס הייסט, ער קומט צוריק?
ווען ס'איז דאָ פון פאלק שוואַרץ אויף ווים!..

ר' ש מ ע י ה : נאָרישקייטען, פאלק, שמאָלק! פאָניע גנב
ווייסט א סך. מען האָט שוין געזעהן אזעלכע זאָכען, אין זאָגט אליין,
דאָרף איך התונה האָבען אין מורא! ווען איך שטעה קיין עין הרע אין
שדוכים מיט בעסערע פון זיי. מען רייסט פשוט די מיהרען!...

צו רייטע שדכנ'טע : הייסט עס, איז ניט דאָ, וואָס
מעהר צו ריידען וועגען דעם שידוך. מו האָט מיר א גוטע וואָך. (אַב)

ר' ש מ ע י ה : (ענדיגט דעם המבדיל): חלפה עונת מנחת, מי
יתן מנחת, יגעי ת באנחתי, אשחה בכל לילה, א. ז. וו.

(אויפטויט א דריטע שדכנ'טע.)

ד ר י ט ע שדכנ'טע : גוט וואָך, ר' שמעיה! וואויל איז
צו אייך מענער! וואו איהר געפינט זיך. לויכט, לעכט! (וויכטיג) איהר
ווייסט, ר' שמעיה, זי שטימט דאָך שוין איין, קנים זי איבערגערעדט.

ר' ש מ ע י ה : וועמען מיינט איהר? איך שטעה, ברוך השם
אין א סך שדוכים.

ד ר י ט ע שדכנ'טע : איך מוין משה'לע דעם דייג'ס

מידעל.

ר' ש מ ע י ה : די וואס ס'האט מיט איהר געטראפן דאס אומגליק מיט די קאזאקען?

ד ר י ט ע ש ד כ נ' ט ע : (מיט א האלב מויל) יעדע'ע, יע.

ר' ש מ ע י ה : און זי, הויסט עס, האט זיך נאך געברעקעלט? חע, חע, חע! בנאמנות ס'א געלעכטער! פרעגט מיך צו א יך ווי ל? ווארום לאמיר זיך ניט נארען? וואס טויג מיר א מידעל מיט אן אומגליק, ווען איך שמעה אין שדוכים מיט לייטשישע מידלעך, אהן אומגליקען? איהר ווייסט, טעמע, ווער ס'וויל זיך משדך זיין מיט מיר? (ציהט די ווערטער) ר' מאַניש וועלוועשים! זיין בת יחידה גיט ער מיר, און זאגט מיר צו אייביגע קעסט.

ד ר י ט ע ש ד כ נ' ט ע : איי, ר' שמעיה! רעדט אייך ניט איין קיין פויגעלעך אין בוועם! דאס מידעל וועט דען וועלען? וואס רעדט איהר? זי איז דאך שעהן ווי א בת מלכה!

ר' ש מ ע י ה : נאך אזא מלחמה איז אויס בת מלכה'ס. זאגט אליין, א סך בחורים אדער מענער זעהט איהר היינט?

ד ר י ט ע ש ד כ נ' ט ע : אלץ אמת, נור גאלדעלע מאַנישעס מיט אייך, ר' שמעיה — וועה איז מיר!

ר' ש מ ע י ה : וואס איהר הערט! ווארט צו א וויילינקע, זיי דארפן באלד קומען אהער, צו מאַכען א ווארט.

(אויפטריט פיערטע שדכנ'טע.)

פ ע ר ט ע ש ד כ נ' ט ע : (שטראהלט פון פרייד) ר' שמעיה, זיי געהן!!

ר' ש מ ע י ה : אלע? דאס מידעל אויך?

פ ע ר ט ע ש ד כ נ' ט ע : מיר זאלען אלע אזוי לעבען! גאל-דעלע אויך! איך זאג אייך ר' שמעיה, איהר זאלט זי אַנקוקען — שיינט ווי די זון! (אויפטריט ר' מאַניש וועלוועשים, נגידיש געקליי-דעט, הינטער איהם געהט זיין ווייב הינדעלע. און זיין מאַכטער, גאל-

דעלע, שלעפט זיך נאך, קיים וואס זי שטעלט א פוס. אלע זעצען זיך
(אויס.)

ה י נ ד ע ל ע : (צו גאלדעלען): אט איז ער, מאכטערשע! קוק
איהם אן, א פארשוין, א גבור (צייגט אויף ר' שמעיה'ן).

ג א ל ד ע ל ע : (מיט געוויין אין איהר קול): מאמעשע, איך, בעט
דיך! צייג מיר איהם ניט. (דריקט זיך אוועק מיט'ן פנים אין א זייט,
ווישט זיך א מרעהר.)

פ ע ר ט ע : ש ד כ נ' ט ע : געפינט זיך, ר' שמעיה, אביסעל
בראנפען ביי אייך? צו מאכען א ווארט?

ר' ש מ ע י ה : (זעהר אויפגעלעכט): אביסעל בראנפען, דאנקען
גאט געפינט זיך, נור מען דארף דאך פרעגען די בלה, צו וויל זי מאכען
א ווארט? עפעס קוקט זי מיר אויס ברוגז'לעך.

ר' מ א נ י ש : וואס איז שייך — א מיידעל!

ר' ש מ ע י ה : (האפערדיג): אפשר וויל זי ניט? ס'מאכט ניט?
ס'מאכט ניט! (נעהמט ארויס א פאק בריעף פון'ס שיפלעך, צייגט זיי
פאר ר' מאנישען) איהר זעהט? אלע בריעף זיינען וועגען שדוכים
און אנגעקומען כלויז אין צוויי וואכען, דא האט איהר פון זאמישין,
לובלין, העלעס, ווארשא, פון ארבע פנות העולם! איהר שפיעלט זיך
היינטיגע צייטען...

ר' מ א נ י ש : וואס מאכט איהר דא שטוקעס ר' שמעיה, אז
זי איז געקומען, מסתמא וויל זי דאך, נור וואס איז שייך, א קינד,
שעהמט זי זיך.

ר' ש מ ע י ה : אויב אזוי איז עפעס אנדערש. (ער שטעלט
אויפ'ן טיש אביסעל בראנפען, טרינקט לחיים צו ר' מאניש'ען, און מען
ווינשט מזל טוב! גאלדעלע בעהאלט איהר פנים, טולענדיג זיך צו
איהר מוטער, בליפעט.)

ה י נ ד ע ל ע : (טרייסט זי) וואס קען מען זיך העלפען, קינד
דעניו, נאך אזא מלחמה...

(פארהאנג פאלט.)

פאזיענטען

(א טראגיקאמישע בילד אין איין אקט)

פערזאנען:

ד.ר. גליק, א יונגער דאקטאר.
יענקעל גלאזנין, זיין אנקעל.
פערשיעדענע מענער און פרויען.
ארט האנדלונג: ניוארק.

(די ביהנע שטעלט פאר צוויי צימערען, א ווארטע צימער פאר קראנקע, און אן אונטערזוכונגס-צימער.)

(דר. גליק קומט פון גאס אין ווארטע-צימער, און פון דארט גלייך אין אונטערזוכונגס-צימער. דער קאלנער פון רעקעל איז אויפגע- שטעלט, טראגט אין האנד פעקלעך אין א בעג לעגט אלעס אויפ'ן טיש, וויקעלט פונאנדער, פאקט אויס; א הערינג, א שטיקעל פוטער, א פייר פער צוקער, א בעג מיט ראָלס, און זעצט זיך אוועק עסען. (פויזע). עס הערט זיך פון ווארטע-צימער דאָס גלעקעל. עס קומט אריין א איד אין די עלטערע יאהרען. טראגט א בערדעל פערשוירען. דר. גליק, כאַפט שנעל, דעקט איבער דאָס עסען מיט א ריין טישטעכעל, ווישט ארום דאָס מויל, לויפט אריין אין ווארטע-צימער.)

ד.ר. ג. ל. י. ק. א! דאָס זיינט איהר, אַנקעל, האַלאַה! וואָס מאַכט איהר אַנקעל? (נעהמט איהם אריין אין צווייטען צימער)

י.ע.נ.ק.ע.ל. ג.ל.א.נ.י.: וואָס האָט מען צו מאַכען? גאָט צו דאַנק אלע געזונד, און וואָס מאַכסטו? מעלדען זיך עפעס א סך פא- ציענטען, (זעצט זיך אוועק.)

ד.ר. ג. ל. י. ק. (מיט א טרויעריגער מינע): פאַרלויפּיג איז אליין ווי געווען, (זעצט זיך עסען.)

י.ע.נ.ק.ע.ל. ג.ל.א.נ.י.: אזוי!! אַך ווי טרויעריג! נו, טאַקע כדאי! געה הרג'ע דיר, עס גיט, טרינק גיט, זיי אויף גאַנצע נעכט; אום אויסצושטודירען דאקטאר; און האָסט שוין דעם טיטול דאקטאר, איז ערשט גיטא קיין פאַציענטען!

ד.ר. ג. ל. י. ק.: שייך זאָגען גיטא. ס'איז עפעס יאָ דא, נור קליי- נע קייסעס, עט! (טהוט א מאַך מיט דער האַנד.)

י.ע.נ.ק.ע.ל. ג.ל.א.נ.י.: און א שידוך, א שטייגער, מאַכט זיך גיט?

ד.ר. ג. ל. י. ק.: זעהט איהר, אַנקעל! (שמיכעלט) וועגען שידוך- כים בין איך שוין גראַדע בעזאָרגט, אַבער שידוכים, טאַקע נור צום לאַכען! (עס הערט זיך דאָס גלעקעל, פון ווארטע-צימער. עס קומט אריין דער בריעף-טרעגער.)

דר. גליק (הויבט זיך אויף, ווישט זיך ארום דאס מויל. דעקט איבער דאס עסען, כאפט א קוק דורך דער מיהר. דערזעהט דער בריעף-טרעגער, געהט צו צו איהם, נעהמט די פאסט, עפענט א בריעף, פאנגט אן צו לעזען. א ביטערער שמייכל בעווייזט זיך אויף זיינע ליפען. ער ראשט אריין אין צווייטען צימער, צום אַנקעל): אַט אַנקעל וועט איהר הערען א בריעף פון יענע סאַרט שדוכים. (ליווענט, און וועהרענד ער ליווענט דעם בריעף, הערט זיך פון'ס ווארטע-צימער דאס גלעקעל, וואו עס קומט אהין אריין א פרוי, אן עלטערע, רייך געקליידעט, מיט א יונגע פרייליך, בעגלייט פון אן אלטען מאן, שפעטער א וויילע קומען אריין מאן און פרוי אין די מיטעלע יאהרען, ווערען געפיהרט פון אן אלטע פרוי. אלע זעצען זיך אויס, דר. גליק לעזט דעם בריעף.)

ליעבער הערר דאקטאר!

איך האב פאר אייערט וועגען א בלה! א מידעל, א רויז!
ווי א שעהנע דאל, געלעהרענט אין א סך שפראכען, נור ארעם.
דערפאר אבער האט זי רייכע קרובים, מיליאנערען, אַנגער-
שטאפט ווי קרת, אין אלע קרובים האלטען אין איין קריינקען,
די גאנצע משפחה איז אויסגעקנאטען מיט שוואכע נערווען,
רומאטיזם, צוקער-קראנקהייט, גאל-שטיינער, מאַגען איבער-
שטאפונג. שעהנע טויזענדערס א יאהר שלעפען פון זיי ארויס
דאקטוירים, און, ס'פערשטעהט זיך, אז אויב איהר וועט טהון
דעם שידוך, זיינען זיי אלע אייערע פאציענטען. שוין גערעדט
מיט זיי וועגען אייך, און זיי האבען צוגעזאגט; אין א קורצע
צייט ווערט איהר א גביר, און איהר וועט זיך קענען אויפפיקסען
אן אַפּיס, ווי אייער הארץ גלוסט. איך שיק אייך מיט דעם
מידעל'ס אדרעס, און מארגען אבענד אויב איהר וועט האבען
צייט, כאפט זיך אריבער אהין. איך'ל שוין דאָרט ווארטען אויף
אייך און אייך פאַרשטעלען.

דער וועלט-שדכן, שמואל שפרינג.

יענקעל גלאזנין: א שעהנער נדן, חא, חא, חא! חע, חע.

חע!

דר. גליק: דוכט זיך דאס גלעקעל האט געקלונגען, אַנקעל?

יענקעל גלאזנין: דוכט זיך, אז יא.

דר. גליק: (הויבט זיך אויף פון שטוהל, געהט אויף די נע-

געל מיט לאנגזאמע טריט צו דער טהיר, עפענט אויף א קליין שפארניג
קעלע, לויפט צו צום אַנקעל: אַנקעל! ערשט זיינען דאָ פאַציענטען!
(רייכט איין האַנד אָן דער צווייטער פאר פרייד.)

י ע נ ק ע ל ג ל א נ י : גוט, גוט, גוט, נור ניט געאילט זיך. לויף
ניט גלייך איצט אריין, זאָלען זיי וואַרטען אביסעל! פיעל שעהנער,
אזוי, זאָלען זיי דענקען, אז דו ביזט דאָ שטאַרק פערנומען מיט אַנדערע
פאַציענטען, און אז דו ביזט ניט זיי אַנדערע דאקטוירים, וואָס די אוי-
גען טהוען זיי וועה אויסקוקענדיג אויף א פאַציענט. זען דיר אַוועק,
לעז דערווייל א צווייטען בריעף. פילייכט אויך א שידוך? א פערגע-
ניגען צו הערען, זיי איך בין א איד.

ד. ר. ג ל י ק (עפענט א צווייטען בריעף קוקט א וויילע, שטיי-
כעלט, צום אַנקעל): זיי געטראָפּען (לייענט).

ליעבער הערר דאקטאר!

איך האָב פאר איך א שידוך פון שידוכים לאַנד, דאָס מיי-
דעל זיי די מיידעל, נור דערהויפּט איז איהר פאַטער, דעם מחותן
מיינ איך, אליין א פראַפעסאָר, אַבוואָהל ניט רייך, דער פאר
האַט ער אַבער א פאַרטיגען אַפּיס אין סעקאַנד עוועניו, מיט אלע
„אימפרואוועמענטס“, און דעם אַפּיס איז ער צופריעדען אַכצור-
געבען אלס נדן, נאַטירליך, נאָך זיין טויט. ער איז שוין זעהר אן
אַלטער, וועט לאַנג ניט אַנציהען.

אויסער איבערגעבענער שדכן, פיינוועל לויפער.

י ע נ ק ע ל ג ל א נ י : אויסגעצייכענטע שידוכים, חע, חע,
חע! (עם הערט זיך וויעדער דאָס גלעקעל, עס קומען אריין אין וואַר-
טעצימער א יונגע פרוי געפיהרט פון אן אַלטען מאַן. און נאָך איהר
קומט אריין אן אַלטע פרוי, בעגלייטעט פון א מאַן, זעצען זיך אלע
אַוועק.)

ד. ר. ג ל י ק (אַנצייגענדיג מיט דער האַנד צום וואַרטע-
צימער): איהר הערט אַנקעל! ס'קומען נאָך! גאָט, ווייזט אויס, האָט
זיך שוין ערבאַרעמט. אָך זיי עס בענגט זיך, א פלייצע דורכצוקלאַפּען
מיט די פינגער, אַדער גאָר א בויך דורכצוקנעמען מיט די פּוּסטען!
(הויכט זיך אויף אריינצורופען די פאַציענטען.)

ייענקעל גלאזין: (קלאפט מיט'ן פויסט אין האנד): זיין
זאג איך דיר, זיין! זאלען זיך די פאציענטען מעהרען, זאלען זיי זעהן,
כיום גוט ביז, ס'איז א גוטע רעקאמענדאציע. (ער זעצט זיך) לעז
דערווייל נאך א בריעף, לאמיר האבען אביסעל שפאס, פערגעוויס
אויך א שידוך!

דר. גליק (וויקעלט פונאנדער א דריטען בריעף. צום אַנד-
קעל): ווי געטראפען (לייענט).

ליעבער הערר דאקטאר!

איך האב פאר אייך א שידוך, וואס איז פאר אייך דער
גרעסטער גליק, מיט א דאקטאר'ס אן אלמנה מיט אן אויפגע-
פיקסטען אָפּיס אין איסט בראַדוויי, מיט איינגעארדענטע פא-
ציענטען, וואס רייסען די טיהרען טאג און נאכט. איהר קענט
קומען זיך ערקונדיגען.

דער וועלט בעריהמטער שדכן, שמעיה זיכער.

ייענקעל גלאזין: (כאפט זיך ביים בויך): חע, חע, חע!
זיי איך בין א איד, ס'איז צום לאכען.

דר. גליק (שטעלט זיך אויף האסטיוג): אַנקעל! איהר וועט
מיר ענטשולדיגען, איך בין שוין אינגעדולדיג, איהר וועט אזוי גוט זיין
און מיטגעהן מיט מיר אין מיין ביבליאטעק, איך וועל אויסזוכען א
גוטען בוך צום לעזען פאר אייך, ביז איך וועל אַכפראווען די פאציענט-
טען. (דר. גליק, נעהמט ארונטער פון טיש די בריעף, און נעהמט
זיי מיט זיך אין ביבליאטעק אריין, ביידע אַב.)

(אין ווארטע-צימער ווערען די אָנגעקומענע אינגעדולדיג, און
הויכען זיך אלע פון די ערטער, א חוץ דריי מענשען: 2 מענער און
אין פרוי בלייבען זיצען און דרימלען איין, און די וואס האבען זיך
אויפגעשטעלט נעהמען זיך פאַרלעך ווייז אין פערשיעדענע ווינקלען,
סוד'ן זיך, בעטראכטען גוט דעם אָפּיס, שאַרען זיך ארויס דורך דער
טיהר פאַרלעך-ווייז און ווערען אלע פערשוואונדען פון צימער.)

(דר. גליק קומט צוריק אריין פון ביבליאטעק אין אויפנאכמס-
צימער, מאכט צו רעכט דעם קאלער, הוסט זיך אויס און לאָזט זיך מיט
פאַמעלעכע טריט צום ווארטע-צימער. עפענט די טיהר, בלייבט

שטעהן ערשטוינט, ענדליך שטעלט ער זיין בליק אָב אויף די דריי דרימלענדע פאציענטען, טהוט א שטארקען הוסט. אלע דריי וואכען אויף, רייבען זיך די אויגען, און הויבען אָן צו זוכען זייערע מיטמענ-שען וועמען זיי האָבען אַהינצו אריינגעבראכט!

ד.ר. גליק: נעקסט!

1 מער פאציענט (הויכט זיך אויף, געהט צו צו דר. גליק):
איחר וועט מיר ענטשולדיגען, הערר דאקטאר, איך'ל געהן אויסזוכען מיינע ליימע. געכאפט א דרימעל, און זיי זיינען זיך צוגאנגען. (אב).

ד.ר. גליק: (צו די איבעריגע): נעקסט!

2 מער פאציענט: איחר וועט מיר ענטשולדיגען, מיינע ליימע זיינען אויך אוועק!

ד.ר. גליק: (צום דריטען): און אייערע ליימע זיינען אויך אוועק?

3 מער פאציענט: געווארט און געווארט, געזעהן ס'נעהמט צו לאנג, זיינען זיי אוועק.

(אויפטריט 1 מער פאציענט.)

1 מער פאציענט: געזוכט זיי אין גאס און זיינען ניט דא.

ד.ר. גליק: איך פערשטעה ניט, וואס טהוט זיך דא? די קראנקע זיינען אוועק און די געזונדע זיינען פערבליבען?

אלעדריי: ס'ארא קראנקע! זיינען געווען מחותנים,

געקומען בעקיקען אייער אָפּים, געוואלט ריידען מיט אייך!

ד.ר. גליק: און איחר ווער זיינט?

אלעדריי: שדכנים!

ד.ר. גליק: שדכנים גאָר! (ראשט אריין צו זיך אין צימער, פעהאקט די טהיר הינטער זיך, שרייט אריין אין ביבליאָהעק-צימער): אַנקעל! אַנקעל!

(אויפטריט דער אַנקעל — טראַגט דעם בוך אין האַנד.)

יענקעל גלאנץ: וואס! אזוי שנעל אבגעפערטיגט די פאציענטען?

ד.ר. גליק: וואס פאציענטען! ווער פאציענטען!

יענקעל גלאנץ: וואס הייסט?

ד.ר. גליק: הערט איהר, אנקעל, ס'בלייבט מעהר ניט ווי דאס לעצטע מיטעל, צו פערמאכען דעם אפים און געהן צוריק אין שאפ אריין ארבייטען.

יענקעל גלאנץ: אבער ווער פארט זיינען עס געווען יענע לייט?

ד.ר. גליק: אזי אנקעל! פרעגט ניט, ס'איז צום וויינען און צום לאכען. שטעלט זיך פאר אז אלע זיינען געווען שדכנים און מחותנים.

יענקעל גלאנץ: שדכנים!? און מחותנים!? (כלייבט שטעהן מיט אן אפען מויל, ביידע קוקען זיך אן און לאכען מיט א ביי-מער געלעכטער.)

פארהאנג פאלט לאנגזאם.)

פערביטען דאס קינד

(א טראגיקאמעדיע אין איין אקט)

פערזאנען:

מאקס שלאק : אן ארעמער אפרייטער, האט א טאטש
אייף קאנסאמפשאן.

בעסיע : זיין פרוי.

מיסעס שטיין : אן ארעמע פרוי וואס בעט נדבות אין
גאס.

א נייע אידענע.

קינדער.

ארט דער האנדלונג — ניוארק.

(א קיטשען, אלעס איז דארט אַרעם, דאָך אין אַרדנונג. אויפ'ן טיש שטעהט א וועקזייגער.)

פ ר ו י ב ע ס י ע. (ליעגט אריינגעלייגט אין וואַש-טאָפּ, וואַשט וועט, וואַרפט אלע וויילע אונרוהיגע בליקען צום זייגער. מאַקס, שטאַרק אויסגעצערט, די מלבושים אַלמע און צוריסען אויף אייניגע ערטער. קומט אריין, בלייבט שטעהן פערטראכט. זי נעהמט ארויס די הענד פון'ם וואַש-טאָפּ, קוקט איהם א וויילע אָן): נו, און וואָס האָט מען דיר אין דער דיספענסערי געזאָגט? — האָסט טאַקע א „טאַטש“ אויף די לונגען?

מ א ק ס: (הוסט) ווער מיר „טאַטש“, זיי האָבען געזאָגט, אַז איך בין שוין גוט שווינדזיכטיג!

ב ע ס י ע: (פאַלט אַוועק אויף א שטוהל, ברעכט די הענד): אזוי. וועה איז מיר! (וויינט) אין אודאי אַנגעזאָגט אַז דו טאַרסט נישט ארבייטען אין קיין שאַפּ?

מ א ק ס: אפילו נישט אריינשמעקען! (קרעכצט. — פויזע). אין ווייט וואָס נאָך מען האָט מיר אַנגעזאָגט? אַז איך זאָל מיך האַלטען פון ווייטענס פון דיר, נישט קישען דיר!

ב ע ס י ע: טפּו! צו מיינע שונאים'ס קעג! וואָס זיי ליגט דאַרט אין זינען!

מ א ק ס: און דאָס קינד אודאי נישט. אפילו זיך נישט ציריהרען. אַך, גאָט! אַט דאָס שטיקעלע פערגעניגען אויך פערזאָגט! (לאָזט זיך צום בעד-רום). אַרים שעפעלע מיינס! (קעהרט זיך שנעל אום) זאָג נור, וואו איז דאָס קינד?

ב ע ס י ע: וועסט דאָך נישט ביז זיין, מאַקס, איך האָב עס געבאַרגט אונזער נעקסט דאָריגע אויף אייניגע שעה, זי האָט מיר פאר דעם א קוואַדער בעצאָהלט.

מ א ק ס (ניט פערשמעהענדיג): צו וואָס טויג איהר א קינד?

ב ע ס י ע: זי שטעהט דאָך אין סטריט און בעט נדבות, זאָגט זי אז א קינד אויף דער האַנד איז א סגולה. מען מאַכט מעהר. און צו-

געזאגט האט זי, אויב ס'וועט זיין דאס ריכטיגע קינד. דהיינו: ס'וועט
אמאל א הויכען וויין טהען, אזוי; אז פערבייגעהער זאלען דערהערן,
וועט זי ס'נעחמען אלע טאג. פערשטעהסט? דאס הייסט אלע טאג א
קוואדער, און ס'מאכט אויס א וואך קנאפע צוויי דאלאר.

מ א ק ס : שוין נאך 8 און זי האט עס נאך ניט צוריקגעבראכט?
ב ע ס י ע : ווען די ווילסט: טוה דין א געה דורך, פיעלייכט
וועסטו זי דערוועהן ערגיין. צוגעזאגט נאך צוריק צו ברענגען 7.
(זיפט) אוי, ס'זאל זיך חלילה ניט האבען עפעס געטראפען!

מ א ק ס : און ווי אזוי טרויעט מען אן א קינד צו א פרעמדע
פרוי, וואס האט ערשט היינט אריינגעמופט?

ב ע ס י ע : נארישקייטען! וואס האב איך מורא? זי וועט עס
מיר ניט אויפגעסען. (בעאנרוהיגט). נור אזוי שפעט... מאקס (בעטענ-
דיג), איך בעט דיר, געה ארונטער, אין זיך זי אב, (שטופט איהם
ארויס, נאכשרייענדיג) זיך זי נעבען א „סאבוויי“ אדער אן אנדער
„על“, „סטיישאן“! (מאקס אב) אזא שלעפערקע! נעהמט עס אויף צוויי
שעה און ס'איז שוין מעהר ווי דריי, אך! ארעמע שעפעלע! פון קליי-
נערהייט אן, הויבט מען שוין אן צו ציהען פון דיר פערדיענסטען.
(ווישט אויס א טרעהר. נעהמט זיך צוריק צום וואשען. פויזע.)

(אויפטריט מיסעס שטיין מיט'ן קינד אויף די ארעמס).

מ י ס ע ס ש ט י י : וואו זאל איך עס לייגען? עס שלאפט.
ב ע ס י ע : (מיט שמחה): געלויבט דער אויבערשטער, איהר
זענט שוין דא! איך האב שוין ניט געוואוסט וואס איבערצוקלעהרען...
פליעז? מיסעס שטיין! כ'האב נאמע הענד, לעגט איהם אריין אין
וויגעלע, אט דא אין בעד-רום (פער זיך) מיין ארעם שעפעלע! (צו
פרוי שטיין) איז עס כאטש ניט הונגעריג?

מ י ס ע ס ש ט י י : ניין, נור וואס אנגעטרונקען מיט ווארי-
מע מילך, א! ס'א טייער קינד דאס איז! מענשען שמעלען זיך אפ.

ב ע ס י ע : וועה, דער מאמען! ס'האט געוויינט?

מ י ס ע ס ש ט י י : געוויינטליך! נור כ'האב עס ניט גע-

לעצט לאנג וויינען, באלד איינגעשטילט.
 ב ע ס י ע : ארעם שפעלע מיינס ! זיך געמוזט אויסשרויען
 דאס הערצעלע ?

מ י ס ע ס ש ט י י ן : ניש קשה, ס'זאל מיר דאס זיין, וואס א
 קינד קאן שאדען שרייען, פערקעהרט; ס'איז געזונד ס'דייניגט זיך
 אויס די לונגעלעך. מארגען אי"ה, בעסיע, נעהם איך עס...

ב ע ס י ע : איהר האלט עס אבער צו לאנג, שוין ניין אהער,
 און איהר האט עס גענומען ביז 7 אהער.

מ י ס ע ס ש ט י י ן : נו איז וואס ? איהר נעהמט גענוג. —
 א קוואדער ! נעבען מיר איז געשטאנען א צווייטע פרוי מיט א קינד,
 זאגט זי, אז זי גיט מעהר גיט ווי 15 סענט.

ב ע ס י ע (נעהמט ארויס די הענד פון'ס וואש-טאפ): נו, וועט
 איהר מארגען נעהמען, דארט וואו יענע האט גענומען. (ווישט זיך די
 הענד, געהט אריין צום קינד, קומט צוריק צולויפען ווי פער'ס'ט) וועה,
 איז מיר, איהר האט דאך פערביטען דאס קינד !

מ י ס ע ס ש ט י י ן : פערביטען גאר ? צו מיינע שונאים'ס
 קעפ, האט גיט אייער קינד געטראגען א הויט קליידעלע ?

ב ע ס י ע (ברעכט די הענד): וועה איז מיר, א גוטער סימן, א
 הויט קליידעלע ! איין הויטע קיה איז דא אויף דער וועלט ? אבער קוקט
 אן דעם פנים'ל ! מיינס האט דאך א נעזעלע ווי אבגעטאקט, און דאס
 האט א נאז איבערן גאנצען פנים ! און א צורה, געשטופעלט ווי א
 מצה ! און מיינס האט דאך צוויי בעקעלעך, סאמעטדינע.

מ י ס ע ס ש ט י י ן : אי, מאכט זיך גיט צום נאר. א נאז איז
 בער'ן גאנצען פנים גאר ! זאל איך האבען אזא מול, וואס פאר א נער
 זעל דאס קינד האט.

ב ע ס י ע (שטורמיש): מיסעס שטיין, רעדט גיט אזוי, ס'איז
 גיט מיין קינד. (פערצווייפעלט) וואו איז מיין קינד ? גיט מיר אב מיין
 קינד ! (לויט) האט איהר עס גיט אימיצען געגעבען צוהאלטען ?

מ י ס ע ס ש ט י י ן : געוויינטליך, מ'איז דאך גיט מעהר ווי

א מענטש... איך האב עס געגעבען האלטען א צווייטע אידענע, וואס
שטעקט איפן צווייטען קארנער, איך אן ארימע...

ב ע ס י ע (פערברעכט מיט די הענד): אוי, א וועהטאג דער
מאמען! מען האט עס איך פערבוטען! ווייסט איהר ניט צו מאַל וואו
יענע אידענע וואָהנט?

מ י ס ע ס ש ט י י נ : פון וואַס זאָל איך וויסען? נור מאַכט
איך ניט צום נאָר! פערבוטען! דאָס ערשטע מאַל מיר צו געהען
א קינד!

ב ע ס י ע (כאפט ארייס דאָס קינד פון וויגעלע און שטופט עס
איהר צוריק אין די אַרעסט): נאָט, געהט עס צו. דאָס פערזעהעניש,
ס'איז ניט מיינס! א העזע פון א אידענע! א מאַמע דערקענט ניט
איהר קינד? (וויינט) גיט אָפּ מיין קינד! גיט מיר אָב מיין פויגעלע!
גיט מיר אָב! (וויינט שטארק).

מ י ס ע ס ש ט י י נ : (וואַרפט דאָס קינד מיט כעס צוריק אין
וויגעלע אַרײַן): זעה נור, ס'א מיר דאָס האָט געעפענט! שנאָרערקע
וואָס איהר זענט. וואָס טשעפעט איהר זיך צו מיר, וואָס מיינט איהר,
פאַר די צוויי שטונדעלעך זאָל איך איך אפשר געבען א דאלאר?

(כעסיק פאלט אויף א שטוהל, א האַלבע גע'חלש'טע.
מאָקס קומט אַרײַן און שלעפט נאָך א אידענע מיט א קינד.)
מ א ק ס : וואָס זאָגסטו ניט צו דער הצופת! זי וויל דאָך מיר ניט
אַבגעבען דאָס קינד! זי וויל איך זאָל איהר אַבגעבען אן אַנדערס דער-
פאַר.

ד י נ י י ע א י ד ע נ ע : איך וויל ניט קיין אַנדערס, איך וויל
מיינס! גיט מיר מיינס וועל איך איך אַבגעבען אייערס.

ב ע ס י ע (שפּרינגט אויף, לויפט צו צו דער נייער אידענע, כאַפט
ביי איהר אַרײַם דאָס קינד. דריקט עס צו צום האַרצען און זאָגט צו
דער אידענע): אייער קינד ליגט אין וויגעלע, געהט עס איך.

(די נייע אידענע געהט זיך איהר קינד און געהט אָפּ.)

מ י ס ע ס ש ט י י נ : (געהט איהר נאָך און שרייט): פער-
ביטען דאָס קינד! א טייערע מציאה, א קינדער פאַר צוויי שטונדע-
לעך, און אז מען וויל אז ס'זאָל וויינען, מוז מען עס קנייפען!

(פאַרהאנג פאלט.)

הייסע חוואליעם

(א קאמערדיע אין איין אקט.)

פערזאנען:

מאקס גולדען, אדעווינער.

ראזע, זיין פרוי.

בעקע, מאקס קווינע, א גרושה, אויף בארד ביי מאקס'ען.

חיה וויינשטיין, א נעקסטדאריגע, אן אלמנה.

בענע, אן אלטער בחור, א טיילסמאן.

ארט האנדלונג; נויארק.

(די ביהנע שטעלט פאר; א שפייז צימער, מיהרען עפענען זיך אין דריי זייטען, בעקע שטעהט ביי א געדאויבעלע קאכט קאפע, אויפ'ן טיש געפינט זיך; זעמעל, פוטער, צוקער, דער טיש איז געדעקט פאר פריהשטיק. אויפטריט מאקס, האלב אנגעטאָהן.)

מ א ק ס : (פריילעך) גוט מאַרנינג! בעקע! (נעהמט זי ארום דרוקט זי צו זיך) ווייט? זי פאָהרט דאָך שוין היינט אַב, צו די בערג. ב ע ק ע : היינט שוין?—ס'איז דאָך ערשט מאַי?

מ א ק ס : א דאגה האָב איך. דאָס צימער דאָרט אויף די בערג ווערט סיי ווי בעצאָהלט פון היינט אָן, מו זאָל זי פאָהרען, ובפרט ווען זי האָט א גוט געלעגענהייט, ווער ס'זאָל זי בעגלייטען ביז אַהין, בענע, אונזער סילסמאן פאָהרט היינט ארויס אויף זיין „ראאוד“ אַהין.

ב ע ק ע : הייסט עס, אַהן שפּאַס?

מ א ק ס : אַהן שפּאַס, אַהן שפּאַס! (זינגט) לאַמטע־דיראַם! לאַמטע־דיראַם! ס'וועט זיין ח"י געלעכט!

ב ע ק ע (שמייכלענדיג): אזוי שיקט איהר'ס מענער, אייערע ווייז בער אויף פלעזשור, איהר מיינט גאָר אייער פלעזשור! (זעצט זיך עסען.)

מ א ק ס : דו דענקסט אז זי וואָלט געפאָהרען אזוי פריה? נור איך האָב איהר דערצעהלט וואָס דער וועטער־נביא שרייבט; „אז הייסע וואַלדעס געהן אויף ניו־ארק“, פאָהרט זי, (לויט) בעקעלע! זאָלסט היינט קומען גלייך פון שאַפ אַהיים. הערסט? ניט אין ערגיץ זיך אַבשטעלען, זאָג אויך אָן די צוויי שעהנע פינישער־נס, און די בלאַנדע פעקערען, אז זיי זאָלען קומען, מיר'ן היינט נאכט האָבען א פאַרטי. (זינגט) לאַמטע־דיראַם, לאַמטע־דיראַם! ווען ניט די הייסע וואַלדעס, ווייט איך ניט ווי אזוי איך וואָלט איבער געטראָגען אזא קאַלטען אימעדיגען ווינטער. כסדר מיט איהר צוזאמען, ברררר...

ב ע ק ע : אַט אזוי איז דאָס פאַמיליע לעבען, די הייראמס־קייטען וואָס בינדען צוזאמען, צושטערען די ליעבע. וואָס איז דען געווען אין מיין פאַמיליע־לעבען? וואָס מיר האָבען זיך גע'גט? בער פאַר איידער מיר האָבען געהייראַט און זיך פערבונדען מיט א קאַנט־

האָקט, איז די ליעבע-געווען היים, נור אַט האָבען מיר דערפיהלט די
הייראטעסקייטען, וואָס בינדען אונז צוזאַמען אויף אימער, און די
ליעבע האָט זיך אָבעקיהלט, ס'ווייזט אונז אז אמת'ע ליעבע, האָט
ליעב פריי צו זיין. (עסט.)

מ א ק ס : (פריילעך) אַט אונז, אַט אונז! איך האָב פון דיר
הנאה, איך גלייך דיר ווי מיין ליעבען, ווייל דו פערשטעהסט א גע-
שעפט (טהוט איהר א הייסען קוש.)

ב ע ק ע : (שטיפט איהם אָב ליעבלעך:) זי קאָן דאָך נאָך אַנ-
קומען, (צייגט צום בעטרום.)

מ א ק ס : (לאזט זי אָב) גערעכט, ווי איך בין א איד! (לויט) נור
געדענק, גלייך פון שאַפ, הערסט? (עס הערט זיך פון בעטרום ראָועס
קול, ווי זי רופט); מאַקס! מאַקס!

מ א ק ס : (שפרינגט צו א דערשראָקענער צום טיהר): וואָס איז?
וואָס איז? (עפענט די טיהר.)

ר א ז ע : איז שוין שפעט? איך דענק ס'איז שוין צייט ארונ-
טער צו געהן פון בעט.

מ א ק ס : נאָך גאָר פריה, גאָר פריה! מעגסט נאָך ליגען,
דארפסט דיר איצט אויסהוהען, האַלטט דאָך, ביי מאַכען היינט א
רייזע. און פריהשטיק, האָט שוין דא, בעקע צוגעגרייט (פערמאַכט די
טיהר, זעצט זיך צום טיש עסען, עס הערט זיך א קלאַפען אין טיהר.
עס שטעקט אריין דעם קאָפּ א צייטיגס-פעדלעך, וואַרפט אריין א
צייטונג, מאַקס הויכט זיך אויף, נעהמט די צייטונג.)

מ א ק ס : (לויפט צו צום בעטרום, עפענט די טיהר) ראָוע
הערסט; די צייטונגען האַלטען אין איין שרייבען: (לייענט פון ציי-
טונג) „הייסע חוואַליעס געהן אויף ניוארק. מען דענקט די היץ זאָל
זיין ביי הונדערט גראַד.“ (פערמאַכט די טיהר, זעצט זיך צום טיש.)

ב ע ק ע : (הויכט זיך אויף, נעהמט דעם העט, טהוט זיך איהם
אָן) גוד ביי, מאַקס! (לאזט זיך צום טיהר.)

מ א ק ס : גוד ביי! (שטיל) געדענק וואָס היינט איז, בעקע!

ב ע ק ע : (שמייכעלט) איך'ל שוין געדענקען, (אב).

מ א ק ס : (שטעלט זיך אויף, זינגט שטילערהייט), לאממע
דילאס, לאממע-דילאס! (געהט אב אין פראנטרום, שלעפט פון
דארט אין שפיט צימער אריין — די פעקלעך צוזאמענגעפאקטע, בע-
טראכט זיי.

(אויפטריט ראזע.)

ר א ז ע : (בעמערקט די פעקלעך); שוין אלץ פארטיג? און
וואו איז בענע?

מ א ק ס : ער קומט שוין אן! ער מוז דארט אויף די בערג, נאך
היינט זיין, וועגען זיינע ביזנעס.

ר א ז ע : וועה איז מיר, און איך בין נאך ניט רעכט אנגעטאן,
(געהט אב אין בעטרום).

(עס הערט זיך א קלאפ אין טויר.)

מ א ק ס : קאס-אין! (אויפטריט בענע, טראגט א ריזע-טאש
אין האנד.)

ב ע נ ע : גוט מארנינג, מאקס!

מ א ק ס : גוט מארנינג; האלאה! האלאה! (דריקט איהם די
האנד.) וואס מאכסטו בענע?

ב ע נ ע : גאט צו דאנק, אלעס גוט. וואס הערט זיך דא, איז
זי שוין גרייט צו דער ריזע?

מ א ק ס : א פראגע? (שרייעט אריין אין בעטרום) ראזע! בע-
נע איז שוין דא!

(אויפטריט ראזע.)

ב ע נ ע : גוט מארנינג!

ר א ז ע : האלאו! (גיט איהם איהר האנד) וואס הערט זיך
בענע, וועלען מיר טאקע שוין פאחרען?

ב ע נ ע : א פראגע, צו שוין? איך וואלט נאך נעכטען גע-
דארפט זיין דארט.

ר א ז ע : אויב אזוי איז שוין געפאהרען, (זעצט זיך צום מיט, פריהשטיקט.)

ב ע נ ע : (צו מאקס'ען) איי איז דאס רומס דארט, אלע פענסטער ארום גערינגעלט מיט בערג, אבער בערג! און שטיל איז דארט, ווי אויף א בית'עולם, קיין שארף פון גאס, א פערגעניגען! — זאג איך דיר — די נערווען רוחען דארט אב, אז ס'גלוסט זיך צו לעבען, און עס לעבט זיך טאקע דארט.

מ א ק ס : א פראגע צו דארט לעבט זיך! די לופט איז ריין, קיחל. ניט אזוי שטיקענט ווי דא אין ניוארק, וואס עס יאגען אויף איהר הייסע הונדלעס פון אלע זייטען — און קומט אן אט די הייסע הונדלע, האפטט מיר אריין אין ים אריין, אז ניט? איז נור דערשטיקט צום ווערען.

ר א ז ע : (שטעלט זיך אויף, נעהמט אב פון מיט) איך בין גרייט! (האפט אויף זיך דעם העט, צו מאקס'ען) גוט באי מאקס, (צו קושען זיך.)

מ א ק ס : (טרויעריג) ווייסט ראזע, עפעס בענקט זיך שוין נאך דיר. נאך איידער די פאהרסט אב. (לויט) ראזע! אפשר וואלטען מיר גאר אבגעלייגט די ריזע, אויף שפעטער?

ב ע נ ע : איי ביסט נאך גאר ווי א קינד מאקס! און אז עס בענקט זיך, ווייסט מען דאך וואו זי איז, האפט מען א באהן און מען באהרט.

מ א ק ס : (אויס ערשטען טאן) איך וואלט זי זיכער ניט געדאזט פאהרען אזוי פריה, ווען ניט די צייטונגען וואס סטראשען... און זי איז דאך אזא שוואכע; א ליאדע היין שטיקט זי, אז זי קאן פשוט דעם אטמעהם ניט האפען, (צו ראזען) פאהר מיר געזונדערהייט, (צו קושט זיך נאך אמאל. בענע נעהמט איהרע פעקלעך אין האנד, געהן ביידע אב.) (מאקס בעגלייט זיי ארויס ביז'ן אין קארידאר, נאך שרייט ענדיג בענע! איך בעט דיר, פאס אויף איהר אויף. (פויזע) עס עפענט זיך די טויר פון דערנעקסטדאריגער, עס קומט ארויס פרוי ווייניג שטיין.)

פ ר ו י : וויינשטיין: העלאה! וואס, שוין אב געפאָהרען?
אזוי גיך?

מ א ק ס : איך האָב גראַדע אַ גוט געלעגענהייט ווער עס זאָל
זי בעגלייטען, שיק איך זי שוין אוועק. עס פאָהרט אַהין צו, אַ סילס-
מאַן פון מיין שאַפּ, וואו איך בין דעזיינער, (ביידע געחן אריין, ריי-
דענדיג, אין גולדענס צימער).

מ א ק ס : (מונטערער) איהר ווייסט, מיסעס וויינשטיין!
הייסע חוואַליעס קומען אָן... איהר וועט זעהן היינט ביי נאַכט וואָס
דאָ וועט זיך טהוען? עס וועט קומען פון מיין שאַפּ צוויי שעהנע פיר-
נישערניס, און אַ בלאַנדע פעקערען, מיין קווינע בעקע מיט איהרע
חבר'טעס (זינגט) לאַמ-טעדי-ראַס! לאַמ-טעדי-ראַס! און, און... איהר
אליין וועט פער געוויס זיין. איך מאַך אַ גאַנצע פארטי (לויט) איהר
ווייסט מיסעס וויינשטיין, ווען איך קוק זיך גוט צו, צו אייך, פער-
שטעה איך ניט זיי אזוי אייער מאַן איז געשטאַרבן אזוי יונג ג מיט
אזא שעהנע פרוי ווי איהר זענט, דאַרף מען דאָך אייביג לעבען.

מ י ס ע ס : וויינשטיין : און וואָס פעהלט אייער ראָ-
זען דען?

מ א ק ס : ס'זאָל מיר דאָס צוקומען, וואָס איהר פעהלט, עס
פעהלט איהר ניט מעהר, ווי זי זאָל זיין; דיקער, העכער, שעהנער,
קליגער, און דער עיקר, זי זאָל האָבען אַן אנדערען פאר אַ מאַן, אזא
חזר'שע נאַטור האָב איך. איך ליעב בעסער, די פרוי, וואָס בעלאַנגט
צי יענעס. מיסעס וויינשטיין! ניט געדרימעלט, הייסע חוואַליעס
קומען אָן (נעהמט זי ארום, טאַנצט, זינגט) לאַמ-טעדי-ראַס, לאַמ-
טעדי-ראַס! לאַס, לאַס, לאַס!

מ י ס ע ס : וויינשטיין : (שטופט איהם ליעבליך פון זיך,
לאַכט) חאַ, חאַ, חאַ. געהט שוין געהט. איהר צודריקט דאָך מיר
שיעור, חע, חע, חע, אַט דאָס הייסט גנבים מענער. (שמייכלט) שיי-
קען אוועק די ווייבער און ווערען פרייע פויגעלעך. איי מיסער גול-
דען, נו האָט איהר עס געמאַכט קונצלעך. ס'איז דאָך רעכט נאָך ניט

ווארעם, און איהר האט זי שוין אוועק געשיקט. חע, חע, חע!

מ א ק ס : פערלאזט אייך אויף מיסטער גולדען! איך האב איהר פיר געזאגט, אז הייסע חוואליעס קומען אויף נויארק. איז זי אנט-לאפען ווי א קאץ פאר א הונט. איי ציטערט זי עס פאר הייסע חווא-ליעס, חע, חע, חע, איהר הערט; הייסע חוואליעס (דריקט זי צו זיך) און ווייסט איהר מיסעס וויינשטיין; ווען איך נעהם זי צוריק אהיים? העט, העט! ערשט שפעט אין סעפטעמבער.

מ י ס ע ס : וויל צוריק קומען פריהער? און וואס טהוט איהר ווען זי וויל צוריק קומען פריהער?

מ א ק ס : ווען זי וויל צוריק קומען פריהער? חע, חע, חע! ווע-גען דעם איז דא אייך אן עצה, ווען זי שרייבט מיר און זי פרעגט זיך אן, אויב זי קאן שוין צוריק קומען? שרייב איך איהר תיבה א בריעף אויף מיין שטייגער:

מיין טהייערע ראזי!

מיין בענקשאפט צו דיר איז זעהר גרויס, איך וויינט די מינוט שוין וואס איך זאל דיר שוין זעהן. נור די הייסע חוואליעס, לאזען אליין נישט אב נויארק, הונדערטער מענשען שטארבען א טאג, צעהנדליגע מענשען ווערען משוגע, און קינדער פאלען ווי פליעגען, און חוץ דעם שרייבט דער וועטערנביא אז נאך הייסערע חוואליעס יאגען זיך אויף נויארק, פון דער סאיטה, הא, הא, חא! עס לעבע די הייסע חוואליעס. (דריקט זי פיעבעריש צו זיך, טאנצט זינגט) לאממע-דיראס, לאמ-מע-דיראס, (טהוט איהר א לאנגזאמען קוש).

(פארהאנג פאלט.)

די איבערנעבליבענע.

(א צייט-איינאקטער.)

פערזאנען:

ר' לוי בוש כהן, 35 יאָהר אלט, קומט פון פלעץ ביי די
דייטשען. געהט אויף קוליעס.

משה בער, 57 יאָהר אלט, א געוועזענער שמש.

יודעל דעם רב'ס, 30 יאָהר אלט, משוגע געוואָרען.

גיטעלע, דעם שוואַט'ס טאכטער, 25 יאָהר אלט, אן אלמנה.

אַרט דער האַנדלונג: אין א קליין פויליש שטעדטעלע, וואו א
שלאכט איז פאַרגעקומען.

צייט: נאך דער מלחמה.

(די ביהנע שטעלט פאר א גרויסען מארק, צוויי זייטען שטאדט זיינען אָבערענט, און עס זעהען זיך קוימענס, א זכר פון יענע הייר זער, וואָס ס'איז אמאל דארט געשטאנען. אין די איבעריגע צוויי זייטען שטאדט, שטעהן הייזער וואָס קוקען אויך אויס ווי חורבות. ביי טייל איז פערמאכט טהיר און לאַדענס, ביי טייל פעהלט שטיקער דער כער, די שוויבען אויס געהאקט, אין מיטען מארק שטעהט א לאַנגער טיש, אונטער א הילצערנע בויט, איבערגעבליבען פון דער צייט, ווען די שטאדט האָט נאָך געפיהרט מסחר, און דארט, פלעגט א בער קער פערקויפן ברויט.)

(ר' ליכוש כהן; קומט פון וועג, געהט אַנגעטאָהן א סאלדאטסקע רויסיש היטעל, טראָגט א קליין קעסטעל אין האַנד. שטעלט זיך אלע וויילע אַברוהען, ווישט דעם שווייט, בעטראכט אלע וויילע די שטאדט טראָגט צו דאָס קעסטעלע צום טיש, שטעלט עס אוועק, נעהמט בלאַנד דזשען מיט זיינע אייגען איבער דער שטאדט, שפארט זיך אָן אויף די קוליעס, זיפצט שטארק, פויזע.)

(משה בער; קומט ארויס פון א זייט גאס, ערבליקט דעם נייעם אַנגעקומענעם פארשוין, ווערט ער מונטערער אביסעל, און נעהמט זיך צו שאַרען, מיט לאַנגזאמע טריט, צום נייעם פארשוין, צוקומענדיג נעהענטער, נעהמט ער א וויילע בעטראכטען דעם נייעם פארשוין, פויזע.)

משה בער: רב"שע! וועמען זעה איך? ליכוש כהן! (גיט איהם זיין האַנד) שלום עליכם!

ליכוש כהן: און ווער זיינט איהר? (מראכט א וויילע) דערקאַנענדיג: גאָט! ר' משה בער דוכט זיך? (גיט איהם זיין האַנד.)

משה בער: (חאפט די האַנד ר' ליכישעס, דריקט זי שטארק.) וואָס! מיך ניט דערקענט?

ליכוש כהן: כמעט ניט דערקאַנט, דאָס גאַנצע שטעטל טעל ניט דערקענט, געדענקט אז איך האָב פערבלאָנדזשעט, ניט אין מיין שטאדט. אָט דאָס איז די שטאדט, וואָס איך האָב זי איבערגעלאָזען, אוועק געהענדיג אין שלאכט? גאָמיני! וואָס טהוט זיך דאָ?

ר' משה בער! וואו זיינען אלע אהין געקומען?

מ ש ה ב ע ר (ווישט זיך א טרעהר): אלע, אויף דעם עולם האמת.

ל י ב ו ש כ ה ן (ציטערט): אלע, זאגט איהר! (פיר זיך) גאָר טיניו! איז דא אויך קיינער נישט איבערגעבליבען, פונקט ווי אין די אלע שטעדטלעך וואָס איך האָב בעגעגענט אויף מיין וועג? (צו ר' משה בער'ן) קיינער נישט איבערגעבליבען?

מ ש ה ב ע ר : כמעט ווי קיינער. עפעס יא דא איבערגעבליבן בענע. נור עט! גלייך ווי גאָר נישט.

(יודעל דעם רב'ס, קומט ארויס פון די חורבות בעוואקסען ווי א חיה, בעהאנגען מיט שמאטעס.)

י ו ד ע ל ד ע ם ר ב ' ם (זינגט מיט א טרויעריגע שטימע): שטעהט אויף, שטעהט אויף, (ציחת די ווערטער) ל ע ב ו ד ת ה ב ו ר א.

ר' ל י ב ו ש כ ה ן (שרעקט זיך איבער, נור קומט באַלד צו זיך): ווער איז דער דאָרט?

ר' מ ש ה ב ע ר : יענער, דאָרט? דער איז יודעל דעם רב'ס, דעם רב'ס בן יחיד.

ר' ל י ב ו ש כ ה ן : וואָס זשע וועקט ער עפעס צו חצות איצט? צוועלף ביי טאָג, און וועמען וועקט ער עס?

ר' מ ש ה ב ע ר : ווייס איך וואָס דאָרט! ער איז דאָך משוגע!

ר' ל י ב ו ש כ ה ן (אויפגעציטערט): משוגע גאָר! יודעל דעם רב'ס? דער למדן, דער גרויסער קאָפּ, משוגע!?

ר' מ ש ה ב ע ר (שאַקעלט מיט'ן קאָפּ): יא, יא!

ר' ל י ב ו ש כ ה ן, ווייזווייז איז'ס פאָרגעקומען?

ר' מ ש ה ב ע ר : א סך צו דערצעהלען; גענומען צו דער שלאַכט, אין דאָרט קראַנק געוואָרען, איהם צוריק אהיים געשיקט, און

ווען ער איז אהיים געקומען, האט ער שוין קיין איינעם פון זיין גאנצער פאמיליע ניט געטראָפּען, אלע געווען אויסגעשטאַרבען.

ר' ליכטנשטיין (צימערט אויף): אלע געווען אויסגעשטאַרבען?

ר' משה בער: אלע, אלע! און ער איז משוגע געוואָרען. יודעל (דערנעהענטערט זיך צו זיי, זינגט): שמעחט אויף, שמעחט אויף, ליכטנשטיין (קומט צו נאָהענט)

ר' משה בער (צו יודעל): שווייג שוין! ווייסט ווער ער איז? (צינגט אויף ר' ליכטנשטיין).

יודעל (פערקלעהרט זיך א קליינע וויילע, האפט זיך באַלד אויף אויסשרייענדיג): יא! יא! איך ווייס, איך ווייס! ליכטנשטיין! וואָס געקומען צוריק פון יענער וועלט?

ר' משה בער: געווען אין פלען ביי די דייטשען ביז היינט.

יודעל: וואויל געטאַהן, וואויל געטאַהן, ניט צו געזעהן די צרות דא, אוי ר' ליכטנשטיין, וואָס איך האָב דאָ צו געזעהן ביי דיין פאָמיליע; דינע עלטערען, געשטאַרבען ביידע אין איין טאָג, (ר' משה בער טהוט איהם א ציה ביי'ס ארבעל, ער זאָל שווייגען) דיין ווייב און קינדער אויס געשטאַרבען פון הונגערי, אלע אין איין וואָך, אוי זייער טוידט, זייער טוידט, מיט אזעלכע געשוואַלענע בייכער, (צינגט מיט זיינע הענד אויף זיין בויך...

ר' ליכטנשטיין: (כליפּעט ארויס, אנחאַפּענדיג ר' משה בער'ן ביי דער האַנד) ר' משה בער! זאָגט מיר; צו וואָס בין איך איר בער געבליבען? צו וואָס האָב איך איבער געטראָגען אזעלכע שוועהרע אָפּעראַציעס אויף מיינע פיס (וויינט) ר' משה בער, זאָגט מיר; צו ליכטנשטיין וואָס בין איך איבער געבליבען? (וויינט).

ר' משה בער: (טרייסט איהם) ווייל גאָט וויל אזוי, גאָט הייסט אונז לעבען, מוזען מיר, מיר מוזען, אזוי וויל זיין ליכטנשטיין מען.

ר' ליכטנשטיין: גאָט וויל אזוי! אזוי וויל זיין ליכטנשטיין

גאמען! אבער צוליעב וואס, צוליעב וואס האט אונז גאט איבער גע-
לאזט?

ר' משה בער: ווילסט וויסען צוליעב וואס? ווייל גאט
וויל, אז פון אונז איבערגעבליבענע, זאל צוריק אויף געבויעט ווערען
די שטאדט, הערסט ר' ליבוש, גאט ווייסט וואס ער טהוט, (צו ר' לי-
בוש'ן אין אויער) ס'איז דא מיט אונז נאך אן איבערגעבליבענע, דעם
שוחט'ס מאכטער — אן אלמנה.

ר' ליבוש כהן: דעם שוחט'ס מאכטער?

ר' משה בער: יא, דעם שוחט'ס מאכטער, א וואויל וויי-
בעל, מיר צוגעהאלפן אימערדום... צו בעגראבען די טוידטע...

ר' ליבוש כהן: צו בעגראבען די טוידטע?

ר' משה בער: יא, יא, צו בעגראבען די טוידטע, אוי האט
זי געהאלפן; געגראבען קברים, געטראגען אויף די פלייצעס.

ר' ליבוש כהן: געגראבען קברים, געטראגען אויף די
פלייצעס?

ר' משה בער: יא, יא, און פון אלע איז זי איינע איבער-
געבליבען, און איבערבליבענדיג איינע אליין, האט זי מיך נישט איין
מאל געפרעגט: „ר' משה בער, צוליעב וואס בין איך איבערגעבליבען?
וואס וועט זיין מיין סוף?“ און איך פלעג זי טרייסטען, וועגט זעהן
קינדעניו ווי גאט וועט דיין זינג איבערלאזען, (האפערדיג) און איהר
זעהט ר' ליבוש, ווי גאט ווייסט וואס ער טהוט.

יודעל: מען מוז געהן וועקען דעם עולם, שוין גאנץ לאנג
וואס ס'איז קיין מנין נישט געווען, ווייסט איז די שוהל, עס הערט זיך נישט
קיין קדושה וברכה, שוין א גאנצע לאנגע צייט. איהר הערט ר' לי-
בוש, שוין א היבש שטיקעל צייט, (לאזט זיך געהן זינגט, ציהענדיג די
ווערטער); שטעהט אויף! שטעהט אויף! לעב וד ת-
הב ורא. (ר' ליבוש און ר' משה בער קוקען איהם נאך, ווישען די
אויגען, פויזע.)

(עס קומט ארויס פון א הייז גיטעלע. זי שטעלט זיך אוועק קוקען.)

צו דער זייט וואו ר' משה בער און ר' ליבוש כהן שטעהן, אלס מלבושים
אויף איהר זיינען צוריסען, די פיס ארומגעבונדען מיט שמאטעס.)

ר' משה בער: ר' ליבוש! אָט איז זי גיטעלע! (צייגט
מיט דער האַנד.)

ר' ליבוש כהן. (אויפגעצוימערט); אָט דאָס איז די גי-
טעלע! די פרומע! די שעהנע, און איינע איז זי איבערגעבליבען
(ברעכט די הענד) און פון אונז איבערגעבליבענע, וועט אויף געבויעט
ווערען די שטאָדט? (הויכט אויף די אויגען צום הימעל, בעט מיט א
וויינענדיג שטימע): הבט משמים וראה, מה היה לנו גאָטיניו! זעה
וואָס פון אונז איז געוואָרען, (וויינט) (ר' משה בער ווישט זיך די
אויגען.) עס הערט זיך פון ווייטענס יודעל'ס קול) ל ע ב ו ד ת
ה ב ו ר א . . .

(פאָרהאנג פאלט.)

אַבטע טייל

ליעדער

איך ליעב.
ס'איז ווינטער.
א אונפערשעהמטע.
אוי מיין חנה ציפה.
צו מיין מוזע.
אין טריעבען הערבסט.
פון די טרענטשעס.
די האַפנונג.
אויס מלכים.
די היינטיגע רות.
אין סוכה.
חג האסיף.
א פערד.
די תשעה באב'דיגע סעודה.
(דעקאדענץ):
גלאט אזוי.
נישט מיין שייגעץ.

אזא ווייבעל.
אין פערלענענהייט.
א תפלה.
אין איצטיגען חאָס.
ווען איהר ליעבע האָט ערוואַכט.
א ליעד פון א שטרויענעם אלמן.
געוואָלד! פאר וואָס!
האָב איך א ווייבעלע.
איך צאָהל.
רויט און ווייס.
א טרויעריג ערפאָהרונג.
ער וואַקסט א באָס.
דער טרעמפ.
צו דיר געליעבטע.
א זומערדיגער ראָמאַן.
צו שפעט
א צושטערטע האַפנונג.
ליעבסטע מיין.

אזא ווייבעל

ווי קארשען, די אויגען
און חנ'עוודיג מילד,
די הענדמעלעך. צארמע
א ווענים! איחר בילד.

ווי סאמעט, איחר קעפעל
און צנועות פערדעקט,
וואס ברענגט אייך צום דענקען
און לעבע דערוועקט.

די ברעמען, ווי זאנגען
וואס שלענגלען אין פעלד,
און האלט זי, ווי אפען
ז'ליעב אייך די וועלט.

א מיילכעל א קליינטשיקס
די ליפלעך גאר דין
א ווארט אויס צו ריידען
בעטראכט גוט מיט זין.

און נעהמט זי, ווען ריידען
איז ריטמיש, איחר קלאנג
אזעלכע צו זוכען —
איז פאלג מיך א גאנג.

אין פערלעגענהייט.

די ערשטע, האָט בעצויבערט מיך
מיט איהר גאנג און שיק;
די צווייטע, האָט געפאנגען מיך
מיט איהר ערשטען בליק.

די דריטע, האָט געבונדען מיך
מיט איהר בלאנדען צאָפּ;
די פערטע, האָט פער'כשוּפ'ט מיך
מיט איהר שעהנעם קאָפּ.

די פינפטע, איז אריין אין האַרץ
מיט איהר שעהנעם קאָפּ.
די זעקסטע, האָט מיט סאמעט־הענד
מיך אומארעמט זיס.

די זיב'טע, האָט גענומען מיך
מיט איהר פיין געשמעל;
די אכטע, — מיט איהר שלאנגען־האַלז,
ווי פון א גאזעל.

די ניינטע, האָט בעגייסטערט מיך
מיט איהר טאליע שלאַנק;
די צעהנטע, האָט בעטייטערט מיך
מיט איהר געלד אין באַנק.

אצינד, ווען יעדע, האָט מיין וואָרט,
שאפט מיר, די הייראטה וועה
איך זוך א לאיער איצט, וואָס זאָל
בעפרייען מיך פון זיי.

א ת פ ל ה.

האט מיין ווייבעל אויגען,
כ'זאג אייך, גאָר אַ פראַכט!
היטען זיי מיך אַבער
פלייסג טאָג און נאַכט.

רעד איך מיט אַ מיידעל
אַדער מיט אַ פרוי,
(כ'מיין, חלילה, גאָר נישט,
סתם זיך, גלאַט אזוי) —

שפּיר איך באַלד איהר אויגעל,
בויערט מיך, איהר בליק;
וואַקסט זיי פֿין דער ערד אויס
און צושטערט מיין גליק.

שפּיעל איך „זעקס און זעכציג“ —
(מיינט נישט אז פאַר געלד!) —
פלאַקערט באַלד איהר אויגעל
און איהר מיילכל שעלט.

האַב איך נישט קיין אַרבייט,
פאַהר איך מיר אין פאַרק,
פיהל איך איהרע בליקען
ברענען אויף מיין קאַרק.

קורץ, אַ, גאָט אין הימעל,
ברייען לאַנג וואָס טויג?
טהו אַ איד אַ טובה:
מאָך איהר צו אַן אויג!

אין איצטיגען חאָאָם.

אויב ס'וועט איצט, דער חאָאָם
נאָך אָנהאַלטען לאַנג. —
א סוף צו דער וועלט זיין
מיר, זאָגט מיין געדאַנק.

וואָס טויג גאָר דאָס האַווען
צו וואָס נוצט גאָר געלד?
ווען נאָהענט די צייט איז
ווען וויסט ווערט די וועלט.

ווען הונגער בעפאַלט מיך
איך קויף מיר א ברויט
צו וואָס? — טראַכט מיין מח
ווען ס'לויפערט דער שוידט?

איך שפּאַט פון מיין „לענדלאַרד“,
ווען ער, מאַנט זיין רענט
ווען איך דאַרף, די ערד בלויז
וואָס טויגען גאָר ווענד?

ווען איהר ליעבע האט ערוואכט.

א בעקאנטע, מיידעל האב איך
ניט קיין מאוס'ע, ניט קיין נאר
צו ערווערבען זיך, איהר ליעבע
קימט מיר אָן, מיט מיה און צער; —

ווען איך נעהם זי, צערטלעך קושען
דריקען, צו מיין הארצען פעסט
פיהל איך גלייך, איהר קאלטען אטהעם
ווי אין ווינטערדיגע פרעסט.

דאמאלס נעהם איך ליעבליך קושען
איהרע ברעמען סאמעט שווארץ,
נור עס שליםערט אלץ איהר ליעבע
(ווי אן אייזבאקס איז איהר הארץ).

חאפ איך קושען, איהרע ליפ'לעך
איהרע ליפען, קארשען רויט,
און זי בלייבט דאך, אונגעוועגלעך
הארט און קאלט, זא ווי דער טוידט.

נעהם איך פאלען, גאר ניט העלדיש
ווי א קנעכט צו איהרע פיס,
האט זי דאך מיך, אַבגעשטויסען
מיט פעראַכטונג, זעהר מאוס.

האב איך אלץ ניט אַבגעלאָזען
„אייזקרים“ „קענדי“, איהר געכראכט
און א „נס“ איז דאן געשעהן
ס'האט איהר ליעבע היים ערוואכט.

א ליעד פון א שטרויענעם אלמן.

(נאך ליליענקראץ'ס „לעביונג“)

מיין ווייב איז אין קאנטרי,
איך שרעק זיך פאר קיינעם,
הי-הי!

א מאנאט וועל איך ניט
מיט איהר זיין אין איינעם,
הא-הא!

איך פיהל זיך אצינד
אזוי גליקליך און פריי!
אזוואו מען וועט טאנצען,
וועל איך זיין דערביי,
און שכור'ען, ברודער,
דאס קען איך פאר דריי —
הי-הי! הא-הא!

די נאכט שוין, די ערשטע,
האט וואויל מיר בעקומען,
הי-הי!
געהאט איך האב מיידלעך
ווי דופטענדע בלומען,
הא-הא!

מיר האבען געפראוועט
א פיינעם באנקעט,
איך האב זיי געקארמעט
מיט אייזקרים און מעד,
מיין לויז איז געוועזען
א קוש און א גלעט —
הייהי! האהא!

אוי, ברידערלעך, זיינען
געוועזען דאס מיידלעך,
הייהי!

אין ווייסע, דריי-פלאריגע
קרינאלינע-קליידלעך,
האהא!

מיר האבען געהוילעט די גאנצענע נאכט,
געטאנצט און געשפרונגען
געלעבט און געלאכט,
פון שלאפען איז גאר נישט
געוואָרען געדאכט —
הייהי! האהא!

אזוי זיינען וואָכען
פערשוואונדען אין פריידען,
הייהי!
איך האָב זיך געפיהלט דאָן
ווי אין א בן-עדן,
האהא!

ביז פלוצלינג מיין ווייב איז
 געקומען צוריק
 מיט אלע אַכט קינדער
 און פֿעק זייעבען שטיק.
 זי האָט ניט געטראָפֿען
 די מיידלעך, צום גליק —
 הייזי! האָהאָ!

אוי, האָב איך געוויינט
 ווען איך האָב איהר בעגעגענט,
 בריהו! אוי, אוי!
 כ' האָב ממש מיט טרערען
 געליאָפֿעט, גערעגענט,
 בריהו! אוי, אוי!

איך פֿיהל אזוי פֿוסט איצט,
 מיין האַרץ איז מיר שווער,
 דאָס לעבען איז נמאס,
 עס לעבט זיך ניט מעהר —
 צום טייוועל! — גיט קאַרטען
 און משקה אַהער
 בריהו! אוי, אוי!

נוואלד! פאר וואס!

געפעלט אייך אזא ליעבע,
א ליעבע היים און טריי?
א ווינטער-לאנג געליעבט זיך,
און איצט איז זי פארביי!

א ווינטער-לאנג געליעבט זיך,
בין ס'איז געקומען מאי,
דאן האב איך זי געהייראט,
און ליעבע — טוה! — גוד באי!

פאר וואס האסטו א ליעבע,
ביים זאגען מיר גוד באי,
אויך זי ניט מיטגענומען
און מיך געלאזען פריי?

האָב איך א ווייבעלע.

האָב איך מיר א ווייבעלע
שטענדיג, ז'איז אין הויז,
היט זיך אָב איהר שטיבעלע
טרעדט ניט פון דאָרט ארויס.

בעט קיין מאָל קיין פרעזענטס ניט
שאַנעוועט מיין געלד,
„מוזאוינג-פיקטשורס“ פעהלט איהר ניט
רק פון מיר זי קוועלמ.

נוצט קיין מאָל קיין שמינקע ניט
פוצט זיך גיט פאר לייט,
ך'זאָג איך א פיין ווייבעלע
מ'דארף זי זוכען ווייט.

בייט קיין העטס אין סיואַנס ניט,
ניט קיין מאָדע-קלייד
טראָגט קיין ענגען קאַרסעט ניט
צו שמעלען זיך איהר ברייט.

קום איך שפעט אהיים צו געהן
זי פרעגט ניט, וואו? אין ווי?
ווייל עס לעבט מיין ווייבעלע
בלויז אין פאַנטאַזיע.

איד צאהל.

ווען איד בין געווען נאך סינגעל
אין ס'איז פריי געווען מיין זינען,
אימערדיג וואו נור א פריילעך
דארטען, פלעגט מען מיך געפינען.

כ'האב געהאט, דעם שעהנסטען אויפנאם
אין פון אלעם גוטס גענאסען
אוי האב איד געלעבט אין וואוילטאג
ווי עס פאסט זיך פאר א חתן

כ'האב געשפיעלט אלס קאוואליר דאן
ס'איז קיין קינסט געווען, קיין תורה
אין מיט מיידלעך ראמאנסירט זיך
אוי בין איד געווען, א סחורה

ביז פערנארט עס האט אין נעץ מיך
דאן, די שעהנע שרה-זלצטע
וועה, א מאן, בין איד שוין איצמער
און צום אומגליק, אויך א טאטע

און מיין חברה שווייגען גאר ניט
האבען אפעטיטלעך פיינע
אוי איד צאהל דעם פרייז איצינדערט
פאר די אלע סעודות מיינע.

רויט און ווייס..

שפאצירענדיג אין גאס אמאל
פון הונגער — ווייס די ליפען
האב איך, מיין ליעבסטע דאן דערזעהן
בעקלעך, רויט-געקניפען.

מיר זיינען ביידע גלייך אוועק
מיט פרייד, אין ביידענס אויגען
צו שטילען זיך, מיין הונגער דאן
האב איך איהר פארב געוויגען.

אין שוידענדיג, איז זי אוועק
מיט בעקלעך, ווייס ווי שוידטע
און איך בין מיר, אהיים אוועק
מיט ליפען, בלוטיג-רויטע.

א טרויעריגע ערפֿאָהרונג.

אין אַ שטאַדט־פּאַרק, שפּעט ביי נאַכט
זיין איך זיך אזוי, און טראַכט. —

טראַכט פון ליעבען, מיידלעך שעהן —
וואָלט האַטש איינע, דאָ געווען.

פלוצים, זעה איך, אויף אַ שטיין
זיצט אַ מיידעל גאַנץ אליין.

גאָט אין הימעל טראַכט איך מיר
פאר'ן געשאַנק איצט, דאָנק איך דיר.

די לבנה שיינט זוי מילד
און איך לאָז זיך צו איהר „ווילד“.

פליסטער רייד איהר צוקען זיס
אזש איך פאל איהר צו די פיס.

רייד צו איהר פון וואָלט און בוים
און זי זיצט זוי אין אַ טרוים.

נעהם איך פרעגען, וואָס; וואָרום?
ענטפערט זי ניט, גלייך זוי שטום.

שטרענג איך אן מיין גאנצע קראפט
קוקט זי אן מיך ווי פערגאפט:

און זי ענטפערט מיט א ברום,
וואס פאר ריידעס? ביזטו דום!

ס'נעחמט מיך ניט קיין זיסע רייד,
ך'בין פאר געלד צו אלעם גרייט.

ס'טוידט די ליעבע, ס'הארץ ווי שטיין
ווייסטו גולם וואס איך מיין?

ך'קוק זיך איין אין איהר גענוי
אוי, אוי, אוי! ס'א גאסען פרוי!

ער וואַקסט אַ באַם.

עס זיצט דער באַם, „אויב“ שינדער,
אין פאַרק מיט ווייב און קינד.
ניט ווייט זיצט בערל פרעסער,
מיט איהם זיין הויזגעזינד.

ניט בערל זיינע קינדער
א פּעני, מיט פאַראַד,
דערפרעהט זיך שטאַרק דאָס קליינוואַרג
אין קויפט זיך טשאַקאַלאַד.

אויף יעדען קינד קומט אויסעט
א ברעקעל טשאַק'לאַד בלויז —
קומט שינדער'ס באַי און רייסט עס
ביי זיי פון מויל אַרויס.

פּרוי שינדער כאַפט איהר אינגעל
אין קישט איהם אַהן א מאָם:
„אוי, מיר פאַר זיינע ביינער —
כ'לעבען, ער וואַקסט אַ באַם!“

דער טרעמפ.

(נאָך ראדא, ראדא.)

האַב איך קלינגערס אין מיין טאש
שלאַף איך אין א בעט,
מיינע קליידער אויסגעטאָהן
אויך די שייך און העט.

האַב איך נישט קיין געלד אין טאש
איז נישט לאנג געטראכט,
ס'וועט די שטאָדט מיר געבען דאן
א בעטעל אויף איין נאכט.

נישט זי נישט איז אויך נישט שלעכט
ן'פאַרק אויף הוילער ערד
און איז קאלט אום ווינטער דאָרט
איז גוט, צווישען פערד.

דאָרף איך עסען, געה איך מיר
צו א בעקעריי
נישט ער ברויט, א שטיקעל מיר
און איך נעהם און קיי.

גײט ער נײַט, אײַז ברודער דאָן;
 שײַנק א פּענע מיר
 האָט ער נײַט קײַן חשק גאָר
 קלאַפּ פֿון טײַהר צו טײַהר.

און דאָן אײַז דאָ געלד אױף ברויט
 און אױף פּוטער אױך
 און אײַך רײַב א סעודה'לע
 אזש עס געהט א רײַך.

בײַן אײַך קרעפטיג, האָב אײַך נײַט
 דאמאלס קײַן פּערלאַנג,
 מ'נעהמט מײַך גלײַך אײַן האַספּיטאַל
 ווען אײַך ווער נור קראַנק.

און ווען עס קומט דער טױדט צו מיר
 אױספּיהרען זײַן צוועק
 וזײַן אײַך נײַט, און קלאַג מיר נײַט
 געה מיט אײַהם, אַהן שרעק.

צו דיר געליעבטע.

צו דיר מיין געליעבטע
שרייב איך אַט איצמער
איך ארבייט גאנץ שוועהרליך,
בין אַזש א פערשוויצמער.

איך זוך דיינע מעלות
דיר ליעבע אַוים דריקען
אַוים דיר מיין געליעבטע
מיט זיי צו ערקוויקען.

איך זוך זיי שוין יאָהרען
מאָנאַטען און צייטען...
— אַדיע! מיין געליעבטע,
איך ליעב דיר פון ווייטען.

א וזמערדיגער ראטאן.

ער א בחדר
זי א מיידעל,
קויפט איהר אייזקריעס
פיהרט זיך איידעל,
און זי איז שוין זיין.
נעהמט צום ים זי
דארטען באדען
בידע שווימען
ס'וועט ניט שאדען,
און זיי שווימען פֿיין.

פאהרען ביידע
צו די בלומען
וואו זיי דופטען
מיט פערפיומען,
טוקען זיך אין שיין.
און פון דארט גלייך
אין א חדר
קושט און האלט זי
זיי... כבוד,
בזי זי פאלט אריין...

יעדער מעשה
נעהמט אן עק דאך
אונזער העלד, איז
באלד אוועק, אויך
און זיך וואו פער'קנסט.
אויך דער העלדען
ווי ביי ליימען
איז געקומען
נאך מאנאמען
א בחדר'ל צוגאסט.

צו שפעט.

איך זיין מיר, אין גארטען
פון שאטען, בעשיצט
דערנעבען, א מיידעל
די גליעדער, געשניצט;

איהר האלז, ווי אלבאסטער
איהר נעזעל געטאקט
אין ברוסטעלעך, רייצענד
זי האט, און פעמאגט.

די אויגען צוויי שטערען
וואס פינקלען אין נאכט
א מלאך, פון הימעל,
האט גאט מיר געבראכט.

איך נעהם זיך, מיט מוט אן
און זאג איהר; — בריליאנט!
און בעט: מיך בעגליקען
זי זאל מיט איהר האנד.

די מיידעל, זי שמייכעלט
און זאגט; דיין געבעט
אימזאנסט איז — מיין האנד
איז א צווייטענס — צו שפעט.

א צושטערמע האפנונג.

איך צעהל די מינוטען,
די שטונדען, די טעג,
מיין בריינדעל זאל פאחרען
אין קאנטרי אוועק.

אין איך זאל מיט דזשענין
פערברענגען גאנץ פיין;
זי קושען און רופען:
זי קעצעלע מיין.

אין גאט האט געהאלפען,
געקומען די שעה;
איך לויף צו מיין דזשענין
און פרעג, צי ז'איז דא.

דאך, וועה מיר! וואס הער איך?
איך שטארב שיער פאר שרעק:
מיין דזשעני איז אויך איצט
אין קאנטרי אוועק!

ליעבסט מיין...

אט ווי א בלום
וואס בענקט נאך טהוי —
מיין הארץ צו דיר
בענקט אויך אזוי.

ווי ס'לעכצט נאך שיין
די גראז, דער בוים
לעבן איך נאך דיר.
אין וואך, אין טרוים

ווי ס'דופט דער ריח
פון בלומען-מעפ —
ווי צויבער'ן מיך
די לאקען-צעפ.

דאך ווי אליין
א רויו אין פעלד
זא בלייב איך, — ווען
דו מאתנסט מיך — געלד...

איך ליעב...

איך ליעב די בראַנעטקע
געלאַקטע אין ברוין
וואָס ציערען דעם קאָפּ איהר
ווי קעניגענ'ס קרוין.

איך ליעב די שאַמינקע
ווי סאַמעט די האָר
צו לעבען מיט איהר — דוכט
מיר זענען אַ פאַר.

איך ליעב אויך די בלאַנדע
איהר טאָליע זאָ שלאַנק
זי האַלזען זי קישען —
א הימעלש געשאַנק.

דאָך, הייראטהען וועמען —
א בימערער „פיל“
צו קליין איז מיין איינקונפט
בעצאָהלען דעם „ביל“.

ס'איז ווינטער.

ס'איז ווינטער אצינדער מיין ליעבסטע
מיט פראַסטיגען אַטהעם געפילט
ווי אלעס האָט ווינטער, מיין ליעבסטע
מיין ליעבע צו דיר אויך פערקיהלט.

די רונדיגע בעקעלעך דיינע
וואָס פלעגען צובליהען זיך רויט
זיי זיינען ווי בערג ו'די מאונטיינס
בעקליידעט מיט ווייסקייט פון טוידט.

דיין קלינגענדע שטימע פון זילבער
וואָס פאנגען עס פלעגט מיך אין נעץ
זי וועט רייצען, אצינד מיינע גערווען
ווי ס'אַמערען אין נאכט פון די קעץ.

אין דיר, אויך דיין חן זיסער שמייכל
דער צויבער פון שאַפענדעם גליק
אך, פריהרט ער אצינד מיינע גליעדער
און טרייבט מיך פון דיר אַב צוריק.

ווייל קעלט מאכט אויך פריהרען, מיין האַרצען
און יקרות אויף קויהלען איז גרויס.
ניט קום זשע, ניט קום איצט מיין ליעבסטע.
ווען דו ווילסט כ'זאַל ליעבען דיך היים.

א אונפערשעהממע

ערשט אין דער פריה
פערטריבען זי
און פעסט פֿערהאקט די מיהר,
ביי נאכט, פון שלאָף
איך האָפּ זיך אויף
זי ליגט אין בעט מיט מיר.

דו אונפערשעהממע!
— שרייע איך אויסעט
איך שטויך, און ווער אין כעס
מיט מיר דו ביזט
קיין גלייכען נישט
דיין אָרט איז נור אין גאס.

דאָך, זי — זי שלאָפט
די אונפערשעהממע
ווי גלייך נישט זי מיין איך
איך אייל פון בעט
אין גאס וואָרפען
און האָפּ מיין ראָק אויף זיך.

איך נעהם זי אָן
מיט מיינע הענד
זי האָפט זיך אין מיין לאַץ

אַבגעהיט ווערט
פריינדע מיינע
פון א שוואַרצע קאָץ.

אוי, מיין חנה ציפה

(נאכאמונג)

ניט עס בליצט און ניט עס דונערט
דאך מיך שוידערט איצט א גרויל
ס'האט מיין ווייבעל, חנה ציפה
אויף געעפענט ביז איחר מויל.

ניט געשוואלען איז מיין באק איצט
פון א צרה פון א ווינד,
דאס האט מיר, מיין חנה ציפה
מיט די הענד געמאכט אצינד.

אין דער גאס, ליעג איך ניט איצטער
ווייל כ'האב ניט געצאהלט קיין רענט
דאס האט מיך, מיין חנה ציפה
'רויס געשטעלט מיט איהרע הענד.

צו מיין מוזע

מוזע, דו שרעקליכע מוזע
 בעפאלסט מיך גאנץ אפט ביי דער נאכט
 און וועקסט מיך פון דרימלענדען דרימלע
 ווען ס'ווערט נור מיין אויג מיר פערמאכט.

מוזע, דו שרעקליכע מוזע
 בעפאלסט מיך, און מוזשעסט א גרויל
 ווען הונגער עס נאגט אין מיין הארצען
 דאן רייסטו דעם ביסען פון מויל.

מוזע, דו שרעקליכע מוזע
 בעפאלסט מיך אין פארק אויף שפאציער
 דו פייניגסט מיך, פונקט ווי א גולן
 און שפרינגסט מיט א הוצפה אויף מיר.

א! לאז מיך, א, לאז מיך, דו מוזע
 דורך דיר בין איך אימער צו שאנד
 מיין קערפער פון הונגער פערדארט איז
 מיין פנים איז בלייך ווי די וואנד.

אין טריעבען הערבסט

אין דעם הערבסט דעם טריעבען
ווען עס פאלען בלעטער
און די וועלט געשמראפט איז
פון די בייזע געטער.

זיך איך מיט מיין ליעבסטע
אין דעם פארק דעם לעהרען
און דער ליעבעס-פייער
נעהמט מיין הארץ פערצעהרען.

פלוצים קומט מיין מווע —
שעהנע פראזען קלינגען
אָה, איהר יעצט ערקלעהרען
ליעבע, מ'מיב געלינגען.

נור איך שעלט מיין מזל
כ'שעלט דעם הערבסטען דעם מאוס'ען
כ'האב אנשטאדט צו ריידען
אנגעפאנגען — נייעסען.

פון די טרענמשעם

(איראָניע)

איך ליעג אין דער טרענמש דא
עס פליהען די קוילען,
דאס רעקעל צוריסען,
די שיך אויך אַהן זוילען.

די טרענמש דא איז נאָסלעך
פון גרויסען געוויטער,
אַהן דיר, דא, מיין ווייבעל
איז אויך מיר גאַנץ ביטער.

עס קנאלען פון ווייטענס
די שוועהרע האַרמאַטען,
ווי ס'פּיסקעל דיין מאמעס
אין הויז ביי דיין טאטען.

דאך ס'רוהיג דאס לעבען
אין טרענמש אין דער נאָסער,
עס פעהלט ניט קיין פייער
עס פעהלט ניט קיין וואַסער.

די האפנונג.

נור זי איז בלויז די איינציגע
וואס מאכט דעם מענשען שמרעכען,
דערשלאגען, ווי ער זאל נישט זיין
זי מאכט איהם זיס זיין לעבען.

פערלאזט איהם זיין געליעבטע ווען
ער קרענקט פון טיעפען בענקען
זי זאגט איהם באלד; פערצווייפעלט נישט
א צווייטע. איך וועל דיר שענקען.

און ווען צולעצט ער הייראט דאך
און קריגט א שלאק א צרה
דאן מרייסט זי איהם, נישט פלאגען לאנג
וועט דיר שוין דיין ארורה.

און ווען ער איז אן, ארעמאן
און קאן די לאסט נישט טראגען
אז ס'קומען, גוטע צייטען נאך
איהם טהוט זי באלד צו זאגען.

אין ווען ער בלייבט אַהן כחות שוין
 ס'איז שוועהר, זיין וועלט איז, פיהרען
 געדענק! — זאגט זי — „אז האפענונג,
 טאָהר מען נים פערלערען“.

אין ווען די ענדע קומט, ער זעהט
 זיין אַרט, צווישען טוידטע
 באַלד קומט צו איז א האפענונג
 אויף א וועלט א צווייטע.

אויס מלכים.

א מלכה געהאט האב איך אימער
צום סדר, יאהר איין און יאהר אויס,
מיט גדלות בין איך ווי א קעניג
ג'זעסען אויפ'ן הסיבה בעט גרויס.

האב איך איהר, געגעבען בעפעחלע
ליגענדיג דארטען גאנץ ברייט
געווארען זיי זענען ערפילט גלייך
מיר דיענען געווען איז זי גרייט.

געוואוסט האט זי אלע סדורים
דער מלך געוועזען בין איך
און זי איז געוועזען מיין מלכה
א טרייער א פלינקער שליח.

נו איצטער אוי וועה מינע יאהרען
א סוף פון דער וועלט און אן עק
זי שרייט; אז ס'איז אויס מיט מלכים...
און וויל אויך פון מיר איצט אוועק.

זי שרייט, אז גענוג שוין, געהאלטען
האב איך זי פערשקלאפט מיט מיין בליק
זי גלויבט שוין ניט מעהר אין קיין מלך,
און האבען וויל זי — דעפובליק.

די היינטיגע רות.

זי קומט צו מיר א יעדען מאָג
ווי ס'שיינט נור אויף דער מאַרגען
און ליידגט אויס די טאָשען מיר
און מאַכט מיר אַן פיעל זאָרגען.

„קענדי“ „איידקריעס“ גיעב איך איהר
אלץ וואָס שאַפט איהר פריידען
מיט העטס און סומס פון בעסטען סאַרט
מוז איך זי בעקליידען.

כ'פערברענג מיט איהר די גאַנצע מעג
אויף דעם בעסטען אופן
נור קומט ביי נאכט. צו זוכען זי —
איך ווייס ניט, וואו צו לויפען.

אין סוכה.

איך זיין מיר אין סוכה
און וואויל איז די שעה
ווייל מיט מיר מיין ווייבעל
איז דארטען נישט דא.

איך זיין מיר אין סוכה,
און פיהל — ד'בין א גראף
„ברענג דאס און ברענג יענעס“
בעפעהל איך און שאף.

זי שפאָהרט פון איהר עסען
און שיקט מיר צו זאט
איהר גוטסקייט, אפילו
א הונד וואלט געשאדט...

זי שיקט מיר די סעודות
אין סוכה, גאנץ גרויס
וואס ז'גייט ניט אזעלכע
קליין מאל אין חוץ.

איך זיין דאך מיט מענשען
מיט יונג און מיט אלט
און ברענגענדיג עסען
איהר פיסקעל זי האלט.

און זיין איך אין סוכה
אוי ליידט זי א גרויל
זי האט ניט אויף וועמען
צו עפ'נען איהר מויל.

חג האסיף.

דער חג האסיף דא אין גלית
איז מיר שטארק דער וויעדער,
די פרוכט עם זאמעלט איין דער בויער
נור איך — איך זאמעל ליעדער.

ער זאמעלט אויף דעם ווייץ און קארען,
און פילט זיך אן זיין שויער;
נור איך — אך, אלעס וואס איך זאמעל,
אוי, איז ניט ווערט קיין דרייער!

עס זעט איהם אן זיין קוה מיט טילעך —
און אויך די ביהן מיט האַניג;
נור מיר פערדרעהט דער גראס דעם מח,
אז נעהמען כ'מוז א „מאָניק“.

א פערד.

(א פאבעל)

א שטאדטיש-פערד

פון גרויסען ווערט

גאנץ דיק און גרויס

פלעגט טאג איין און טאג אויס

בלויז פאפיער פיהרען

פלעגט קיין מאל גאלאפירען

ס'האט נישט געהאט ביי'ם קיין ווערט

און הערט ;

טרעפט א ווינטער טאג, א גליטש, גאט זאל היעמען

עס פאלען פערד ווי פליעגען

און אויף צו פיהרען אשעם.

נישט דא קיין פערד צו קריעגען

קורץ, מען האט דאס פערד

אויף פיהרען אשעם פערביטען

און באלד, ביים ערשטען קעהר

דער פיהלט ער, ווי שוועהר

נישט פון ארט צו ריהרען

דער פערד, ער שוויצט

וואס טהומ זיך איצט ?

טראכט דער פערד—וואס גיט מען מיר דא צו פיהרען ?

ברומט, דרעהט מיט'ן קאפ
 שטעלט זיך, באלד אָב
 און פאנגט אָן צו פראַטעסטירען.
 ניין, ניט איהר
 קאנט מיט מיר
 אזוי קאמאנדירען.
 געקויפט האָט מיר מיין הער,
 ניט צו האַרעווען שוועהר
 פאפיערען בלוז צו פיהרען.

ס'האָט קיין קלעפּ,
 פון טרייבערס, דומע קעפּ
 ניט געהאַלפּען, דאָס שלאָגען
 באַטש ס'איז אַ סום,
 האָט ער זיין בעשלוס
 געהאַלטען, ווי ער וואָלט שכל פערמאָגען

און ס'איז דאָ, צייטען
 אזוי צו זאָגען,
 ווען מען קאָן ניט פערבייטען,
 איהר הערט
 דעם שכל פון א פערד
 פאר אן ארבייטער וואָס טהוט שוועהרע לאַסטען טראָגען.

די תשעה-באב'דיגע סעודה

(א מוסר-השכל)

ס'איז א פריי דענקער אצינדער
אונזער יענקעל בראנדט
אט אזוי איז ער געקומען
פון דעם נייעם לאנד.

און ער גלויבט ניט מעהר אין געטער
אויך ניט אין קיין נס
און זיין גאנצער גלויבען, איז נור —
לעב און מרינק און עס.

נעהמט ער גלייך זיך, צו בעפעלען
שרייען אויף א קול
ווארפט מיט פוסטע, טוכלע פראזען
וואס איהם קומט אין מויל.

אז א סעודת-שלמה, עסען
ווייל ער טאקע היינט
האט'ש ס'איז תשעה באב, א תענות!
וועדליג, ווי עס שיינט.

דונערט אבער זיין שווער'ס שטימע
שלאגט פון מויל א שוים,
עסען היינט א סעודה ווילסטו?
אוי, עס גלויבט זיך קוים

נור זיין ווייבעל איז א גוטע,
און האט אויך פערשטאנד.
גרייט זי צו, פאר איהם א סעודה
ווי אין נייעם-לאנד.

האָמט די סעודה איז קיין רייכע
 ניט פון פלייש און חרין
 איז זי אָבער דאָך א סעודה
 קרעפלעך, איז אויך שעהן.

* * *

און דערווייל ארויס איז יענקעל
 אין דעם מיטען מאַרק
 און ארום זיך אויפגעקליבען
 האָט ער דאָס יונג וואַרג.

און פאר זיי דאן מ'ער געהאלטען
 ריידעם, פויער-פלאַם
 אז דאָס פאסטען איז שטארק שעדלעך
 ערגער נאָך פון סם.

אה! ווי קאָן מען דום גאר, גלויבען
 אז איהר פאסטען מוזט
 ווען דער מאַגען בעט זיך עסען
 און איהר לאָזט איהם פוסט

און די אור-אלטע טראַדיציע
 ז'בלאָטע, און ניט מעהר
 אז פון פאסטען קאָן מען קריגען
 קריגען נור די דעער.

* * *

און ווי ער ווארפט מיט פראזען, פונקען
שפריצען היין און הער
טו הערט וואס דארט האט אב געטהוען
ן'הויז זיין אלטער שווער.

דאן ווען יענקעל האט געהאלטען
ריידעס פיין, און גרויס
גראדע האט זיין ווייב דעם אלטען
געלאזט אליין אין הויז.

גלייך פערהאקט די מיהר דער אלטער
און גאר ניט לאנג געמראכט
און גענומען יענקעלס סעודה
באלד צורעכט געמאכט.

דעם מוסר השכל ווילט איהר וויסען?
אט באלד וועל איך אייך געבען.
וועהרענד איינער קעמפפט מיט פראזען
דער צווייטער געניסט פון לעבען.

גלאט אזוי...

(דעקאדענץ פריי נאך די יונגע)

(געווירמעט משה ליב'ן)

משה ליב האט זיך פערליעבט
פיהלט ער בימער איצט, בעטריעבט
שושקעט ווער אין אויער איהם
„ניט פאר דיר“ קלינגט איהם די שטים
א געליעבטע דארף א רינג
פרעמד איז דיר פון געלד דער קלינג
נעהמט זיך משה ליב — א שטרוי
האלט זיך
מיט איהר
גלאט אזוי...

אין א נאכט מיט איהר שפאציערט
האט זי א געשפרעך פארפיהרט
משה ליב דו הער זיך איין
נעהם מיר „טריטען“ ליעבסטער מין
„טריטען“ ווילסטו? שעהנע בלום
פרעגט ער איבער — און ווערט שטום
און ער גיט איהר גאר א שטרוי
שמייכלט
צו איהר
גלאט אזוי...

פיהלט זיך משה ליב גאָר מיאום,
 זי זיין בלום געשמעלט האָט פיס,
 האָט ער בעמען זי געפרופט —
 פלוצלונג דונערט אין דער לופט
 פע! ... ס'איז אלץ אין געלט געווענדט
 מ'ער ניט רעדען מעהר געקענט
 און ער שמעלט זיך אויף א שטרוי
 שטעהט דאָרט
 אויף איהר
 גלאט אזוי...

ניט מיין שייגען

משה ליב, משה ליב
וואס קוקסטו אזוי אויף דעם שייגען
וואס שטעהט שטונדען לאנג ביי דער טהיר
קינד
און קוקט אזוי זשעדנע אויף מיר
ס'איז ניט מיין שייגען זאג איך דיר
משה ליב, משה ליב.

די צווייפעלסט זאגסטו אז אונזער עלטער
איז פונקט ווי ער, אבער וועט, וועט
דארט אין מיין דארף, אונטער דעם היי
ז'ניט געווען ער, גאר אנדערע צוויי
משה ליב, משה ליב.

דעם קינד'ס אויגען — זאגסטו — זיינען
קאצעשע גרויע, ניט ווי דיין
און דאס פערשאפט דיר, אגסטו און פיין
דער שייגען אבער איז פארט ניט מיין
משה ליב, משה ליב.

צייט ליעדער

יאויש.

אָה הערבסט.

נביאיש.

ווי... .

איך זעה מײן שטערטעל.

זי...

ווייסע בלומען.

נאטור און מענש.

אין לייברערי.

געזאָגט האָסטו אימער...

וואו די מלחמה פלאקערט.

א תפלה.

י א ו ש

עם פרעסט דער יאוש מיר מיין הארץ
שוין לאנג, לאנגע צייטען
ער האלט צו זיך מיך צו געשמידט
אט ווי מיט פעסטע קייטען.

ס'איז אימער ווינטער אין מיין הארץ
עס וואנען מיינע בלומען
געזאנג פון פויגעל איז מיר פרעמד
בלויז שטערעם ווינדטען ברומען.

די שפין זי וועבט איהר נעץ אין הארץ
פערפעסטעט עס מיט אומעט
די וידוי פון דער פליעג אין נעץ
דארט אימער, אימער זשומעט

אך, יאוש, יאוש, פרעסט מיין הארץ
שאפט אימער וועה און זארגען
איך זעה קיין מרייסט נישט אין דעם היינט
און טונקעל איז דער מארגען.

אָה, הערבסט.

אָה, הערבסט, דו הערבסט ביסט אייגען מיר;
ווען דיינע ווינדמען קלאַנגען
דער מאַנען זיי אין עלענד מיך
זיי-ווייט איך בין פערטראַגען.

פון לאַנד, וואו מיינע אייגענע
איצט געהן אויס פון הונגער
און ווען דיין רעגען ז'פענסטער קלאַפּט
ווערט דאן מיין וועה מיר גרינגער.

זיי איינער אין אַ מדבר ווייט
אַהן הילף, פון דורשט עד גוסס'עט
מיין ווייב און קינד פון גרויסען פיין
אַהן הילפע געהען אויסעט.

אָה, הערבסט, אָה הערבסט ווען נור דו קומסט
און קליידסט די וועלט אין שוואַרצען,
דאן קייקעלט זיך פון אויג אַ טרעהר
און וועה מיר טהומ אין האַרצען.

דער ווינד רייסט אָב פון בנום דעם בלאט
 פון צווייגען ווערען ריטער
 דאן דוכט זיך אויס, דו קרעכט ווי איך
 אוי, ביטער. ביטער, ביטער!

אָה, הערבסט, דו הערבסט, ביסט אייגען מיר;
 ווען דיינע ווינדמען קלאַגען
 דאן ברענגען זיי, דעם עלענד מיר
 פון ווייב און קינד צו מראַגען.

נביאיש

(נאך ביאליק)

צו מיר האט גאט געזאגט אזוי
געה גיעב די פעלקער, קייען שטרוי.

און טרייב אוועק אין ווילדען סטעפ
די דומע פיהרערס, אקסענקעפ.

און נעהם א הארן אין דיין מויל
און בלאז מיט שוידער, טיעפען גרויל.

אין הילכען זאל אין ווילדסטען כעס
מיין ביזע פלוצ, פול גיפט און האס.

ס'זאל מאכען הערצער פול מיט סם
און רייצען גיפטיג, שטאם אין שטאם.

אז ברענען זאלען זיי פון וואוט
ביז גיעסען זאל זיך זייער בלוט.

וואו רעגען אין א אסיען נאכט
אז פיהלען זאלען זיי מיין מאכט.

פערניכטען אט די מיאוס'ע וועלט
און בויען דאן ווי מיר געפעלט.

... יי

ווי ס'בלייבט אויף א בויס, שפעט
 אין אסיען א בלאט,
 פון אלע די בלעטער
 וואס ער האט געהאט.

ווי ס'בלייבט נאך א שטורעם
 איין בויס אין וואלד שטעהן
 אזוי ווי א יתים
 פערלאזען אליין.

ווי ס'בלייבט אויף א פעלה, בלויז
 איין זאנג נאך דעם שניט
 וואס מען האט פערגעסען
 צי געהערט זי מיט.

ווי ס'בלייבט א מאהל איבער
 א פויגעל אין נעסט
 פערלאזען א שוואכעם
 און הונגער עס פרעסט.

ווי בלייבען איצט איבער
 אויף יענער זייט ים.
 קינדער און היימען
 פערניכטעט פון פלאם.

איך זעה מיין שמעדטעל

איך זעה פאר מיר מיין שמעדטעל
 אין דער שלאכט אצינד
 ס'קלינגט מיר אין מיינע אויערען
 דאס וויינען פון מיין קינד.

קיין ברויט אין שטוב, קיין ביסען
 קיין מיטלייד גיט אין צער
 א! פון דעם שטארקען הונגער
 דאס קינד איז אַך ווי דאר.

עס דריקט עס, צו צום הארצען
 די מוטער הייס צו זיך,
 און בעט; אוי שווייג? דער הונגער
 ער פייניגט אויכעט מיך.

עס איז איצט אונזער שפייזער
 אַבגעשייד גאַנץ ווייט,
 אליין אונז דאָ געלאָזען
 אין דער בייזער צייט.

... י

איהרע ליפען — טרוקען, בלאס,

איהרע אויגען — טריעב, און נאס.

און איהר הארץ איז גלייך ווי טויט;
און איהר ליעבע מיינט בלויז — ברויט.

און איהר קערפער, פראסטיג קאלט,
און איהר שמויכעל, גיפט ענטהאלט.

און איך שטעה בעטראכט איהר בילד;
און עס מאכט מיך צארניג, ווילד!

זי... פון יעדערען פערזאנלעך —
וועקט צו זינד, און ווינקט און לאכט.

זייסע בלומען

ער האט איהר פיעל בלומען, שנעע זייסע געשאנקען
און ער האט איהר ליעבע געוואונען
זיי כשוף געוועזען, פאר איהר, זיינען בלומען
אין האבען איהר גליקען געשפינען.

אין איצטער, אה איצטער, אט ערשט נאך איהר הייראטה,
האט אומעט איהר הארצען פערנומען
זייל מוידט איז איהר ליעבע צו איהם, זיי אט יענע
פון איהם, די געשאנקענע בלומען.

נאטור און מענש

אין א העלען פריהלינג'ס מארגען
שפעט, נאך ליעגענדיג אין בעט
איז די זון אריין אין צימער.
און מ'ך מוטערליך געגלעט.

און געקושט מ'ך ליעב און צערמליך
מיט די שטראחלען ווי פון גאלד
און געוועקט מ'ך פון מיין שלימער
ווי א קינד וואס מען האט האלט.

ליעב געלאשצעט און גערופען
מ'ך פון שטוב אין גאס ארום
און פון דארטען מ'ך געצויגען
אויף דער פרייער נאטור-שוים.

און געזעהן האב איך דארטען
בלומען אין א גאלד קאליער
און געהערט דארט האב איך זינגען
פויגעל, ליעדער אהן א שיער.

נור אויף מיר האט דאמאלס אלעס
גאר קיין ווירקונג ניט געמאכט
ד'בין געזעסען ווי אן אבל
א פערזארגטער און פערטראכט.

און די פויגעל אויף די בוימער
און די בלומען אויף דער ערד
האבען דאן זיך שטארק געוואונדערט
וואס איך זיין אזוי פערקלעהרט.

און געפרעגט מיך; זאג נור מענשעל;
וואס פערענגט אזוי דיין ברוסט?
וואס דאס אלעס קאן נישט וועקען
אין דיין הארץ קיין לעבענס לוסט?...

פלוצים האט א שאם דערהערט זיך
פון א ביקס, אין טיעפען וואלד;
און פערענטפערט אלע קשיות;
ווייל דער מענש די „וואפע“ האלט.

אין א ליינרערי

קוק איך כלומר'שט אין א בוך
דער פערפאסער אומבעקאנט
זיצט א מיידעל מיר קעגען
אין זי לעזט וואס אינטערעסאנט.

איינגעגראבען אין איהר בוך
שעפט זי פון די ווערטער, טיעף
ניר אן אייגעל יוען פערבלאנדזשעט
טהוט מיט מיר זיך, ווען א שטיף.

אויך אין בוך בין איך פערטייעפט
קעהר די בלעטלעך בלאט נאך בלאט
זעטיג אויך מיין אויג מיט שעהנקייט
מיט איהר פנים צארט אין גלאט...

ווערט איהר ביכעל צו געמאכט
און זי געהט מיט רייץ צום טיהר
און אין וועלטען פון ראמאנסען
שטעל איך תיכף טריט נאך איהר.

געזאגט האסטו אימער

געזאגט האסטו אימער מיין אוצר
אז ליעבע איז אמת'ער גליק
טו וואס'זשע דיין שרעק גאר אצינדערט?
און שטויסט מיך פון דיר אַב צוריק

צו מיינסטו אין ערענסט צו שפאסטו
אז הייראטה'ן ווילסטו אין שוהל
א חופה צו שטעלען מיט כליזמר
און עדות זאל אונז זיין דער קהל...

טו קוק אויף די וואלקענס, דעם הימעל
וואס ליעגט איבער אונז אויסגעשפרייט
ער דעקט אונז דאך צו ווי א חופה
א חופה פאר אונז צוגעגרייט.

דאס שווישצערן און טרעלען פון פויגעל
וואס שפרינגען ארום הין צוריק
צו קלינגט דאס ניט דיר אין די אויערען
ווי מענער פון שעהנע מוזיק.

די בוימער די צווייגען און בלעמער
זיי שארכען און רוישען פון ווינד
זיי טומלען זיך ווי מחותנים
ביים הייראט פון זייער'ס א קינד.

און זעהסטו די גראזען און בלומען
וואס וואקסען איצט פריי אויף דעם פעלד
פערשפרייט ווי א בעט מיט א מעפיד
פון אלע קאלירען, דער וועלט.

און ווילסטו, אויך האבען בעגלייטערס
צום בעט — זאלען אויך זיין געפיהרט
טו זיין וועט די אמת'ע לייעכע
וואס מיר האבען איצמער דערשפיהרט.

וואו די מלחמה פלאַקערט

(א וויעג ליעד)

אליו ליו ליע, שלאָף מיין נחת
 אין דיין מאַמעס שוים,
 פערברענט די שטאָדט, פערברענט איז אלעס
 איצט, אויך אונזער הויז.
 שלאָף איין קינדעל, קדיש מיינער
 רוהיג ליעג שוין איין
 פערברענט איז בעט און טיש און שטוהלען
 אויך דאָס וויעגעל דיין.
 שרעקליך פלאַקערט די מלחמה
 אלעס ברענט מיט וואַסער
 קיין מילך האָט מיין ברוסט נישט מעהר
 זויגסט בלויז גיפט און בלוט.
 דיין טאָטע אין די טרענטשעס איצטער
 דאַרטען ליעגט אצינד
 און חלומ'ט בלויז פון דיר, זיין קדיש
 ליעבליך איינציג קינד.
 נישט וויין נישט קלאָג איצט קדיש מיינער
 ס'העלפט נישט קיין געוויין
 דער מענש אין חיה איז פערוואַנדעלט
 הערצער אוי, אין שטיין.
 דאָך שלאָף געשמאָק מיין טהייער קינד איצט
 ווייל ביזט נאָך געהיט —
 פון געהן אין קריעג — ווייל אלס זעלנער
 טויגסט דו, איצט נאָך נישט.

א תפלה

גאט, בעשיין מיין ווייב און קינד
וואו ס'בושעוועט די שלאכט
ס'זאל קיין ביז זיי ניט געשעהן
גאט בעווויל, דיין מאכט.

בארפּיס, גאקעט זיינען זיי
שוין זיי גאט פון קעלט
און בעווויל דיין שטארקע קראפט
אויף דער שוואכער וועלט.

ווען א קרענק, א פעסט בעפאלט
גאטיגו זיי הייל
שיין זיי, שוין זיי גאטיגו,
הילף פאר זיי בעפעעהל.

ווען די קיילען האגלען דארט
און דעם אונגליק גרויס
שוין זיי, שוין זיי גאטיגו
שוין אין גאט, אין הייל.

ניינמע טייל

(צום אנדענקונג מיינע פערשטאָרבענע עלטערען.)

א מאמע.

מלך דעם נגיד'ס.

א מ א ע

(דער אנדענקונג פון מיין פערשטאָרבנער מוטער, חנה לאה, געווידמעט.)

ווען ישרה'לע, די חזן'טע, איז געבליבען אן אלמנה נאָך איהר גאָטזעלי-
גען מאַן, ר' חיים דוד חזן, איז געוואָרען אין שטערטעל אַזאָ רעש, אַזאָ טומעל,
וואָס דאָס שטערטעל וועט אזוי גיך ניט פּערגעסען.

שיין ניט רעדענדיג וועגען דעם געשטאָרבנעם, וואָס איז געווען א
יונגערמאַן א תכשיט, א גרויסער בעל-מנגן און א גרויסער למדן, נור פשוט
טאָקי צוליבע ישרה'לען אליין, ווייל זי איז געווען זעהר א קלוגע, א בריה, א
פרומע, בעליעכט ביי יעדען איינעם פון שטאָרט, און איז פּערבליבען מיט
צוויי קליינע קינדער יתומים.

און די שטאָרט האָט טאָקי ניט געשוויגען, געמאַכט אסיפות אויף
אסיפות, מיט וואָס צו שטיצען ישרה'לען; איין בעלהבית האָט געזאָגט, מען
זאָל צונעהמען ביים רב די הייווען, און איהר איבערגעבען. א צווייטער;
מען זאָל טעקען מיט א קאָפּיקע יעדען עוף, און איהר געבען די קאָפּיקעס;
א דריטער — מען זאָל איינסוכען ערגעץ א חזן, אן אלמן, וואָס זאָל חתונה
האַבען מיט איהר, און מאַכען איהם פאר'ן שטאָרט-חזן.

ניט זיכערנדיג צו ישרה'לען, מיט די פלענער, האָט ישרה'לע די אלע פלע-
נער צוהינגעווען; נאָך אַמאָל חתונה האָבען וויל זי ניט, אַזאָ מאַן, ווי איהר
ר' חיים, וועט זי ניט קריגען — טאָר זי דאָס ניט טאָהן. די קאָפּיקעס וויל
זי ניט, ווייל זי וויל ניט לעבען פון קצבה, און די הייווען צונעהמען פון'ם
רב, וויל זי אויף ניט, ווייל מיט די הייווען, איז דער רב אויף א נאָגן גרוי-
סער אַרוממאָן.

אַבער פון וואָסען וועסטו לעבען מיט די קינדער? — האָבען איהר
געפרעגט די בעלי-הבתים.

— דאנה'ט ניט פאר א מאמען פון קינדער — איז געווען איהר קורצער
ענטפער.

עס איז ווירקליך ניט נויטיג געווען פאר איהר צו דאנה'ן, מחמת זי
האָט זיך באלד ערקלערט פאר א קעבין אויף חתונות, ברית'ן און גלאָט אויף
שמחות.

און מיט דעם, האָט זי ניט געגרייזט, ווייל מען האָט זי אָנגעהויבען
נוצען ביי אַרים און רייך. מען האָט נאָך געהאַלטען פאר א כבוד, אז זי איז
געגאָנגען. א קלייניגקייט; ישרה'לע די חזן'טע! א חזן איהר יחוס, איז זי

פשוט געווען א בריה נפלאה, געקאכט גוט, געשמאקט און ריין. און אין א גאנצן קורצער צייט איז זי נישט געווען צו דערקענען. זי פלעגט זיך מיט די קינדער בעקליידען, שעהנער ווי די גרעסטע גבירים פון'ס שטעדטעל, די קינדער, א אינגעל מיט א מיידעל, האָט זי געשיקט צו די בעסטע לעהרער... און אין שטוב איז געווען, ווי מען זאגט פון כל טוב...

די קינדער אָבער, אונטערוואַקסענדיג, האָבען אָנגעהויבען צו קלעהרען וועגען א תכלית; סטייטש אלץ ליעגען אויף דער מאמע'ס פלייצעס? און נישט לאנג קלעהרענדיג איז ביי זיי געבליבען צו פאָהרען נאָך אמעריקא.

עס האָט נישט געהאַלפֿען, נישט דער מאמע'ס בעטען, נישט איהרע טרעהרען, אז זיי זאָלען נישט פאָהרען, טענה'דיג: „וואָס פעהלט אייך דען ביי מיר? קלאַנג איך מיר דען, חלילה, דאָס איהר זיינט א לאַסט אויף מיר?“

נור די יונגע קינדער האָבען זיך נישט צוגעהערט. צו דער מאמע'ס בעטען, נישט געוואָלט זעהען איהרע טרעהרען, נור — געטראַכט און געטאָהן — און אוועק נאָך אמעריקא.

די ערשטע דריי יאָהר אין אמעריקא האָבען זיי ווירקליך נישט שלעכט פערדיענט, און זיי האָבען אָבערשפּאַרט שעהנע עטליכע הונדערט דאלאר, און דאָ, איז ביי זיי בעשלאָסען געווארען אראָבצוברענגען זייער מוטער. טראַכט טענדיג, אז נעבען זיי וועט איהר גאָר נישט פעהלען. זי וועט זיך קאָנען לעבען רוהיג, נישט דארפֿען קאָכען אויף פרעמדע שמחות.

און באלד האָט שרה'לע ערהאַלטען פון איהרע קינדער א שיפסקארטע מיט געלד אויף הוצאות, און גאָר א גוטען בריעף; ווי גליקליך זי וועט דאָ זיין. נישט אנדערש, נור זי זאָל זעהן תיבה ומיד ארויסצופאָהרען.

אין שטאָדט האָט איהר ארויספאָהרען געמאַכט נישט קיין קלענערען רעש ווי ווען איהר מאַן איז געשטאָרבען, און יעדען איינעם איז געווען א וועהטאָג, זי צו לאָזען ארויספאָהרען. מען האָט זיך שוין פשוט נישט געקענט פאָר שטעלען, א שמחה, אָהן שרה'לען. און יעדע'ר איינער האָט זי געפרופט אָב ווענדען מיט עפעס אנדערש. איינער מיט נע ונד זיין, א צווייטער, מיט דעם ים, א דריטער, מיט טרפות אין אמעריקא, און זי האָט אלעמען אָב געענטפערט מיט איין ענטפער: „וואָס קען איך מיר העלפֿען? ווען די קינדער דער בעטען, מוז איך פאָהרען, איך בין דאָך א מאַמע!“

ביי די קינדער איז געוואָרען א גדולה, א פרייד, זעהענדיג זייער מוטער אין אמעריקא, און מען האָט זי פיין בעקליידט, אויסגעפאָרנישד דריי רומס, און זי געמאַכט פאר א מיסעס...

מיט א מאָל האָט זיך אָנגערוקט דער שטילער קריזיס. דער באַי האָט פערלאָרען זיין דזשאב, און דאָס מיידעל האָט אויך אָנגעוואָרען דעם חשק צו ארבייטען, טענה'ענדיג, אז שוין העכער פיער יאָהר, ווי זי האָלט אין איין

ארבייטען. עס איז איהר שוין נמאס, און דערווייל — האָט זי געשריען — איז איצט, אין א שלעכטער צייט, אונמעגליך צו ארבייטען. זי קען נישט לויי- דען די ולזולים פון באָס און פאַרמאן, און דאָס וואָרפען זיך מיט איהר, ווי מיט א זאך, וואָס מען דאַרף עס נישט.

און אזוי ווענדט זיך עטליכע מאָנאַטען, האָט מען אויפגעגעסען די עט- ליכע דאָלאַר, און עס האָט אין שטוב אָנגעהויבען צו פעהלען די פעני...

די מוטער, זעהענדיג, ווי די קינדער דאַרען איין, געהען אויס פאַר א שטיקעל ברויט, האָט זי זיך באַלד ארויסגעכאַפט אין סטריט, און אויסגע- זוכט א רעסטאָראַן צו ארבייטען אלס קעכין, און מיט דעם פערדיענסט, גע- שפייזט איהרע קינדער. אָבער זעהר צופריעדען איז זי פון דעם נישט געווען. און נישט איין מאָל האָט זי זיך גוט אויסגעוויינט, שטעהענדיג אין קיך אין שטיקעניש, און נאָך ביי אזעלכע גראָבע מענשען, וואָס קאָנען זי נישט, ווייסען זי נישט, בעהאַנדלען זי פונקט ווי די פויערטע, וואָס קאָכט מיט איהר אין קיך. און דער רעסטאָראַטאָר האָט ווירקליך גאָר וועניג אויפמערקזאמקייט געלעגט אויף איהר — א קעכין איז א קעכין.

נור איין מאָל, דאָס איז געווען אין א ווינטערדיגען פריהמאָרגען, ווען די קעלט איז געווען אונערטרעגליך, און דער צו א בלוואַרד, וואָס האָט פער- שטאָטען די אויגען, אז מען האָט נישט געזעהן וואו צו געהן, ווען פיעלע מענ- שען זיינען פערבליבען אין שטוב, גאָר נישט געהענדיג צו דער ארבייט, און דער רעסטאָראַטאָר האָט אנדערש נישט גערעכענט, ווי אז די אידישע קעכין וועט היינט נישט קומען. איז זי, צו זיין איבערראַשונג, ארוינגעקומען, פער- סאָפעט. נישט קענענדיג כאַפּען דעם אַטחעם. דאָן, איז ער שוין געוואָרען פער- אינטערעסירט מיט איהר אביסעל, און ווענדענדיג זיך צו איהר, האָט ער געזאָגט:

— אין אזא וועטער! וואָס וואָלט געווען, ווען איהר בלייבט אין דער היים?

— וואָס רעדט איהר? — האָט זי איבערגעפרעגט, ערשטוינט — קען דאָס טאָהן א מאמע פון קינדער?

— איהר האָט נאָך קליינע קינדער צו שפייזען?

— ווער זאָגט, קליינע, שוין קיין עין הרע א באַי פון א יאָהר 24 און א מיידעל פון 22.

— און איהר דאַרפט זיי שפייזען?

— ווער דען, אז נישט א מאמע? און פיהלענדיג זיין אויפמערקזאמקייט אויף איהר, האָט זי מיט א קוואַל טרעהרען פאַר איהם געשילדערט איהרע ליידען, ווי אזוי זי האָט זיך אין איהר שטעדטעל פערדיענט בכבוד, און לייכט איהר חיונה, און ווי אזוי די קינדער האָבען זי אראָבעבראַכט, צו-

זאגענדיג איהר גאלדענע בערג, און ווי איצט, כוון זי זיין זייער שפייזערין.
 — טו שאפט מען זיך א שיפסקארטע און מען פאָהרט צוריק! — האָט
 אויסגעשריען דער רעסטאָראַטאָר.

— פאָהרען צוריק? ! — האָט ישרה'לע איבערגע'חזר'ט ערשטוינט —
 וועל איך דען קענען זיין אין מיין ישפּערטעל, דערמאָהנענדיג זיך, ווי עלענד
 איך האָב זיי איבערגעלאָזט?

און אַבווישענדיג איהרע טרעהרען מיט'ן פארטוך, איז זי אריין אין קיך.
 צו דער ארבייט: מורמלענדיג: „קען דאָס טאָהן א מאַמע פון קינדער?“...

מלך דעם נגיד'ס.

(א בילד פון דער אלטער היים)

דעם אנדענקונג פון מיין ניט לאנג פערשטאָרבנעם פאָטער יוסעלע
סענדער'ס געווידמעט.

מלך דעם נגיד'ס, איז געווען א איד וואָס אויף איהם האָט מען געקאָנט
זאָגען: אז ביי'ס איז „תורה וגדולה במקום אחד“.

ווארום חוץ דעם וואָס ער איז געווען, א „משלום“, געקאָנט גוט לעהר-
נען, און פרום מיט סכנות, איז ער אויך געווען אן איידעם ביי דעם גרעסטען
נגיד פון'ס שטעדטעל.

זיין שווער, מאיר וואַלד-סוחר, האָט איהם, מלך'ן, אויס געקליבען דעם
בעסטען פון א ישיבה, פיר זיין בת יחידה וועגען, צו זאָגענדיג איהם איד-
ביגע קעסט. און דער שווער מיט'ן איידעם זיינען געוואָרען צוויי שותפים,
פון יענעם סאָרט שותפים, ווי „יששכר און זבולון“. דער שווער האָט זיך
אונטער גענומען צו זאָרגען פאר מלך'ס קערפער, מיט אלעם נויטיגעס, און
פאר דעם, האָט מלך געדארפט פערזאָרגען דעם שווער מיט גייסטיגעס, מיט
תורה, מצוות א. ד. ג.

און מלך האָט גע'שמיט אין שטעדטעל, געוואָרען גע'אכטעט פון יעדען
איינעם, און איז אויך געווען דער וואונדער פון שטעדטעל, צו זעהענדיג
מלך'ס פיהרונג, מיט זיין אויפשטעהן גאָר פריה צו לעהרנען, ווען כמעט די
גאנצע שטאָרט, איז נאָך אין טיעפען שלאָף פערזונקען געווען. ווי אויך זיין
אויסערגעווענהליכע פרומקייט, האָט איהם יעדער איינער בעוואונדערט.

אָט אזוי זיינען אוועק יעהנע עטליכע יאָהרען, פון דער צייט וואָס מלך איז
אין זיין שווער'ס הויז אריין געקומען. און אַבוואָהל אין זיין שווער'ס הויז האָט
געשוויבעלט מיט פרייע מענשען: ווי קאָמיסיאָנערען, צו גלאַט סוחרים, דאָך
האָבען זיי אלע, קיין שום ווירקונג אויף מלך'ן ניט געהאט, און ער האָט זיך
געפיהרט זיין סדר, פונקט, ווי אין דעם ערשטען טאָג ווען ער איז אין זיין
שווער'ס הויז געקומען.

מיט דער צייט איז מלך געווארען, דער פאָפולערסטער אין'ס שטעד-
טעל, און דער זעלבער צייט, אויך דער גרעסטער בטוח, און אלע שטאָדטישע
געלדער, ווי „עולמות“ געלדער, יתומים'ס געלדער, נדב-געלדער, צו גלאַט
געלדער, האָט מען אליין איינגעלייגט ביי מלך דעם נגיד'ס.
נור ניט אזוי גיך האָט זיך מלך געלאָזט איינבעטען צו צו נעהמען די

פראַסטע געלדער, און ער פלעגט בישעט מעשה נעמען טענה'ן; „מילא עולמות געלדער, יתומים'ס געלדער, מוז איך נעהמען, פאָרט א מצוה, אָבער נון געלדער? צו גלאַט געלדער? ניין, דאָס ניט“.

אָבער וואָס קאָן אייך שאדען? — פלענען די יעניגע זיך נעהמען בע-טען ביי'ס, ער זאָל זייערע געלדער דאָך צונעהמען — פערלאַנגען מיר דען ביי אייך פראַצענט?

און אָהן פראַצענט! פלעגט מלך צוריק טענה'ן — צו וואָס טויגען זיי מיר? און „בטול תורה“, כסדר צו האָבען קאָפּ פערדרעהעניש! איז ביי אייך גאָר ניט?

אמת, ס'איז טאָקע דאָ קאָפּ פערדרעהעניש, — פלעגט מען איהם צו געבען, פיר דעם, פערזוכערען מיר אייך ר' מלך, פאר א גרויסע מצוה.

און זאָגט אליין ר' מלך, — האָט מען גענומען טענה'ן. צו וועמען זאָלען מיר טראַגען אונזערע געלדער? גלאַט צו א פרומען, אן עהרליכען, וואָס איז אן אַרימאן? קאָן מען ניט, ס'איז דאָך פאָרט געלד! און דערווייל גרויס געלד, גאנצע הונדערטערס. און צו אונזערע נגידים וויערער? איינס, וועל-לען זיי זיך ניט וועלען נעהמען צייט אָבצוגעבען צו אַזעלכע געלדער, וואָס ס'איז כסדר דאָ, קאָפּ פערדרעהעניש, מיט דין תורות, און דעם אמת געזאָגט, זענען זיי קיינס ניט, אזוי פרום, אזוי עהרליך ווי איהר, און ביי אַזעלכע געלדער ווייסט איהר אליין, ווי מען דארף זוכען אן עהרליכען.

נעהמט? נעהמט? איהר וועט טאָהן א מצוה.

אָט טאָקע נור משים מצוה וועגען, נעהם איך. — פלעגט ער אויספיהרען. וויסענדיג ביי זיך, דאָס מעהר קיין טענות וועט ניט העלפען, ער וועט פאָרט מוזען נעהמען. וועהרענד אין דער זעלבער צייט ארויס גערוקט א גרויס-סען שליפלאָד, איינגעשריעבען אין א בוך זייער געלדער, און זיי אָבגעשרייבען צוויי „שליט'ען“ אָדער גלאַט א איריש קוויטעל.

צופריעדען, גליקליך, זענען זיי אוועק פון מלך'ן, דאנקענדיג און ווייניג-שענדיג איהם, לאַנגע, לאַנגע יאָהרען.

און איידער די געלדער האָבען זיך רעכט דערוואַרעמט ביי מלך'ן אין האַנד, האָט ער באַלד צו זיך אריין גערופען דעם שווער זיינעם, און די געלדער צו איהם איבער געגעבען — וואָרום צו וואָס טויגען איהם די געלדער? דער שווער וויערער, וויסענדיג ווי געלד קומט צוניין, ובפרט געלד אָהן פראַצענט, ובפרט ביי'ס; וואָס פיהרט געשעפטען אויף פיעל טויזענדער — מעהר, ווי ער פערמאָגט: — איז פון די געלדער זעהר צופריעדען געווען. און אונטערהערענדיג טייל מאָל, ווי אזוי דער איידעם דער בטלן, עקשנ'עט זיך, ניט וועלענדיג גאָר צו נעהמען די געלדער, וואָס די גרינע גאל קריכט ארויס הערענדיג,

פלעגט ער פיר איהם תמיד ביזשעט'ן צוגעהמען פון איהם די געלדער האלטען א גאנצע דרשה:— „דאס ביי געלד נעמען עקשנ'ט מען זיך ניט, אז מען ניט געלד נעהמט מען“—און אויספיהרען פלעגט ער;— „וויסען זאלסטו, אז "על שלשה דברים העולם עומד". — מיינט מען אויף געלד, און געלד, און געלד.

די שטאדט וויעדער — זעהענדיג ווי לאנג מלך שפארט זיך, ניט ווער לענדיג גאר צו נעהמען די געלדער, האט נאך מעהר געטראגען צו איהם זייערע געלדער...

און ווער שמועסט נאך, ווען דער שווער איז געשטארבען און מלך אליין איז דער נגיד געווארען, איז שוין זיינס גלייבען אין דער גאנצער שטאדט ניט געווען. און ווי ערגיז א רובעל, אויף גאר א קליינעם פראצענט, האט מען גלייך געטראגען צו מלך דעם נגיד'ס...

א גרעסערער בטוח איז ער אין שטאדט טאקע געווארען, נור צו איז ער טאקע א נגיד אויך? דאס האט קיינער ניט געוואוסט...

מאכט זיך א צייט, דער הימל איז ווי מיט א שווארץ קלייד איבער געצויגען און האלט אין איין גיסען אויף דער שטאדט אהן אויפהער, די בלאטעס ווערען וואס א טאג טיעפער און טיעפער, ווי א קרעפאסט נעהמען זיי ארום די שטאדט, ניט זיין לאזען אריין אין שטאדט, און ניט ארויס. מסתרים שטעלען זיך אָב, ווי בשעת א מלחמה קוקט די שטאדט אויס, אויס לויפען! אויס האווען! קיין פויער פאר א מיליאן זעהט מען ניט אין שטאדט אריין קומען...

און גלייך ווי אָבגערעדט, הויבט מען אָן ביי מלך דעם נגיד'ס אָב צו נעהמען די געלדער, מיט איין קול; מען דארף געלד אין שטאדט!

די ערשטע פאר וואָכען, איז דאָס צאָהלונג צוגעגאנגען לייכט, נור א וואָך נאָך א וואָך, איז דאָס צאָהלונג געווארען, שוועהרער. אזוי שוועהר, וואָס געדאכט האָט זיך, איהם, אָט אָט, וועט ער מוזען אויס שרייען: — אידען, איך בין באַנקראַט!

נור דאָך האָט ער מיט אלע כוחות, געצאָהלט. שא, שטיל, געדריעהט אהין, אהער, און אליץ געזעהן יעדען זיינס אָב צו געבען, און געהאָפט אלץ; אולי ירחם? אפשר וועט גאָט רחמנות האָבען.

אין א שבת נאכט. אין שטוב האָט זיך נאָך געפיהלט דער אויס געלאָר שענער ריח פון הבדלה, און דאס טישטעף איז נאָך געווען ארויף געשארט אין א ווינקעל פון'ם טיש, וואו עס האָט זיך נאָך אָנגעזעהען דער וויין פון הבדלה.

און מלך איז זיך ארום געגאנגען אין שטוב, מיט ביידע גראַבע פינגער אין גארטעל איינגעשטעקט, זינגענדיג; „איש חסיד היה"... מאכט זיך אויף

די טיזער און עס שארען זיך אריין, צוויי יונגע לייטלעך, מיט א שטילען גוט-וואך!

גוט-וואך! גוט-וואך! — ענטפערט מלך מיט א געמאכטען שמייכלעך, אַבוואַהל אין האַרץ האָט זייער אַריין קומען, גאָר קיין פּרייליכען רושם ניט געמאכט.

— זעצט זיך אנידער! — זאָגט ער צו זיי — אָנצייגענדיג זיי צוויי שטוהלען? — וואָס זאָגט איהר עפעס נייעס?

— קיין נייעס, אלץ די אלטע צרות, נישט דאָ קיין פּרנסה ביי אונזערע שווערען, זיי קאָנען לענגער קיין קעסט ניט געבען.

— ווילט איהר הייסט עס, ארונטער געהען פון קעסט, און מאַכען זיך אליין א מסחר? — האַפט מלך אונטער.

— די יונגע לייטלעך שאַקלען מיט'ן קאָפּ.

— און איהר ווילט אייער געלד, אייער נדן הייסט עס?

— יאָ! יאָ!

— וויפיעל א שטייגער טרעפט אָן אייער נדן?

— מיין נדן אַכט הונדערט רובעל.

— און מיין נדן טויזענד.

— הייסט עס אינאיינעם אַכטצעהן הונדערט רובעל?

— און אויף ווען ווילט איהר זיי?

— ס'מעג זיין האָטש שוין! — רופט זיך אן איינער.

— און ביז מאָרגען האָט איהר קיין צייט ניט?

— ס'מעג זיין אויף מאָרגען. נור אויף זיכער.

איצט! מאָרגען! אויף זיכער. — נעהמט מלך די ווערטער איבער'—

חזר'ן אין געדאַנק — ווער ווייסט צו זיי ווייסען שוין ניט מיין שרעקליכע לאַגע. — טראַכט מלך ביי זיך. — ווארום אויב ניט, צו וואָס זענען זיי

ביידע עפעס געקומען אויף איין מאָל, און ווילען, איצט, מאָרגען, זיכער.

— וואָס עפעס אזוי געאיינציגט? — ווענדעט זיך מלך מיט א שמייך

כעל צו די יונגעלייט, און שפעטער מיט עטליכע מעג, האָט איהר שוין קיין צייט ניט, וואָס? די קונים שטעהען שוין אָן וואַרטען אויף אייער סחורה?

— א בטלן! און ווי שעהן ער רעדט עס. הפנים וואו געלד איז פאָרט

שכל. — טראַכטען ביי זיך די יונגע לייט, אָבמעסטענדיג איהם מיט זייערע בליקען פון אויבען אראָב.

— הייסט עס, ווילט איהר דוקא מאָרגען! — פרעגט מלך איבער, ניט

קריגענדיג קיין ענטפער אויף זיין ערשטע פראַגע.

— אודאי איז מאָרגען די בעסטע צייט. ס'איז זונטאָג, פאָהרט מען צו

צום באַהן, און מאָנטאָג פריה, זענען מיר אין וואַרשאַ, און ס'איז דאָ א גאנצע

וואָך צייט, ארום צו קוקען זיך, און איינצוקויפֿען אלעס „בתכלית“. און אויפֿ'ן צווייטען שבת איז'ן צוריק אין דער היים. אין מען דארף ניט האָבען קיין פֿערשטערטען שבת, מיט נע ונד זיין. —

— איהר דארפט אָבער וויסען, אז ס'איז 18 הונדערט רובעל! און אזא סומע ליגט ניט אָפֿט אין שטוב.

— נו איז וואָס? איז 5 טויזענד, איז דען ביי אייך יאָ שוועהר?

— הייסט עס, ווייסען זיי דאָך נאָך ניט פֿון מיין מצב, — קומט איהם

אויפֿ'ן געדאַנק — און אפשר ווייסען זיי יאָ? נור מאַכען זיך „כלא ידע“ — קומט איהם א צווייטער געדאַנק אין מה.

— הייסט עס, מיינט איהר טאָקע ערענסט, מאָגען אייער געלד? —

פרעגט נאָך אַמאָל איבער מלך, אויס ציהענדיג מיט דער רעכטער האַנד זיין באָרד, וועהרענד אין דער זעלבער צייט. זיי גוט ארױנגעקוקט אין די אויגען אריין, זיי דורך צו נעהמען, צו ווייסען זיי יאָ, צו ניט.

— אוראי מיינען מיר ערענסט. איהר האָט דאָך געהערט דעם רעכנונג,

אז דאָס גלייכסטע איז ארויס צו פֿאַהרען זונטאָג.

— נו, איז מה רעש, קאָן דאָך זיין איבער אַכט טאָג זונטאָג?

און איבער אַכט טאָג. קאָנט איהר זאָגען איבער צוויי וואָכען: — בעד מערקט איינער מיט א שפּאַס — דענקענדיג אלץ אז דאָס וויצעלטער ער זיך מיט זיי, אָבער אין אמת'ן, וועט ער זיי באַלד איבערראשען, גיבענדיג זיי זייערע געלדער.

טאָקע גערעכט! — ענטפֿערט מלך ערענסט. טראַכטענדיג ביי זיך; נאָך די איצטיגע רייד, זעהט ער יוין פֿאַר געוויס, דאָס זיי ווייסען יאָ, זיין מצב.

זאָגט ניט! — זאָגט א יעדען איינעם. קלאַפענדיג איבער'ן פֿלויצע, איהר קומט אוראי גלייך פֿונ'ם יטטיבעל, נאָך זיכער קיין הברלה ניט געמאַכט. געהט אהיים, מאַכט הברלה... עסט געשמאַק מלוה מלכה, אין א פֿאַר טעג ארום, אי"ה, האָט איהר אייער געלד...

ווען די יונגע לייטלעך האָבען זיין יטוב פֿערלאָזען, האָט ער גלייך פֿער שלאָסען אונטער זיך די טיחר, און אוועק זעצענדיג זיך איבער די ביכער, האָט ער גענומען גוט נאָך זוכען אין די היטבונות, אפשר איז פֿאַרט מעגליך אויף מאָרגען זיי דאָס געלד צו שאַפען?

נור, גוט נאָך זוכענדיג אין די ביכער, האָט א קאלטער שווייס בעדעקט זיין פנים, דער וויסענדיג זיך, דאָס ניט אזוי ווי די 18 הונדערט רובעל האָט ער. ניט די מעגליכקייט צו שאַפען, נור אפילו קיין 300 רובעל אויף ניט, און א חזן זייער געלד איז ער נאָך יולדיג ישענע צעהנדליגע טויזענדערס, וואָס קיין גראַשען פֿון די געלדער פֿערמאָגט ער ניט.

וואָס טהוט מען צו דעם? — האָט ער גענומען קלעהרען עפעס אן עצה, פערקנייטשענדיג בשעת מעשה די ווינקלען פון'ם שטערען, און קייענדיג די שפיץ באָרד אין מויל.

אנטלויפען פון שטאָדט! — האָט איהם א געדאַנק א בליץ געטאָהן אין מח.

— און אפשר ניט? — האָט ער גענומען קלערען, און צו זאמענדריי קענדיג גוט די ברעמען. האָט ער גענומען זיך פארשטעלען, וואס קאָן זיין, ווען ער באַנקראָטירט און אַנטלויפט ניט פון שטאָדט?

א שרעקליכע בילד האָט ער פיר זיך געזעהן: — דאָס הויז זיינס איז ארום גערינגעלט, פון די שטאָדט מענשען — גלייך ס'זאָל אין פלאַמען זיין איינגעהילט — און אלע שטופען זיך, דריקען זיך, אריין צו דרינגען אין שטוב אריין. קולות געהען ביז צום הימעל; נעהמטס איהם! שלעפסטס איהם ארויס! דעם פשעי ישראל! דעם אָנזעצער! ווי א פיש וועלען מיר איהם צורייסען. און באַלד קנאקט די טיהר, דער גאַנצער עולם, טהוען זיך א שאָט אריין אין שטוב אריין, בעפאלען איהם. מען שלאַגט, מען הרג'עט, און אַט ליעגט ער שוין אונטער זייערע פיס, ער פיהלט ער קאָן דעם אַטהעם ניט האַפען. ער בעט, ער וויינט, ער שרייט, נור קיין מיטלייד. וואָס מעהר ער שרייט אַלץ שטאַרקער שלאַגט מען איהם. און אַט... ער איז שוין טויט.

געשרייען פון אלע זייטען, פון איין זייט. זיין ווייב לאה'לע מיט די קינדער; ווי לאָזט אונז איבער, פון דער צווייטער זייט, אלמנות און יתומים, און גלאַט פרויען, קלאַפען זיך אין קאָפּ אריין, מאַכען קולות ביז צום הימעל; אוי! אזא פשעי ישראל, ער האָט דאָך אונז אומגליקליך געמאַכט, ס'איז א פאַל אין וואַסער אריין זיך צו וואַרפען — ווער זאָל זיך רעכטען אויף אַזא, אַזא, מלך'ן; — הערען זיך קולות פון די שטאָדט בעל-בתיים — ער זאָל אזוי אומד גליקליך מאַכען די שטאָדט?

ער פיהלט, ווי עס ווערט איהם הייס און קאלט, אַט אַט, וועט ער אין חלשות פאלען, ער רייסט פענאָנדער די ברעמען, דאָס שרעקליכע בילד זאָל פון זיינע אָויגען פערשווינדען.

הייסט עס, אַנטלויפען פון שטאָדט מוז איך! — זאָגט ער צו זיך, אַבווישענדיג דעם שווייס, וואָס האָט איהם פון'ם שרעקליכען בילד — בער דעקט.

— וואוהין אַנטלויפט מען? — נעהמט ער קלעהרען, אין רוסלאַנד גופא? טאָמער די שעה זאָל ניט זיין ברענגט מען פון שטאָדט צוריק מיט'ן עטאָפּ, א קשיא אויף שטאָדט? און דאָ פערמאַכט זיך אינסטיינעמיוו ביים וויעדער די ברעמען, און א צווייטע בילד נעהמט זיך פיר איהם מאַהלען, נאָך פיעל שרעקליכער ווי דאָס ערשטע.

מען ברענגט איהם צוריק מיט'ן עטאפ, אין שטאָרט אריין, צוויי סטראָז-
יטניקעס אין ביידע זייטען, פון אלע עקען שטאָרט עפענען זיך טיהרען און
פענסטער, ס'ווערט א געלויבערדיי פון יונג און אלט, פון גרויס און קליין,
מען לויפט איהם נאָך מיט זילדוליס; „פּשעי ישראל! אָנזעצער!“ וואָס האָט
איהר געטאָהן? ווייבער קלאַפּען זיך אין קאָפּ אריין, און רייסען זיך די האָר
פון'ס קאָפּ. און פלוצלונג הויבט אָן צו האָגלען אויף איהם שטיינער פון אלע
זייטען, און דאָס בילד ווי פריהער פיעדערהאַלט זיך...

— ער רייסט וויעדער פענאָנדער זיינע ברעמען, דאָס שרעקליכע בילד
זאָל פון זיינע אויגען פערשווינדען, נור ווי אויף להכעס, שטעהט נאָך
אלץ דאָס בילד פאר זיינע אויגען.

קיינ אמעריקא! — בליצט איהם פלוצלונג א געדאַנק אין מח, און אָנ-
פאנגט האָט מלך ביי דעם געדאַנק אויפגעציטערט, סטייטש, אזא טרופה
לאַנד! נור ענדליך האָט ער זיך ביסלעכווייז בערוהיגט, טראכטענדיג „גאָט
איז אומערום“.

אויפ'ן דריטען טאָג, האָט מלך זיך אן עצה געהאַלטען מיט זיין שוויגער
און פרוי, דערצעהלט זיי די טרויעריגע לאַגע, און וואָס ער דענקט צו טאָהן.
נור ניט געוויינט! — האָט ער גלייך געזאָגט צו די צוויי פרויען, צווע-
הענדיג ווי טרעהרען שטיקען זיי אין די אויגען, איצט איז ניט די צייט פון
וויינען, מען מוז זעהן עפעס צו טאָהן, איידער די שטאָרט ווערט געוואָהר. און
איינזעהענדיג אז איין ברירה, האָבען זיי צוגעשטימט.
און מלך איז נאָך אמעריקא אוועק.

ביאגראפיע.

(אינטערוויווירט פון די ארויסגעבער)

סיני ליכט, איז געבוירען געוואָרען אין 1884, אין א פרומע שטאָדט, אין רוסיש-פּוילען, מיט דעם נאָמען — טאַמאַשאָב, אין לובלינער גובערניע. די שטאָדט טאַמאַשאָוו, גרענעצט זיך פון איין זייט מיט גאַליציע, וואס שוויכעלט און גריבעלט מיט רביאים, ווי דער, בעלזער, דער סאקולער, א. ד. ג. אין דער צווייטער זייט, 4 מייל פון איהר, געפינט זיך די השכלה-שטאָדט זאַמאַשיץ, וואו י. ל. פּרץ, איז געבוירען געוואָרען.

אין דעם יאָהר 1887, האָבען זיינע עלטערען איבער געצויגען זיך, צו לייעב פרנסה, אין אַ דערנעבענען שטערטעלע טישאָוויץ.

זיינע עלטערען זיינען געווען זעהר פרום, און זיי האָבען איהם געגעבען א פרומע אָרטאָדאָקסישע ערציהונג. ווען ער איז דריי יאָהר אַלט געווען, האָט מען איהם שוין אָנגעפיהרט אין חדר, וואו ער האָט באַלד ארויס גע-צייגט זיינע גרויסע פעהיגקייט, דאָס אין דעם 4טען יאָהר האָט ער שוין געלעהרענט חומש.

דער מלמד זיינער, חיים הירש, פון די אַלטע קלוגע מענשען, איז געווען א איד מיט מעלות. דהיינו; ער האָט געקאָנט גוט שניצען און פלעגט אויס-שניצען פון האַלץ, אַלערלוי חיות און פויגעל, און האָט אויך געקאָנט גוט אויסהאַקען אין שטיין פיגורען פערשיעדענע, ווי אויך „אותיות“, און דאָס האָט איהם געפיהרט דערצו ער זאָל זיין א מצבה קריצער, — צום מלמדות. סיני ליכט, זייענדיג א קינד נאָך, האָט זיך גענומען צוקוקען מיט חשק, צו דעם מלמד'ס פעהיגקייט, און אלעס וואָס ער האָט געזעהן אין חדר פון'ם רבי'ן פלעגט ער עס נאָך מאַכען אין דער היים, און ווען ער האָט געזעהן ווי דער רבי שרייבט אויס די מצבות מיט אותיות. זיי אויס צו האַקען נאָכ דער, האָט ער תיקף ביי זיין אהיים קומען, אויך גענומען נאָך שרייבען אויף די ווענד, צו אויף די ווענדלעך פון די בעטען. די זעלבע אותיות ווי געדרוקט טע, וואָס אויף א מצבה.

און ניט איין מאָל פלעגט זיין מוטער שפּאַסען, זעהענדיג אויף א בעט אויסגעשריבען „פ'נ אשה“.

ער מאַכט מיר שוין א מצבה ביי מיין לעבען... — פלעגט זי זאָגען אין א שפּאַס...

ווען ער איז אַלט געווען 5 יאָהר, איז ער שוין ארויס צו א גרעסערען מלמד, און דאָרטען פלעגט ער כמעט זיין דאָס וואונדער קינד.

האָט מען געלעהרענט מיט איהם עפעס, האָט ער געוואָלט וויסען גרינד-

ליך וואס עס מיינט, און געפרעגט מאַדנע קשיות, וואס זיינען געבליבען אָפּט
ניט פערענטפערט. און הייז דעם, פלעגט ער ליעב האָבען איינצוהער'ן אלע
שוועהרע ווערטער פון חומש, אדער תנך, זייער פשט אויף אויסענווייניג.
צ. ב. ש. „אדם" א רובין א. ז. יו.

און ווי ס'איז בעוואוסט, געפינט זיך מלמדים וואס זיינען „צורבא
מרבנן. ועם הארץ מדאורייתא", דאס הייסט. קאָנען גמרא, און אין חומש,
זיינען זיי אָפּט גראָבע יונגען.

און דעריבער ביי אלע גמרא מלמדים, ווען ס'איז געקומען צו פערטייט
שען די שוועהרע ווערטער אין חומש, האָט זיך דער מלמד אויפגעהויבען, און
בעפויילען צו דעם קליינעם תלמוד; כיני, פערטייטש זיי דאָ די ווערטער.
אין איבער, ווען א מלמד פלעגט דארפן געהן פערהערען א תלמוד און
וויסענדיג אז יענער קאָן ניט דעם „שיעור", פלעגט ער איהם מיטנעמען,
און באלד נאָך יענעם פערהערען, ווען די עלטערען, אדער גלאַט א קרוב,
פלעגט זיך פערקרימען, ווארום דער תלמיד קאָן ניט. פלעגט דער מלמד באלד
בעפעהלען; צו איהם — זאָג דו דעם שיעור, און ער פלעגט זאָגען ווי א וואַ-
סער.

דאן, פלעגט דער מלמד אָנקוועלען, און זיך באלד אָנרופען, צו יענעם
קינד'ס עלטערען. איהר זעהט אז ס'איז ניט מיין שולד, ווארום ער קאָן ניט.
דאָס איז, ווייל ער וויל ניט, ווארום, קען ער? ...

נאָך זייענדיג גאר א קינד, פלעגט ער איבער, ווען ער האָט נור צייט
געהאט, ליעב צו האָבען ליינען. אזוי האָט ער געלעזען אָפּט, זיין מוטער'ס
טייטש-חומש, און נחלת צבי, און אלע אידישע מעשה ביכלעך, וואָס האָבען
זיך געפונען... אין דער זעלבער צייט פלעגט ער זיך איינקויפען אלערליי
מעטהאָדעס. רוסישע, פוילישע, דייטשע, פערטייטשט און דער זייט אויף
דעם אַלטען אידיש.

זייענדיג 13 יאָהר אַלט, האָט ער שוין געקאָנט שרייבען פיער שפראך
כען: אידיש, רוסיש, פויליש, העברעאיש, און דאן איז ער שוין אויף געווען
א קלויזניק, געמאכט יטבת פאר זיך. דאס הייסט געלעהרענט אליין אָהן א
רבין.

אין קלויז האָט ער באלד גענומען שמועסן פאר אן עולוי, און ווען דער
רב, אדער דער דיין האָט עפעס געהאט א שוועהרע סיגא, און האָט ניט גע-
קאָנט פון איהר זיך ארויס דראַפּען, פלעגט ער תיכף אוועק אין קלויז, אוועק
גערופען דעם 13 יעהריגען אינגעל, און גענומען לעהרנען מיט איהם די
שוועהרע סיגא, און פון זיינע קשיות, פלעגט דער רב אדער דער דיין זיך
אויספלאַנטערען...

געלעהרענט האָט ער שטארק בחתמדה, פלעגט אויפשטעהן אלע נאכט 2
אזיגער און אוועק אין קלויז, אפילו אום פרייטאג צו נאכטס, און געלעהרענט

אָהן און אַבשטעל ביי 12 בייטאָג, דאן ערשט זיך געשטעלט דאוונען, און צוויי בייטאָג אהיים געגאנגען איבערבייסען.

דאָס עסען אזוי שפּעט, כמעט 10 שטונדען און אפילו א גלאָז וואַרעם וואַסער ניט געטרונקען, האָט איהם שטאַרק אויסגעמאַטערט, און ער פלעגט תמיד זיין פיזיש שוואַך.

און אבוואהל געווען פרום, געלעהרענט תמיד בהתמדה... דאך פלעגט ער ביי טאָג גוט שטודירען תנ"ך, ווי אויף די העברעאישע שפראך, און פלעגט מיט דער צייט נעהמען שרייבען, שירים און גרוזלעך אויף העברעאיש. דער פאָרם פלעגט זיין, אז יעדער שורה דארף זיך אנהויבען מיט דעם נאָמען, וואס שיקט דעם שיר, און ענדיגען מיט דעם נאָמען, צו וועמען מען שיקט דעם שיר, אויך פלעגט ער מאַכען חדות פערשיעדענע אויף נעמען, פון ריטם האָט ער דאמאלס ניט געוואוסט, אבי ס'זאָל זיך גראַמען. מיט דער צייט איז ער געווען דער שרייבער פאר אלע זיינע חברים, און האָט איינער געדארפט שיקען א פורים-שלוח מנות צו זיין מחותן, איז מען גלייך אריבער צו איהם, ער זאָל'ס פאר זיי שרייבען.

אָט די תורה זיינע האָט ער געהאַט צו פערדאנקען צו איינעם פון די אַלטע חסידים אין טישוויץ, מיט'ן נאָמען בערעלע שרה-מינדלס. יענער האָט דאָס געקאָנט אויסגעצייכענט, און ווען דער איד זאָל געווען אריין פאלען אין א גרויס שטאָרט, וואָלט ער פערזענעוויס געווען גע'שמ'ט פאר א געריהמטען שרייבער.

ביי 14 יאָהר אַלט, איז ער שוין געווארען א חתן פון א שטערטעלע לאַשציב, דאס חתן ווערען אזוי שנעל איז געקומען פון זיינע עלטערען'ס צד, ווייל זיי האָבען מורא געהאַט ער זאָל ניט אוועק ערגיץ אין א ישיבה, וואס האָט פון דעם אָפט געשמעסט, און האָט עס ניט איין מאָל פאר זיינע על-טערען פארגעשלאָגען, און זיי, מורא האָבענדיג, זייענדיג א ישיבה, ערגיץ ווייס איך וואו, זאָל ער ניט ארונטער פון'ם דרך הישר, האָבען זיי איהם פאר א חתן געמאַכט.

נור בשעת תנאים שרייבען, איז דעם יונגען חתן די כלה ניט געפעלען געווארען, ווייל זי איז שוין אַלט געווען העכער 20 יאָהר. און ער האָט דאָס פערטרויעט זיין שכן א שדכן, וואס איז געזעסען נעבען איהם ביי'ם טיש, בשעת תנאים שרייבען, און טאַקע געבעטען איהם, ער זאָל איהם א פיר לאָזען, ער וויל ניט דעם שידוך.

וואָס ווילסטו טהוען! — האָט דער שדכן גענומען 'טענה'ן, מען האָט שוין אָבגעקאָכט לאַקשען מיט יויד, און איצט יענעם אזוי צו פערשעהמען? וועסט ניט וועלען, וועסט דאך קאָנען שפּעטער אַבלאָזען דעם שידוך, און ער האָט דעם יונגען חתן — מיט געוואלד צו געהאַלטען, עס איז איהם א שאָד געווען דאָס שדכנות הפנים, ער איז א חתן געווארען, און שפּעטער צו טאַקע

דעם שידוך אָבגעלאָזען...

16 יאָהר אלט האָט ער געענדיגט גאנץ ש"ס. איז תיכף א צווייטען מאָל א חתן געוואָרען, פון דער שטאָדט הרובשוב, וואו מען האָט איהם אָבגעקויפט ביי זיין פאָטער. — ווי ער שטעהט און געהט, און איהם צוגעזאָגט, אייביגע קעסט און אויסקליידען איהם כיר המלך, מיט כלות מתנות, און נרן 400 רובעל.

מיט דעם שידוך איך ער גראדע שטארק צופריעדען געווען, געדענקט ביי קעסט וועט ער קאָנען מעהר טהוען אין השכלה, און פערפאלקאמען זיך אין אנדערע שפראכען נוט.

17 יאָהר אלט, האָט ער חתונה געהאט, און גענומען זיך ערשט צו בילדונג. אין הסידים שטיבעל וואו ער האָט געדאווענט, פלעגט ער שטודירען קבלה, האָט געלעהרענט מיט נאָך איינעם אלע פריה מאָרגען, איידער דער עולם קומט זיך צוזאמען, זעה. און נאָך אזעלכע ספרים, און טאקע אויך מדרשים, ווי אויך דעם רמבם, כוזרי, א. ד. ג.

אין דער היים פלעגט ער אלע טאָג שטודירען אנדערע שפראכען, פון מעטהאָדעס ווי אויך די העברעאישע ליטעראטור, וואס ער פלעגט זי בגנבה ארונטער ציהען פון וואַרשא, אדעס. זיי פלעגען אנקומען, „דא וואָס טרעבאָוואָניע“ דאס הייסט; זיי פלעגען ליגען אין פאָסט, ביז ער זאָל זיי קומען אליין אָב געהמען, אומגליקליך וואָלט ער געווען, ווען א בריעפענער טרענער, ברענגט אריין צום שווער אין הויז א פעקעל ביכער...

מיט דער צייט זיינען די הסידים געוואויר געווארען פון זיין לעהרנען וואָר, און אנדערע מיסטישע זאכען, וואס ס'איז ביי זיי א פערברעכען. זיי פלעגען זאָגען אז זעה דארף מען בלויז זאָגען אבער ניט פערשטעהן, דערווייל האָבען זיי נאָך דערצעהלט פון דעם בעלזער רבין, (דאס איז געווען א בעלזער שטיבעל וואו ער האָט געלעהרענט) אז דער רבי זאָגט אז ביז 40 יאָהר, טאָהר מען קיין זעהר ניט לעהרנען, און צוליב דעם האָט מען איהם שטארק גענומען רודפ'ן. ווי אויך צוליב דעם וואס ער פלעגט אָפט שרייבען פערשיעדענע שירים אין העברעאיש, און געווען א גאנצער פיהרער פון די איבעריגע יונגע לייט אין שטיבעל, וואס ס'האָט זעהר ניט געשמעקט א גרויסען חסיד דאָרט, און ס'האָט שוין געהאלטען, מען זאָל איהם ארויס ווארפען פון'ם שטיבעל, בפני קהל ועדה.

אין דער היים האָט ער געהאט א שוועהרען קאמפף וויעדער מיט זיינע שוויגער-עלטערען, זעהענדיג דעם תכשיט זייערען, וואס האָבען איהם גע-קויפט צו האָבען פון איהם יענער וועלט. זיצט גאָר אָפט, ביי ביכער... און אין 19 יאָהר, איז ער אוועק נאָך וואַרשא, צוקריעגט מיט זיינע שוויגער-עלטערען, און פון דאָרט גענומען וואנדערען, ביז בענדיען, פיעטראָקאָווער גובערני, אדער ווי דער געגענר פלעגט זיך רופען, „קליין אמעריקא“, ווייל

דאָרט זיינען כמעט אלע אידען, זעהר גוט אָפּ.

דאָרט האָט איהם א גרויסער גביר פון דאָמבראָווע, גענומען צו זיך אין הויז, פאר אַ לעהרער פאר זיינע צוויי קינדער, ער האָט מיט זיי געלעהרענט; תנ"ך תלמוד, און יורה דעה, ווי אויך שרייבען רוסיש, פויליש, אידיש, העברעאיש, פאר דאָס אלעס האָט ער געקראָנען 6 רובעל א וואָך, וואוינונג, עסען און טרינקען.

און דאָרט, זייענדיג פריי פון אלע פאנאטישע אויגען, וואָס פלעגען איהם היטען אין דער היים, האָט ער זיך ערשט אריינגעווארפען מיט זיין גאנץ לעבען אין דער השכלה ליטעראטור, געלעזען טאָג און נאכט. אבוואהל דאָרט זיינען זיי אויך בלויז חסידים, וועלכע פאָהרען צום גערער רבין, אסטראָווצער, ביאלער, דאָך איז ער אין זיין השכלה געגאנגען אונגעשטערט. געראטעוועט האָט איהם, זיין קענטענעס, וואס ער האָט זיך אויסגעלעהרענט אין דעם שטערטעלע טישוויץ, ביי דעם דרדקען מלמד, און דעם משכיל.

ער האָט אין זיין פרייער צייט, גענומען מאַלען שעהנע מזרחים, פון אלערליי חיות, ניט געמאָלען, נור געשריעבען. דהיינו; אויסגעשריעבען פון קהלת צוויי פאוועס, אדער אויסגעשריבען פון גאנץ שיר השירים) צוויי צען דער בוימער און פויגעל, און די מזרחים פלעגען זיין אן אַנטיק אין יענעם געגענד.

איינעם פון יענע סאָרט מזרחים האָט ער מיטגעבראכט נאָך אמעריקא, א פרעזענט צו זיינס א קרוב, וואס וואוינט „אפֿטאָן“, וואס הענגט דאָרט עד היום, און ווער ס'קומט אריין, זאָגט נאָך איצט, ס'איז אן אַנטיק.

אויך פלעגען זיינע שירים און חדות ארום געטראָנען ווערען פון מענטש צו מענטש, און זיינע חדות און שירים אויף די גבירימ'ס נעמען, פלעגען ווערען פון די גבירים אריינגעפריימט, און זיי הענגען פיעלייכט נאָך היינט אויף די ווענד פון זייערע הייזער.

אָט די מעלות, האָבען איהם געראטעוועט, ער זאָל אנגעהן מיט זיין השכלה אונגעשטערט, נור געבעטען האָבען זיי איהם, ער זאָל זייערע קינד דער ניט קאָלע מאַכען.

שפעטער צו האָט ער גענומען שרייבען לעדער אין זשארגאן, און גענומען די סוזשעטען פון די איינוואוינער דאָרט, און אָפט צוליעב דעם שיער געקריגען צובראָכען די ביינער. אזא פאל האָט פאסירט דאָרט אין פאראַמבקע ווי ער האָט ווינטער אין א קעלט צוגעזעהן א סצענע, ווי חסידים מיט בערד און פאות, רייסען זיך אום שבת איבער אן אלטע ארעמע קריסטען, זי זאָר ביי זיי הייצען די הרובע, איין חסיד האָט זי געריסען צו זיך, זי זאָל פריהער ביי'ם אויס הייצען. און דער צווייטער האָט זי געריסען צו זיך.

אויף מאָרגען האָט ער באלד געמאכט א ליעד, וואס האָט געהייסען;

„די חסידים רייסען זיך איבער א גויע“.

א מעלאָדיע, האָט ער* צוגעגעבען פֿון „ווינטס און קלאַגטס ציון'ס טעכטער“, פֿון גאָלדפֿאדען'ס א קאָמעדיע, און באלד, האָט מען דעם לייער געזונגען איבער'ן גאנצען שטעטלעך, פֿאראמבקע. יעדער איינער פֿלעגט זיך איהם איבערשרייבען פֿון'ס צווייטען.

ווען די חסידים האָבען פֿון דעם לייער דער הערט, האָבען זיי שבת ניט געלאָזט דאווענען. סיידען, מען זאָל איהם ארויס ווארפען פֿון שטיבעל, און ס'האָט זיך געטאָהן אויף טיש און אויף בענק...

אין דעם יאָהר 1905 איז ער צוריק אהיים געפֿאָהרען. מיט א פֿאָל-שטענדיגע ידיעה אין השכלה ליטעראטור. אָבגעשטאנען צום פֿריזיוו, און פֿריי ווערענדיג, איז ער גלייך מיט דעם אָבגעשטאָרטען געלד, וואס ער האָט געברענגט פֿון בענדיען, אוועק נאָך אמעריקא.

אין אמעריקא, האָט ער זיך באלד אָבגעזוכט, די דאמאלסדיגע „אסטאָר לייברערי“ אין לאַפֿאָיעט סטריט, איצט אין פינפטער עוועניו, און ס'האָט זיך פֿאר איהם געעפֿענט א נייע וועלט, ער האָט כמעט געטאָגט און גענעכטיגט דאָרטען, און דאָרט האָט ער געשטודירט שפּינגאָזען, קאנטען, א. ד. ג.

געהענדיג אין די אידישע טהעאטערע און לעזענדיג פֿערשיעדענע ראָד-מאָנען, געלע אין די אידישע צייטונגען, האָט איהם פֿלוצים גענומען ציהען צו ווערען אויך איינער פֿון די יעניגע וואס שרייבען פֿאר דער פרעסע, און פֿאר דעם טהעאטער.

און ער האָט מיט דער צייט אנגעהויבען צו שרייבען דראמען, קאָמעדיען אין 5 אקטען, ראָמאָנען אין 6 טייל.

ער האָט קיין מאָל ניט געפֿחבט זיי צו שיקען צום דרוק, חוץ וואָס ער פֿלעגט זיי לעזען, ביי בעקאנטע אדער קרובים. וואו ער פֿלעגט זיי מיט זיין פֿאָרלעזען פֿיעל פֿערגעניגען פֿערשאַפֿען.

אין דער זעהבער צייט, פֿלעגט ער זיך דרעהען ארום די אידישע טהע-אטערע, וואו ער פֿלעגט זיך האַלטען אין איין נאָך פרעגען אויף דעם מענעד-זשער. און אויף יענעם סטאר אקטיאָר. זיי זאָלען אויס הערען זיינס א פיעסע, נור ס'איז געווען אָהן ערפֿאָלג, ניט געקאָנט צו קומען, צו קיין איינעם פֿון זיי...

אין 1910 איז ער צוריק געפֿאָהרען נאָך רוסלאַנד, מיט אן אָבגעשטאָר-טען קאפיטאל פֿון 12 הונדערט רובעל.

אויף דעם וועג, האָט ער אין ים אריין, אריינגעווארפען א גאנץ קעס-טעל מיט זיינע אָנגעשריבענע מאָנוסקריפטען, מורא האָבענדיג מען וועט איהם מיט זיי ביי דער גרענעץ ניט דורף לאָזען...

קומענדיג אהיים, נאָך הרובֿשוב, האָט ער די גאנצע שטאָרט געהאט

פאר זיינע שונאים, וואס פלעגן אָנזאָגען זייערע קינדער צו ווייכען פון דעם אפיקורס.

דערווייל האָט ער זיך געמאָהן זיינס. ס'ערשטע, האָט ער פאר זיינע 200 רובעל ארונטער געבראכט א גאנצע ביבליאָטעק ביכער פון וואַרשא, וואו עס האָט זיך געפונען דאס בעסטע פון דער העברעאישע, אידישע ליטע-ראַטור, און דערמיט געגעבען די מעגליכקייט דעם יונגוואַרג צו לעזען עפעס גוטעס, ניט בלויז שייקעוויטש און בלאַשמין.

און דער צו געגרינדעט אויף א שולע, וואו מען האָט געלעהרענט קינדער. אידיש (היינטיגען אידיש) און העברעאיש. (און טאקע אין קורצען וועלען ערשיינען זיינע לעסאָנס אין אידיש וואס ער האָט פערפאסט, דאן, ווען ער האָט די שולע געהאט.

און דאָס יונגוואַרג, ווי אויף אינטעלעגענטע מענער און פרויען, פלע-גען זיך אָפט בגנבה פאר דער שטאָרט אריין האַפען צו איהם, צו געהמען פון זיין ביבליאָטעק צום לעזען, און מיט דער צייט, האָט ער קאָנצערטיט דאס גאנצע שטעדטל ארום זיך...

אין 1913 איז ער צוריק גאָך אמעריקא אוועק.

אין 1914 האָט ער געפרובט זיין טאלאנט אין קלענערע זאכען; ווי סקיר-צען. און די ערשטע סקיצע וואָס איז ארויס פון זיין פעדער, האָט ער אריין געשיקט אין דער „פרייע ארבייטער שטימע" וואו זי איז טאקע אויך גע-דרוקט געווארען.

זייט דאן האָט ער שוין געשריעבען, אין פערשיעדענע צייטונגען; ווי „קונדס", „וואַרהייט", און אנדערע זשורנאַלען און צייטונגען, אונטער זיין נאָמען, ווי אויך אונטער די פסעוואָדניעס'ס „יוסעלע סענדערס זוהן", „יוסעלע טישוויצער'ס זוהן" און „ליכטיגען".

און איצט איז ער דער רעדאקטער פֿון „פראַגרעס", ברוקלין, ניו יאָרק.

אינהאלט

ערשטער טייל — מאָנאָלאָגען.

פּירוש

7	ווי ווערט מען פטור פון מיין צרה
9	ביי וועמען א איד איז אין גלות
10	געכאַפט א רעיו אין א קריוים
13	זיין שוועסטער'ס משפחה
16	א באַרדער
19	פאר'ן דושאָדזש
21	א געוועזענער מענש
23	ווארום איך האָס די גרינע
26	מיין פיערעלע
27	קאַרטען
30	ס'איז אמעריקא
33	א באַרד אין א מוסר
36	דאָקטוירים
39	איך קוק ניט נאָך
41	דער פיפערנאָמער

צווייטער טייל — חסידישע מעשה'לעך.

46	ביים רבין'ס טיש
49	אין די דריי וואָכען
51	א תשעה באב
53	אום שבת נחמו
56	תקיעות
58	כפרות שלאָגען
61	די שרפה אין סוכה
63	דער שפיעל אין דריידעל
66	פורים פערשטעלטע
68	דער לעצטער סדר
72	ער ז"ל אויף יענער וועלט

דריטער טייל — חסידישע מעשה'לעך

79	די הקדמה
80	דער שטעקען
82	די ליוולקע

85	די יארמולקע
88	די שטוהל
91	די ערשטע יאָהר־צייט
93	מחלוקת איבער „איוואַנען“
95	די ערשטע עקרה
97	די צווייטע עקרה
99	די קטלנית
101	די געכאפטע
103	ערשטער דבוק
106	צווייטער דבוק
109	דריטער דבוק
112	פיערטער דבוק
114	דער שלום
117	דער קבר
120	אלול ארום קבר
123	מיון זיידענס מאַנען
127	ל"ג בעומר

פערטע טייל — הומאָרעסקען:

133	אי, טאַנצט זי
137	עס קלינגט
141	א גרינגער טוידט
145	א פערשוועהרונג
148	זיך ארויף געארבייט
151	די מגילה
153	אריינגעפאלען
155	ווארום ער גלייכט צו שלאָפען אין סוכה

פינפטער טייל — מעשה'לעך און בילדער

159	ס'איז שוועהר צו זיין א איד
164	דאָס קליינע תורה'לע
167	ר' שמעריל חלשות
170	ווער עס לויפט צו כל נדרי
172	ביידע
174	אין א שאַפּ פון לאַנדסלייט
177	דער ערשטער איד אין בראַנזוויל
178	אמעריקאנער פעטענטס

זעקסטער טייל — קורצע ראמאנען.

- 183 — די שעהנע שפרה —
 188 — יוגענד ליעבע —
 191 — די עהרליכע נעכאך (א דיאלאג) —

זעבעטע טייל — איינאקטערס.

- 197 — ער שטעהט אין שדוכים (א טראגע קאמעדיע) —
 203 — פאציענטען (א טראגע קאמעדיע) —
 211 — פערביטען דאָס קינד (א טראגע קאמעדיע) —
 217 — הייסע חוואַליעס (קאמעדיע) —
 225 — די איבערגעבליבענע (צייט איינאקטערס) —

אכטע טייל — ליעדער.

- 235 — אזא ווייבעל —
 236 — אין פערלעגענהייט —
 237 — א תפלה —
 238 — אין איצטיגען האָאָס —
 239 — ווען איהר ליעבע האָט ערוואַכט —
 240 — א ליעד פון א שטרויענעם אלמן —
 243 — געוואַלד! פאר וואָס! —
 244 — האָב איך א ווייבעלע —
 245 — איך צאָהל —
 246 — דוּט און ווייס —
 247 — א טרויעריגע ערפאָהרונג —
 249 — ער וואַקסט א באָס —
 250 — דער טרעמפ —
 252 — צו דיר געליעבטע —
 253 — א זומערדיגער ראָמאַן —
 254 — צו שפּעט —
 255 — א צושטערטע האָפּנונג —
 256 — ליעבסטע מיין —
 257 — איך ליעב —
 258 — ס'איז ווינטער —
 259 — א אונפערשעהמטע —
 260 — אוי מיין חנה ציפּה —
 261 — צו מיין מוזע —
 262 — אין טריעבען הערבסט —
 263 — פון די טרענמטשעס —

264	די האַפנונג
266	אויס מלכים
267	די היינטיגע רות
268	אין סוכה
269	חג האסיף
270	א פערד
272	די תשעה באב'דיגע סעודה (דעקאדעניז):
275	גלאט אזוי
277	נישט מיון שיוגעז

צייט ליעדער.

281	יאוש
282	אָה הערבסט
284	נביאיש
285	ווי...
286	איך זעה מיון שטעדטעל
287	זיך
288	ווייסע בלומען
289	נאטור און מענש
291	אין לייברערי
292	געזאגט האַסטו אימער.
294	וואו די מלחמה פלאַסקערט
295	א תפלה

ניינטע טייל

399	א מאמע
303	מלך דעם נגיד'ס
310	ביאגראפיע

